सद्गुरू

सन २०१२-२०१३

आम्ही मातीत जागवू
मातीचा जिव्हाळा ।
अजब सोहळा हा
मातीच भिडे आभाळा ॥

''स्वावलंबी शिक्षण हेच आमचे ध्येय''

॥ कर्मवीर ॥

त शिक्षण संस्थेचे,

द्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, कराड

मूल्यांकन 'A' ग्रेड (अति उत्कृष्ट) ▪ ज्युनिअर कॉलेज 'A' ग्रेड ▪

Scanned with OKEN Scanner

|| कर्मवीर जयंती सोहळा ||

कर्मवीर जयंती सोहळ्यात प्रमुख पाहुणे **मा.ना.डॉ.पतंगराव कदम**
(वन,मदत व पुनर्वसन कार्यमंत्री महाराष्ट्र राज्य) मार्गदर्शन करताना

कर्मवीर जयंती सोहळ्याचे प्रमुख पाहुणे **मा.ना.डॉ.पतंगराव कदम** साहेबांचे स्वागत करताना
प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने, व्हा.चेअरमन डॉ.अनिल पाटील व **ॲड.रविंद्र पवार**

कर्मवीर जयंती सोहळ्यात प्रास्ताविक व स्वागत करताना मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने,
व्यासपीठावर **मा.डॉ.अनिल पाटील,मा.विठ्ठलराव (तात्या) जाधव**

कर्मवीर जयंती सोहळ्याचे कार्याध्यक्ष
उपप्राचार्य मा.डॉ.आर.एन.पाटील अहवाल वाचन करताना

कर्मवीर जयंती सोहळ्यात मार्गदर्शन करताना
रयत शिक्षण संस्थेचे व्हा.चेअरमन **मा.डॉ.अनिल पाटील**

कर्मवीर जयंती सोहळा दिनी एस.टी.स्टॅन्ड कराड जवळील अर्धपुतळ्यास
पुष्पहार अर्पण करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने व ॲड रविंद्र(भाऊ)पवार**

कर्मवीर जयंती सोहळा दिनी मुलींच्या नूतन वसतिगृहाचे उद्घाटन करताना
मा.ना.डॉ.पतंगराव कदम,मा.डॉ.अनिल पाटील व **डॉ.अरविंद बुरूंगले**

मुलींच्या नूतन वसतिगृहाच्या कोनशीलेचे
अनावरण करताना **मा.ना.डॉ.पतंगराव कदम** व मान्यवर

Scanned with OKEN Scanner

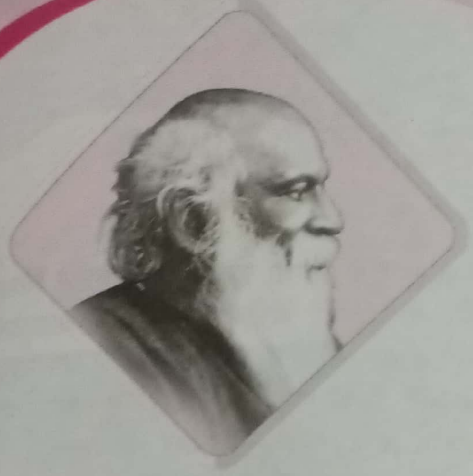

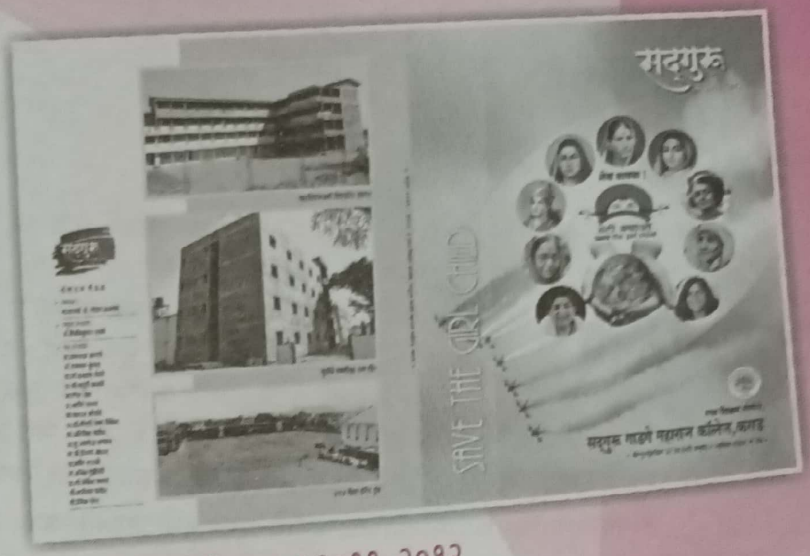

'सद्गुरु' नियतकालिक : सन २०११-२०१२

नियतकालिक समिती : संपादक मंडळ

अध्यक्ष
प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने

प्रमुख संपादक
प्रा.डॉ.दिलीपकुमार कसबे

सहसंपादक
प्रा.डॉ.आर.एन.पाटील
प्रा.वामनराव अवसरे
प्रा.डॉ.एन.एस.पंडित
प्रा.ई.ए.चव्हाण
प्रा.डी.के.खोत
प्रा.डॉ.रामदास बोडरे
प्रा.रमेश पोळ
प्रा.सौ.माधुरी कांबळे
प्रा.सुहास गोडसे
प्रा.सचीन जाधव
प्रा.डॉ.श्रीमती रेश्मा दिवेकर
प्रा.पी.बी.घारे
प्रा.सौ.सुजाता मोहिते
श्री.आर.वाय.गायकवाड
श्री.बी.व्ही.पाटील
श्री.व्ही.डी.भोज

मुद्रक
प्रिंट ओम ऑफसेट
२६९ ब/२, दौलतनगर, सातारा
फोन : ०२१६२-२३४०४९

अक्षर संधान
टाईप इनोव्हेटर्स
मोती चौक, सातारा
फोन : ०२१६२-२३४३७२

मांडणी
प्रा.डॉ.दिलीपकुमार कसबे
सद्गुरु गाडगे महाराज कॉलेज, कराड
फोन : ०२१६४-२७१३४६

रेखाचित्रे
श्री.असलम बी. मुल्ला
२४,आर्टव्हिला भगतसिंह कॉलनी,
शास्त्रीनगर,मलकापूर,ता.कराड,जि.सातारा.
मोबा : ९८८१८४७८९६

मुखपृष्ठ संकल्पना
प्रा.डॉ.दिलीपकुमार कसबे
प्रा.सौ.माधुरी कांबळे

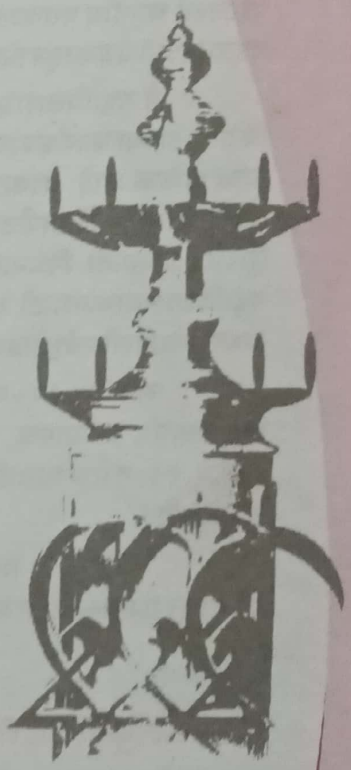

Scanned with OKEN Scanner

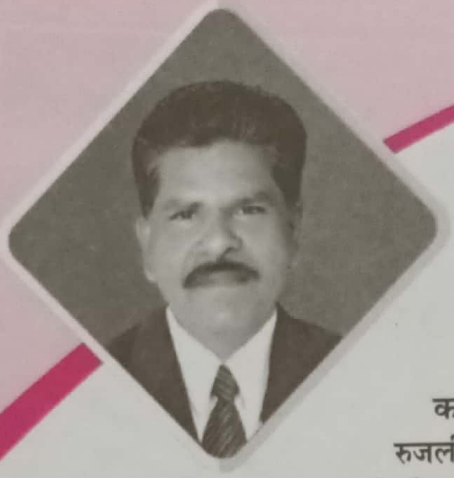

संपादकीय

'सद्गुरु' गाडगे महाराज कॉलेज म्हणजे ज्ञानाचे आगार होय. या ठिकाणी विद्यार्थ्यांना सुसंस्कारित ज्ञान-दान केले जाते. कोयना कृष्णाच्या प्रीतिसंगमाजवळच असलेल्या या महाविद्यालयात ज्ञानदानाच्या अधिकाधिक शाखा उघडून विद्यार्थ्यांना ज्ञानसंपन्न करण्याचे पवित्र काम १९५४ पासून सुरु आहे. संस्थेच्या वटवृक्षाची केवळ एक फांदी इथल्या मातीत चांगलीच रुजली आहे. आज बालवाडीपासून एम.ए.,एम.कॉम.,एम.एस्सी.,एम.फिल व पीएच.डी. पर्यंतचे मार्गदर्शन महाविद्यालयात केले जाते. सर्व विद्याशाखांना मार्गदर्शन करणारा शिक्षक वर्ग उच्च विद्याविभूषित आहे. विज्ञान विभागात बी.सी.एस.,बी.सी.ए.,बी.एस्सी., बायोटेकची सोय आहे. तसेच यशवंतराव चव्हाण मुक्त विद्यापीठाचे केंद्र ही आहे.

ज्ञानदानाबरोबर थोरामोठ्यांच्या जयंती-पुण्यतिथी साजरी करुन विद्यार्थ्यांना भूत-वर्तमान व भविष्याच्या वाटचालीविषयी तत्पर करण्याचा सातत्याने प्रयत्न होत असतो. मुलींची शिक्षणाची आवड व महाविद्यालयाविषयीची पसंती लक्षात घेऊन महाविद्यालयाने मुलींच्यासाठी अद्ययावत सोईंनी युक्त तिसरे वसतिगृह नुकतेच बांधून पूर्ण केले आहे. महाविद्यालयामध्ये २२४ शिक्षक अध्यापनाचे काम करतात. ६६ शिक्षकेतर सेवकवर्ग आहे. मुलांचे स्वतंत्र वसतिगृह आहे. चारशे मीटरचा ट्रॅक, सर्वसोयींनी युक्त अभिजित पतंगराव क्रीडासंकुल, महामंडळाच्या बसची स्वतंत्र व्यवस्था भव्य-दिव्य इमारती पाहून महाविद्यालयाची गणना मिनी विद्यापीठ म्हणून होत असतांना दिसते. संख्यात्मक व गुणात्मक दोन्हींचा अद्भुत संगम इथे दिसतो.

चालू वर्षी आठ विद्यार्थ्यांना शिवाजी विद्यापीठाची विशेष शिष्यवृत्ती प्राप्त झाली आहे. कु.आशिया मोमिन एम.एस्सी-२ हिने प्राणिशास्त्र विषयात शिवाजी विद्यापीठात प्रथम येणाचा बहुमान पटकविला आहे. एच.एस.सी.बोर्डाचा निकाल अतिशय चांगला आहे. तसेच स्पर्धा परीक्षेच्या मार्गदर्शनातून नऊ विद्यार्थिनी पी.एस.आय.ची परीक्षा उत्तीर्ण होऊन सध्या ट्रेनिंगसाठी रुजू झाल्या आहेत. शिवाजी विद्यापीठ नियतकालिक स्पर्धेत कु.पूजा यादव, कु.प्रीती खुडे यांनी हिंदी विभागामध्ये वैयक्तिक प्रथम क्रमांकाची बक्षिसे पटकाविली आहेत. तर भिमराव माळी हा छायाचित्रकार द्वितीय क्रमांकाने सन्मानित झाला आहे. कु.तेजश्री नांगरे हिने संस्कृत विषयात प्रोत्साहनपर बक्षिस मिळवून महाविद्यालयाच्या शिरपेचात भरच घातली आहे. राष्ट्रीय छात्रसेनेचा सिनिअर अंडर ऑफिसर प्रसाद कोळी याची प्रजासत्ताक दिन राजपथ परेडमध्ये भारतीय पथकात अभिनंदनीय निवड झाली. त्याच प्रमाणे कु.आश्विनी पाटील (SGT) हिची ऑल इंडिया सैनिक कॅम्प दिल्ली येथे महाराष्ट्राच्या पथकातून निवड झाली आहे.

हे महाविद्यालय शिवाजी विद्यापीठाचे लीड कॉलेज म्हणून आपली जबाबदारी सार्थपणे पार पाडत असल्यामुळे संस्थेत व शिवाजी विद्यापीठाच्या कार्यक्षेत्रात एक विशेष ओळख असणारे महाविद्यालय आहे. शैक्षणिक कार्याबरोबर सामाजिक कार्यात सुद्धा महाविद्यालयाचा नावलौकिक आहे. शिवाजी विद्यापीठात सुरु होणाऱ्या महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे अध्यासनास महाविद्यालयाने भरीव निधी उपलब्ध करुन दिला आहे. शिवाजी विद्यापीठाच्या राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या नागठाणे येथिल शिबिरात महाविद्यालयाचा विद्यार्थी सुनील बनसोडे (बी.ए.भाग.१) याच्या अपघाती निधनाबद्दल महाविद्यालयाने आर्थिक मदत करुन कुटुंबियांना आधार देण्याचा प्रयत्न केला आहे. शहरातील शाळा महाविद्यालयांच्यासाठी यशवंतराव चव्हाण यांच्या जन्मशताब्दी वर्षानिमित्त रयत शिक्षण संस्थेचे चेअरमन मा.ॲड.रावसाहेब शिंदे यांचे अध्यक्षतेखाली ज्येष्ठ पत्रकार मधुकर भावे यांचे वैचारिक प्रबोधन आयोजित करण्यात आले होते.

सन २०१२-२०१३ या शैक्षणिक वर्षात देश, राज्य व विविध संस्थांमधील मान्यवर तंत्रज्ञ, शास्त्रज्ञ, कलावंत, साहित्यिक, पदाधिकारी, प्राध्यापक, कर्मचारी, रयत शिक्षण संस्थेचे माजी चेअरमन शंकराव काळे, प्रा.डॉ.ए.जे.पवार (फिजिक्स), श्री.सुनील बनसोडे (बी.ए.१), तसेच धारातीर्थी पडलेले जवान, संस्थांतर्गत संबंधित दिवंगत व ज्ञात-अज्ञात यांच्या पवित्र स्मृतीस विनम्र अभिवादन ! व भावपूर्ण श्रद्धांजली !

'सद्गुरु' चे सर्व संपादक, प्रिंट ओम ऑफसेटचे मालक, कर्मचारी व वेळोवेळी मार्गदर्शन करणारे आमचे खंबीर नेतृत्व मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने या सर्वांना मन:पूर्वक धन्यवाद ! आपल्या सर्वांच्या सहकार्यामुळेच हा अंक वेळेत उपलब्ध होऊ शकला आहे.

डॉ.दिलीपकुमार कसबे

प्रमुख संपादक

Scanned with OKEN Scanner

सद्गुरू

१२५ वी शताब्दोत्तर रौप्यमहोत्सवी

१२५

॥ कर्मवीर जयंती ॥

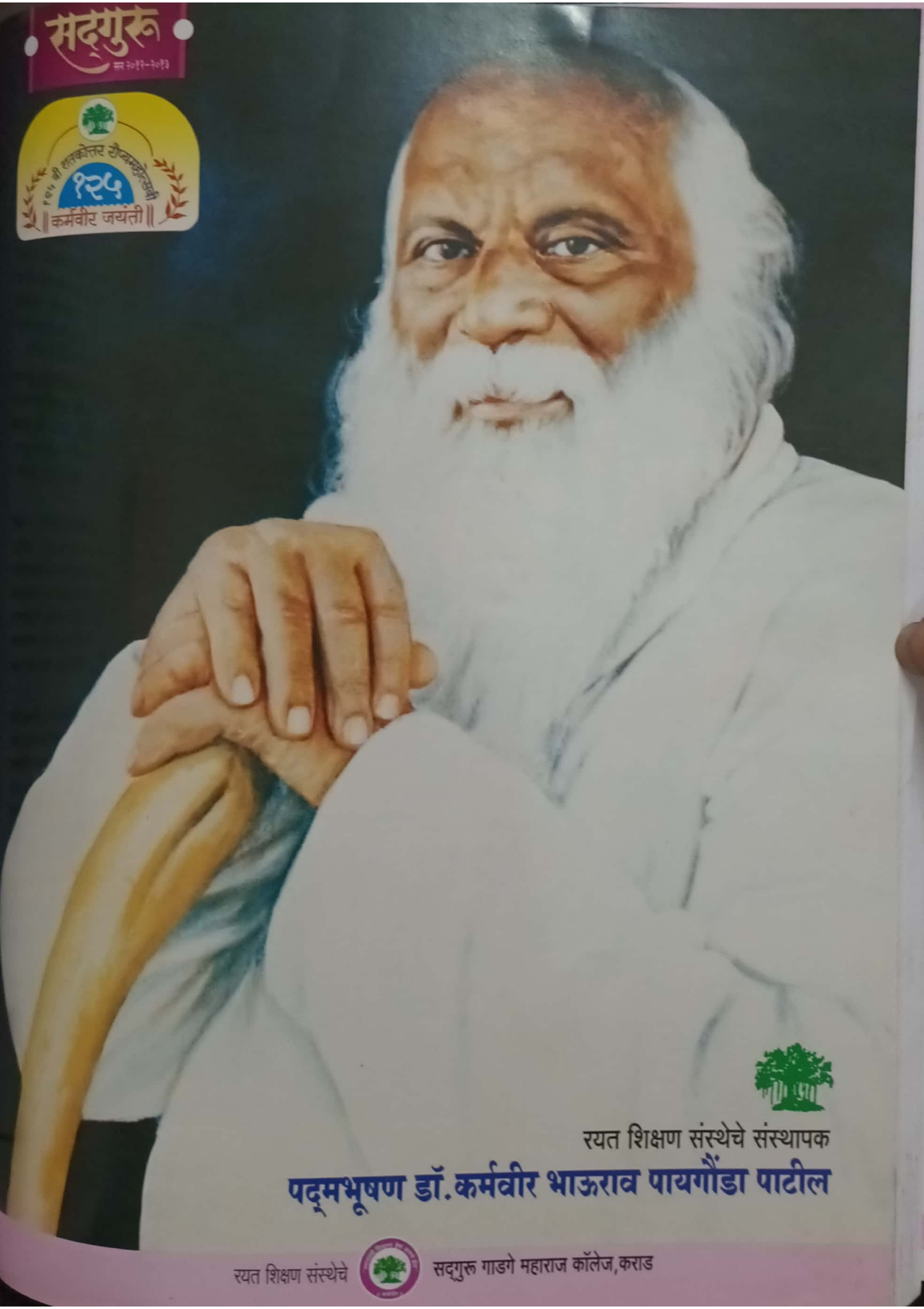

रयत शिक्षण संस्थेचे संस्थापक

पद्मभूषण डॉ. कर्मवीर भाऊराव पायगौंडा पाटील

रयत शिक्षण संस्थेचे सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, कराड

Scanned with OKEN Scanner

सद्गुरू

सन २०१२-२०१३

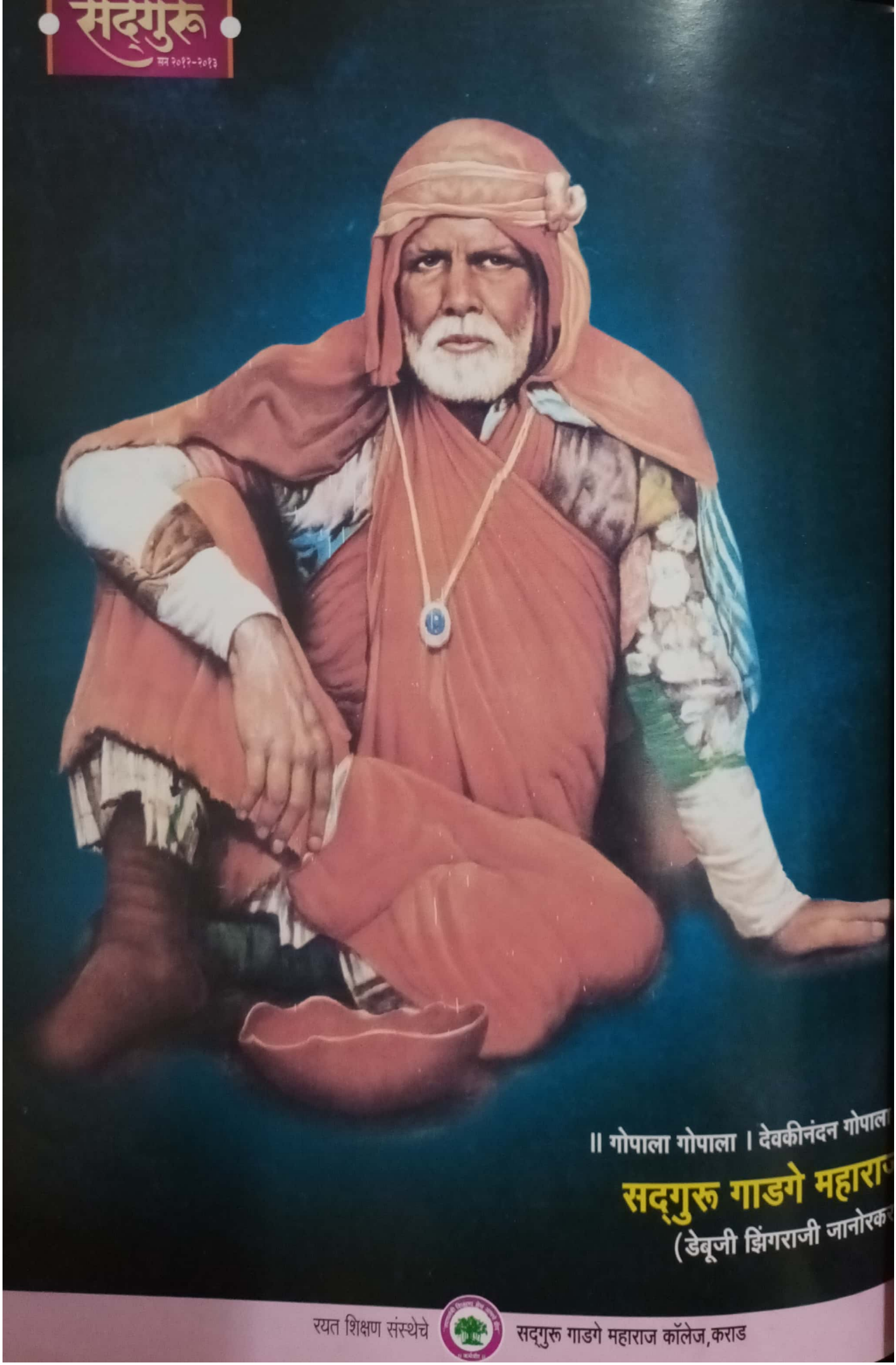

रयत शिक्षण संस्थेचे सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, कराड

Scanned with OKEN Scanner

॥ रयत शिक्षण संस्थेचे मान्यवर ॥

प्रेरक शक्ती

मा.नामदार शरद्चंद्रजी पवार
केंद्रीय कृषिमंत्री
अध्यक्ष,रयत शिक्षण संस्था,सातारा

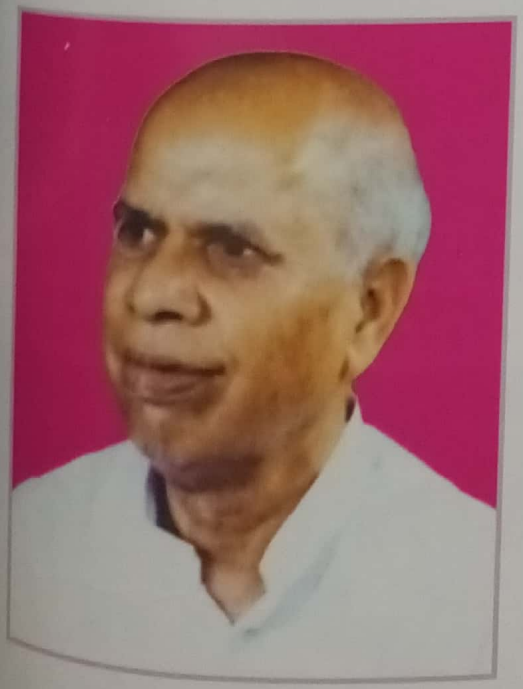

मा.ॲड.श्री.रावसाहेब शिंदे
चेअरमन
रयत शिक्षण संस्था,सातारा

मा.नामदार डॉ.पतंगराव कदम
वन,मदत व पुनर्वसनकार्य मंत्री, महाराष्ट्र राज्य
अध्यक्ष, स्थानिक व्यवस्थापन समिती

Scanned with OKEN Scanner

* सेवानिवृत्ती *

प्रा.व्ही.एन.गायकवाड (सिनिअर विभाग-रसायनशास्त्र)
यांचा सत्कार करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

प्रा.एच.डी.पाटील (सिनिअर विभाग- भौतिकशास्त्र) यांचा सत्कार करताना
मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने सोबत विभाग प्रमुख **डॉ.ए.जे.पवार**

प्रा.डॉ.आर.ए.कुंभार (सिनिअर विभाग- शिक्षणशास्त्र)
यांचा सत्कार करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

प्रा.व्ही.एम.थोरात (ज्युनिअर विभाग- रसायनशास्त्र)
यांचा सत्कार करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

प्रा.सौ.व्ही.एस.थोरात (ज्युनिअर विभाग- मराठी)
यांच्या सत्कार प्रसंगी **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

प्रा.सौ.व्ही.एम.पाटील (ज्युनिअर विभाग- रसायनशास्त्र)
यांचा सत्कार करताना **माजी प्राचार्य अरुण बर्गे**

प्रा.सौ.एस.डी.घोरपडे (ज्युनिअर विभाग- रसायनशास्त्र)
यांचा सत्कार करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

प्रा.सौ.एल.बी.कणसे (ज्युनिअर विभाग- रसायनशास्त्र)
यांचा सत्कार करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

Scanned with OKEN Scanner

महाविद्यालयाचे
तरूण
तडफदार
कार्यकुशल व
निर्णयक्षम

मा.प्राचार्य
डॉ.मोहन राजमाने

मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने व प्रमुख संपादक **डॉ.दिलीपकुमार कसबे** यांचे समवेत **'सद्गुरू'** चे संपादक मंडळ

सुवर्ण जयंती राजस्व अभियान अंतर्गत राष्ट्रीयत्व व अधिवास दाखले वितरण समारंभामध्ये मार्गदर्शन करताना **जिल्हाधिकारी मा.डॉ.रामास्वामी एन.** सातारा

एम.पी.एस.सी.पूर्व तयारी वर्ग उद्घाटन समारंभात उद्घाटक **मा.श्री.आर.पी.विचकर** (नायब तहसीलदार कराड) मार्गदर्शन करताना

एम.पी.एस.सी/स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्राद्वारा आयोजित कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना **मा.गजानन कदम** (पोलीस उपनिरीक्षक)

...विशेष श्रमसंस्कार शिबीरात अपघाती निधन झालेला विद्यार्थी **सुनीलकुमार बनसोडे** ...कुटुंबियांना मदतीचा धनादेश सुपूर्त करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने व स्टाफ**

राज्यस्तरीय प्रश्न मंजुषा स्पर्धेत प्रथम क्रमांक मिळविल्याबद्दल विद्यार्थ्यांचा सत्कार करताना संस्थेचे माजी सचिव **आर.डी.गायकवाड व प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

Scanned with OKEN Scanner

|| आदर्श शिक्षक व आदर्श सेवक पुरस्कार / सन्माननीय डॉक्टरेट / संशोधन मार्गदर्शक ||

प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने (रसायनशास्त्र)
'कराड गौरव पुरस्कार' २०१२ व
शिवाजी विद्यापीठ संशोधन
मार्गदर्शक म्हणून मान्यता

प्रा.राजेंद्र इंगोले (हिंदी)
भारतीय दलित साहित्य अकादमी
दिल्ली यांची 'महात्मा ज्योतिबा फुले
राष्ट्रीय फेलोशिप' २०१२

प्रा.डॉ.दिलीपकुमार कसबे (हिंदी)
भारतीय दलित साहित्य अकादमी दिल्ली यांची
'महात्मा ज्योतिबा फुले राष्ट्रीय फेलोशिप २०१२' व
शिवाजी विद्यापीठ संशोधन मार्गदर्शक म्हणून मान्यता

प्रा.डॉ.बी.डी.पाटील
(वनस्पतिशास्त्र विभागप्रमुख)
'आदर्श शिक्षक' पुरस्कार-२०१२

प्रा.बी.जी.चव्हाण
(व्यवसाय अभ्यासक्रम विभाग)
'आदर्श शिक्षक'पुरस्कार-२०१२

श्री.कृष्णात माळी
'आदर्श सेवक
पुरस्कार-२०१२

प्रा.डॉ.अरुण शिंदे (मानसशास्त्र विभाग प्रमुख)
शिवाजी विद्यापीठ मानसशास्त्र परिषद
कार्यकारणीवर सदस्य म्हणून निवड

प्रा.चंद्रकांत काळे (भूगोल)
शिवाजी विद्यापीठाची पीएच.डी.

प्रा.डॉ.उत्तम मोरे (रसायनशास्त्र)
जे.जे.टी.विद्यापीठ राजस्थान,
संशोधन मार्गदर्शक

|| यु.जी.सी.रिसर्च प्रोजेक्ट अनुदान || || ग्रंथलेखन/आंतरराष्ट्रीय परिषदेत शोधनिबंध वाचन ||

प्रा.डॉ.आर.एन.पाटील (प्राणिशास्त्र)
मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट
अनुदान रु.१,३०,०००/-

प्रा.एम.ई.किशोरे (सुक्ष्मजीवशास्त्र)
माइनर रिसर्च प्रोजेक्ट
अनुदान रु.१,३४,०००/-

प्रा.बी.जे.काळे (भूगोल)
माइनर रिसर्च प्रोजेक्ट
अनुदान रु.९०,०००/-

प्रा.डॉ.संदिप महामुनी (रसायनशास्त्र)
माइनर रिसर्च प्रोजेक्ट
अनुदान रु.१,४५,०००/-

प्रा.डॉ.एन.एस.पंडित (कॉमर्स)
'औद्योगिक उद्योजकता विकास',
संदर्भ ग्रंथलेखन

प्रा.एस.एल.मोहिते
(समाजशास्त्र विभागप्रमुख)
ग्रंथलेखन ''समाजशास्त्रीय विचारवंत''

प्रा.सौ.ए.ए.पाटील (अर्धमागधी)
नवीन अभ्यासक्रम
पुस्तक समन्वयक

प्रा.डॉ.बी.जे.पाटील (वनस्पतिशास्त्र)
जर्मनी येथे आंतरराष्ट्रीय
परिषदेसाठी निवड

प्रा.डॉ.रामदास बोडरे (प्राणिशास्त्र)
आंतरराष्ट्रीय परिषद रांची (झारखंड)
शोधनिबंध वाचन

प्रा.डॉ.राजन मोरे (प्राणिशास्त्र)
आंतरराष्ट्रीय परिषद रांची (झारखंड)
शोध निबंध वाचन

प्रा.व्ही.एस.रानभरे (प्राणिशास्त्र)
आंतरराष्ट्रीय परिषद पुणे
शोध निबंध वाचन

प्रा.अभिजित माने (प्राणिशास्त्र)
आंतरराष्ट्रीय परिषद रांची (झारखंड)
शोध निबंध वाचन

प्रा.डॉ.ए.के.पाटील (अर्थशास्त्र)
आंतरराष्ट्रीय परिषद कोल्हापूर
शोधनिबंध वाचन

Scanned with OKEN Scanner

|| विद्यार्थी संसद ||

कु.प्रतिमा मोहिते
बी.एस्सी.३ विद्यापीठ प्रतिनिधी
म.एस.एस.व प्रौढ शिक्षण प्रतिनिधी

कु.काजल पवार
बी.ए.१

कु.पूनम बडेकर
बी.ए.२

कु.प्रियांका पाटील
बी.ए.३

कु.कोमल साळुंखे
एम.ए.१

कु.जयश्री बाबर
एम.ए.२

कु.श्वेताली कांबळे
बी.कॉम.१ आय.टी.

कु.प्रणाली नवाळे
बी.कॉम.१

कु.पूनम देशमुख
बी.कॉम.२

कु.रेश्मा जाधव
बी.कॉम.३

कु.शितल पोळ
एम.कॉम.१

शशिकांत पाटील
एम.कॉम.२

सारंग भोसले
बी.एस्सी.१

अभिजीत काळे
बी.एस्सी.२

विशाल गायकवाड
बी.एस्सी.३

संदेश मुळीक
एम.एस्सी.१

कु.तेजश्री मंडले (नाईक)
एम.एस्सी.२

कु.रुचिरा भाटे
बी.एस्सी.१ बायोटेक

कु.कल्याणी जगताप
बी.एस्सी.३ बायोटेक

कु.मयूरी कोपर्डे
बी.एस्सी.३ बायोटेक

कु.तेजश्री देशमुख
बी.सी.एस.१

कु.प्राप्ती देवकर
बी.सी.एस.२

निखिल कानडे
बी.सी.एस.३

कु.रविना कचरे
बी.सी.ए.१

कु.सुप्रिया कदम
बी.सी.ए.२

स्वप्नील रजपूत
बी.सी.ए.३

कु.आरती गवळी
बी.ए.२
क्रीडा प्रतिनिधी

प्रसाद कोळी
बी.कॉम.२
एन.सी.सी.प्रतिनिधी

कु.रजनी गुरव
बी.कॉम.३
कला मंडळ प्रतिनिधी

कु.निलम पोळ
बी.कॉम.३
प्राचार्य नियुक्त

कु.प्रियांका शिवदास
बी.एस्सी.२ बायोटेक
प्राचार्य नियुक्त

Scanned with OKEN Scanner

|| गुणवंत यशवंत विद्यार्थी ||

|| शिवाजी विद्यापीठ शिष्यवृत्ती धारक व पारितोषिक विजेते ||

कु.श्वेताली कांबळे
बी.कॉम.१,आय.टी.

कु.गांधाली कारंदकर
बी.कॉम.१,

कु.जयश्री देताळ
बी.कॉम.१,आय.टी.

कु.सीमा पवार
बी.ए.३,मानसशास्त्र

कु.प्राप्ती देवकर
बी.सी.एस.२

कु.माधवी कुंभार
एम.ए.२,मराठी

प्रशांत पवार
बी.ए.२

कु.एकता पवार
एम.ए.२,अर्थशास्त्र

कु.गौरी सालावकर
एम.ए.२,अर्थशास्त्र : महाराष्ट्र शासन स्वयंसेवा मित्र, बक्षीस स्पर्धा जिल्हास्तरीय-द्वितीय

प्रशांत जाधव
एम.ए.१, हिंदी
अध्ययन यात्रा कुरुक्षेत्र

शाहिद पटेल
एम.ए.१,हिंदी
अध्ययन यात्रा कुरुक्षेत्र

शिवाजी विद्यापीठ नियतकालिक स्पर्धा विजेते

कु.पूजा यादव
बी.ए.२, हिंदी ललित लेख
प्रथम क्रमांक

कु.प्रिती खुडे
बी.ए.२, हिंदी समीक्षा
प्रथम क्रमांक

भिमराव माळी
बी.ए.२,छायाचित्र
द्वितीय क्रमांक

कु.तेजश्री नांगरे
बी.ए.१,संस्कृत-कथा
प्रोत्साहनपर

|| स्पर्धा परीक्षा यशवंत ||

कु.प्रियांका पाटील
P.S.I.

कु.गौरी जगताप
P.S.I.

कु.दिपज्योती पाटील
P.S.I.

प्रशांत कणसे
P.S.I.

भिमराव माळी
STI

विलास सावंत
NET अर्थशास्त्र परीक्षा उत्तीर्ण

|| वर्गात सर्व प्रथम क्रमांक (सिनिअर) ||

कु.पूनम बडेकर
बी.ए.१

कु.पूनम देशमुख
बी.कॉम.१

अभिजीत काळे
बी.एस्सी.१

कु.कल्याणी जगताप
बी.एस्सी.१,बायोटेक

कु.प्राप्ती देवकर
बी.सी.एस.१

कु.सुप्रिया कदम
बी.सी.ए.१

कु.तेजस्विनी देसाई
बी.ए.२

कु.रेश्मा जाधव
बी.कॉम.२

विशाल गायकवाड
बी.एस्सी.२

कु.मयुरी कोपर्डे
बी.एस्सी.२,बायोटेक

निखिल कानडे
बी.सी.एस.२

स्वप्निल रजपूत
बी.सी.ए.२

कु.यास्मिन मुजावर
बी.ए.३

इम्रान मकानदार
बी.कॉम.३

कु.श्यामला माने
बी.एस्सी.३,बायोटेक

जगदीश सांगवे
बी.सी.एस.३

कु.स्मिता देशपांडे
बी.सी.ए.३

कु.जयश्री बाबर
एम.ए.१

कु.तेजश्री मंडले (नाईक)
एम.एस्सी.१,

आशिया मोमिन
एम.एस्सी.२

शशिकांत पाटील
एम.कॉम.१

कु.साधना घाडगे
एम.कॉम.२

प्राणिशास्त्र विभाग शिवाजी विद्यापीठात प्रथम

Scanned with OKEN Scanner

अध्यक्षीय

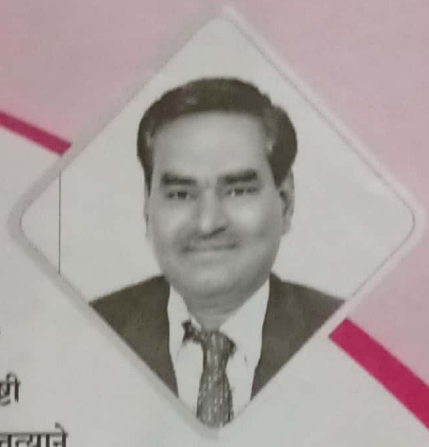

व्यासंगी प्राध्यापक वर्ग, कुशल व कर्तव्यदक्ष प्रशासकीय सेवक वर्ग तसेच अभ्यासू व शिस्तप्रिय विद्यार्थी या सर्व गोष्टी महाविद्यालयाच्या प्रगतीचे व गुणवत्तेचे आधारस्तंभच आहेत. सातत्याने सुरू असलेले कार्यक्रम व दोन शिफ्टमधील विद्यार्थी संख्येमुळे महाविद्यालयाचा परिसर सतत गजबजलेला असतो. विविध विद्याशाखातील विद्यार्थ्यांनी प्राप्त केलेली गुणवत्ता, खेळाडूंचे क्रीडाप्राविण्य प्राध्यापकांची गुणवत्ता इ. माहिती प्रगतीच्या पाऊलखुणांच्या माध्यमातून आपणास कळून येईलच.

एच.एस.सी. बोर्डाची परीक्षा व सी.ई.टी. परीक्षेमध्ये विद्यार्थ्यांची गुणवत्ता वाढविण्यासाठी 'सद्गुरू गुरूकूल प्रकल्प' राबविला जातो. फेब्रुवारी २०१२ मधील १२ वीच्या परीक्षेमध्ये गणित विषयात ४ विद्यार्थ्यांनी १०० पैकी १०० गुण मिळविले. तसेच सीईटी परीक्षेमध्ये १२ विद्यार्थ्यांनी १५० पेक्षा अधिक गुण मिळवून महाविद्यालयाच्या गुणवत्तेमध्ये भर घातली आहे.

गतिमान काळाबरोबर चालल्यास प्रगतीचा मार्ग तयार होत असतो. वाढत्या विद्यार्थी संख्येचा विचार करता अद्ययावत सुविधांनी युक्त अशा इमारती बांधणेही आवश्यक ठरते. त्यानुसार महाविद्यालयामध्ये सुसज्ज इमारती बांधणे सुरु आहे. वाढत्या विद्यार्थी संख्येबरोबरच नवनवीन विषय सुरु करण्याची आवश्यकताही भासत आहे. पुढील वर्षी पदवीस्तरावर कॉमर्स शाखेसाठी एक जादा तुकडी, विज्ञान विभागामध्ये इलेक्ट्रॉनिक्स विषयाची एक जादा तुकडी, पदवीस्तरावर संख्याशास्त्र विषय तसेच पदव्युत्तर स्तरावर गणित व भूगोल हे विषय सुरु केले जाणार आहेत.

५०० विद्यार्थिनींची वसतिगृहात राहाण्याची अद्ययावत सुविधा असूनही विद्यार्थिनींची मागणी वाढतच आहे. पुढील वर्षी मुलांचे नवीन वसतिगृह बांधण्यात येणार आहे. विद्यार्थी, प्राध्यापक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांची वाढती वाहनसंख्या विचारात घेऊन प्रशस्त पार्किंग करण्याचे कामही सुरु आहे.

पुढील वर्षी या व अन्य सुविधांनी युक्त असे वातावरण निर्माण करून महाविद्यालयाची गुणवत्ता वाढविण्यासाठी प्राध्यापक वर्ग सातत्याने प्रयत्नशील आहे. गुणवत्ता प्राप्त प्राध्यापक, शिक्षकेतर कर्मचारी व सद्गुरू नियतकालिकातून उदय पावणारे लेखक,कवी व चित्रकार या सर्वांना भावी वाटचालीसाठी हार्दिक शुभेच्छा !

डॉ.मोहन राजमाने
प्राचार्य,सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज कराड

Scanned with OKEN Scanner

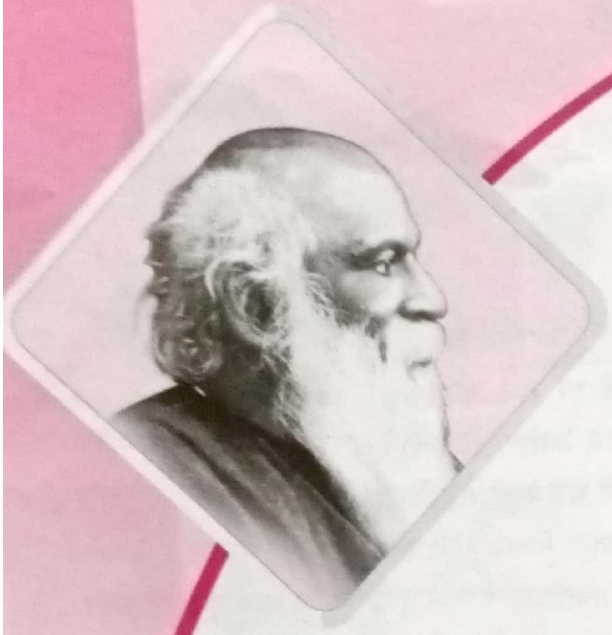

स्थानिक व्यवस्थापन समिती

चेअरमन

- **मा.ना.डॉ.पतंगराव कदम**
  वन,मदत व पुनर्वसन कार्य मंत्री, महाराष्ट्र राज्य

सभासद

- **मा.सचिव, रयत शिक्षण संस्था,सातारा**
- **मा.डॉ.अनिल पाटील** (मॅनेजमेंट प्रतिनिधी)
- **मा.ॲड.रविंद्र केशवराव पवार** (सदस्य)
- **मा.विठ्ठलराव रघुनाथराव जाधव** (सदस्य)
- **मा.ॲड.सदानंद नारायण चिंगळे** (सदस्य)
- **प्रा.व्ही.जे.पाटील** (प्राध्यापक प्रतिनिधी)
- **प्रा.बी.जी.कुंभार** (प्राध्यापक प्रतिनिधी)
- **प्रा.सौ.माधुरी कांबळे** (प्राध्यापक प्रतिनिधी)
- **श्री.ए.आर.यादव** (शिक्षकेतर सेवक प्रतिनिधी)
- **मा.मधुकर सावंत** (निमंत्रित)
- **मा.यु.जी.पाटील** (निमंत्रित)
- **मा.किसनराव पाटील** (निमंत्रित)
- **मा.जितेंद्र डुबल** (निमंत्रित)
- **प्रा.दत्तात्रय धर्मे** (निमंत्रित)

सचिव

- **मा.प्राचार्य, सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, कराड**

Scanned with OKEN Scanner

गुणवत्ता प्राप्त शिक्षक

पुरस्कार
प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने
'कराड गौरव' २०११-१२
प्रा.राजेंद्र इंगोले
महात्मा ज्योतिबा फुले राष्ट्रीय फेलोशीप २०१२ दिल्ली

पुरस्कार
प्रा.डॉ.दिलीपकुमार कसबे
महात्मा ज्योतिबा फुले राष्ट्रीय फेलोशीप २०१२ दिल्ली
प्रा.डॉ.बी.डी.पाटील
आदर्श शिक्षक २०११-१२

पुरस्कार
प्रा.बी.जी.चव्हाण
आदर्श शिक्षक २०११-१२
श्री.कृष्णात माळी
आदर्श सेवक २०११-१२

विद्यार्थी व स्टाफ संख्या

ग्रंथसंपदा
१,२६,८११

विद्यार्थी
सिनिअर-३९९१
ज्युनिअर-३६६४
विद्यार्थी वसतिगृह-१००
विद्यार्थीनी वसतिगृह-४६८

स्टाफ
शिक्षक सिनिअर-११४
शिक्षक ज्युनिअर-९५
शिक्षक व्यवसाय अभ्यासक्रम-१५
शिक्षकेतर सेवक-६५

संशोधन मार्गदर्शक/विद्यापीठ अनुदान आयोगाची विविध अनुदाने

संशोधन मार्गदर्शक
प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने (रसायनशास्त्र)
प्रा.डॉ.दिलीपकुमार कसबे (हिंदी) शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
प्रा.डॉ.उत्तम मोरे (रसायनशास्त्र) जे.जे.टी.विद्यापीठ (राजस्थान)

मेजर रिसर्च प्रोजेक्ट
डॉ.आर.एन.पाटील (प्राणिशास्त्र)
१,३२,००० रु.

माइनर प्रोजेक्ट
प्रा.बी.जे.काळे (भूगोल) ९०,००० रु.
प्रा.डॉ.एस.व्ही.महामुनी (रसायनशास्त्र) १,४५,००० रु.
प्रा.एम.ई.किशोरे (सुक्ष्मजीवशास्त्र) १,३४,००० रु.

नॅशनल सेमिनार
भूगोल
८७,००० रु.
सूक्ष्मजीवशास्त्र
९०,००० रु.

आंतरराष्ट्रीय/राष्ट्रीय/परिषदेत शोध निबंध वाचन/निवड व ग्रंथलेखन

आंतरराष्ट्रीय परिषद
प्रा.डॉ.बी.जे पाटील (प्राणिशास्त्र) जर्मनी
प्रा.डॉ.रामदास बोडरे (प्राणिशास्त्र) रांची-झारखंड

आंतरराष्ट्रीय परिषद
प्रा.डॉ.राजन मोरे
प्रा.ए.बी.माने (प्राणिशास्त्र) रांची-झारखंड
प्रा.व्ही.एस.रानभरे (प्राणिशास्त्र) पुणे

आंतरराष्ट्रीय परिषद
प्रा.डॉ.ए.के.पाटील (अर्थशास्त्र) कोल्हापूर
प्रा.डॉ.सी.एन.काळे (भूगोल) कोल्हापूर व पाली (रायगड)

राष्ट्रीय परिषद
प्रा.सौ.शोभना रैनाक (मराठी)
प्रा.रमेश पोळ (मराठी)
प्रा.डॉ.रेश्मा दिवेकर (मराठी) लोणंद

राष्ट्रीय परिषद
प्रा.राजेंद्र इंगोले (हिंदी) सातारा
प्रा.डॉ.दिलीपकुमार कसबे (हिंदी) सातारा

राष्ट्रीय परिषद
प्रा.एस.एल.मोहिते (समाजशास्त्र) कोल्हापूर
प्रा.डॉ.उत्तम मोरे (रसायनशास्त्र) नवी मुंबई व रामानंदनगर

राष्ट्रीय परिषद
प्रा.डॉ.संदिप महामुनी (रसायनशास्त्र) रामानंदनगर
प्रा.डॉ.अरुण शिंदे (मानसशास्त्र) कोल्हापूर

निवड
डॉ.ए.बी.जगदाळे
शिवाजी विद्यापीठ राज्यशास्त्र परिषद अधिवेशन गडहिंग्लज (अध्यक्ष)
प्रा.डॉ.अरुण शिंदे
शिवाजी विद्यापीठ मानसशास्त्र कार्यकारिणी परिषद (सदस्य)

ग्रंथलेखन
प्रा.डॉ.एन.एस.पंडित (कॉमर्स)
प्रा.एस.एल.मोहिते (समाजशास्त्र)
प्रा.सौ.ए.ए.पाटील (अर्धमागधी)

Scanned with OKEN Scanner

- मराठी विभाग - ११ ते ३२
- हिंदी विभाग - ३५ ते ५२
- इंग्रजी विभाग - ५५ ते ६६
- संस्कृत विभाग - ६९ ते ७२
- विज्ञान विभाग - ७५ ते ८८

बिंब

पदवी स्तरावर अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा साहित्यिक व कलाविष्कार

लेखक नेहमी सांगत असतात,
काही लिहायचं असेल तर निवांत,
एकांत क्षण वेचले पाहिजेत
स्वत:च्या मनाभोवती घिरट्या घातल्या
पाहिजेत, अगदी एकट्यानं.

— विजया मेहता

सद्गुरू
सन २०१२-१३

रयत शिक्षण संस्थेचे,
सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, कराड

Scanned with OKEN Scanner

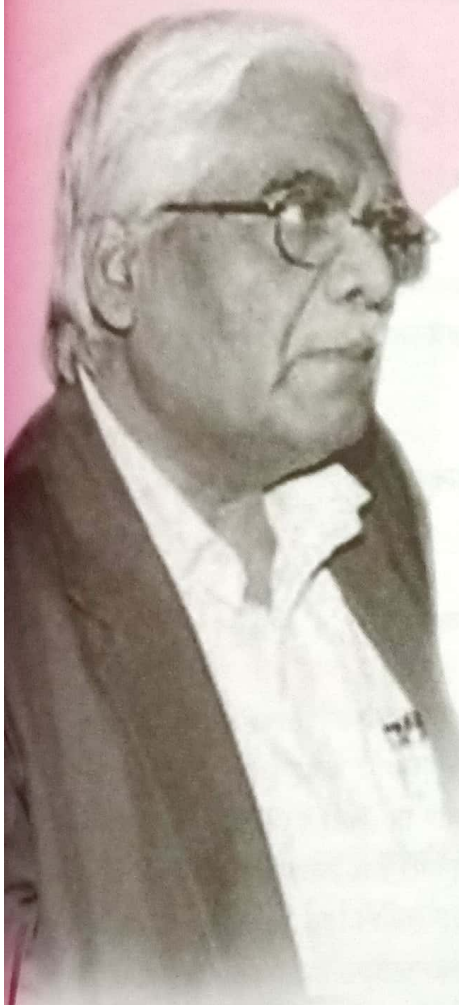

"आज जगात ज्ञानाचा महास्फोट होत आहे. विविध शास्त्रांचा आणि त्यांच्या शाखा उपशाखांचा विस्तार होतो आहे. आंतरविद्याशास्त्रीय दृष्टीकोन वाढून ज्ञानशाखेच्या एकत्रिकरणातून पुन्हा नव्या ज्ञानशाखा विकसित होत आहेत. उदा.ॲग्रो इंजिनिअरिंग, ॲग्रो जेनेटिक्स, बायो फिजिक्स इत्यादी नव्या ज्ञानशाखांची यादी काढली तर किमान ७०-७५ तरी होईल. तेव्हा या ज्ञानशाखांना मराठी भाषा सामोरी जाते की नाही हा महत्वाचा प्रश्न आहे. या ज्ञानशाखांचे ज्ञान देणारी पुस्तके मराठीमध्ये येणे आवश्यक आहे. यातून मराठी भाषा किती समृद्ध होईल ? मुख्य म्हणजे मराठी विद्वानांच्या निष्ठेचा आणि ज्ञानाचाही कस लागेल."

— डॉ.नागनाथ कोत्तापल्ले

(८६ व्या अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष)

बिंब

मराठी विभाग

विभागीय संपादक

प्रा.रमेश पोळ

प्रा.डॉ.रेश्मा दिवेकर

रयत शिक्षण संस्थेचे,

सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, कराड

सद्गुरू

सन २०१२-१३

Scanned with OKEN Scanner

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

माहितीपर	२०१२ राष्ट्रीय गणिती वर्ष	प्रियांका पवार बी.ए.२	११
मुलाखत	शेतकऱ्याची मुलाखत	सुप्रिया पवार बी.ए.३	१३
वैचारिक/राजकीय	ड्रॅगनचे आव्हान आजही कायम	रवीराज सूर्यवंशी बी.ए.३	१५
माहितीपर	कचरा नव्हे कांचन : घनकचऱ्याचे व्यवस्थापन	सोनाली पाटील बी.ए.१	१७
ललित	आजच्या मुलांच्या व्यथा	सोनाली पाटील बी.ए.१	१९
माहितीपर	ऐतिहासिक वारसा लाभलेलं कऱ्हाड शहर	प्राजक्ता वाळिंबे बी.ए.१	२९
संशोधनपर	भारतासमोरील आव्हाने	श्रद्धा माने बी.ए.१	२३
ललित	मुठी एवढ्या मनात आभाळा एवढी स्वप्न	विक्रांत भस्मे बी.एस्सी.१	२५
व्यक्तिचित्रण	क्रांतिसिंह नाना पाटील : स्वातंत्र्य लढ्यातील धगधगता अग्निकूंड	अभिजीत काळे बी.ए.२	२७
संकलन	विजय	प्राची यादव बी.ए.२	२९
वैचारिक	एटीकेटी एक सकारात्मक निर्णय	अमर पाटील बी.ए.२	३१

पद्य विभाग

शिक्षक	शितल चव्हाण बी.ए.३	१२
निवडणूक	कल्याणी चव्हाण बी.ए.२	१२
हाच आहे शहाणपणा	पल्लवी चव्हाण बी.ए.१	१४
शेतकऱ्याची चिंता	गणेश माने बी.ए.२	२२
झाडे कधी आत्महत्या करत नाहीत	अभिजीत काळे बी.ए.२	२२
ईमान	पल्लवी चव्हाण बी.ए.	२४
लक्षात ठेवावे असं काही	अमोल अंधारे बी.ए.२	२४
प्रदूषण	सचिन भिसे बी.ए.२	२६
बाप	प्राजक्ता वाळिंबे बी.ए.१	२६
आठवण	सचिन भिसे बी.ए.२	२८
संधी	कल्याणी चव्हाण बी.ए.२	३०
मित्रांनो थोडासा अभ्यास करा.	गणेश माने बी.ए.२	३२

बिंब
मराठी विभाग

Scanned with OKEN Scanner

श्रीनिवास रामानुजांसारखे व्यक्तिमत्त्व कोणत्याही विशेषणांच्या चौकटीत बसू शकत नाही. त्यांची प्रज्ञा, चिकाटी, प्रतिभा व अखंड उद्यमशीलता या साऱ्यांच्या जोरावर त्यांनी केलेले कार्य हे काळातीत असेच आहे. त्यांचे मुलभूत स्वरूपाचे काम कायमच दीपस्तंभासारखे तरूण बुध्दिवंतांना सतत मार्गदर्शक ठरणारे असते.

२०१२ राष्ट्रीय गणित वर्ष

कु.प्रियांका पवार, बी.ए.२

पंतप्रधान मनमोहन सिंग यांनी २०१२ हे वर्ष रामानुजन् यांच्या १२५ व्या जयंती निमित्ताने 'राष्ट्रीय गणिती वर्ष' म्हणून साजरे करण्याची घोषणा केली. रामानुजन् यांचा जन्म दिवस २२ डिसें. हा राष्ट्रीय गणित दिन म्हणून साजरा केला जाईल असे रामानुजन् यांच्या शतकोत्तर रौप्य महोत्सवी वर्षा निमित्त मद्रास विद्यापीठात आयोजित कार्यक्रमाच्या उद्घाटनप्रसंगी बोलताना सांगितले. भारत देशाला गणिताची मोठी व वैभवशाली परंपरा असून, त्याला उत्तेजन देण्याची गरज असल्याने ही घोषणा करण्यात आली.

मन उदास करणाऱ्या गलिच्छ राजकारणाचा कोलाहल सर्वत्र टिपेला पोहचत असतानाच श्रीनिवास रामानुजन् यांच्या १२५ व्या जन्म वर्षाचे निमित्ताने पंतप्रधान डॉ. मनमोहन सिंग यांनी २०१२ हे गणिती वर्ष म्हणून केलेली घोषणा ज्ञानाची चाड असणाऱ्या भारतीयांच्या मनावर आल्हाददायी गुलाबपुष्पाची शिंपण करणारी आहे. श्रीनिवास रामानुजनांसारखे व्यक्तिमत्त्व कोणत्याही विशेषणांच्या चौकटीत बसू शकत नाही. त्यांची प्रज्ञा, चिकाटी, प्रतिभा व अखंड उद्यमशीलता या साऱ्याच्या जोरावर त्यांनी केलेले कार्य हे काळातीत असेच असते. त्यांचे मुलभूत स्वरूपाचे काम कायमच दीपस्तंभासारखे तरूण बुध्दिवंतांना सतत मार्गदर्शक ठरणारे असते.

तामिळनाडूने देशाला तीन अनमोल असे प्रज्ञावंत दिले. सर व्ही.व्ही. रामन, चंद्रशेखर सुब्रह्मण्यम् आणि श्रीनिवास रामानुजन्. यापैकी पहिल्या दोघांना नोबेल पुरस्कार मिळाले. परंतु दुर्दैवाने रामानुजन् या पुरस्काराचे मानकरी ठरले नाहीत. ३३ वर्षाच्या आयुष्यात त्यांनी गणितामध्ये केलेले काम अचंबीत करणारे आहे. १८८७ साली रामानुजन् यांचा जन्म झाला. त्यावेळी आपल्या देशाला स्वातंत्र्य मिळालेले नव्हते. त्यामुळे समाज निष्क्रीय बनला होता. नवसर्जनाची उर्मी हरवून बसला होता. ब्रिटीशांच्या साम्राज्याने सर्वसामान्य जनतेच्या मनात एकप्रकारचा न्यूनगंड निर्माण केला होता. अशा पार्श्वभूमीवर एका अतिसामान्य कुटुंबात जन्मलेल्या रामानुजन् यांनी गणिता सारख्या किचकट विषयात झपाटल्यासारखे काम केले. तीक्ष्ण प्रज्ञेचे वरदान लाभलेल्या रामानुजन् यांचे पहिल्यापासूनच सर्व लक्ष गणितावर एकवटले होते. साहजिकच त्यांचे इतर विषयांकडे दुर्लक्ष झाले. त्यांना आयुष्यात चरितार्थ चालविण्यासाठी कारकूनीही करावी लागली. परंतु ती करत असतानासुध्दा ते मनापासून गणितातच रमले होते. त्यांच्या सुदैवाने त्यांच्या कार्यालयात गणिताबद्दल प्रेम असणारे वरिष्ठ त्यांना लाभले. त्यांनी रामानुजन् यांना केम्ब्रिज विद्यापीठातील गणिताचे प्राध्यापक जी.एच्. हार्डी यांच्याशी पत्रव्यवहार

Scanned with OKEN Scanner

करण्यास सांगितले. त्यामुळेच रामानुजन् केम्ब्रिजला जाऊ शकले. तेथील त्यांच्या वास्तव्यात जे काही घडले तो झळाळता इतिहास आहे.

केम्ब्रिजमधील चार वर्षाच्या काळात रामानुजन् व प्रा. हार्डी यांचे अर्धा डझनहून अधिक संशोधनात्मक निबंध प्रसिध्द झाले. तर एकट्या रामानुजन् यांनी तीन वर्षात तीस संशोधनात्मक निबंध लिहून प्रसिध्द केले. तो काळ पहिल्या महायुध्दाचा होता. जगाचा नकाशा बदलून टाकणाऱ्या त्या युध्दमय वातावरणात रामानुजन् यांनी त्याकाळच्या गणिताच्या कक्षा विस्तारल्या. त्यांचे कार्य इतके मूलगामी होते की, त्यांच्या 'ऑन सर्टन अरिथमॅटिकल फॉर्म्युला' या निबंधाने २० व्या शतकातील गणिताला नवी दिशा दिली.

ज्याकाळात रामानुजन् गणितामध्ये नवनिर्मिती करत होते तो काळ आपल्या देशात विद्याभ्यासाला आणि मूलगामी संशोधनाला पोषक नव्हता. शिवाय रामानुजनांच्यामागे कौटुंबिक परिस्थितीचा असह्य काचही होता. परंतु यापैकी कोणतिही गोष्ट रामानुजन् यांच्या अमूर्ताशी अखंड झटण्याला आणि सृजनशीलतेला अटकाव करू शकली नाही. त्यामुळे '२० व्या शतकातील गणिताला एक नवा चेहरा देणारा गणिती,' असा त्यांचा गौरव जगभरातील गणित तज्ज्ञांनी केला आहे.

आज आपल्या देशातील परिस्थिती पाहिली असता अत्यंत दुर्दैवी अशीच आहे. आजचा बुध्दिमान तरुण गणिताकडे फारसे वळताना दिसत नाही. खरे तर आज भौतिकशास्त्र, रसायनशास्त्र, अंतराळ विज्ञानच नव्हे तर जीवशास्त्र, अर्थशास्त्र, समाजशास्त्र या विषयातील सखोल अभ्यासातही गणित महत्त्वाची भूमिका बजावत आहे. त्यामुळे भविष्यात गणित या विषयास अनन्य साधारण महत्त्व येणार आहे. पाश्चात्य देशात विज्ञानाची राणी समजल्या जाणाऱ्या गणित या विषयात फार मोठे काम सुरू आहे. ज्या देशात गणिताचा विकास होतो, तोच देश विज्ञानाच्या सर्व प्रांतांत स्वयंपूर्ण होऊ शकतो. अन्यथा उसनवारीतच मिजास मिरवण्याची वेळ येते. परंतु आपल्याकडे याची जाणीव अजूनही झालेली दिसत नाही. त्यामुळे गणितच नाही, तर एकंदर मुलभूत विज्ञानाचा सांगोपांग अभ्यासाकडे आपल्या तरूणांचा कल कमी असतो. याबद्दल पंतप्रधान डॉ. मनमोहन सिंग यांनी खंत व्यक्त करतानाच आता देशात गणितामध्येही करिअर करण्यास भरपूर वाव असल्याचे सांगितले होते.

सन २०१२ मध्ये गणित या विषयाला धरून अनेक कार्यक्रम आखले गेले. पार पाडले गेले. हे करत असतानाच शाळाशाळातून शिकवला जाणारा गणित हा विषय किचकट न होता तो आनंददायी व्हावा या पध्दतीने तो शिकवला गेला पाहिजे. तरच मुलांच्या मनात त्याविषयी प्रेम निर्माण होईल आकडेमोडीपलिकडे जाणाऱ्या आणि एका टप्प्यानंतर तत्त्वज्ञानाच्या पातळीवर पोहचणाऱ्या गणितामध्ये मुलभूत स्वरूपाचे काम, शून्याची देणगी जगाला देणाऱ्या भारतात होऊ शकेल. आणि रामानुजन् यांना हिच खरी आदरांजली ठरेल.

❑ ❑ ❑ ❑

निवडणूक

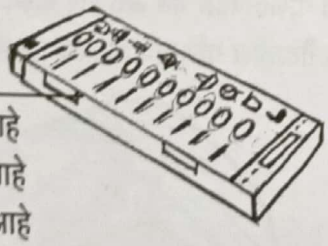

लढ्याचे सूप वाजले आहे
साधणाऱ्यांचे साधले आहे
ओळखदेख विसरला आहे
बाजार सूलगून गेला आहे
आदाबीचा मामला मिटला आहे
राजाचे रंग उटला आहे
सवाल कोण कुठला आहे
धनशक्तीचा रट्टा आहे
निवडणूक म्हणजे गठ्ठा आहे
खरे पणाला बट्टा आहे
लोकशाहीची थट्टा आहे.

कल्याणी चव्हाण
बी.ए.२

शिक्षक

''शिक्षक'' या शब्दात किती प्रेम आहे.
प्रत्येक अक्षरात ज्ञानाचा कुंभ आहे.
''शिक्षक'' या शब्दात किती जिव्हाळा आहे
प्रत्येक शिक्षकाच्या मनात मायेचा मळा आहे
''शिक्षक'' या शब्दात किती आपुलकी आहे.
प्रत्येक विद्यार्थ्याच्या डोळ्यावर त्याची सावली आहे.
''शिक्षक'' या शब्दात प्रेमाचा सुगंध आहे.
शिक्षकाच्या प्रेमावर आज प्रत्येक विद्यार्थी जिवंत आहे.

शितल चव्हाण
बी.ए.३

Scanned with OKEN Scanner

रेशीम उद्योग तुतीच्या झाडावर आधारित असतो. तसेच याद्वारे शेतीस उपयुक्त असे खतही तयार झाले. त्यामुळे या व्यवसायातून फायदाही झाला. व नवीन संकल्पना कामाला आली.

शेतकऱ्याची मुलाखत

कु.सुप्रिया पवार, बी.ए.३

१) नाव ?
पवार बापुराव रघुनाथ.

२) गाव ?
मु. पो. बेलवडे हवेली, ता. कराड, जि. सातारा.

३) गावातील जुणे जाणते शेतकरी म्हणून तुमचा उल्लेख होतो. पूर्वीची शेती व आजची शेती यामध्ये तुम्हाला काही फरक जाणवतो का ? जाणवत असेल तर तो कोणता ?

पारंपारिक शेती करत असताना मनुष्यबळ जास्त प्रमाणात होते. यंत्रसामग्री नसल्यामुळे माणूस आपले काम मजुरांच्या मदतीने करत होता. परंतु आता मजुरांची संख्या कमी होऊन यंत्रांची संख्या वाढली, आहे. त्यामुळे माणसाला यंत्राव्दारे शेती करणे सोपे वाटू लागले आहे, आणि यामुळे आजचा शेतकरी परावलंबी शेती करू लागला आहे.

४) तुम्ही शेतीत कोणते प्रयोग केलेत का ?
होय. आपल्या जमिनीचा कस पाहून त्याप्रमाणे पिक घेण्याअगोदर जमिनीचे निरीक्षण केले. तज्ज्ञाचा सल्ला घेतला. व थोडासा वेगळा प्रयोग म्हणून केळी व पपईचे पिक घेतले.

५) त्या प्रयोगामुळे तुम्हाला कोणता फायदा झाला? उस दरातून मिळणाऱ्या उत्पन्नापेक्षा केळी व पपईचे उत्पन्न घेतल्याने ते फायदेशीर ठरले.

६) ते प्रयोग करताना तुम्हाला कोणत्या अडचणी आल्या का ?
जेव्हा ठरवले काही नवीन उत्पन्न घ्यायचे तेव्हा त्याअगोदर पिकांबद्दल माहिती मिळवली. नंतर त्या पिकांचा अभ्यास केला. तेव्हा मुख्य म्हणजे असे लक्षात आले की बियाणांच्या बनावटपणामुळे पिकांना मारा बसला. यातून शेतकऱ्याला तर फसवलं जातंच. यातून नवीन भ्रष्टाचाराचा प्रकार दिसून आला.

७) तुमचा शेतीशी संलग्न कोणता व्यवसाय आहे.
होय. रेशीम उद्योग. हा उद्योग तुतीच्या झाडावर आधारित असतो. तसेच याव्दारे शेतीस उपयुक्त असे खतही तयार झाले. त्यामुळे या व्यवसायातून फायदाही झाला व नवीन संकल्पनाही कामाला आली.

८) तो उद्योग शेतकऱ्यासाठी फायदेशीर ठरला का ?
होय. हा उद्योग शेतकऱ्यांसाठी फायदेशीर ठरलाच, तसेच तो जागतिक बाजारपेठेत आल्यामुळे इतरांनाही त्याचा लाभ झाल्याने या उद्योगाने नवीन प्रेरणा मिळाली.

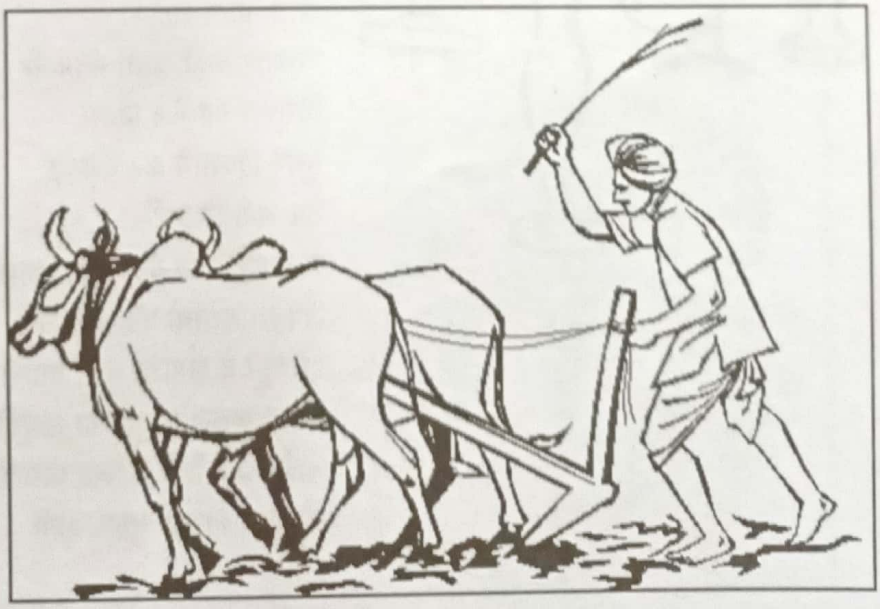

Scanned with OKEN Scanner

९) शेतीसाठी कोणती नवी खते वापरलीत का ?

होय. शेती करत असताना शेतीच्या फायद्याचा विचार करून शेतीस उपयुक्त ठरणारी खते म्हणजेच लिंबोळी पेंड, हिरवळी पेंड, ताग आणि धिलचा याव्दारे शेतीसाठी पूरक खतांचा वापर झाला. या खतांव्दारे जमिन कसदार होण्यास मदत झाली. तसेच या खतांप्रमाणे रासायनिक खतांचाही अभ्यास असल्याने त्याचाही थोडाफार वापर केला. त्यामध्ये १८४६ हे रासायनिक खत वापरले.

१०) तुमचं महत्वाचं पिक कोणतं ?

ऊस हे अत्यंत महत्वाचे आणि गरजेचे, अत्यंत उपयुक्त व शेतकऱ्यांसाठी फायदेशीर असे पिक आहे, त्याचे कारण असे की ऊस हे नगदी पिक आहे.

११) सरकारने कर्जमाफी केली त्याचा फायदा घेतला का ?

नाही, कारण सरकारच्या योजना ह्या शेतकऱ्यांसाठी कमी परंतु त्या भ्रष्ट नेत्यांसाठीच फायदेशीर ठरतात. त्यामुळे त्या योजना तळागाळापर्यंत पोहोचण्या अगोदरच मध्येच ठप्प होतात, आणि शेतकरी मात्र या योजनांपासून वंचित राहतो.

१२) आपल्यापासून ४०-५० किमी अंतरावर असणाऱ्या मांड भागात दुष्काळ पडल्यावर चालू असणाऱ्या छावण्याबाबत तुमचे मत काय ?

आपल्या जवळपासच्या भागात अशी परिस्थिती ओढावल्याने अतिशय दु:ख वाटत आहे. परंतु आपण स्वत: एक शेतकरी असल्यामुळे त्यांचे पूर्ण नाही पण थोडेफार दु:ख कमी करण्याच्या दृष्टीने तेथील छावण्यांना मदत पुरवण्याचे काम केले. विविध मंडळाकडून प्रत्येकी १००० रू. काढून पोलीसांमार्फत त्या छावण्यांपर्यंत पोहचवण्याचे काम केले. तसेच तेथील जनावरांसाठी खाद्याची सोय केली. पण एवढीशी मदत त्या छावण्यांसाठी पुरेशी ठरणारी नाही. तर याबाबत शासनानेही काही ठोस निर्णय घेणे गरजेचे आहे.

१३) तुमच्या आयुष्यात तुम्ही समाधानी आहात का ?

कृष्णा नदी हे गावाला लाभलेलं लेणं आहे. शेतकऱ्यांची शेती ही सर्वस्वी पाण्यावर अवलंबून असते. त्यामुळे गावचा भाग नदीकाठी असल्याने समृध्द आहे. या कारणाने शेती करण्यास फारशा अडचणी येत नाहीत, या सगळ्या कारणामुळे थोडेफार समाधानी वातावरण अनुभवयास मिळते.

❑ ❑ ❑ ❑

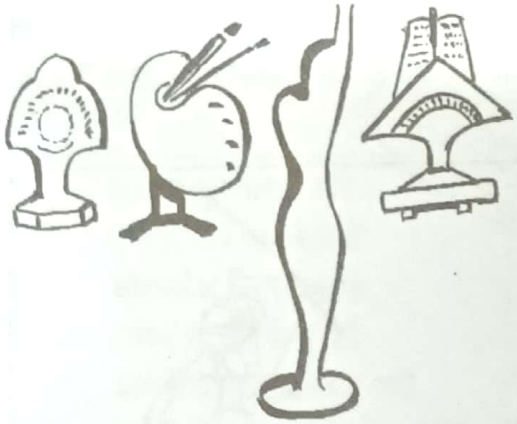

हाच आहे शहाणपणा

झाले आता शहाणी
करणार नाही आता मनमानी
विसरून जा गेले दिवस
नूतन दिवसाचे कर स्वागत
ठेव अंगी चिकाटी
वेळ नाही परत येणार तुझ्यासाठी
अपयश यशाची पहिली पायरी
दाखवून दे जगाला तुझी तयारी
किंमत कळेल गाळलेल्या अश्रूंची
आईवडिलांनी गाळलेल्या घामाची
आहेत कला गुण तुझ्या अंगी
मग कशात पडतेस कमी
मात्र आता वेळ राहिला कमी
गुरूदक्षिणा दे चांगल्या गुणांची
रात्रीचा दिवस, दिवसाची रात्र केलेल्या कष्टाची.
पाहू नकोस मागे
वाट पाहत यश आहे
जा दु:ख गिळून
आता नंबर आनंदाश्रूचा आहे,
(तयारी आता बाबा ठेवा
आणायचे आहेत पेढे ।)

पल्लवी चव्हाण
बी.ए.३

Scanned with OKEN Scanner

ध्यानसिंग थापा यांनी शूल ही चौकी वाचविली व कितीतरी मोठी हानी टाळली. या अतुलनीय साहसाबद्दल देशाचा सर्वोच्च सम्मान असणाऱ्या परमवीर चक्राने सन्मानित करण्यात आले.

ड्रॅगनचे आव्हान आजही कायम

रवीराज सूर्यवंशी, बी.एस्सी.३

१९६२ मधील भारत-चीन युध्दाला पाहता-पाहता ५० वर्षे पूर्ण झाली ; पण अजून या कडू घटनेच्या स्मृती भारतीय समाज मनावर कायम आहेत. १९६२ मधील या युध्दाची घोषणा २० ऑक्टोबरला झाली असली तरी चीनने १० ऑक्टोबरलाच पहिला हल्ला केला. त्यावेळी या हल्ल्याकडे सरकारने लक्ष दिले नाही. परिणाम म्हणून २० ऑक्टोबरला चिनी सैनिकांनी तीन-चार क्षेत्रात प्रचंड मोठा हल्ला केला. त्यातल्या त्यात शूल आणि लिझांगला या क्षेत्रात मोठ्या प्रमाणावर आक्रमण केले, त्यावेळी तिथे कार्यरत असलेल्या कुमावू बटालियनने अतिम साहस दाखवले. या बटालियनचे नेतृत्व मेजर ध्यानसिंग थापा यांच्याकडे होते. त्यांनी शूल ही चौकी वाचवली व कितीतरी मोठी हानी टाळली या अतुलनीय साहसाबद्दल देशाचा सर्वोच्च सम्मान असणाऱ्या परमवीर चक्राने त्यांना सन्मानित करण्यात आले. दुसरीकडे अरुणाचल प्रदेशच्या वलांग या आणखी एका चौकीवरही २०,००० चिनी सैनिकांनी मोठा हल्ला केला त्यावेळी आपल्या जिगरबाज २०० सैनिकांनी चिनी सैनिकांची 'पळता भूई थोडी केली.'

त्या ठिकाणी चीनचीही मोठी हानी झाल्याचे समजते. युध्दबंदीनंतर मृत सैनिकांचे देह घोड्यावरुन उचलून नेण्याचे काम सतत तीन दिवस आणि तीन रात्र चालू होते. या ठिकाणच्या भारतीय सैनिकांच्या कामगिरीमुळे चीनी सैनिकांना वलांगच्या पुढे जाता आले नाही म्हणून त्याला 'इस्टर्न गेट ऑफ इंडिया' असे म्हटले जाते. बाकी क्षेत्रात चीनने आघाडी घेतली होती. नोव्हेंबर महिना उजाडला होता, या भागात बर्फ पडू लागले होते. आपले सैन्य बर्फात अडकू नये म्हणून चिनने एकतर्फी युध्दविरामाची घोषणा केली. या युध्दात आपल्या देशाचा अक्साईचा भूप्रदेश चीनने आपल्या ताब्यात घेतला व आजही आहे.

या साऱ्या घटना लक्षात घेता आपल्या सैन्याबद्दल युध्द कौशल्यात कुठेही कमतरता दिसून आली नाही पण केंद्रसरकारच्या दुर्लक्षामुळे व निकृष्ठ हत्यारांमुळे आपल्याला या युध्दात नुकसान सहन करावे लागले. भारताने या युध्दात विमानांचा वापर जर केला असता तर कदाचित भारताने हे युध्द जिंकलेदेखील असते असे मत एअर चीफ मार्शल एन.ए.के ब्राऊनिंग यांनी नुकतेच व्यक्त केले आहे. ब्रिटीशांनी भारताला जी गोपनीय माहिती पुरवली होती यावरुन तिबेटमध्ये चीनने वापरण्याजोगे विमानतळच नव्हते. या हल्ल्याने चीनच्या लष्कराचे कंबरडेच मोडले असते. एकंदरित चीन किंवा पाकिस्तानसोबतच्या युध्दात भारतीय राजकारण्यांची अस्थिर वृत्तीच युध्दाच्या विपरीत

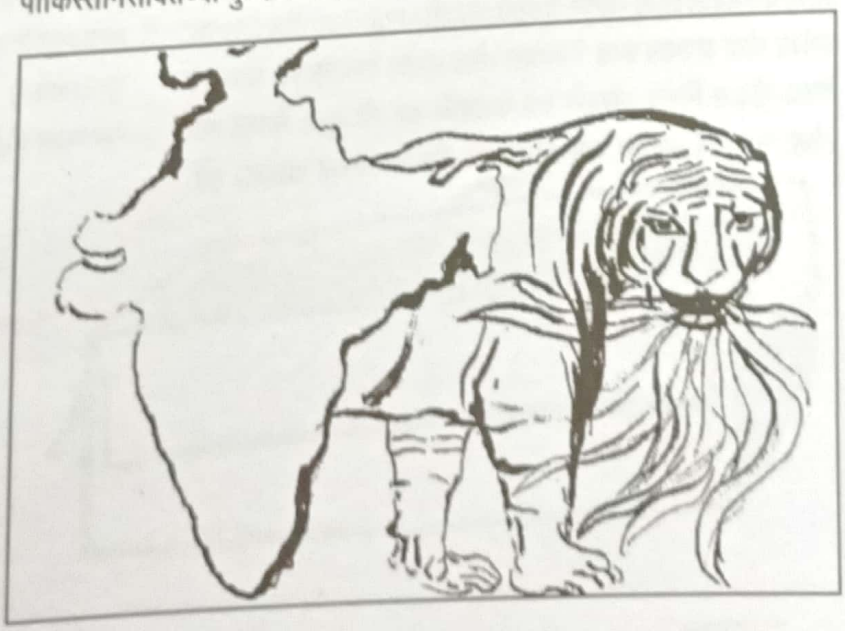

निकालासाठी कारणीभूत ठरली. त्यावेळी पंतप्रधान पं. जवाहरलाल नेहरु होते. काश्मिरच्या युध्दातदेखील निर्णय घेण्यातील चालढकलच एकूण प्रकरण प्रलंबित ठेवण्यासाठी कारणीभूत होती. त्यांच्यात दृढनिश्चयाचा अभावच होता. चीनविरुध्दच्या युध्दात विमानाचा वापर केला तर युध्दाची व्याप्ती वाढेल या काल्पनिक भयाने त्यांना पछाडले होते.

आजची परिस्थिती :-

चीनची आजची रणनिती काय आहे आणि आपण किती सावध आहोत याचा विचार करायचा तर परिस्थिती गंभीर असल्याचे निदर्शनास येते. खरेतर चीनची आपल्या देशांतील घुसखोरी ही मोठी डोकेदुखी असून गेल्या काही वर्षापासून ती कायम आहे. १९६३ मध्ये पाकिस्तानने पाकव्याप्त काश्मिरचा ४८०० वर्ग कि.मी. हा भाग चीनला देऊन टाकला. मुख्य म्हणजे या क्षेत्रालगतच कारगिलचे क्षेत्र येते. नेमक्या याच भागात चीनने अनेक कामे सुरु केली आहेत. त्यामुळे त्या भागात त्यांचे लष्करी अधिकारी, कर्मचारी. यांचा सततचा वावर असतो. यातून कारगीलच्या क्षेत्रावर आपला दबाव निर्माण व्हावा असा चीनचा हेतू आहे. त्याचबरोबर अरुणाचल प्रदेशावरही चीनने आपला दावा सांगितला आहे. गेल्या वर्षी सुमारे ११,००० चिनी पाकव्याप्त काश्मिरमध्ये घुसल्याचे निदर्शनास आले. त्या संदर्भात भारताने चीनकडे नाराजी व्यक्त केली ; पण अशाने काही साध्य होणारे नाही. त्यासाठी मुसद्देगिरीच्या राजकारणाची गरज आहे.

चीनने अलिकडेच काश्मिरसाठी स्वतंत्र व्हिसा देण्यास सुरुवात केली आहे. इतकेच नव्हे तर पंतप्रधान मनमोहन सिंहांचा अरुणाचल प्रदेश दौऱ्यावरदेखील चीनने हरकत घेतली. एका सार्वभौम देशाचा यापेक्षा मोठा अपमान काय ? त्याला चोख उत्तर देण्याऐवजी भारताने केवळ खेद व निशेद होणारी पत्रे पाठवली तर तो शुध्द भेदरटपणा ठरेल. भारताने जशास तसे भूमिकेतून चीनला उत्तर द्यायला हवे.

❑ ❑

भारताने तिबेट आणि शिंन-च्यांग (सिक्यांग) या नागरिकांना स्वतंत्र व्हिसा देणे सुरु करावे. तिबेटचे नागरिक तसेही मूळचे तिबेटी आहेत. चीनने भारताला संधी सापडेल तिथे अडवण्याचा प्रयत्न केला आहे. भारताविरुध्द पाकिस्तानला अण्वस्त्रे पुरवली, बलूचीस्तान बंदर बांधून दिले, नेपाळ व म्यानमारपर्यंत नवीन लोहमार्ग तयार केला, बांगलादेशमार्गे भारतात येऊ घातलेली गॅस पाईपलाइन रोखली, अगदी उघडपणे युध्दात पाकिस्तानला मदतदेखील केली.

व्हिसाप्रकरणी जसासतशे उत्तर दिले तर चीन काय करील ? उभयदेशांतील व्यापार बंद करण्याचे धाडस चीन करेल ? दोन्ही देशात सध्या ६० अब्ज डॉलर्सचा व्यापार आहे त्यात चीनच्या नफ्याचे प्रमाण अर्थातच अधिक आहे. उभयपक्षी संबंधांची गरज भारतापेक्षा चीनला अधिक आहे. चीन व अमेरिका हे आजचे प्रतिस्पर्धी आहेत. आजचा प्रतिस्पर्धी उद्याचा शत्रू होवू शकतो. या न्यायाने भारताला अमेरिकेची त्याचबरोबर रशियाचीसुध्दा मदत होवू शकते.

युध्दजन्य परिस्थिती उद्‌भवली तरी युध्द होणार नाही कारण जेवढे नुकसान भारताचे आहे तेवढेच चीनचे देखील आहे. वर्तमानात परिस्थिती बदललेली आहे. आज आपली सेनादले खूपच प्रगत आहेत. सियाचीन मधील महत्त्वाच्या खिंडी आणि डावपेची प्रभुत्वाचे डोंगरमाथे भारतीय सैन्याच्या हातात आहेत. सियाचीन मार्गेच पाकिस्तान व चीन सेना एकमेकांशी मेळ घालू शकतात. अग्नी-५ सारखी ५,००० किं.मी पर्यंत मारा करणारी क्षेपणास्त्रे, आण्विक पाणबुड्या, ब्रम्होज सारखी सुपर सॉनिक क्षेपणास्त्रे, बोफोर्स, T-९० सारखे रनगाडे आहेत. असे अत्याधुनिक तंत्रज्ञान असताना आपल्याकडे कोणी वाकड्या नजरेनेदेखील पाहणार नाही. फक्त गरज आहे ती राजकीय इच्छाशक्ती व मुसद्देगिरीच्या राजकारणाची तरच देशाचे भविष्य उज्ज्वल होईल.

❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

कांचन म्हणजे सोने. सोने कितीही मौल्यवान असले तरी ते मातीतूनच गोळा करावे लागते. ते मातीतून निघत असेल तर कचऱ्यातून का नाही ? What is gold if properly managed.

कचरा नव्हे कांचन....

कु.सोनाली पाटील, बी.ए.१

एक गोष्ट ... एकदा भगवान बुध्दाचा शिष्य नवीन झगा घेतो. तेव्हा बुध्द त्याला विचारतात. ''तू तुझ्या जुन्या झग्याचं काय केलं ?'' शिष्य उत्तर देतो. ''अंथरुण'' ''मग ते जुनं अंथरुण तू फेकून दिलंसं ? ''नाही गुरुजन मी ते भांडी पुसण्यासाठी वापरतो आणि भांडी घासण्यासाठी पूर्वी वापरत होतो ते कापड फाटून इतक खराब झालं होतं की त्याचा दुसरा उपयोगच नव्हता म्हणून मी त्याच्या वाती केल्या. त्यातीलच एका वातीने या खोलीतील दिवा उजळला आहे.'' शिष्य उत्तरला. बुध्दांनी हलकसं स्मित केलं आणि ते निघून गेले.

बुध्द व त्यांच्या शिष्याइतकी वस्तूची पराकोटीची उपयुक्तता जाणणे आणि आचरणात आणणे आज कठीण वाटेल. पण कचऱ्याचे ढीग वाढवण्यापूर्वी एखादी वस्तू आपल्या उपयोगाची राहिली नाही. पण ती. आणखी कोणाला उपयोगी पडू शकते याचा विचार आपण करु शकतो. परंतु असा विचार न केल्यानेच 'कचरा व्यवस्थापन' ही काळाची गरज बनली आहे.

कांचन म्हणजे सोने. सोने कितीही मौल्यवान असले तरी ते मातीतूनच गोळा करावे लागते. ते मातीतून निघत असेल तर कचऱ्यातून का नाही ? Waste is gold. if peoperly managed. म्हणजे कचऱ्यात एक प्रचंड शक्ती दडलेली आहे. पण तो योग्यपणे हाताळला पाहिजे. म्हणजेच व्यवस्थापन केलं पाहीजे.

आपल्या देशात वर्षाला ५००० दशलक्ष टन इतका कचरा गोळा होतो. एकट्या मुंबईतून ५००० टन कचरा निघतो. सरकारी निरीक्षणानुसार भारतातील एकूण ३५० साखर कारखाने, २१२ दारुभट्ट्या, इतर अगणित लघुउद्योग, चर्मोद्योग, यातून दररोज शेकडो टन कचरा बाहेर टाकला जातो. मानवाचे दैनंदिन व्यवहार व कृती यांमधून निरनिराळ्या प्रकारचे टाकाऊ पदार्थ तयार होतात. या टाकाऊ पदार्थाचे योग्य रितीने व्यवस्थापन करणे महत्त्वाचे आहे. टाकाऊ पदार्थामध्ये प्रक्रियेद्वारे बदल करुन पुन्हा वापरात आणणे किंवा जे पदार्थ घातक असतात. त्यांची सुरक्षितपणे विल्हेवाट लावणे यासाठी उपाय योजले जातात त्या सर्वांना एकत्रितपणे 'कचऱ्याचे व्यवस्थापन' म्हणतात.

घनकचऱ्याचे व्यवस्थापन करण्यासाठी सर्वप्रथम व्यक्तिगत व कौटुंबिक पातळीवर याबद्दल जाणीव निर्माण करायला पाहिजे. यापुढची पायरी म्हणजे गाव व नगर पातळीवरील घनकचरा व्यवस्थापन होय. या पातळीवर कचरा वर्गीकरण करुन जमा करणे, विल्हेवाट, विक्री या सर्व घटकांचा विचार व्हायला पाहीजे. यात अनेक संस्था, गट सहभागी झाले तर हे कार्य यशस्वी होऊ शकते. संपूर्ण स्वच्छता अभियानासाठी मिळणाऱ्या निधीच्या एकूण १० % रक्कम घनकचरा व्यवस्थापनासाठी वापरतात.

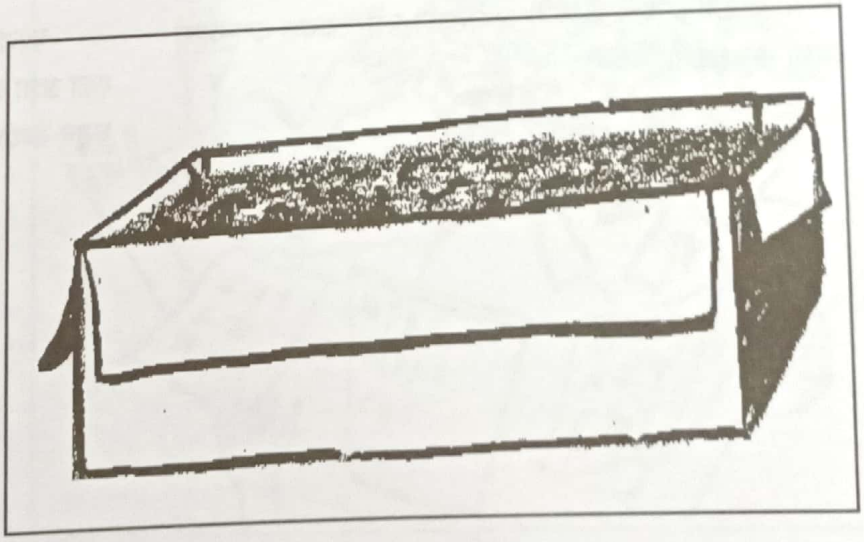

Scanned with OKEN Scanner

काही कचरा सार्वजनिक ठिकाणीही निर्माण होतो. दुकाने, आठवडे बाजार, शाळा, मंदिरे, यात्रा, लग्नसमारंभ इत्यादी ठिकाणी पण पुष्कळ कचरा निर्माण होतो.

घनकचऱ्याचे परिणामकारक व्यवस्थापन या चार तत्वांवर अवलंबून आहे ते म्हणजे :-

१) वापर कमी करणे

२) कचरा गोळा करणे

३) कचरा वेगळा करणे

४) पुन:प्रक्रिया

आजचे जग हे Use and Throw म्हणजेच 'वापरा आणि फेका' अशा स्वरुपाच्या वस्तुंचे आहे. बॉलपेनपासून ते कागदी पेल्यांपर्यंत एकदाच वापरायच्या वस्तुंनी बाजार भरलेले आहेत. यामुळे प्रचंड प्रमाणात कचरा निर्माण होतो. अशा वस्तुंचा वापर कमी झाला पाहीजे. आपण दीर्घकाळ टिकणाऱ्या उत्पादनाची निर्मिती करायला हवी. चहासाठी प्लॅस्टिक कप वापरण्याऐवजी मातीचे कप वापरावेत. कचऱ्यातून प्लॅस्टिक, पॉलिथिन, पॉलिमर, रबर, फायबर, पीव्हीसी, काच हे पदार्थ वेगळे काढून फेरवापर करण्याकरता द्यावेत. उर्वरित सुका-कोरडा, ओला, जैविक, वैद्य-जनुकीय वनस्पतीजन्य व कृषी उत्पादनाचा कचरा, पालापाचोळा यापासून स्थानिक, स्वावलंबी स्वरुपाच्या कचरा खड्ड्याद्वारा कंपोस्ट सेंद्रिय व गांडूळखत तयार करुन शेतीतून सोने पिकवता येईल. कचऱ्याची मुलस्थानी विल्हेवाट लावल्याने शून्य कचरा परिस्थिती निर्माण होईल.

कचऱ्यातील प्लॅस्टिक ही एक महाभयंकर समस्या आहे. प्लॅस्टिक पिशव्यांच हे लोण गाजर गवतासारखे आपल्या देशात पसरलं आहे. प्लॅस्टिकऐवजी कापडी पिशव्या वापरल्याने प्लॅस्टिकच्या कचऱ्याला आळा बसू शकतो.

टाकाऊ कचऱ्यापासून ते जुने संगणक, मोबाईल या e-कचऱ्यापर्यंत अनेक प्रकारच्या कचऱ्याची विल्हेवाट कशी लावावी यासोबतच सोन्याच्या खाणीमधून तयार होणाऱ्या कचऱ्याच्या विल्हेवाटाचा प्रश्न उभा राहतो आहे. जर्मनीमधल्या बॉन शहरातील BICC या संस्थेने सोन्याच्या खाणीत तयार होणाऱ्या कचऱ्याचा शास्त्रशुध्द अभ्यास केला आहे. सोन्याची एक छोटी अंगठी तयार करण्यासाठी या खाणीतून तब्बल २० टन विषारी कचरा निर्माण होतो. असे अनुमान या संशोधनातून समोर आलं आहे. खनिजापासून सोने वेगळे काढण्यासाठी 'पोटॅशिअम सायनाईड' हे अतिशय विषारी रसायन वापरले जाते. जगभरातील सोन्याच्या खाणीत वर्षाला तब्बल १ लाख ८२ हजार टन 'पोटॅशिअम सायनाईड' वापरतात. लखलखीत सोने मिळते पण विष मागे उरते.

खाण रिकामी झाल्यानंतर तिथली माती व पाणी वापरण्याच्या योग्यतेचं राहत नाही. खाणीच्या परिसरात वास्तव्य करणही धोकादायक होते.

याच संस्थेच्या एका अहवालानुसार भारतातील दिल्लीत वर्षाला ४६०० मे. टन तर चेन्नईत ३५०० मे टन इतका कचरा तयार होतो. मुंबई महानगरपालिकेचा सन १९९२-९३ चा घनकचरा व्यवस्थापनाचा खर्च १२ कोटी ३० लाख इतका होता. मीठी नदीच्या पुराचे कारणही कचराच ठरले. या सगळ्यांवरुन हे लक्षात येते, की भारतात आणि जगातही घनकचऱ्याचे प्रमाण वाढते आहे.

आपल्या प्रगतीचे चाक रुतू द्यायचे नसेल आणि पृथ्वीची कवचकुंडले असणारे पर्यावरण अबाधित ठेवायचे असेल तर 'घनकचरा व्यवस्थापन' हा गंभीर प्रश्न लक्षात घेतला पाहीजे. तरच ''कचरा नव्हे कांचन'' ही उक्ती साध्य होईल.

गरज आहे मानसिकता बदलण्याची आणि प्रत्यक्ष कृतीची. एका अशा बदलाची जो प्रशासनातून, समाजातून, कुटूंबातून, देशातून घडून येण्याआधी स्वत:मध्येच घडेल.

❑ ❑ ❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

ललित

आजचे युग हे स्पर्धेचे युग आहे. समाजात प्रत्येक गोष्टीसाठी स्पर्धेला तोंड द्यावे लागते. अशा स्पर्धेने ओतप्रोत भरलेल्या समाजात जन्माला येणारी पिढी कशी निपजणार ? ज्यांना वयाच्या तिसऱ्या वर्षीच स्पर्धेत उतरावं लागतं ते स्पर्धेला जीवन मानणारचं ना !

आजच्या मुलांच्या व्यथा

कु.सोनाली पाटील, बी.ए.१

नवे वर्ष नेहमी नवा सूर्य घेऊन येते. नवा उजेड घेऊन येते. अशा नव्या उजेडात जानेवारी २०१० चा पहिला आठवडा आला. रोज वृत्तपत्रात बातम्या येऊ लागल्या. १७ ते २२ पर्यंतच्या मुलांच्या आत्महत्येच्या. बातम्या येतच राहिल्या. कारणे वेगवेगळी, तऱ्हा वेगळी पण आत्महत्या मात्र तिचं. ३० दिवसांत ६६ आत्महत्या.

कशाने आलीय तरुण मनाला ही मरगळ ? काय कारण असावे अवघ्या मानसिकतेला गंज चढण्याचे ? जगण्याची अशी वहिवाट का व्हावी ? यशाची अभिलाषा, अपयशाचे भय व त्यामुळे येणारी प्रचंड टोकाची अगतिकता, निराशा आणि जीवनाचा एवढा तिटकारा कशासाठी ?

मेरी हातों की ताकद से
पिघल जाएगी जंजीरे
मेरी पैरों की आहट से
बदल जाएगी तकदीरे ।

असं म्हणणाऱ्या या मुलांच्या आत्महत्येला जबाबदार कोण ? जेव्हा तरुणाईची सर्जनशीलता कमी पडते तेव्हा या गोष्टी घडतात. सभोवतालचा समाज, पालक, शिक्षक सजगतेमध्ये कमी पडतो तेव्हा या गोष्टी घडतात. याची कारणेही अनेक आहेत. शिशुवर्गात नाव दाखल केल्यापासून ते पदवी घेईपर्यंत विद्यार्थी दशा चालू असते. विद्यार्थी शिक्षणाच्या केंद्रस्थानी असला तरी परिघावर मात्र अनेक प्रश्नचिन्हे असतात. त्यापैकीच एक म्हणजे शिक्षणाचे माध्यम. अनेक विचारवंतांनी शिक्षण मातृभाषेतून घ्यावे असे सांगितलेले आहे. पण लक्षात घेतो कोण ? पालक खोट्या प्रतिष्ठेच्या हव्यासापोटी मुलांना इंग्रजी माध्यमांच्या शाळेत घालतात. घरचे व्यवहार मातृभाषेत आणि शाळेत इंग्रजी माध्यम अशा कात्रीत मूल सापडते. कोणत्याही माणसाला मातृभाषेतून विचार करणे सुलभ असते. पण शिकायचे एका भाषेतून व विचार करायचा दुसऱ्या भाषेतून. हा तिढा सोडवणे विद्यार्थ्याला कठीण जाते.

दिवसभर नोकरी करुन संध्याकाळी दमून-भागून आलेल्या आईवडिलांना पाल्याच्या अभ्यासाकडे लक्ष पुरवणे ही कठिण होते. आजचे पालक मुलांच्या मनाची काळजी करत नाहीत अस नाही. पण त्यापेक्षा ते स्वत:ची काळजी करतात. 'माझं मूल' हे त्यांच्यासाठी 'स्टेटस् सिंम्बॉल' बनलय. आपल्या कंपनीच्या प्रॉडक्टबद्दल बोलताना जस अभिमानाने बोलाव त्या सारखाच सूर मुलांबद्दल बोलताना असतो. आपल मूल Rank मध्ये आहे. बोर्डाच्या गुणवत्ता यादीत आहे. TV वरच्या एखाद्या रिॲलिटी

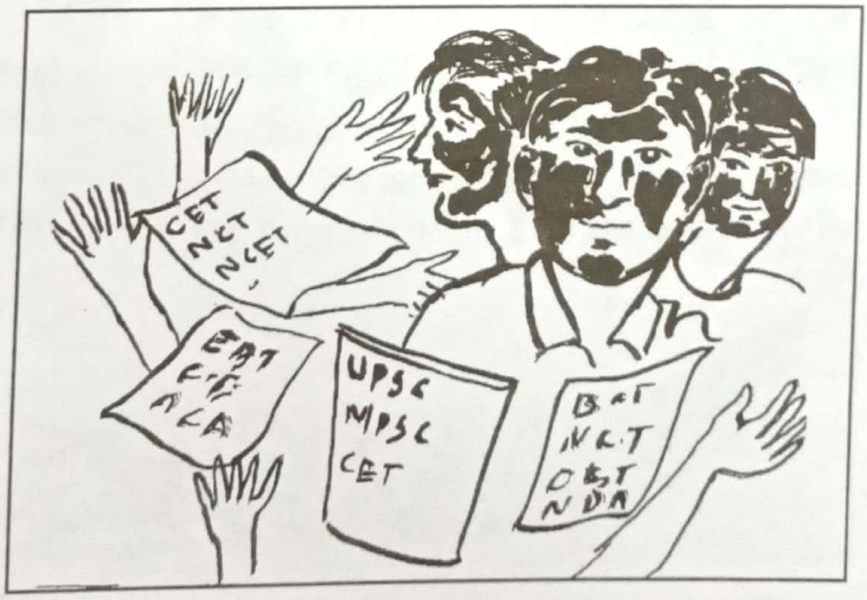

Scanned with OKEN Scanner

शोमध्ये आहे. किंवा मल्टीनॅशनल कंपनीत गल्लेलठ्ठ पगार आहे. हे सांगताना पालकांच्या डोळ्यात आत्मप्रशंसा असते.

अर्थात आपली मूलं खूप हुशार आहेत. त्यांच यश डोळे दिपवणार आहे हे वाटण्यात अजिबात गैर नाही. पण फक्त तेवढच वाटण हे गैर आहे. आपल्या मुलानं नेहमी आणि नेहमीच उत्तम यश मिळवाव ही अपेक्षा वाजवी नाही तर जीवघेणी आहे. याच अपेक्षा खरोखरच मुलांचे जीव घेऊ लागल्या आहेत. आजकालच्या मुलांच्यात ताण सहन करण्याची क्षमता कमी होत चालली आहे. त्यांना छोटी-छोटी हार सुध्दा सहन होत नाहीये. यात दोष कुणाचा ?

मुलांची मने नेहमीच संवेदनशील असतात. आजुबाजूची परिस्थिती, घटना यांच्या कोवळ्या मनावर आपले कमी-अधिक ठसे उमटवतात. या साऱ्याबरोबर विद्यार्थ्याला अभ्यासाला पुरेशी जागा नसते. निवांतपणा नसतो. पालक अशिक्षित किंवा सुशिक्षित कसेही असले तरी त्यांचे मार्गदर्शन मुलांना मिळतेच असे नाही. मग भरपूर महाग शाळा, नामवंत ट्यूशन्स, हेल्दी फूड, नवनव्या फॅशनचे कपडे, पॉकेटमनी अशा वेगवेगळ्या मार्गानी पालक मुलाला खूश ठेवायचा प्रयत्न करतात. वर त्यांना ऐकवतातही 'आम्ही तुमच्यासाठी एवढं करतो तुम्ही फक्त यश मिळवायच.'

आजचे युग हे स्पर्धेचे युग आहे. समाजात प्रत्येक गोष्टीसाठी स्पर्धेला तोंड द्यावे लागते. अशा स्पर्धेने ओतप्रोत भरलेल्या समाजात जन्माला येणारी पिढी कशी निपजणार ? ज्यांना वयाच्या तिसऱ्या वर्षीच स्पर्धेत उतरावं लागत ते स्पर्धेला जीवन मानणारचं ना ! एकतर या स्पर्धेच्या युगात मुलाने चांगले गुण मिळवून उत्तीर्ण होणे आवश्यक असते. शिकवणीच्या वर्गांना जाणे अटळ ठरते. मुलांना मोकळेपणाने खेळताही येत नाही. त्यांचा मानसिक व शारीरिक हुरुप खच्ची होतो.

शालान्त परीक्षेच्या वेळी तर मुलांच्या कष्टाला पारावारच नसतो. अभ्यास, अभ्यास आणि अभ्यास एवढेच त्याला करावे लागते. त्या वर्षी त्याला करमणूक, खेळ, सहली, समारंभ सारे-सारे वर्ज्य असते. पेपर फुटणे, कॉपी होणे, पेपर तपासण्यातला भ्रष्टाचार या साऱ्यातून विद्यार्थी सुटला, उत्तीर्ण झाला तर नशीबच म्हणायचे ! पण भरपूर गुण मिळूनही हव्या त्या शाखेला, हव्या त्या महाविद्यालयात प्रवेश मिळेलच असे नाही. परत उच्च माध्यमिक शालान्त परीक्षेच्या वेळीही त्यांना याच दृष्टचक्रातून जावे लागते. हव्या त्या शाखेत प्रवेश मिळाला नाही की आवड नसलेल्या विषयाचा अभ्यास करणे अटळ होऊन बसते. या साऱ्यांतून विद्यार्थ्याला वैफल्य येते. स्वबळाने धावू पाहणारे कोवळे पाय थबकू लागतात. वर पालकांच्या अपेक्षा, महत्त्वाकांक्षा यांच ओझं असतच. एखाद्याचे खांदे हे ओझं पेलू शकत नाहीत. कारण आई-वडील आपल्यासाठी एवढं करतात मग आपण त्यांना का निराश करावं ? म्हणून हा ओझ्याचा बैल शर्यत जिंकण्यासाठी आपल्यातली सर्व शक्ती एकवटून धावतो. मग एक निर्णायक क्षण असा येतो. आणि त्याला कळत यापुढे अधिक वेगाने धावणं आपल्याला शक्य नाही. आपली 'हार' आता निश्चित आहे. आणि त्याचवेळी त्याच्या चिमुकल्या पायातल बळ संपून तो जमिनीवर कोसळतो.

आणि हेच कोसळणं आज बहुतांश मुलांच्या बाबतीत घडतय याच निर्णायक क्षणापूर्वी पालकांनी हात दिला. संवाद साधला तर नव्या कळ्या कोमेजणार नाहीत. त्यांना फुलू द्या, उमलू द्या, त्यांच्या नाजूक कोवळ्या कंठांना आशेचे सुर अंकुरु द्या. या जन्मावर, या जगण्यावर शतदा प्रेम करावे हे त्यांना समजावून सांगा.

शिक्षण, अभ्यास, कला, फॅशन, मौजमजा, तरुणाईचा धुंद गुलाबीपणा, आणि थोडी बेफिकीरी हे सगळे रंग वापरुन जगण्याचे कॅनव्हास रंगवूया. संकटांना घाबरुन जगणं संपवणं कधीही वाईटच. कारण.

झाडदेखील वादळाशिवाय फुल सांडत नाही
आगीशिवाय कधी कुणी चूल मांडत नाही
कळेल तुला काळा मेघ कधीच व्यर्थ नसतो
त्यालासुध्दा रिमझिमणारा चिंब गहिरा अर्थ असतो.

❑ ❑ ❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

महाभारतातील उल्लेखानुसार कऱ्हाड हे युधिष्ठिराच्या राजसूय यज्ञाच्या वेळी दक्षिण दिग्विजयात पाच पांडवांपैकी एकाने म्हणजे सहदेवाने जिंकलेले नगर होय. या स्थानाच्या नावाबद्दल 'करहटक-करहाटक-कऱ्हाट देश-करहाट- करहट वरून कऱ्हाड असे उल्लेख मिळतात.

ऐतिहासिक वारसा लाभलेलं शहर कराड

कु.प्राजक्ता वाळिंबे, बी.ए.१

कऱ्हाड शहर हे कृष्णा कोयनेच्या प्रीतिसंगमावर पुणे-बेंगलोर महामार्गावर वसले आहे. कऱ्हाडच्या वायव्येला ९ कि.मी. अंतरावर वसंतगड, ईशान्येस ६ कि. मी. वर सदाशिवगड व अग्नेस ६ कि.मी वर आगाशिवचा डोंगर आहे.

महाभारतातील उल्लेखानुसार कराड हे युधिष्ठिराच्या राजसूय यज्ञाच्यावेळी दक्षिण दिग्विजयात पाच पांडवांपैकी एकाने म्हणजे सहदेवाने जिंकलेले नगर होय. या स्थानाच्या नावाबद्दल 'करहटक' 'करहाटक' 'करहाट देश' करहाट व करहट वरून कऱ्हाड असे उल्लेख मिळतात.

प्रीतिसंगम

कराडजवळ पश्चिमेकडून येणारी कोयना नदी व उत्तरेकडून येणारी कृष्णा नदी या दोन नद्या समोरासमोर भेटतात. असा हा जगातील एकमेव संगम झालेल्या पवित्र स्थानाला प्रीतिसंगम असे संबोधले आहे. या प्रीतिसंगमावरून सूर्योदय व सूर्यास्त पाहण्यासारखा असतो.

पंताचा कोट

पंताचा कोट या सभागृहाच्या पुर्वेकडील बाजूस टेकाला श्री भवानी देवीची छत्री आहे. या सभागृहाच्या छतावर जाळीदार नक्षीकाम केलेले आहे. सभागृहाचे बांधकाम मात्र प्रतिनिधींच्या वडिलांनी पूर्ण केले.

वेणूताई चव्हाण हॉल

स्वर्गीय वेणूताई ह्या यशवंतरावजी चव्हाण यांच्या पत्नी प्रेमळ होत्या. अशा कऱ्हाडला थोर मातोश्री लाभलेल्या आहेत. कऱ्हाडच्या, पूर्वेस यशवंतरावांनी खुले मैदान ठेवले त्याला त्यांनी छ. शिवाजी स्टेडिअम असे नाव दिले. वेगवेगळ्या स्पर्धा इथे घेतल्या जातात. व वर्षातून ३ दिवस विजय दिवस समारोह या स्टेडिअमवर साजरा केला जातो.

शैक्षणिकदृष्ट्या उत्तम सोय

सातारा जिल्ह्यातील सर्व तालुक्यांमध्ये बघितले तर कऱ्हाडशिवाय उत्तम म्हणण्यापेक्षा उत्कृष्ठ अशी सोय कोणत्याच तालुक्यात नाही. एकमेव असा कऱ्हाड तालुका आहे की, सर्व शाळा, महाविद्यालयांचा निकाल दरवर्षी उत्कृष्ठ असतो. त्यामध्ये विविध शाळा, महाविद्यालयाचा उल्लेख आवर्जून करावासा वाटतो. सद्गुरु गाडगे महाराज महाविद्यालय, कऱ्हाड, वेणूताई चव्हाण कॉलेज कऱ्हाड, यशवंतराव चव्हाण कॉलेज, बापूजी साळुंखे कॉलेज असे आहेत. यामधील सद्गुरु गाडगे महाराज कॉलेज हे कर्मवीर भाऊराव पाटील यांनी सुरु केले आहे. हे महाविद्यालय कऱ्हाडमधील एकमेव शैक्षणिकदृष्ट्या चांगले आहे.

Scanned with OKEN Scanner

यशवंतराव चव्हाण स्मृतिसदन

यशवंतराव चव्हाण स्मृतिसदन हे कऱ्हाडच्या मध्यभागी उभारण्यात आलेले आहे. या स्मृतिसदनामध्ये मोठेमोठे राजकीय, शैक्षणिक मनोरंजनाचे कार्यक्रम होतात.

कऱ्हाड लेणी

कऱ्हाडपासून जवळच प्राचीन काळी डोंगरात कोरलेली ६५ पेक्षा अधिक लेणी आहेत. इ. स. १८५९ मध्ये सर बटिल प्लेअर यांनी या लेण्यांची पहिली नोंद करुन तीन गटात विभागणी केली आहे.

जखिणवाडी लेणी

जखिणवाडी येथील डोंगराच्या दक्षिणेकडील बाजूच्या एकूण २६ लेण्यांचा यात समावेश आहे.

आगाशिव लेणी

जखिणवाडी येथीलच आगाशिव डोंगराच्या एका कड्याच्या उत्तरेकडील बाजूस असलेल्या १९ लेण्यांचा यात समावेश होतो. या गटातील लेणी आजुबाजूस विखुरलेली असून कोयना खोऱ्याकडे तोंड करुन आहेत. त्यांची संख्या एकूण २२ आहे. अशा प्रकारे कऱ्हाड शहराला प्रदीर्घ ऐतिहासिक पार्श्वभूमी लाभलेली आहे.

शेतकऱ्याची चिंता

रोज गावात एका
करुनेची हाक उठतिया
कुठल्यातरी घरात
शेतकऱ्याची चिता पटेतीया
आक्रोश त्यांच्या मुलाबाळांचा
काळीज हेलाऊन टाकतीया
किंचाळी त्याच्या माईची
आकाशाला जाऊन टेकतीया
तोंडातील त्याच्या घास
सरकार नेहमी लुटतया
न्याय देणारी ती देवता
कुठतरी कसतीया
अंधुक धुंदक प्रतिमा
त्यांची क्षणात मिटतीया
म्हणून तर आज गावागावात
शेतकऱ्याची चिता पेटतीया.

गणेश माने
बी.ए.२

झाडे कधीच आत्महत्या करत नाहीत

झाडे कधीच आत्महत्या करत नाहीत
झाडे करतात शिकस्त
जगण्याची, तगण्याची
झाडे शिकवतात जन्म घ्यावा कसा
पावसाच्या पहिल्या थेंबासारखा झेलून
आणि जन्म घ्यावा कसा सहस्त्र जन्मांना
पाकळी पाकळीची मूठ खोलून
झाडे शिकवतात जगावे कसे ताठ मानेने
आपल्या हक्काच्या जमिनीत
मुळे घट्ट रोवून
आणि कसे सिध्द करावे आपले अस्तित्व
आपले आभाळ आपल्याच हातांनी पिऊन
झाडे शिकवतात
कसे असोशीने आणि कसोशीने
पिऊन घ्यावे जीवन
तहानेच्या शेवटच्या थेंबापर्यंत
आणि कसे सार्थ करावे घेणे
दातृत्वाच्या सीमेपर्यंत
झाडे शिकवतात
कसे भोगावे फुलाफळांचे बहर
आणि उन्हापावसाचे कहर
कसे सोसावे घाव
आणि कशी पोसावी क्षमाही

झाडे शिकवतात
कसे सावरावे स्वत:ला वादळवाऱ्यातही
कारण -
वादळे असतात
एका रात्रीची पाहुणी
आणि शाश्वत असते
डोक्यावरचे आभाळ
आणि पायाखालची धरणी
झाडे खरे तर आपण होऊन
कधीच, कुणालाच
काहीच शिकवायला जात नाहीत
शिकायला गेलाच तुम्ही
तर शिकवतात जगावे का आणि कसे
झाडे शहाणीसुरती
आपसुक उमजतो त्यांना
सुखदु:खांपलीकडचा जगण्याचा अर्थ
कळते त्यांना
आपण फक्त आपले नसतो
जगण्याच्या साखळीतली
एक लहानशी पण महत्त्वाची कडी असतो
म्हणूनच .....
झाडे कधीच आत्महत्या करत नाहीत

अभिजीत काळे
बी.ए.

Scanned with OKEN Scanner

संशोधनपर

डॉ. अब्दुल कलाम यांनी भारत महासत्ता होण्याचे एक महत्त्वाचे कारण सांगितले आहे, ते म्हणजे 'तरुण व तरुणांची शक्ती'; कारण जगात २०२० साली केवळ भारतातच तरुणांची संख्या अधिक असेल.

भारतासमोरील आव्हाने

कु.श्रद्धा माने, बी.ए.१

'२०२० साली भारत महासत्ता होइल' असे भारताचे माजी राष्ट्रपती डॉ.ए.पी.जे.अब्दुल कलाम यांनी म्हटले होते. 'महासत्ता' या शब्दाचा खरा अर्थ म्हणजे भारत एक विकसित राष्ट्र होइल. सध्या भारत एक विकसित राष्ट्र होण्यासाठी घोडदौड करीत आहे. अर्थातच विकसित राष्ट्र व एक महासत्ता होण्यासाठी आपल्या देशासमोर अनेक समस्या व आव्हाने आहेत. त्याचा आपण गांभीर्याने विचार करायला हवा.

डॉ. अब्दुल कलाम यांनी भारत महासत्ता होण्याचे एक महत्त्वाचे कारण सांगितले आहे, ते म्हणजे 'तरुण व तरुणांची शक्ती'. कारण ; जगात २०२० साली केवळ भारतातच तरुणांची संख्या अधिक असेल. परंतु, आजच्या परिस्थितीचा विचार करता, सातपुडा पर्वतरांगांमध्ये विस्तारलेल्या नंदुरबार जिल्ह्यामध्ये कुपोषण व बालमृत्यूचे प्रमाण अधिक असल्याचे आढळते. एकट्या नंदुरबार जिल्ह्यामध्ये कुपोषणामुळे एप्रिल २०१२ ते ऑक्टोंबर २०१२ या दरम्यान झालेल्या बालमृत्यूचे प्रमाण ८१९ एवढी संख्या आहे. पण, ही तर शासकीय आकडेवारी आहे. खरा आकडा यापेक्षा ही भला मोठा असणार हे नक्की. तर भारताची उद्याची तरुण पिढी कुपोषणग्रस्त आहे. आणि काही जणांचा मृत्यू देखील झालेला आहे. खेदाची बाब म्हणजे, 'शासकीय मदत' या लोकांपर्यंत पोहचतच नाही. जर हे असेच सुरु राहिले तर भारतातील पुढची पिढी ही कुपोषणग्रस्त म्हणून जन्माला येईल. कदाचित, भविष्यकाळात महाराष्ट्राचे नाव राकट देशा, कणखर देशा सोबतच 'कुपोषणग्रस्तांच्या देशा' असेच पडेल. कारण, कुपोषणाचे सर्वाधिक प्रमाण महाराष्ट्रात आढळते. या समस्येकडे आपण साफपणे दुर्लक्ष केल्याचे आढळते. पण पुढे ही समस्या आपणापुढे एक मोठे आव्हान निर्माण करु शकते.

आपण इतकी वर्षे विकसनशील असण्यापाठीमागचे आणखी एक महत्त्वपूर्ण कारण म्हणजे भ्रष्टाचार. आज महासत्ता होऊ पाहणाऱ्या प्रत्येक देशापुढील अगदी चीनपुढील ही एक समस्या आहे. परंतु, आता भ्रष्टाचार ही एक केवळ आपणांसमोरील समस्या राहिली नसून, एक आव्हान झाले आहे. कारण, अगदी कारगील युध्दात शहिद झालेल्या सैनिकांच्या शवपेट्यांमध्ये भ्रष्टाचार तर चक्क मुंबईवरील २६/११ च्या दहशतवादी हल्ल्यात पोलिस आणि जवानांना दिलेल्या बुलेटप्रुफ जॅकेटमध्येही भ्रष्टाचार आढळून आला. जर देशांतर्गत इतकी अराजकता व भ्रष्टाचार माजलेला असेल तर देशांतर्गत शांतता व सुव्यवस्था यांचे तीन तेरा वाजलेले असणार हे नक्की. आणि अशा

Scanned with OKEN Scanner

परिस्थितीतच देशावर परकीय आक्रमण व घुसखोरी होण्याचा धोका संभावतो. किंबहुना तो होताना दिसतोच आहे. जसे पाकिस्तानकडून दहशतवादी हल्ले किंवा काश्मिरमध्ये घुसखोरी असे अतिशय संतापजनक प्रकार. आपल्या देशाची पोलिस यंत्रणा व इतर गुप्तचर यंत्रणा कार्यरत असून देखील अवघ्या १० दहशतवाद्यांनी मुंबईत येऊन हल्ला करावा व त्यात आपले अशोक कामटे, विजय साळसकर, हेमंत करकरे व संदीप उन्नीकृष्णन् यांसारखे चांगले अधिकारी मारले जावेत, ही अत्यंत शरमेची बाब आहे. इतके सर्व होऊनही आपण संघटीत होण्याऐवजी धर्म, जात, वंश, परंपरा, प्रांत यांमध्येच गुंतून पडावे. इतिहास साक्षी आहे. जेव्हा जेव्हा देशांतर्गत भांडणे, कलह, जातिय किंवा प्रांतिक दंगली झाल्या तेव्हा तेव्हा परकीयांनी आक्रमण केले.

अगदी आज या कारणांमुळेच चीन सारखा देश भारतात घुसखोरी करु पाहत आहे. जर भविष्यकाळात चीनकरोबर युद्ध करण्याची वेळ आलीच तर, त्यासाठी लागणारे सक्षम असे लष्कर आपणांकडे आहे का ? याचा सर्वप्रथम विचार केला पाहिजे. चीनचे लष्कर भारतापेक्षा मोठे आहे व अत्याधुनिक शस्त्रांनी परिपूर्ण आहे. तर आपल्याकडील भारताचे लष्कर हे पाकिस्तानच्या लष्करापेक्षा मोठे आहे यातच आनंद मानणारे आहेत.

त्यामुळे, सद्यपरिस्थितीला गरज आहे ती जातियवाद व प्रांतवाद बाजुला सारुन देशासमोरील आव्हानांचा सामना करण्याची. तरच विकसनशील भारताचे एका विकसित राष्ट्रात परिवर्तन घडून येईल व भारत एक महासत्ता होईल.

❑ ❑ ❑ ❑

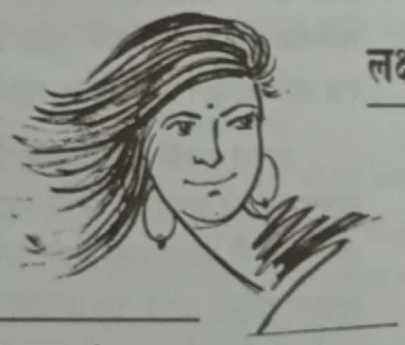

ईमान

जन्म देते माती आपली
तिच्याशी ईमान सोडू नकोस

जन्मोजन्मीचे नाते आहे
तिला कधी तू विसरू नकोस

माती जोडते आपली नाती
माती बांधते हाताला
ठेवते बंधन बहिणभावाचे
धागा ठेवते उशाला
भारतमाता आपली आहे,
तिला कधी तू विसरू नकोस

तिचीच आपण सर्व लेकरे
नाते बहिणीचे तोडू नकोस
संकटकाळी जातो पळून
त्यांची संगत धरू नकोस
कामा पुरते गोड बोलतो
असा मैतर करू नकोस
चालते-बोलते देव घरात
निवद त्यांना दाखवू नकोस
उपाशीपोटी तुला घडविले
देव दगडाचे समजू नकोस,

आई-बाप हे दैवत आपले
त्यांना कधी तू टाळू नकोस
झाले म्हातारे अक्कड म्हणून
वृद्धाश्रमात पाठवू नकोस

शिकला सवरता झाला म्हणून
गुरूजनांना विसरू नकोस
लांडी लबाडी करून फसवितो,
अशा भोंदूला वंदू नकोस.

पल्लवी चव्हाण
बी.ए.१

लक्षात ठेवावे असे काही

संकटांना कधी कंटाळायचं नसतं,
त्याला सामोरं जायचं असतं !
कुणी नावं ठेवली तरी थांबायचं नसतं,
आपलं काम चांगलंच करायचं असतं !
अपमानानं कधी खचायचं नसतं,
जिद्दीने बळ वाढवायचं असतं !
निराश मुळीच व्हायचं नसतं,
चैतन्य सदा फुलवायचं असतं !
पाय ओढले म्हणून परतायचं नसतं,
पुढे आणि पुढेच जायचं असतं !
लोकनिंदेला कधी घाबरायचं नसतं !
आपलं सामर्थ्य दाखवायचं असतं,
जीवनात खूप करण्याजोगं असतं !
पण आपलं तिकडे लक्षच नसतं,
रागाने कोणाला बोलायचं नसतं,
प्रेमाने मन जिंकायचं असतं !
प्रेमात लहान-थोर पहायचं नसतं,
एकमेकांना आधार देऊन,
मार्गदर्शन करायचं असतं !

अमोल अंधारे
बी.ए.२

Scanned with OKEN Scanner

ललित

जसं सुख-दुःख, हसणे-रडणे, जगणे-मरणे ह्या गोष्टी नेहमी एकत्र असतात. त्याचप्रमाणे यश-अपयश हे देखील एकमेकांना बांधलेले आहे. तुम्हाला आता अपयश जरी आले असेल तर लक्षात ठेवा पुढचा शब्द तुमचाच आहे. तो म्हणजे यश !

मुठी एवढ्या मनात आभाळाएवढी स्वप्नं

विक्रांत बडेकर, बी.एस्सी.१

मुठीएवढ्या मनात आभाळाएवढी स्वप्न जरुर बघा... पण त्याआधी मनसुध्दा मोठं करा. बरीच माणसं आपल्या आसपास वावरत असतात. त्यातील बरीच माणसे सांगतात की मी हे करेन, ते करेन. इतकं यश मिळवेन. जग जिंकेन आणि मुळात ते काहीही करत नाहीत म्हणजे फक्त स्वप्न बघणारी लोकं वेगळी आणि ती पूर्ण करणारी वेगळी आणि पूर्ण करण्यासाठी धडपडणारी लोकं वेगळी असतात.

जसा जुना एक अक्षय कुमार आणि जुही बाबलाचा चित्रपट आहे, 'मिस्टर ॲण्ड मिसेस खिलाडी' नावाचा. त्यात अक्षय कुमार खूप स्वप्नाळु असतो. एका वर्षात तो राजा होणार असं भविष्य त्याला एका ज्योतिषाने सांगितलेले असते आणि दिवसरात्र तो फक्त स्वप्नच बघत असतो. त्यासाठी कुठलीही पावले न उचलता, मग ते पूर्ण कसं करणार. ''असेल हरी तर देईल खाटल्यावरी.'' अशा म्हणीप्रमाणे जगणारे लोक कधीच यशस्वी होत नाहीत. तुम्ही मोठी स्वप्न जरूर बघा पण ती पूर्ण करण्यासाठी तुम्हाला प्रयत्नही करावे लागतील. म्हणून इथं म्हंटलय, की मुठीएवढ्या मनात आभाळाची स्वप्न जरुर बघा पण, त्याआधी मनसुध्दा मोठ्ठं करा. मोठं व्हायचं आहे, यश संपादन करायचं असेल तर स्वप्नही बघावितचं आणि त्यासोबत हा विचारही करावा की, ''जी स्वप्न तुम्हाला इतकी सुंदर वाटतात. त्यांचा विचार जरी केला तर तुमच्या चेहऱ्यावर मोठ्ठ स्मितहास्य अवतरतं. मग तेच जर स्वप्न अस्तित्वात पूर्ण झाले. तर ह्याचा तुम्हाला किती आनंद होईल. नाही का ?...

''आपल्याला मिळालेलं अपयश हे यशाकडे जाण्याचा नेमका मार्ग कोणता, याचे दर्शक आहे.'' अपयश आलयं धीर खचला. परत सुरुवात करायची भिती वाटते. अपयशाची भिती वाटते. गोंधळलेले मन अन् सगळ्यांच्या प्रश्न विचारणाच्या नजरा ह्यामुळे सगळा आत्मविश्वास डळमळतो अशा अवस्था ह्या प्रत्येक व्यक्तिच्या आयुष्यात येतचं असतात. व्यक्ती छोटी वा मोठी, नावाजलेली असो वा त्रासाने गांजलेली. ही पायरी प्रत्येकाला चढून पुढे जावेच लागते. पण ह्याच पायरीमुळे आपलं यश पुढे गवसते. जर तुमचा आत्मविश्वास खचतं असेल. पुढे फक्त अपयश दिसत असेल. तर समजावे कि सगळं वाईट होतं ते संपलय आता ह्यापेक्षा वाईट काहीच नसेल. पुढचा काळ हा आपला यशाचा आहे समजावे. नाहितर विचार करावा कि, परिस्थिती तुमची परीक्षा बघत आहे. आणि तुम्ही कुठलीही तक्रार न करता ती पूर्ण कराल. एकदा आपण चुकलो की, आपल्याकडे असलेल्या

Scanned with OKEN Scanner

पर्यायांपैकी एक चुकला तर दुसरा नक्कीच बरोबर आहे. असा विचार करावा. एकदा अनुभव घेतल्याने तुम्ही दुसऱ्यांदा प्रयत्न करताना परत पहिल्या चुका कधीच करणार नाही आणि अपयशामुळे हृदयाची धडधड वाढली असेल तर All is well म्हणा अन् पुढचा प्रवास दुप्पट आत्मविश्वासाने गाठायला सुरुवात कराल. आपले मार्ग आपोआप यशाच्या वाटेला जोडले जातील.

मध्ये काही दिवसापूर्वी टाटा स्कायची एक जाहिरात सारखी येत असे टॉप बॉक्सच्या किंमतीबाबत. एक मित्र म्हणत असे. अरे विचारून बघ तर. दुसरा म्हणे नाही रे भिती वाटतेयं. तो म्हणे मग, अरे बघ तरी विचारून, मग पहिला अगदी आपला सगळा धीर एकवटून दुकानदाराला विचारी २००/- रूपयांपेक्षा कमीचा पॅक असू शकतो का ? तर दुकानदार हसून म्हणे, हो ... हो सर आहे ना १८०/- ला. आणि मग त्यांची ती टॅगलाईन ''इसको लगा डाला तो लाईफ झिंगालाला.'' इथे हा दाखला देण्याचा इतका उद्देश की फक्त मनातल्या मनात विचार करुन काहीही साध्य होत नाही. त्यासाठी कृती करावी लागते.

जसं सुख-दुःख, हसणे-रडणे, जगणे-मरणे ह्या गोष्टी नेहमी एकत्र असतात. त्याचप्रमाणे यश-अपयश हे देखील एकमेकांना बांधलेले आहे. तुम्हाला आता अपयश जरी आले असेल तर लक्षात ठेवा पुढचा शब्द तुमचाच आहे तो म्हणजे यश !

❑ ❑ ❑ ❑

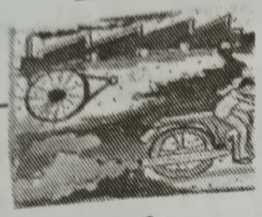

प्रदुषण

धरणी होते आई, आभाळ होतो बाप,
या दोघांच्या डोक्याला, मानवाचा ताप ।।धृ।।

निसर्गाची होत आहे फारच हानी, आज वाचवावच लागतय पाणी ।
स्वच्छ हवा आता नाही राहीली,
जिवाची या सारखी होतीया काहीसी ।।१।। धरणी होते...

गतिमान झालय सारच जग, माणसाकडे आता आपूलकीने बघ ।
उडता आहेत आकाशात कितीतरी विमान
आला आहे पर्यावरणावर खूपच ताण ।।२।। धरणी

इंटरनेटच्या जमान्यात राहीलं नाही भान,
पक्षी किती कमी झाले याची ठेव जाण ।
कमी झाला पाऊस, शेती सारी सुकली,
गोर गरीब जनता अन्नाला ही मुकली ।।३।। धरणी...

झाले मानवाचेच हाल याचा करा विचार,
आजही बदलू आपण आपले आचार ।
निसर्ग कोपलाय असा आपला नारा,
करतोय प्रदुषण आपणच सारा ।।४।। धरणी...

आज लावू प्रदुषणाविरोधी बीज,
नाही वाचवाय लागणार कधी ही वीज ।
वेळोवेळी निसर्गाची नाही केली पर्वा,
झाली कमी आयुष्य आता तरी ठरवा ।।५।। धरणी...
धरणी होते आई, आभाळ होतो बाप
या दोघांच्या डोक्याला, मानवाचा ताप...।।धृ।।

सचिन भिसे, बी.ए.२

बाप

आईचे गुणगान खूप झाले.
पण बिचाऱ्या बापाने काय केले ?
बिकट प्रसंगी बापच सदा सोडवी
आपण फक्त गातो आईची गोडवी
आठवते जेवण करणारी प्रेमळ आई
त्या शिदोरीची सोय बापच पाही
देवकी, यशोदा प्रमाणे मनात साठवा
टोपलीतून बाळास नेणारा वासुदेवही आठवा
काटकसर करुन मुलांना देतो पॉकेटमनी
आपण मात्र वापरतो शर्ट पॅन्ट जुनी
मुलीला हवे ब्युटीपार्लर, मुलाला हवी नवी गाडी
पण घरी वापरतो बाप, बिनसाबणाची खडी
वयात आल्यावर मुले, आपल्या विचारात मग्न
बापाला दिसे मुलाचे शिक्षण, मुलीचे लग्न
आठवा मुलीच्या स्थळासाठी उंबरठे झिजवणारा बाप
आठवा मुलाच्या नोकरीसाठी
पायऱ्या चढताना बापाला लागणारी धाप.

प्राजक्ता वाळिंबे
बी.ए.१

Scanned with OKEN Scanner

तलाठ्याची नोकरी करीत असताना नानांना गोरगरीबांच्या व्यथा, वेदना कळू लागल्या. समाजातील अज्ञान, अंधश्रध्दा, रुढी, अनिष्ट प्रथा पाहून त्यांचे मन कळवळत होते.

व्यक्तिचित्रण

क्रांतीसिंह नाना पाटील - स्वातंत्र्यलढ्यातील धगधगता अग्निकुंड

अभिजीत काळे, बी.ए.२

भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यातील अग्रणी, स्वातंत्र्य प्राप्तीसाठी अखंड धगधगणारे क्रांतिसिंह नाना पाटील यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे काही ठळक पैलू .....

अनेकांचे प्रयत्न व बलिदान यांमुळे या देशाला स्वातंत्र्य मिळाले. स्वातंत्र्य मिळविताना अनेकांनी हसत हसत मृत्यूला कवटाळले तर काही जणांनी मृत्यूवरसुध्दा मात केली. क्रांतीसिंह नाना पाटील हे त्यापैकी एक आहेत.

नाना पाटलांचे जीवन म्हणजे धगधगते अग्निकुंड होते. त्यांचे जीवन म्हणजे अद्‌भूतरम्य व चित्तथरारक अशा प्रसंगांची मालिका होती. नाना पाटलांना प्रतिशिवाजी म्हटले जाते. खरोखर शिवरायांनंतर अन्यायाचा प्रतिकार केला. ज्या ब्रिटीशांच्या साम्राज्यात सूर्य मावळत नव्हता त्या ब्रिटीश सत्तेविरुध्द त्यांनी बंड पुकारले. स्वत:चे प्रतिसरकार निर्माण केले. इंग्रजांनी नानांचा धसका घेतला होता. त्यावेळी ब्रिटीश पार्लमेंटमध्ये पंतप्रधानांना प्रश्न विचारण्यात आला, भारतात सातारा जिल्ह्यात आपले राज्य आहे की नाना पाटलांचे ?' त्यावेळी पंतप्रधानांना उत्तर देता आले नाही. नानांमुळे सातारा जिल्ह्याची कीर्ती युरोपात पोहोचली.

तलाठ्याची नोकरी करीत असताना नानांना गोरगरिबांच्या व्यथा, वेदना कळू लागल्या. समाजातील अज्ञान, अंधश्रध्दा, रुढी, अनिष्ट प्रथा पाहून त्यांचे मन कळवळत होते. त्याचवेळी सातारा जिल्ह्यात सत्यशोधक समाज जोर धरत होता. नाना तिकडे वळले. अंधश्रध्दा व वाईट प्रथा यांच्यावर त्यांनी कडाडून हल्ला चढवला. नाना केवळ बोलके सुधारक नव्हते. सुधारणेची सुरुवात त्यांनी स्वत:च्या घरापासून केली. त्यांनी 'गांधीलग्न' या पध्दतीचा स्वीकार केला. स्वत:च्या लग्नात त्यांनी कसलाही थाटमाट केला नाही. त्यांनी हुंडा घेतला नाही. लग्नास मोजकेच वऱ्हाडी होते. लग्नात भटजी नव्हता. स्वत:च्या लग्नात स्वत: मंगलाष्टका म्हणणारा हा जगावेगळा नवरदेव होता. नानांनी आपल्या बहिणीचे लग्न केवळ नऊ रुपयांत केले. नानांनी पत्नी आकुबाई अडाणी होती. नानांनी तिला लिहायला-वाचायला शिकवले.

गावातील गावगुंडांकडून गोरगरिबांचे रक्षण व्हावे व जुलमी इंग्रजी सत्तेच्या वरवंट्याखाली चिरडून जाण्यापेक्षा स्वत:चे, न्यायावर आधारलेले सरकार असावे म्हणून नानांनी प्रतिसरकार निर्माण केले. साताऱ्याच्या उत्तरेला निरा नदीपासून ते दक्षिणेला वारणा नदीपर्यंत प्रतिसरकारचा दबदबा होता. प्रतिसरकारचा योजनाबध्द कार्यक्रम होता. ८० ते २०० तरुणांना प्रशिक्षण दिले होते. 'तात्काळ न्याय' हा त्यांचा लोकप्रिय भाग होता. उत्तरेकडील भाग किसन वीर तर कऱ्हाड भाग माधवराव जाधव यांच्याकडे होता. पूर्व भाग जी.डी.लाड, नागनाथ नायकवडी हे सांभाळत होते. गोरगरिबांना त्रास देणारे, दरोडे घालणारे यांना हे शासन शिक्षा म्हणून पत्र्या मारत असत. पत्र्या मारणे म्हणजे त्या व्यक्तीचे तळपाय काठीने किंवा कातडी पट्टयाने सडकून काढायचे. त्यामुळे त्या व्यक्तीचे चालणेच बंद होत

Scanned with OKEN Scanner

होते व अपंगत्व येत होते. त्यामुळे प्रतिसरकारचा चांगलाच वचक बसला. सरकार चालविण्यासाठी पैसा हवा म्हणून शेणोली जवळ रेल्वे लुटली, नंदूरबारला जाणारा पाच लाख रुपयांचा खजिना लुटला, तुफानी सेनेचे हे काम शिवरायांच्या मावळ्यांची आठवण करुन देते.

नाना पाटलांची वाणी अमोघ होती. ते पट्टीचे वक्ते होते. त्यांचे भाषण म्हणजे पर्वणी असायची. श्रोते कानाच्या ओंजळी करायचे. शड्डू ठोकून व छत्रपती शिवाजी महाराज की जय ! असा जयजयकार करुन नाना भाषणाला सुरुवात करायचे. भाषणात ग्रामीण विनोद असे, तसेच समाजातील विसंगतीवर ते नेमकेपणाने बोट ठेवीत.

१९४२ ते १९४६ अशी चार वर्षे नाना भूमिगत राहिले. या काळात खेड्यापाड्यातील जनतेने नानांना खूप साथ दिली. १५ ऑगस्ट १९४७ ला स्वातंत्र्य मिळाले. पुण्याच्या शनिवार वाड्यावर नानांच्या हस्ते ध्वजारोहण झाले. त्यावेळी नानांनी केलेले भाषण अतिशय भावोत्कट होते. स्वातंत्र्यानंतरही ते शांत बसले नाहीत. शेतकरी, कामगार यांच्यासाठी त्यांचा संघर्ष चालूच राहिला. १९५७ मध्ये नाना उत्तर सातारा मतदारसंघातून निवडून गेले. त्यानंतर १९६७ मध्ये बीड मतदारसंघातून विजयी झाले. संसदेत मराठीत भाषण करणारे नाना हे एकमेव लोकप्रतिनिधी असावेत. १९५५ मध्ये त्यांनी रशिया व जपानचा दौरा केला. रशियातील शेतकऱ्याप्रमाणे आपला शेतकरी प्रगत व्हावा, असे त्यांचे स्वप्न होते. शेतकऱ्यांचे यांच्यावर प्रेम होते. फलटण येथील नाना पाटलांचा पूर्णाकृती पुतळा ही शेतकऱ्यांच्या त्यांच्यावरील प्रेमाची साक्ष आहे. जगाच्या सुखासाठी आयुष्य वेचणाऱ्या नानांचा आयुष्याच्या संध्याकाळी मधुमेहामुळे एक पाय काढावा लागला तरीही नाना डगमगले नाहीत. उलट हसत हसत ते म्हणायचे, 'आता कोणतंबी काम करायला ह्यो पढ्ठ्या एका पायावर तयार हाय !' जीवनातील दु:खाकडे विनोदाने पाहण्याचा नानांचा दृष्टिकोन खूप काही शिकवून जाणारा आहे.

जाज्वल्य देशभक्ती, अन्यायाबद्दलची चीड, समाजसुधारणेची प्रचंड तळमळ, अंधश्रध्देबद्दल राग, वैज्ञानिक दृष्टिकोन, शेतकऱ्यांबद्दल कणव, कामगारांबद्दल प्रेम. अशा अनेक गुणांची देणगी नानांनी आम्हा भारतीयांना दिली आहे. या गुणांचा अंगिकार हेच आजच्या असंख्य समस्यांचे उत्तर आहे. या गुणांचा अंगीकार करण्याचा संकल्प करुया.

❑ ❑ ❑ ❑

आठवण

प्रित तुझी लाख मोलाची,
आठवण एक आयुष्याची,
सरून गेले दिवस एकत्र रमायचे,
आता जुन्या आठवणीतच जगायचे,
प्रित तुझी लाख मोलाची,
आठवण एक आयुष्याची....
तू ही दूर मी ही दूर
आठवणीने तुझ्या दाटतोय ऊर
आहे तुझीच आस तुझाच ध्यास
जाणवतो मला तुझाच आभास
प्रित तुझी लाख मोलाची
आठवण एक आयुष्याची...

वेळी अवेळी सांज सकाळी
तुझ्या गुणांची गातो भूपाळी
अचानक अशी तू झालीस दूर
जगण्यात माझ्या राहीलाना सूर
प्रित तुझी लाख मोलाची
आठवण एक आयुष्याची ....
नाही राहीलं दिवस रातीचं भान.
तुझ्यासाठी करतो जीवाचं या रान
भेटशील तू असं वाटतंय खूप
पहातचं रहावं असं तुझं हे रूप
प्रित तुझी लाख मोलाची
आठवण एक आयुष्याची ।।धृ।।

सचिन भिसे, बी.ए.२

Scanned with OKEN Scanner

संकलन

जिद्द, आत्मविश्वास, चिकाटी, साहस, मनोबल यांच्या जोरावर माणसाने कठीण परिस्थितीवर मात केली. आजवर माणसाने अनेक अशक्य अशी स्वप्ने पाहिली आणि ती सत्यात उतरवण्यासाठी एक ठाम निर्णय घेऊन शिस्तबध्द पध्दतीने पूर्णही केली.

विजय

कु.प्राची यादव, बी.ए.२

सन १९०० मध्ये लंडन टाइम्स मध्ये पुढील जाहिरात प्रकाशित झाली होती -

एका अत्यंत धोकादायक प्रवासासाठी माणसे हवी आहेत पगार कमी मिळेल. तुम्हाला अतिशय कडाक्याच्या थंडीतील प्रवास करावा लागेल. तुम्हाला अनेक महिने सूर्याचे दर्शनसुध्दा होणार नाही. घनदाट काळोखात तुम्हाला वाटचाल करावी लागेल. तुम्हाला मृत्यूशी सतत झुंज द्यावी लागेल. परतीच्या प्रवासाची सुरक्षितता नाही. अशा खडतर प्रवासानंतर तुम्ही यशस्वी झाल्यास तुम्हाला गौरव आणि किताबाने सन्मानित करण्यात येईल.

अशा या विचित्र जाहिरातीला सुमारे पाच हजार लोकांनी प्रतिसाद दिला. यातून २७ जणांची मोहिमेसाठी निवड करण्यात आली. या अंटार्क्टिका मोहिमेचे नेतृत्व २८ वर्षीय अर्नेस्ट हेन्री शेकल्टन या धाडसी ब्रिटिशाने केले. या सर्वांनी अंटार्क्टिका मोहीम यशस्वी करून इतिहास रचला.

जिद्द, आत्मविश्वास, चिकाटी, साहस, मनोबल यांच्या जोरावर माणसाने कठीण परिस्थितीवर मात केली. आजवर माणसाने अनेक अशक्य अशी स्वप्ने पाहिली आणि ती सत्यात उतरवण्यासाठी एक ठाम निर्णय घेऊन शिस्तबध्द पध्दतीने पूर्णही केली. आपणही साहसी पाऊल उचलून अशक्य ते शक्य करण्यासाठी पावला-पावलावर प्रयत्नशील राहायला हवे.

तुफान को आना है, आकर चले जाना है ।
बादल है ये कुछ पल के, छाकर इन्हे ढल जाना है ।

आपणही आज निर्णय घेऊया मी कठीण परिस्थितीवर मात करुन विजयी होणारच !

बिथोव्हेन

हा पूर्णत: बहिरा होता, पण तरीसुध्दा त्याने या जगाला सुंदर संगीत देण्याचा यशस्वी प्रयत्न केला.

चार्ल्स ॲटलास

या व्यक्तीला लहानपणी त्याचे मित्र त्याच्या अशक्त शरीरयष्टीमुळे चिडवत. पुढे त्यानेच पीळदार शरीरयष्टी कमावली आणि आजही अमेरिकेत त्याचा भक्कम शरीरयष्टीचा पुतळा उभारण्यात आला आहे.

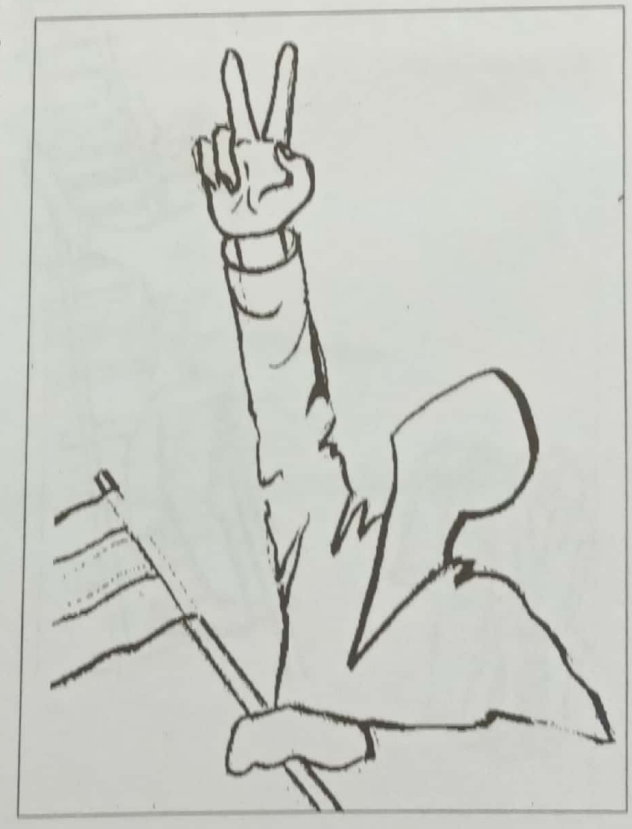

डेमॉस्थेनिस

हा तोतरा बोलायचा, पण त्याने तोंडात काचेच्या गोट्या ठेवून बोलण्याचा सराव केला.

महाकवी कालिदास

हा धनगराचा मुलगा होता. लग्न होईपर्यंत अशिक्षित

Scanned with OKEN Scanner

होता. त्याच्या पत्नीने त्याच्या अशिक्षितपणाची चेष्टा केल्यावर आपल्या 'शांकुतल' आणि 'मेघदूत' या काव्याने जगभरात लौकिक मिळवला.

फ्रँकलिन रुझवेल्ट

ही व्यक्ती पायाने अधू होती, पण अपंगत्वावर मात करत ते अमेरिकेचे राष्ट्राध्यक्ष झाले.

विन्स्टन चर्चिल

हे लहानपणी टाळूला छिद्र असलेले शारीरिक व्यंग घेऊन जन्माला आले, ते तोतरेही बोलायचे. त्यांना घरातील सर्व खुळा म्हणायचे. पण पुढे तेच ब्रिटनमध्ये श्रेष्ठ वक्ता म्हणून ओळखले जाऊ लागले आणि ग्रेट ब्रिटनचे महान पंतप्रधान झाले.

हेलन केलर

ही जन्मत: मूक-बधिर व आंधळी होती, पण पुढे ती नामवंत लेखिका व अपंगांची समाजसेविका म्हणून नावारुपाला आली.

जे. सिम्सन

लहानपणी त्यांचे पाय अगदीच काटकुळे होते. त्यांना धावणे तर सोडा, थोडे अंतर चालूनसुध्दा त्रास व्हयचा, पण त्यांनी आपल्या तारुण्यात उत्कृष्ट धावपटू व अमेरिकन फुटबॉलमधील चपळ खेळाडू म्हणून नाव मिळवले.

नेपोलियन बोनापार्ट

हा उंचीने बुटका होता, पण तरीसुध्दा त्याने अनेक लढाया जिंकून एक मोठे सैन्य उभे केले आणि कित्येक वर्षे योध्दा म्हणून राज्य केले.

थॉमस एडिसन

याला लहान वयातच मठ्ठ मुलगा म्हणून शाळेतून काढून टाकण्यात आले, पण त्यानेच एक बुध्दिमान व महान शास्त्रज्ञ म्हणून जगाला अनेक शोधांच्या देणग्या दिल्या.

❑ ❑ ❑ ❑

संधी

आयुष्यात संधी बऱ्याचदा येते;
पण येते तेंव्हा कळत नाही.
जाते तेंव्हा कळते, संधी आली होती !
संधी आल्याची चाहूलच सारे जीवन बदलवून टाकते
आणि सारं जीवनच रंगीबेरंगी करते.
पण गेली की जीवन ही बेरंगी करते.
एक संधी पकडली की ती
दुसरी संधीच नाही,
सुवर्णसंधी आणते.
म्हणूनच आयुष्यात संधी बऱ्याचदा येते
पण आपण पकडतो ती एखादीच असते.

कल्याणी चव्हाण
बी.ए.२

Scanned with OKEN Scanner

वैचारिक

विद्यार्थी कधी नापास होत नसतो नापास होते ती शिक्षण व्यवस्था, नापास होतात दुर्बोध अर्थ आणि आशयहीन पाठ्यपुस्तके.

एटीकेटी : एक सकारात्मक निर्णय

अमर पाटील, बी.ए.२

या वर्षी ३ लाख विद्यार्थी दहावीला नापास झाले आहेत. केवळ एका विषयात नापास झाल्यामुळे १ लाख ३७ हजार विद्यार्थी पुढील शिक्षण घेण्यापासुन वंचित झालेले आहेत. दोन विषयात नापास झाल्यामुळे २ लाख ४ हजार विद्यार्थ्यांना शिक्का मारुन आपण ३ लाख विद्यार्थ्यांना अक्षरश: नालायक ठरवतो. हे पूर्णत: अमानविय असे निर्दयी कृत्य आहे. एक प्रकारची ती मानसिक हिंसाच आहे. दरवर्षी विद्यार्थी नापास झाल्यामुळे आत्महत्या करतात.

नापास झालेला विद्यार्थी स्वत:च्या नजरेतुन कायमचा उतरुन जातो इतरांच्या दृष्टीने तो टिंगळ टवाळीचा विषय ठरतो. एखाद्या गुन्हेगाराकडे बघावे तसे नापासांकडे सर्वजण पाहातात. तो नालायक असल्याचा शिक्काच जणू त्याच्या कपाळावर मारला जातो. नापास ही विवेक बधीर करुन टाकणारी प्रक्रिया असते. म्हणून हळव्या मनाने अनेक संवेदनशील विद्यार्थी विशेषत: मुली नापास झाल्यामुळे जीवनाचा अंतच करतात. किती भयानक असते हे नापासपण.

विद्यार्थी कधी नापास होत नसतो. नापास होते ती शिक्षण व्यवस्था, नापास होते ते शिक्षकांचे अत्यंत चुकीच्या पध्दतीने शिकवणे, नापास होतात दुर्बोध अर्थ आणि आशयहीन पाठ्यपुस्तके शाळामधील अत्यंत नीरस आणि कंटाळवाण्या आध्यापनाच्या पध्दती, पण दोष मात्र मारला जातो विद्यार्थ्याच्या माथ्यावर.

एटीकेटीचा स्तुत्य निर्णय या अमानुष प्रथेवरील असाच एक सहज सुंदर प्रयास आहे. अनेक दशकाची कोंडी फोडणारा हा मुक्त निर्णय आहे व कुणाला सार्वभौम करणारी ही प्रक्रिया आहे. भरपूर विद्यार्थी नापास होऊन कमीत कमी निकाल लागला की शिक्षण व्यवस्था नीट चालली आहे. असे चुकीचे विकृत समीकरण समाजात रुढ झालेले आहे.

या भयानक मानसिक घुसमटलेपणावर एटीकेटीचा शासन निर्णय एक सकारात्मक उपचार आहे. विद्यार्थ्यांना आत्मसन्मान देणारा हा निर्णय आहे. दशकादशकापासून उपेक्षित मनाची कोंडी फोडणारा हा निर्णय आहे . सकारात्मकता मरगळलेल्या मानवी मनाला प्रेरणा देते. एक दोन विषयात नापास झालेल्या विद्यार्थ्याना पुढील वर्षीच्या आभ्यासासाठी प्रवेश दिल्याने मोठी प्रेरणा मिळू शकते. नवऊर्जा मनात संचारू शकते. नापास होऊनही पुढील वर्षात मिळालेल्या प्रवेशाची भावनाच सामार्थ्याला प्रेरणा देते. त्यांच्या साऱ्या शक्ती एकवटल्या जातात.

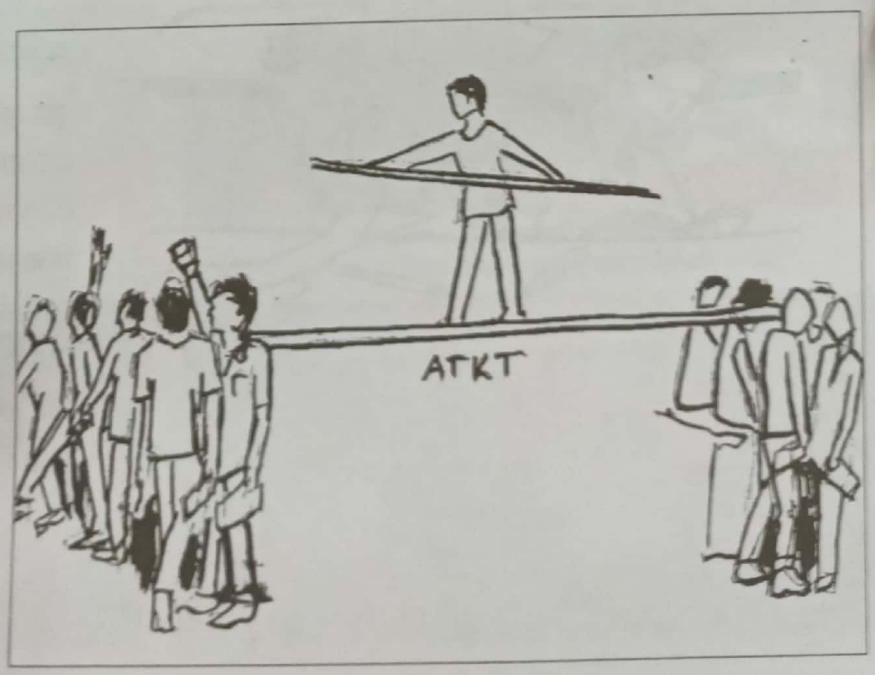

Scanned with OKEN Scanner

हजारो विद्यार्थ्यांच्या आत्महत्या थांबणारा हा निर्णय म्हणजे साम्यक विचाराचा संयमी सिध्दांत आहे. पराभुताच्या पाठीवरुन हात फिरवून लढण्याची प्रेरणा देणारा हा निर्णय आहे. कधी आजारामुळे, कधी प्रवासातील गाडी चुकल्यामुळे, कधी कुटुंबातील सण-उत्सव, विवाहासारख्या समारंभामुळे, कधी आपघातात सापडल्यामुळे, कधी कुटुंबातील कुणी आजारी पडल्यामुळे मृत्यु पावल्यामुळे परीक्षेला उपस्थित राहता आले नसेल अशा कारणांमुळे झालेल्या नापासांसाठी तर ही वरदान ठरणारी जिंकण्याची संधीच जणू शासनाने दिली आहे.

क्षमेसारखी शिक्षा नाही असे म्हटले जाते. क्षमा करुन आपण एखाद्या अपराध्याला आत्मचिंतनाची आणि सुधाराची संधी देत असतो. अशी माणसे शिक्षा न करता क्षमा केल्याने आंतर्बाह्य बदलल्याची अनेक उदाहरणे आहेत.

आम्ही नापास करतो म्हणजे काय करतो ? कोकीळेला गाण्यात पैकीच्यापैकी गुण देतो. मात्र ''पाण्यात पोहता येत नाही म्हणून चक्क नापास करतो. माश्याला पोहण्याच्या विषयात पैकीच्या पैकी गुण देतो, मात्र त्याला उडता येत नाही. म्हणून नापास करतो. प्राणीप्रजातीचे मूल्यमापन न करता जे येत नाही ते वैगुण्य दाखवून आम्ही त्याला नापास करतो ही आहे नापासाची परिभाषा.

नापासाच्या घरातील स्मशान शांतता ज्या पित्याच्या वाट्याला एकदातरी आली असेल त्यालाच या निर्णयाची सृजनात्मक उंची कळू शकते. गोरगरिब, दारिद्र्यरेषेखालील मजूर, शेतमजुरांच्या कष्टाला वेचणाऱ्या मजुरी करुन दारिद्र्याशी रक्तबंबाळ झुंज देत देत शिक्षण घेणाऱ्याचा एखादा विषय राहिला असेल तर त्या विद्यार्थ्यांच्या जीवनात सुंदर पहाट उगविणारा हा निर्णय आहे. या निर्णयाला एकही चुकीचा आस्पेक्ट नाही. एक दृष्टीच्या दृष्ट निर्णय असेच या निर्णयाचे स्वागत करावे लागेल. शिकण्याच्या तीव्र लालसेने संघर्ष करण्याऱ्या विद्यार्थ्यांना संजीवनी आणि नवप्रेरणा देणारा हा निर्णय आहे.

❑ ❑ ❑ ❑

मित्रांनो थोडासा अभ्यास करा !

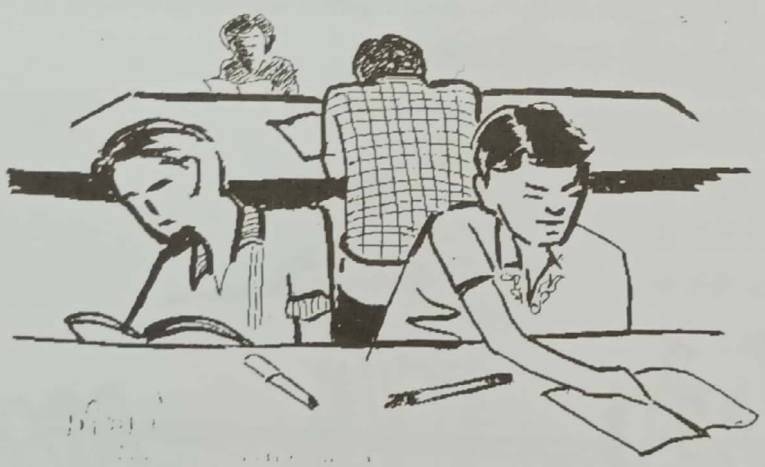

स्पर्धेच्या युगात सुटलाय वारा
त्यातच तुम्ही स्वत:ला सावरा
आपल्या भावनांना थोडस आवरा
मित्रानो थोडासा आभ्यास करा !
गुरू असे ज्ञानाचा झरा
त्यांच्याकडून तुमचा घडा भरा
त्यांनाच तुमचा दावू नका दरारा
मित्रानो थोडासा अभ्यास करा !
सुसंगती संदा धरा
दुसऱ्यांच्या पाठीत भोकसू नका सुरा
हेच विनवतो गणेश सर्व शुरा
मित्रानो थोडासा अभ्यास करा !

गणेश माने
बी.ए.२

Scanned with OKEN Scanner

|| गुणवंत यशवन्त वर्गात सर्वप्रथम सी.ई.टी.गुणवत्ता : ज्युनिअर विभाग ||

कु.प्रियांका पवार
११ वी कला

कु.क्षितिजा जगदाळे
११ वी कॉमर्स

कु.ज्योती सुतार
११ वी.एम.सी.व्ही.सी.

ओमकार शिरतोडे
११ वी विज्ञान

कु.ऐश्वर्या काळे
१२ वी कॉमर्स

प्रणिल यादव
१२ वी विज्ञान

कु.श्वेताली कांबळे
१२ वी.एम.सी.व्ही.सी.

संकेत निकम
सीईटी गुण १७८

चेतनकुमार ओदवाळ
सीईटी गुण १७०

गणेश शेटे
सीईटी गुण १६९
गणित-१००

कु.दक्षा भोज
सीईटी गुण १६७

कु.आकाशी चव्हाण
सीईटी गुण १६२

कु.आयेशा नायकवडी
सीईटी गुण १५९

प्रणिल यादव
सीईटी गुण १५८
गणित-१००

धनराज देसाई
सीईटी गुण १५७

कु.अंजली बाबर
सीईटी गुण १५२

|| वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळा ||

वार्षिक पारितोषिक वितरण सोहळ्यात स्वागत व प्रास्ताविक करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

अहवाल वाचन करताना
कार्याध्यक्ष **प्रा.भिमराव पाटील**

कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे **मा.सुधीर भोंगळे**,जलतज्ज्ञ मुंबई
मार्गदर्शन करताना

कार्यक्रमाचे अध्यक्ष,**मा.प्राचार्य डॉ.अरविंद बुरुंगले**,
(सचिव रयत शिक्षण संस्था,सातारा) अध्यक्षीय मार्गदर्शन करताना

शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय तायक्वांदो स्पर्धेतील विजयी संघासोबत
मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने,प्रा.व्ही.बी.फुले,प्रा.बी.एस.पाटील व **प्रा.एस.वाय.पाटील**

शिवाजी विद्यापीठ आंतरराष्ट्रीय विभागीय वजन उचलणे स्पर्धा
विजयी संघासोबत मा.प्राचार्य व क्रीडा विभागातील प्राध्यापक

Scanned with OKEN Scanner

|| राष्ट्रीय चर्चा सत्र ||

सुक्ष्मजीवशास्त्र विभागाच्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात
प्रमुख पाहुणे **मा.डॉ.एस.व्ही.कोटबागे** (हैद्राबाद) मार्गदर्शन करताना

सुक्ष्मजीवशास्त्र विभागाच्या राष्ट्रीय चर्चासत्र कार्यक्रमाचे
अध्यक्ष **डॉ.बी.जे.मोहिते (मुंबई)** मार्गदर्शन करताना

सुक्ष्मजीवशास्त्र विभागाच्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात समारोप प्रसंगी मार्गदर्शन करताना
मा.डॉ.अशोक भोईटे (प्रकुलगुरु,शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर)

भूगोल विभागाच्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात मार्गदर्शन करताना
प्रमुख पाहुणे **मा.प्राचार्य डॉ.एस.आर.शिंदे**

भूगोल विभागाच्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात
बीजभाषण करताना **मा.डॉ.प्रवीण सपर्वी** (पर्यावरण तज्ज्ञ)

भूगोल विभागाच्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात मार्गदर्शन करताना
अध्यक्ष **मा.प्रा.डॉ.बी.एन.गोरुणे** (बी.ओ.एस चेअरमन)

भूगोल विभागाच्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात समारोप प्रसंगी मार्गदर्शन करताना
प्रमुख पाहुणे **मा.प्राचार्य डॉ.सी.जी.खिलारे** (अधिष्ठाता विज्ञान विभाग)

भूगोल विभागाच्या राष्ट्रीय चर्चासत्रात समारोप प्रसंगी
मार्गदर्शन करताना अध्यक्ष **मा.प्राचार्य डॉ.प्रकाश सावंत**

Scanned with OKEN Scanner

|| अग्रणि महाविद्यालयांतर्गत उपक्रम ||

समाजशास्त्र : 'एड्स एक सामाजिक समस्या' या विषयावर मार्गदर्शन करताना **मा.प्राचार्य डॉ.माणिक माने**

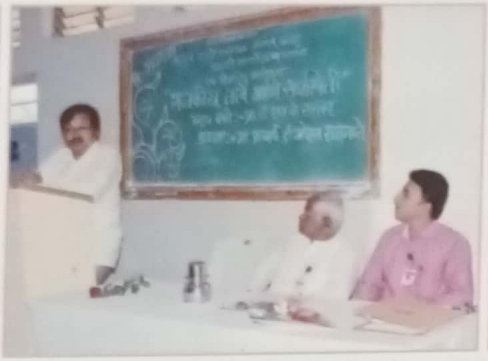

तत्त्वज्ञान :' राजकीय तत्त्वे आणि सद्य:स्थिती' या विषयावर मार्गदर्शन करताना **प्रा.पी.एम.चव्हाण** (व्ही.सी.कॉलेज,कराड)

तत्त्वज्ञान :' राजकीय तत्त्वे आणि सद्य:स्थिती' या विषयावर मार्गदर्शन करताना **प्रा.डॉ.ए.सी.शिंदे**

प्राणिशास्त्र : विस्तार सेवा विभाग एक दिवसीय कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना **डॉ.भारत खांडेकर** (शास्त्रज्ञ,कालवडे कृषी विज्ञान केंद्र)

प्राणिशास्त्र : बदलेला अभ्यासक्रम बी.एस्सी.३ या विषयी अध्यक्षीय मार्गदर्शन करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

वनस्पतीशास्त्र : प्रमुख पाहुणे **डॉ.आर.ए.गुरव** यांचे स्वागत करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

भौतिकशास्त्र : विज्ञान प्रदर्शनाची पाहणी करताना **प्रा.डॉ.ए.जी.पवार,मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

विस्तार सेवा विभाग : 'स्त्री भ्रूण हत्या एक सामाजिक समस्या' या विषयावर मार्गदर्शन करताना **मा.ॲड.वर्षा देशपांडे**

विस्तार सेवा विभाग : मातीचे गणपती बनविणे विषयावर मार्गदर्शन करताना **श्री.कुंभार साहेब**

कॉमर्स व अर्थशास्त्र : कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना **मा.ए.एम.मिरगे** (शाखा प्रमुख, भारतीय आयुर्विमा महामंडळ,शाखा-कराड)

कॉमर्स व अर्थशास्त्र : कार्यशाळेत मार्गदर्शन करताना **मा.अनिल कुलकर्णी** (विशेष सहाय्यक स्टेट बँक ऑफ इंडिया,शाखा कराड)

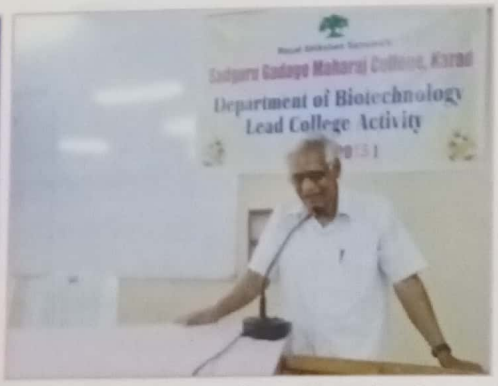

बायोटेक्नॉलॉजी : रोल ऑफ फुनगी इन बायोटेक्नॉलॉजी, या विषयावर मार्गदर्शन करताना **मा.डॉ.एम.एस.पाटील** (प्रमुख,वनस्पतीशास्त्र,शिवाजी विद्यापीठ)

Scanned with OKEN Scanner

|| अग्रणि महाविद्यालयांतर्गत उपक्रम : कार्यक्रम विविधा ||

मराठी विभागातर्फे आयोजित 'महिला आद्योजिका समस्या आणि भवितव्य' या विषयावर मार्गदर्शन करताना **मा.सौ.अनुराधा वाघ**

रसायनशास्त्र विभागाच्या कार्यशाळेच्या उद्घाटन प्रसंगी पाहुणे **मा.प्रा.डॉ.सौ.शुक्ल** व **प्रा.डॉ.संदीप संकपाळ** यांचे स्वागत करताना **प्रा.आर.व्ही.जगताप**

सातारा इतिहास संशोधन मंडळाचे वार्षिक अधिवेशन उद्घाटनप्रसंगी प्रमुख पाहुणे **मा.प्राचार्य नंदकुमार निकम** यांचे स्वागत करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

क्रांतीज्योती सावित्रीबाई फुले जयंती प्रसंगी विचार व्यक्त करताना **डॉ.रेश्मा दिवेकर**

कर्मवीर विद्यार्थी वसतीगृह 'होस्टेल डे ' समारंभात मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे **मा.प्रा.सुमंत जगताप**

कर्मवीर विद्यार्थी वसतिगृह 'होस्टेल डे' समारंभात मार्गदर्शन करताना अध्यक्ष **मा.प्रा.संभाजीराव पाटील**

सौ.सुमतीबाई पांडुरंग पाटील व नवीन विद्यार्थिनी वसतिगृह 'होस्टेल डे' समारंभात मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे **मा.सौ.चित्रलेखा माने-कदम**

'होस्टेल डे' प्रसंगी अध्यक्षीय मनोगत व्यक्त करताना **मा.डॉ.इंदिरा पाटील**

'कॅम्पस इंटरव्यू' विषयक कार्यशाळेत विचार व्यक्त करताना **प्रा.डॉ.जे.डी.यादव**

कै.ल.मा.सुभेदार राज्यस्तरीय वक्तृत्व स्पर्धा, शिरवळ प्रथम क्रमांक व सांघिक ढाल प्राप्त संघ मा.प्राचार्यांच्या समवेत

शिवाजी विद्यापीठाच्या प्रकुलगुरुपदी **मा.प्राचार्य डॉ.अशोक भोईटे** यांची निवड झाल्याबद्दल **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने** यांचे हस्ते सत्कार

स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन केंद्राच्या 'प्रेरणा' भित्तीपत्रकाचा उद्घाटन प्रसंगी **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने** व प्राध्यापक

Scanned with OKEN Scanner

॥ कार्यक्रम विविधा ॥

हिंदी विभागामार्फत 'प्लेसमेंट सेल' निवेदन के क्षेत्र में रोजगार के अवसर या विषयावर मार्गदर्शन करताना **मा.श्री.विक्रांत मंडपे** (सातारा आकाशवाणी केंद्र)

'हिंदी दिवस' कार्यक्रमामध्ये मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे **मा.श्री.ता.का.सुर्यवंशी** (सातारा)

'नेट-सेट' परीक्षा मार्गदर्शन वर्गाचे उद्घाटन मार्गदर्शन करताना **मा.प्रा.डॉ.भरत पाटील** (कडेगांव)

राजर्षी छत्रपती शाहू व्याख्यानमालेत स्वागत व प्रास्ताविक करताना **प्रा.डॉ.आर.एन.पाटील** व्यासपीठावर प्रमुख पाहुणे **मा.डॉ.बी.डी.खणे**

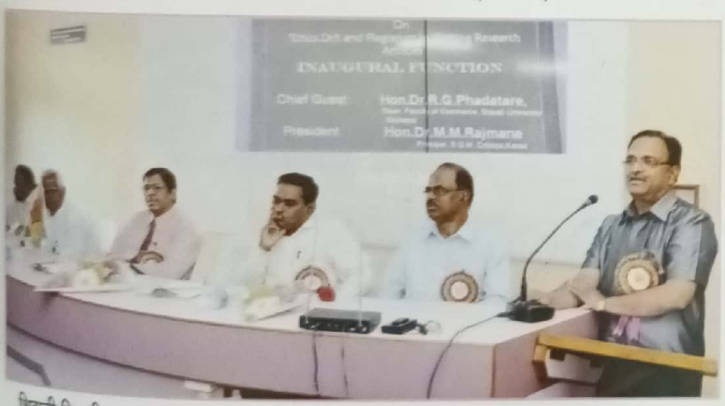

शिवाजी विद्यापीठ गुणवत्ता हमी कक्ष यांचे मार्फत आयोजित 'संशोधन लेखांचे लेखन,आराखडा इथिक्स व बाहुनय चौर्य' या विषयावर मार्गदर्शन करताना **मा.डॉ.आर.जी.फडतरे** व्यासपीठावर **डॉ.एम.बी.देशमुख** (कोल्हापूर)

राज्यशास्त्र विभागामार्फत आयोजित 'नेतृत्व विकास' या विषयावर मार्गदर्शन करताना **मा.श्री.जितेंद्र डुबल** (सदस्य,स्थानिक व्यवस्थापन समिती)

वाणिज्य व नियोजन मंडळामार्फत 'सहकारी बँकातील रोजगार संधी' या विषयावर मार्गदर्शन करताना **मा.श्री.दिलीप एम.गुरव** (मुख्यकार्यकारी अधिकारी, दि-कराड अर्बन को-ऑप-बँक लि,कराड)

'पत्रकार दिन' कार्यक्रमात 'बाळशास्त्री जांभेकर यांचे चरित्र व कार्य' या विषयावर मार्गदर्शन करताना **मा.रविंद्र बेडकिहाळ** ज्येष्ठ पत्रकार (फलटण)

Scanned with OKEN Scanner

'मराठी वाङ्मय मंडळ' उद्घाटन प्रसंगी
मार्गदर्शन करताना **मा.प्रा.जगन्नाथ विभुते**

'एम.ए.२,इंग्रजी नूतन अभ्यासक्रम' आयोजित वर्गसत्रात
मार्गदर्शन करताना **मा.प्रा.डॉ.आय.आर.प्राणी**

'संस्कृत दिन' कार्यक्रमात **श्री.प्रशांत पवार** (अंध विद्यार्थी) याचा बी.ए.१ च्या परीक्षेत
संस्कृतमध्ये प्रथम क्रमांक मिळविल्याबद्दल **मा.डॉ.सुहासिनी राजेभोसले** यांचे हस्ते सत्कार

'जगायचं कसं' या विषयावर मार्गदर्शन करताना
मा.सौ.रेश्मा कोरे (लैंगिक छळ प्रतिबंधक कमिटी सदस्य)

प्राणिशास्त्र विभागामार्फत 'निसर्ग मंडळ' कार्यशाळेत
स्वागत व प्रास्ताविक करताना **प्रा.ए.बी.माने**

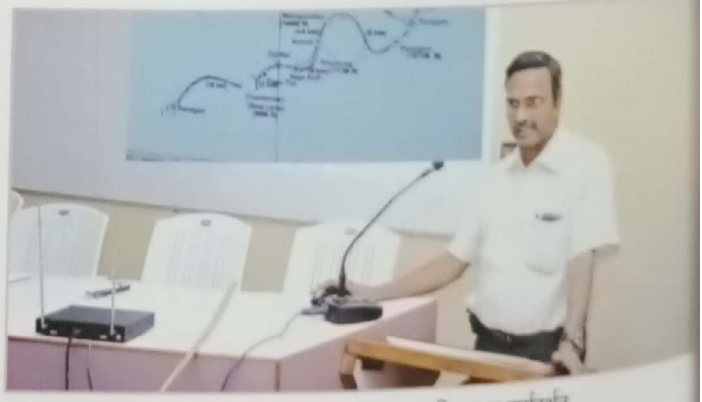

भूगोलदिनी 'अमरनाथ यात्रा' या विषयावर मार्गदर्शन
करताना **प्रा.डॉ.सतीश घाडगे**

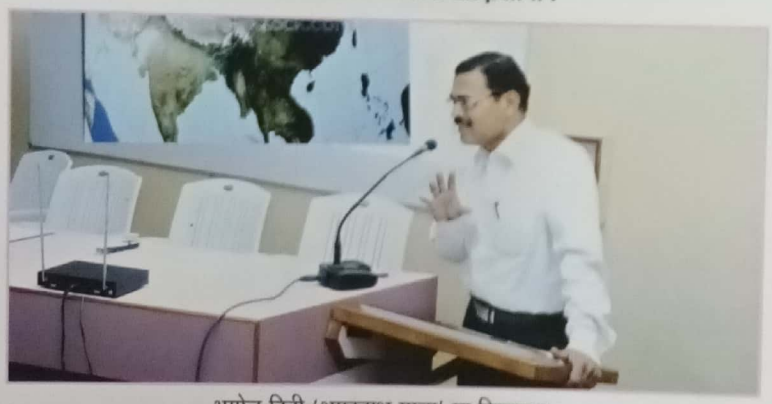

भूगोल दिनी 'अमरनाथ यात्रा' या विषयावर
मार्गदर्शन करताना **प्रा.राजीव मोहिते**

वनस्पतिशास्त्र विभागामार्फत सेल्स फायनानन्सिंग कोर्स
'फ्लॉवर्स अॅरेजमेंट अॅंड बोन्साय टेक्नीक' कार्यशाळेतील विद्यार्थी व शिक्षक

Scanned with OKEN Scanner

|| राष्ट्रीय छात्रसेना : देशाचे भावी आधारस्तंभ ||

मेजर रविंद्र रणखांबे

प्रसाद कोळी (SUO)
२६ जानेवारी प्रजासत्ताक दिन राजपथ परेड मध्ये भारतीय पथकात अभिनंदनीय निवड

मंदार सावंत (CUO)
प्री.आर.डी.सी.
कोल्हापूर ग्रुप पथकात निवड

अविनाश जाधव (CPL)
ऑल इंडिया नेशनल इंटिग्रेशन कॅम्प मडेकरी म्हैसूर (कर्नाटक)

अनिल निमंगरे (CPL)
ऑल इंडिया बेसिक लिडरशीप कॅम्प वर्धा (महाराष्ट्र)

दादासो सुतार (SGT)
थल सेना कॅम्प,
अमरावती (महाराष्ट्र)

|| ऑल इंडिया शिवाजी ट्रेल ट्रॅक कॅम्प कोल्हापूर ११० कि.मी. यशस्वी पदभ्रमंती ||

रोहित माने
कॅडेट

सचिन भिसे
कॅडेट

ऋतुराज कुंभार
कॅडेट

गणेश इंगळे
कॅडेट

सागर बाबर
कॅडेट

भरत गुरव
कॅडेट

अमेय शेवाळे
कॅडेट

नेताजी हजारे
कॅडेट

वैभव गरूड
कॅडेट

सुजीत सुर्यवंशी
कॅडेट

रमेश थोरात
कॅडेट

सूरज मोहिते
कॅडेट

|| रेग्युलर आर्मी अटॅचमेंट कॅम्प ||

महेश कुंभार L/CPL
एम.आय.आर.सी.
अहमदनगर

संदिप पाटील
कॅडेट
एम.आय.आर.सी.
अहमदनगर

प्रथमेश घारे
CPL
एम.आय.आर.सी.
अहमदनगर

अनिल उबाळे
L/CPL
एम.आय.आर.सी.
अहमदनगर

२२ सप्टेंबर **'कर्मवीर जयंती'** निमित्त रक्तदान शिबीर
मा.बरकत मुजावर (वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक ग्रामीण पोलीस स्टेशन कराड) व
मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने, मेजर रविंद्र रणखांबे, लेफ्टनंट सौ.सुनिता शिंदे

'नो व्हेईकल डे' कार्यक्रम प्रसंगी मार्गदर्शन करताना
मा.लक्ष्मण दराडे (उपप्रादेशिक परिवहन अधिकारी, कराड)

Scanned with OKEN Scanner

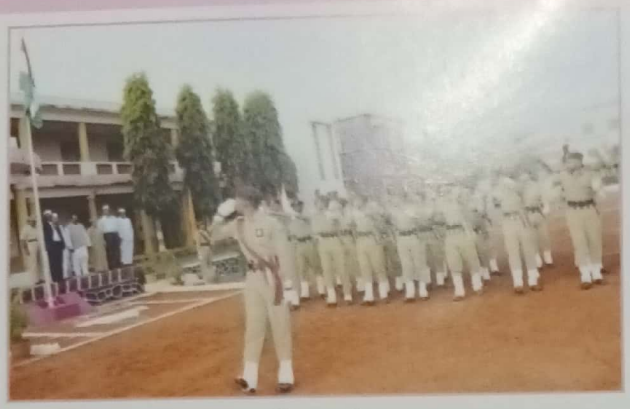

२६ जानेवारी २०१३ प्रजासत्ताक दिन समारंभात
मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने यांना छात्रसेनेमार्फत मानवंदना

|| राष्ट्रीय छात्र सेना ||

प्रसाद कोळी यांची प्रजासत्ताक दिन राजपथ परेड दिल्ली येथे निवड झाल्याबद्दल [illegible]
श्री.संजय कोळी व **सौ.संगिता कोळी** यांचा **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने** यांचे हस्ते सत्कार

|| राष्ट्रीय छात्र सेना मुली ||

प्रा.सुनिता शिंदे
लेफ्टनंट

कु.आश्विनी पाटील सार्जंट
ऑल इंडिया सैनिक कॅम्प दिल्ली
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.हर्षदा पाटील SUO
रॉक क्लाय बिंग ट्रेकिंग कॅम्प केरळ
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.योगिता कोळेकर
ज्युनिअर अंडर ऑफिसर
रॉक क्लाय बिंग ट्रेकिंग कॅम्प केरळ
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.निर्मला पाटील सार्जंट
रॉक क्लाय बिंग अँन्ड
ट्रेकिंग कॅम्प केरळ
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.अनुजा नलवडे L/CPL
रॉक क्लाय बिंग अँन्ड ट्रेकिंग
कॅम्प केरळ
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.दिक्षा देवकारे L/CPL
रॉक क्लाय बिंग अँन्ड ट्रेकिंग
कॅम्प केरळ
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.स्नेहल पवार CPL
नॅशनल इंटिगेशन कॅम्प पाचगणी
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.शितल पवार L/CPL
नॅशनल इंटिग्रेशन कॅम्प पाचगणी
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.राजश्री सावंत CPL
नॅशनल इंटिग्रेशन कॅम्प पाचगणी
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.स्नेहल संकपाळ कॅडेट
नॅशनल इंटिग्रेशन कॅम्प पाचगणी
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.केतकी पाटील COH
नॅशनल इंटिग्रेशन कॅम्प पाचगणी
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.शितल शिंदे COH
नॅशनल इंटिग्रेशन कॅम्प पाचगणी
महाराष्ट्र पथकातून निवड

कु.विनया पाटील [illegible]
नॅशनल इंटिग्रेशन कॅम्प [illegible]
महाराष्ट्र पथकातून निवड

२२ सप्टेंबर 'कर्मवीर जयंती' निमित्त 'रक्तदान शिबीर'
मा.बरकत मुजावर (वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक) यांचे समवेत
लेफ्ट.सौ.सुनिता शिंदे,मेजर रविंद्र रणखांबे व छात्रसेनेतील मुली

कु.आश्विनी पाटील (सार्जंट) हिची ऑल इंडिया थल सैनिक कॅम्प दिल्ली
महाराष्ट्राच्या पथकातून निवड झाल्याबद्दल सत्कार करताना **ॲड.वर्षा देशपांडे**

मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने यांचे समवेत
लेफ्ट.सौ.सुनिता शिंदे व छात्रसेनेतील मुली

मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने यांचे समवेत
मेजर रविंद्र रणखांबे व छात्रसेनेतील मुले

Scanned with OKEN Scanner

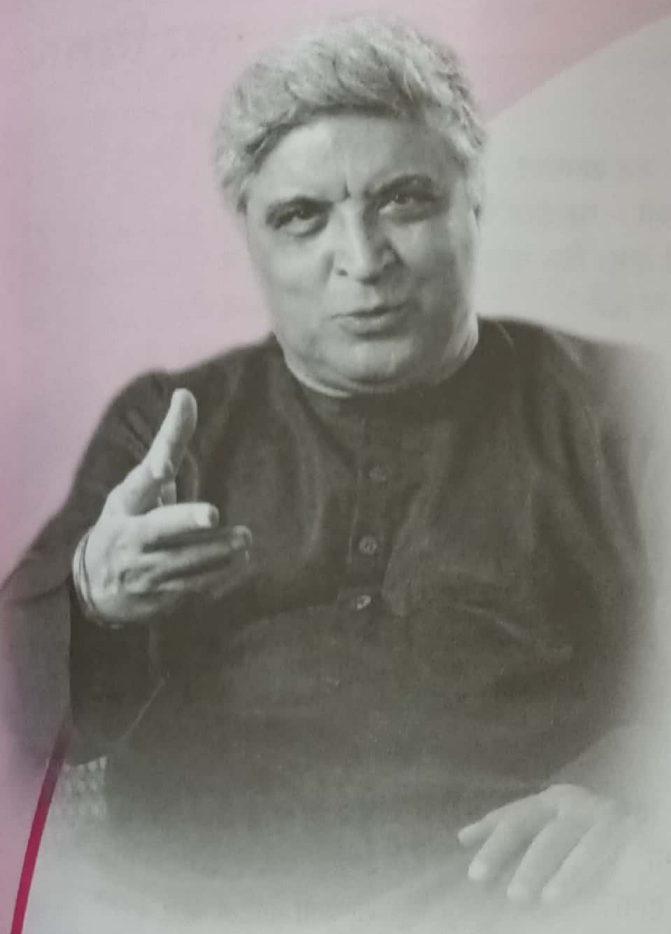

'छोटे-से घर में थे देखे ख्वाब
महलों के कभी
और अब महलों में हैं तो ख्वाब
में घर देखिए '

—— जावेद अख्तर

बिंब

हिन्दी विभाग

विभागीय संपादक
प्रा.सचिन जाधव

रयत शिक्षण संस्थेचे,
सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, कराड

सद्गुरू
सन २०१२-१३

Scanned with OKEN Scanner

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

वैचारिक	'स्त्री'	सोनाली पाटिल बी.ए.१	३
वैचारिक	बलात्कार : एक अपघात	नितिश यादव बी.ए.३	३
पुस्तक समीक्षा	कथा पंचदशी – महाश्वेता देवी	स्नेहल तुपे बी.ए.१	३
ललित	क्या जरुरी है हर दिन मनाना?	सोनाली पाटिल बी.ए.१	४
कहानी	अपने घर की ओर	पल्लवी चव्हाण बी.ए.१	४
विज्ञान परक	कृष्णविवर	प्रियांका बांदिवडेकर बी.ए.१	४
शोधपरक	कमलेश्वर : जीवन की समस्याओं से जुझता रचनाकार	रेश्मा भोसले बी.ए.३	४
	चुटकुले	स्वाति मोहिते बी.ए.१	४
जानकारी परक	व्हाट इज यूवर मोबाईल नंबर	दीपाली नलवडे बी.ए.३	४०
यात्रावृत्त	महामानव के दर्शन	सचिन कांबले बी.ए.३	४१
			५१

पद्य विभाग

होस्टल के दिन	पल्लवी चव्हाण बी.ए.१	३६
गलत फहमी	अमोल अंधारे बी.ए.२	३९
जाने क्या होगा?	सोनाली पाटिल बी.ए.१	४१
सुबह की वक्त जब	स्नेहल तुपे बी.ए.१	४१

बिंब

हिन्दी विभाग

Scanned with OKEN Scanner

ललित

आज औरत को सब कुछ मिल गया, मिला नहीं सिर्फ आत्मसम्मान। आत्मसम्मान के अलावा स्त्री गुलाम बन रही है। उनको अपने जीवन की लड़ाई जन्म के पहले से ही लड़नी पड़ रही हैं। बेटे की आशा रखने बेटियों को गर्भ में ही मार दिया जाता है। क्यों होते है हम इतने निष्ठूर ? क्यों खिलने से पहले ही तोड दी जाती है कलियाँ ? बेटा अगर चिराग है तो क्या बेटी ज्योत नहीं बन सकती ?

स्त्री

कु.सोनाली पाटील, बी.ए.१

''उनका जीना,
मर्यादा की चौकट के
अंदर का असह्य रोना
पानी भरी आँख में
कल का सुरज देखना।''

अखिल स्त्री जाती के जीवन का वास्तव दर्शन कवि प्रदीपजी ने केवल चार पंक्तियों मे ही किया है। क्योंकि सत्ता, अधिकार, हक, प्रतिष्ठा अपने मुठ्ठी में करनेवाले पुरूषप्रधान संस्कृतीने स्त्री को जिस बंधन की पोलादी चौकट में बंद करके रखा है उससे बाहर निकलना उन्हे बहुत कठिन हो गया है।

अनादि काल से विशेषत: मनुस्मृति से स्त्री जाति का स्वातंत्र्य हडप कर लिया है। घर और बच्चे ही उनका कार्यक्षेत्र समझा गया। उन्हे अबला कहकर चार दीवारों के अंदर बंद कर दिया। हम भी मानव हैं, हमें भी स्वातंत्र्य है, हक है, हम अपनी जिंदगी हमारी मर्जी से जी सकते है यह सारी बाते उनके लिए वर्ज्य कर दी गई। दुनिया में जितनी भी परिवर्तन की लडाईयाँ हो गई उनके पीछे का उद्देश्य था, एक ऐसे समाज का निर्माण जहाँ भेदाभेद, विषमता, दु:ख ना हो। लेकिन ऐसा कब हो पाया है। जब हम ॲडम और इव्हा को ही समान हक नही दे पाते तो खाक करेंगे ऐसे नए समाज को निर्माण जहाँ सभी समान हो।

बीते शताब्दी में कई महामानवों के प्रयत्न से स्त्री अत्याचारों से मुक्त हो रही है। समाज व्यवस्था ने महिलाओं को धीरे-धीरे उनके अधिकारों पर कब्जा करने के लिए हाँ कर दिया है। उन्हे शिक्षा मिलने लगी। पद, अधिकार, प्रतिष्ठा मिलने लगी तभी से उन्होंने अपने योग्यता से चार चाँद लगा दिए।

अपना आँगन सजाते-सजाते वह आसमान को छुने का सपना देखने लगी। बच्चों का पालन करनेवाली वो देश चलाने लगी। खेत में मिट्टी उठानेवाले उनके हाथ लेखनी से दोस्ती करने लगे। हाथ में फुल लेकर अपने प्रियकर की राह देखनेवाली वह अंतराल सफर करने लगी। दीया-बाती लगानेवाली वह राजनीति में कस कर लड़ने लगी। सरपंच से लेकर राष्ट्रपति तक का सम्मान उन्होंने प्राप्त कर लिया। आज वह खुद ही ज्योति से मशाल बन गई।

लेकीन..... लेकीन ये सब 'प्रातिनिधिक'ही मानना पडेगा। क्योंकि आज औरत को सब कुछ मिल गया, मिला नहीं सिर्फ आत्मसम्मान। आत्मसम्मान के अलावा मनुष्य गुलाम बन जाता है। और स्त्री का भी वही हो रहा है। समाज की स्थिती हमें इसका प्रत्यय दिला सकती है। उनको अपने जीवन की लडाई जन्म के पहले से ही

Scanned with OKEN Scanner

लड़नी पड रही है । बेटे की आशा रखके बेटियों को गर्भ में ही मार दिया जाता है । गर्भपात करना कानूनी अपराध है फिर भी हमारे भारत में हर साल २० लाख गर्भपात होते है । ऐसा सरकारी दफ्तर से पता चलता है । स्त्री-भ्रुण हत्या एक ज्वलंत प्रश्न बन गया है । क्यों होते है हम इतने निष्ठूर ? क्यों खिलने से पहले ही तोड दी जाती है कलियाँ ? बेटा अगर चिराग है तो क्या बेटी ज्योत नही बन सकती ? इसका पता लगाना जरूरी बन गया है ।

यह समस्या यहाँ से शुरू नहीं होती और खतम तो बिल्कूल नहीं । इसका मुख्य कारण है हमारा समाज, और उनके रिवाज । हमारा समाज पुरूषप्रधान संस्कृति महिलाओं की पथ पर चट्टाने खडा कर रहा है । गर्भपात, स्त्री शिक्षा के प्रति उपेक्षा, दहेज से लेकर हत्या, लैंगिक और मानसिक अत्याचार ऐसे ना जाने कितने सितम उन्हें सहने पडते है ।

मातृत्व के कारण हर रोज १६०० महिलाओं को जान से हाथ धोना पडता है । मानसिक तथा शारीरिक अत्याचारों के कारण कई महिलाओं की मृत्यू हो जाती है । हमारे समाज ने देवी कहकर उनकी पूजा की, माँ के रूप में उनके पैर छुए, बहन और पत्नी के रूप में उनका सन्मान किया, बेटी कहकर उन्हे प्यार से पाला, लेकिन उनमें छुपी 'औरत' को हमने कभी सम्मानित नही किया । इसलिए ही महिलाओं को वासनाओंकी शिकार बनना पडता है । कभी समाज की बुराईयों का प्रतीक किसी नराधमोंसे, घिनौंनी नजरों से तो कभी-कभी रिश्तेदार, अपनों से भी उनका गला घोंट दिया गया । वो [illegible] रही, अत्याचार बढ़ता गया, उनकी व्हीडीओ शूटिंग करती रही, समाज देखता रहा और ना किसी ने इसकी तरफ आवाज उठाई ।

दहेज के कारण कई महिलाओं को जिंदा जलाया जाता है । उनकी जिस्म के साथ उनके सपने, उनके अस्तित्व की भी राख [illegible] जाती है । इसलिए कवयित्री शांताजी उन्हे पूछती है,

''तूम ससुराल से फिर लौटेगी ?
या कोई बुरी बात यहा तक पहुचेगी ?
आज किसी का भी भरोसा नही
काला जहर, काली आग दिखती है कही-कही ।''

२१वी सदी में भी समाज स्त्री को पुरी तरह से स्वीकार नही कर रहा है । तलाकशुदा, विधवा, बलात्कारित महिलाओं को [illegible] कभी सम्मान से जीने नही देते । स्त्री और पुरूष समाजरथ के [illegible] पहिए है । समाजनिर्माण के लिए दोनों को भी समान अधिकार मिलना चाहिए ।

महिलाओं को अपने हक की लड़ाई खुद लड़नी होगी । त्यागमूर्ति की भूमिका से बाहर आकर आवाज उठानी होगी । समाज के अनिष्ट रिवाजों को जड से उखाडकर फेंक देना होगा । तभी अच्छे समाज का निर्माण होगा ।

❑ ❑ ❑ ❑

होस्टेल के दिन

हमारे होस्टेल का क्या कहना,
नंबर बिना जिंदा नही रहना ।

सुबह से शुरु है नहाना,
गाना गाए बिना बाहर नही आना ।

जल्दी कर नही मिलेगा खाना,
वहाँ भी तो है नंबर लगाना ।

कुछ ना पूछो क्या है खाना ?
आलू बैंगन का है जमाना ।

नाम नही, नंबर से बुलाना,
कॉलेज की बातो पर ठहाके लगाना.

क्या बताएँ फोन का आना,
दुगुना करता है, दिल का धड़काना.

अगर हो मेहमानो का आना,
तो जरुरी है रिश्ता बताना,

मुश्किल है खरीददारी पे जाना,
छः से पहले वापस आ जाना,

कहते है, पहले नियमों को निभाना,
वरना पड़ेगा पछताना,

क्या है अंताक्षरी का गाना,
गाने से ज्यादा शोर मचाना,

बड़ी-छोटी बातो पर झगड़ना,
सुलझाने के लिए रेक्टर को बुलाना,

एक दुसरे की चीजे ले जाना,
सौ बार कहे तो भी वापस नही देना.

मनोरंजन के लिए हँसते-हँसते जाना,
लेकिन रेक्टर की डाँट सुनते रोते-रोते आना.

लेकिन एक बात ध्यान मे रखना
प्यार भरा होस्टेल का जीना.

बुरे वक्त में काम आना,
मगर भारी पड़ेगा होस्टेल छोड़कर जाना.

इस तरह होस्टेल को न भूलना
भले कितने बार भी नंबर लगाना

पल्लवी [illegible]
बी.ए. [illegible]

Scanned with OKEN Scanner

जो लड़की बलात्कार की शिकार बनती है। उस लडकी को लड़खड़ाना नहीं चाहिए। हर औरत, लड़कीने अपने साथ होनेवाले बलात्कार को उसका अपराध नहीं है। ये समाज को चिल्लाकर बताना चाहिए। बलात्कार होने के बाद आगे कोई उससे शादी करे या ना करे। इस दिखावे के आगे सिर ऊँचा करके जीना चाहिए।

बलात्कार : एक अपघात

नितीश यादव, बी.ए.३

आज का ये जमाना और इस जमाने के लोग राक्षस का रूप लेकर इस धरती पर उतर आये हैं। पद-पद पर बदलनेवाला मनुष्य का रूप और दिनों-दिन घटनेवाली घटना ये देखकर, सुनकर और पढ़कर शरीर काँप उठता हैं। इस जमाने में बहुत लोग अच्छे हैं पर कुछ लोगो में संस्कारों की कमी हैं। उन लोगो ने एक नया मोड़ लिया हैं। ये मोड़ यानी समाज में दिनो-दिन होने वाला बलात्कार !

आज के जमाने में हर लड़कियों को और औरतों को पुरूषों का आधार चाहिए। उनकी एक आशा हैं कि पुरूषोंने उनका आधार बनना चाहिए। पर वही पुरूष लड़कीयों को और औरतों को निराधार कर रहा हैं। ऐसे कृत्य करनेवाले हर लड़कों को और आदमीयों को इस मोड़पर कदम रखने से पहले ये सोचना चाहिए कि अपने घर में भी माँ-बहन, पत्नी और बेटियाँ हैं। यही ये बलात्कारी राक्षस की नजरे हमारे बहु-बेटी पर पड़ गयी तो ?

ये बलात्कार का जान पर बितने वाला समय अपने बहु-बेटीयों पर न आए इसलिए क्या करना होगा। दुर्भाग्यवश ऐसा प्रसंग अपने बेटीयों पर आया तो अपनी क्या राय होगी। होनी चाहिए ? ये सोचना चाहिए। बलात्कार के हर घटना के पीछे हमें एक साम्य नजर आता हैं। ओ जिस लड़की पर बलात्कार होता हैं ओ लड़की छोटी हो या बड़ी, प्रौढ स्त्री हो उनके मन में ये सोच भी नहीं आती कि बलात्कार की घटना घटती हैं ओ समय ऐसा संकट हमपर भी आ सकता हैं। ये सोच भी मन को छूती नही।

वृत्तपत्र पढ़ते समय खबर होती हैं कि, 'लिफ्ट माँगने वाली २० साल की लड़की पर बलात्कार' ये खबर पढ़कर भी दूसरे दिन कोई लड़की किसी अजनबी से लिफ्ट माँगती हैं और वो भी बलात्कार कि शिकार हो जाती हैं। लड़कियों को माँ इस धोके के बारे में सावधान नहीं करती और खुद भी नहीं होती। किसी अजनबी या पहचान वाले आदमी पर विश्वास नहीं रखना चाहिए। क्योंकि अपने शरीर के आकर्षण के कारण वह हमारी मदत कर रहा है। बलात्कार की शिकार हो सकती हैं ये विचार भी मन को नहीं छूता। इसलिए हर माँ ने अपने बेटी को उसके शरीर के बारे में जागरूकता कर देनी चाहिए। गेस्ट हो या पड़ोसी पुरूषों पर कभी जादा भरोसा नही करना चाहिए। पर इस बात को उतना महत्त्व नहीं दिया जाता। समाज में बलात्कार की इतनी घटनाएँ घटने के बाद भी माँ ओर बेटी की निंद क्यों नही टूटती ?

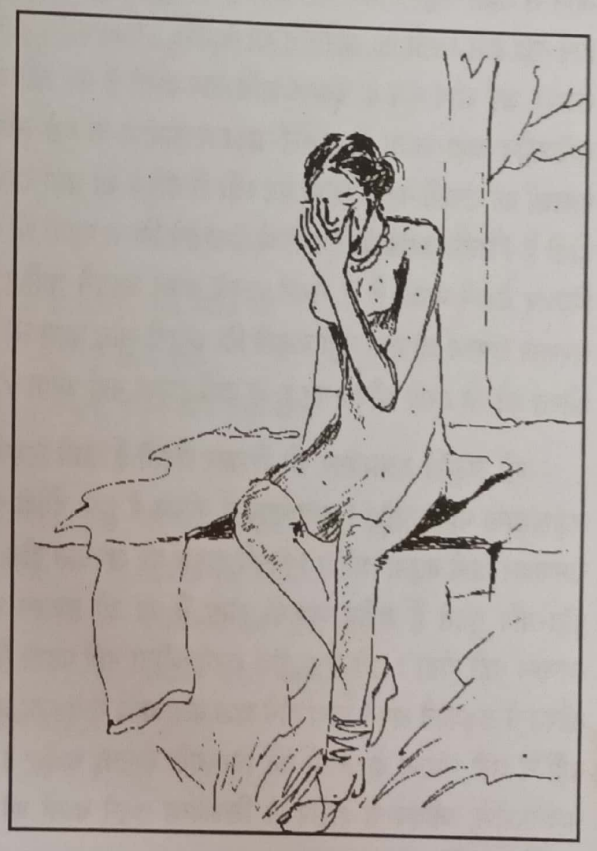

कुछ भी कारण हो घर में हर बहु को

Scanned with OKEN Scanner

हर माँ को बेटी को और समाज में हर औरत को पहला दोष दिया जाता हैं । 'किसलिए ओ अकेली भटक रही थी ? क्या कारण था ? कपड़े कैसे पहने थे ? यानी आज भी उसे याद करके दिया जाता हैं की उसके चारो तरफ कसा हुआ बंधन हैं । इस राक्षसी जग में ओ सुरक्षित नहीं पर बलात्कार करने वाला आदमी या लड़के को दोष नहीं दिया जाता । ओ सरे आम घुमता हैं । सरकार और समाज के कई लोग और बाहर से संत-साधू और अंतर से बिखारी जैसे लोग, औरत को बुरा मानते हैं । लड़की पर बलात्कार होना इसमें उसकी कितनी भयंकर भूल हैं ? इसके बाद उसे कौन अच्छी नजर से देखेगा ? कौन शादी करेगा ? ऐसे दूषण और बरबादी का जीवन भविष्य के बारे में उसे दोष देते हुए समाज उसके बन में अपराधी भाव निर्माण करता हैं ?

उसका परिणाम यह होता हैं कि ओ चार दीवारों में खुदको बंद कर देती हैं या आत्महत्या करती हैं । पर सरकार की आँख नहीं खुलती और बलात्कार करनेवाला आदमी सरे आम घुमता हैं । गांधीजी कहते थे औरत सहनशील होती हैं, कोई भी संकट हो लड़खड़ाती नही ये बलात्कार किसी भी अवस्था में होने नही देगी, ओ होने से पहले ही अपनी जान दे देगी । शीलभ्रष्ट होने का प्रसंग आने से पहले जहर पिकर मर जाती हैं पर खुद का जीवन कलंकीत होने नही देगी । स्त्री का अस्तित्व का केंद्रबिंदू उसका चरित्र होता हैं । उसपर कई लोग बल के द्वारा अत्याचार करते हैं पर स्त्री को ही चरित्रहीन कहा जाता हैं । और सरकार समाज के बड़े लोग उन राक्षसों को उंगली नही दिखाते पर स्त्री के चरित्र की चर्चा रात-दिन होती हैं । उसने कपडे कैसे पहने थे ? उसने जिन्स पहनी थी ? ओ पिक्चर देखने जाती हैं ? उसने अपने कपडे बदलने चाहिए । पर सरकार समाज को क्यों नही कहती कि अपनी सोच बदल लो । एक औरत को भी दूसरे औरत का दु:ख क्यों समज नहीं आता ?

जो लड़की बलात्कार की शिकार बनती हैं उसी लड़की को लड़खड़ाना नही चाहिए । बलात्कार ये जीवन में हुआ दुर्दैवी हादसा समजकर आगे बढ़ना चाहिए । किसी सड़क पर अपघात होता हैं तो हाँत-पाँव तुटते हैं शरीर जखमी होता हैं पर ओ हादसा उसका लान्छन नही होता । उसे सिर नीचे करके जीना नहीं पड़ता हैं । हर औरत ने लड़कीने अपने साथ होने वाले बलात्कार ये उसका अपराध नहीं ये उसे समाज के लोगों को चिल्लाके बताना चाहिए । अपने भावनाओंसे, जीवन से शरीर से खिलवाड़ करने वालों को सजा मिलने तक लड़ना चाहिए । बलात्कार होने के बाद आगे कोई उसको शादी करे या ना करे इस दिखावे के आगे सिर उँचा करके जीना चाहिए ।

अब ये जुल्म सहते नहीं रहना चाहिए । अब सीता मैया जैसा नही तो माँ चंड़ी का रूप लेकर हर ऐसे समाज के सारे राक्षस का वध करना चाहिए । हात में चप्पल की जगद त्रिशुल लेना चाहिए । कलाई में ताकत लानी चाहिए । खून खोलना चाहिए । समाजके लड़कीयों और औरतों को महाराणी झाँसी लक्ष्मीबाई होना चाहिए । जिन लोगोंने, लड़कोंने बलात्कार किया हैं उन्हें जन्म देनेवाले माँ को भी अपने ऐसे नीच बेटे को जन्म देने का दु:ख हो रहा होगा और शर्म से सिर झूक रहा होगा । कैसे समाज के लोग ! ऐसा बलात्कार का कृत्य करते वक्त ओ ये भी नहीं सोचते कि ओ लड़की कितने साल की हैं । अपनी पल भी हवस बुझाने वाला उसे आग में ही ढ़केल देते हैं ।

ये सब लिखते वक्त मन में पुरूषों के बारे में द्वेष की भावना नहीं हैं । क्योंकि न्यायप्रिय और एक समाज में जुड़ा बंधन-रिश्ता जाननेवाले लोग समाज में हैं, उन्हे दु:ख पहुँचाने का हेतू नहीं हैं । पर मन में बड़ी चीड़ हैं की ऐसे विकृती का प्रहार ..... क्यों की इस विकृती की आग में जलती हैं ओ औरत ! हर रोज वृत्तपत्र में कई बलात्कार की घटनायें पढ़कर खून खोल उठता हैं । सिर में आग भड़कने लगती हैं । इन कानून का गैर इस्तेमाल और ऐसे राक्षसों को सजा देने में क्यों विलंब ! ऐसे वक्त में आधार हैं ओ सिर्फ अच्छे पुरूषों का, माँ-बाप, भाई-बहन ओर रिश्तेदारोंका और अपने समाज का । हर बलात्कार पीड़ित और समाज की अन्य औरतों को न्याय मिलें इसलिए ऐसे सब अच्छे पुरूषों को स्त्री के पीछे खड़े होना चाहिए । अत्याचार करनेवाले नराधम राक्षस को कड़ी से कड़ी सजा देने वाला शासन चाहिए । इससे फिर कोई ऐसा कृत्य नही करेगा । लड़कियों की समाज की हर औरत की तरफ बुरी नजरों से देखने का साहस भी नहीं करेगा । शरीर के बराबर मन हैं, भावना हैं, अपने पिता को, भाई-पति और बेटे को-मित्रों को अपने मन की, भावनाओं की कदर हैं ये अनुभव उसे कितना संपन्न करेगा !

बलात्कार पीड़ित हर लड़की माँ से कहती होगी माँ-माँ मुझे बचाव प्लीज मुझे बचाव चाँद-तारोंसे युक्त आकाश के छत के नीचे जीना हैं । अमृत इस जीवन का पीना हैं । मेघ बनकर कुरतापर लहरना हैं । ये राक्षस क्यों एक औरत का जीवन बरबाद करते हैं ? ये क्यों नही सोचते की औरत ने ही बनाई हर एक मुरत हैं । खिलने से पहले ही ओ मुरझाती हैं । सारे सपने चूर होते हैं । शीशें की तरह बिखर जाती हैं ।

Scanned with OKEN Scanner

ओ कहती हैं की हे समाज के लोगों हे सरकार, साधू-संतों क्यो कड़वी बात कर रहे हो उस राक्षसोंने बलात्कार किया उसमें हम औरत और लड़कीयों का क्या कसूर हैं ? हमारे चरित्र पर प्रश्न उठा रहे हो ? अपने देश की बेटी के चरित्र का कुछ नही और ऐसी कडवी बाते करके हमें ही दंड़ दे रहे हो ? सवाल मेरे-हमारे चरित्र पर उठा हैं और मर्दानगी औरत पर दिखा रहे हो ?

मेरे साहस, धैर्य, विश्वास और प्रेम का ये मूल मेरे ही देश में समाज में हमारा ही अपमान चरित्र हीनता ? क्यों समाज के ठेकेदारोंने हम बलात्कार पीड़ित औरत और लड़कीयों के चरित्र का खेल लगा रख्खा हैं ? जैसे औरत अग्नी परिक्षा देती हैं वैसे मर्द क्यों आग में कुदता नही ? कितनों ने औरत के लिए करवा चौत रख्खा हैं । अरे मर्द बनने का दर्जा हम औरते देती हैं तो आप राक्षसों सिर पर नाँच रहे हो ?

अब मैं जिऊ या मरू । सपने देखने से पहले ही टूट गये ! कैसा खेल किस्मत ने खेला हैं । कुदरत ने बलात्कार का शिकार बनाया हैं । अब जग सुना लगने लगा हैं । उन से टूट गया सारा सपना अब कोई भी नही रहा अपना । रूठी हैं सारी रातें फिके हो गये हैं दिन । समाज में शासन के पत्थर दिल इस नगरी में पत्थर चेहरे । यहा ना होगा कुछ हाँसील मैंने देखे सपने तुटे । ये क्यों होता हैं जब ये दिल रो उठता हैं । उन राक्षसों ने हम लड़कियों औरतों का जीवन बरबाद किया हैं । उनकी पलभर की प्यास और पलभर की खुशी ने मेरा हँसता-खेलता जीवन बरबाद करके हमसे छीन लिया हैं ।

मुझे एक बात कहनी हैं, मेरे-हमारे देश के भाईयों अब इसके बाद जैसे हम लड़कीयों का औरतों का जीवन बरबाद किया हैं ऐसा संकट अपनी पत्नी-माँ-बेटी-बहन पर ना आये इसलिए ऐसा बलात्कार का कृत्य करने वाले सब राक्षसों को जला डालो तभी हमारे मन को शांती मिलेगी !

अब सबको अलविदा करे । ये राक्षसों का जमाना छोड़ के जा रहे हैं ! अलविदा.....

❑ ❑ ❑ ❑

गलत फहमी

सुबह सुबह जब मैं उठ्या
आइना देखा तो ओठ या फाट्या
बहुत सोचा,
ठीक से देखा तो गाल पर खरोच भी

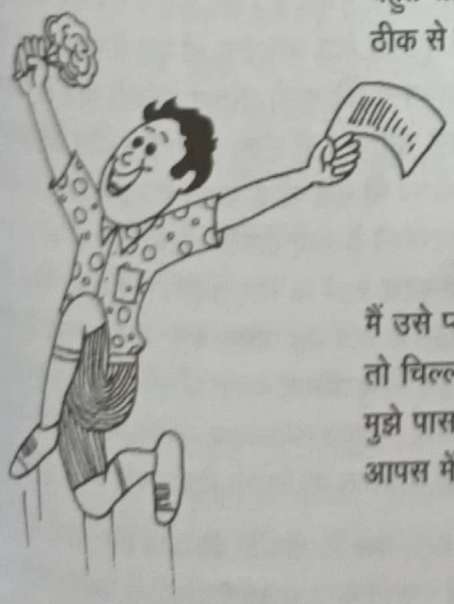

फिर याद आया
वो आई थी
मेरे साथ सोई थी
उसने ही काटा होगा

मैं उसे प्यार से झपट रहा था
तो चिल्लाती थी
मुझे पास न आने देती थी
आपस में लड़ाई शुरु थी

मैंने पप्पी ली थी
उसने थप्पड दी थी
मुझे नींद ना आती थी
सपना समझ कर उसको बाहों मे ली थी

वो हमारी मनी म्याव थी
मुझको हँसी आई
आइना कहने लगा क्यों भाई
उसकी पप्पी ली

वो म्याँऊ म्याँऊ करके भागी
सपना मुझे बोली
क्यों मनी तेरे साथ सोई
उसकी गलत फहमी हुई

अमोल खंदारे
बी.ए. २

Scanned with OKEN Scanner

समीक्षा

कथा पंचदशी - महाश्वेता देवी

कु.स्नेहल तुपे, बी.ए.१

अर्जुन का बेटा अभिमन्यू भी युध्द में मारा जाता है। अभिमन्यू की पत्नी उत्तरा गर्भवती होने के कारण उसे सतीप्रथा से राका जाता है। जीने की तमन्ना खोकर भी उसे जीना पड़ता है। उसे अपने दु:ख से दूर करने के लिए द्रौपदी उस पाँच बहनों को उत्तरा के साथ रहने के लिए कहती है। कुछ महिने बीत जाने के बाद यह पांचकन्याएँ वापस आ जाती है; मगर 'हमें भी पुनर्विवाह करके माँ बनना है' इस इरादे के साथ मातृत्व का महत्व, नितिकल्पनाओं पर पाठक को प्रभावित करनेवाला विचार यहाँ प्रकट होता है।

भारत में महिलाओं पर होनेवाले अत्याचार और महिलाओं की स्थिती इसकी चर्चा हो रही है। इस वक्त जिनके पुस्तकों का वाचन अथवा पुनर्वाचन आवश्यक है, ऐसे दिशादर्शक साहित्यिकों में से एक है महाश्वेता देवी। उनकी १५ कथा तथा उपन्यास, जो मूल स्वरूप में बंगाली भाषा में प्रकाशित हुए थे उनका मराठी अनुवाद 'कथा पंचदशी' नाम से प्रकाशित हुआ है।

कथा पंचदशी में 'कुंती', 'पंचकन्या', 'द्रौपदी', 'कविपत्नी', 'राँग नंबर', 'तलाक' यह कथाएँ विशेष रूप से पठनीय बनी है। 'कुंती' कथा कर्ण की माँ और एक निषादपत्नी इनके संवाद पर आधारीत है। 'द्रौपदी' में नक्षलियों में स्त्री की भुमिका तथा स्थान इस बात पर रोशनी डाली है। और विशेष में, संघर्ष नाकाम हाते हुए भी स्त्री का निर्धार कभी भी यश और अपयश पर निर्भर नहीं होता। यह विचार प्रकट करती है। नक्षलवाद महाश्वेताजीने नजदीकीसे देखा है। लेकिन वह कभी भी किसी एक विचारधारा लेकर आगे नही बढी। प्राचीन भारतीय संस्कृति, इस संस्कृति की ग्रामीण विचारधारा, महिलाओं की मानसिक शक्ति और भूमंडलीकरण से गायब हुई प्रतिभा..... इन सारी बातों पर महाश्वेताजी का साहित्य प्रखर भाष्य करता है। यह साहित्य की ताकत दिखानेवाली कथाएँ इस संग्रह में समाविष्ट है इसलिए वह सचमुच 'प्रातिनिधिक' हो गया है।

महाभारत का स्त्रीप्रणीत अन्वयार्थ लगाने का निर्विवाद श्रेय महाश्वेता देवी जी को दिया जाता है। 'पंचकन्या' कथा में 'हम बच्चों को बच्चा समझकर ही बढाते है उसे औरस-अनौरस नही समझते।' ऐसा कहनेवाली निषादपत्नी कुंती को उत्तरार्ध में मिलती है; तब सांस्कृतिक बंधन स्त्रियोंको किस तरह अबला बनाता है इसका प्रत्यय आता है। पंचकन्या में पाँच बहनों की भावना और आशाओं का वर्णन किया है। इस पाँच बहनों की भावना और आशाओं का वर्णन किया है। इस पाँच बहनों की शादी के बाद उनके पति को कुरूक्षेत्र पर युद्ध के लिए जाना पडता है। उस युद्ध में सब मारे जाते है। अर्जुन का बेटा अभिमन्यू भी युद्ध में मारा जाता है। अभिमन्यू की पत्नी उत्तरा गर्भवती होने के कारण उसे सतीप्रथा से रोका जाता है। जीने की तमन्ना खोकर भी उसे जीना पड़ता है। उसे अपने दु:ख से दूर करने के लिए द्रौपदी उस पाँच बहनों को उत्तरा के साथ रहने के लिए कहती है। कुछ महिने बीत जाने के बाद यह 'पंचकन्याएँ' वापस जाती है मगर 'हमें भी पुनर्विवाह करके माँ बनना है' इस इरादे के साथ। मातृत्व का महत्त्व, नीतिकल्पनाओं पर पाठक को प्रभावित करनेवाला विचार यहाँ प्रकट होता है।

नक्षली 'द्रौपदी' की कथा तीन भागों में बाँटी है। कथा के उत्तरार्ध में द्रौपदी से उनके साथीदारों

Scanned with OKEN Scanner

का पता मिलवाने के लिए उनके साथ सामुहिक अत्याचार किया जाता है। यह अस्वस्थ करनेवाला प्रसंग लेखिका ने अतिशय संयमित शब्दों में लिखा है। द्रौपदी का संबंध किसी विशिष्ट विचारधारा से बिल्कुल नहीं है। वह खुद के लिए लड़ रही है। 'स्व'की लड़ाई किसी भी स्त्री ने जहाँ भी लड़ी, वहाँ उनके शरीर से जादा उनका मन खंबीर होता है, ऐसा सकारात्मक संस्कार देकर ही कथा समाप्त हो जाती है।

अन्य कथाओं में से कविपत्नी कथा में पति की सेवा करने में अपनी जिंदगी बितानेवाली 'पत्नी' नजर आती है। 'तलाक' कथा में एक पति-पत्नी में आए हुए संघर्ष का वर्णन आता है। पुरी जिंदगी प्यार से साथ निभाकर भी उत्तरार्ध में कटुता आती है, उससे बचने के लिए समाज से दूर जाने का मार्ग चुना जाता है।

महाश्वेताजी की कथाएँ एक-दो प्रसंग में कभी भी समाप्त नही होती। एक गाँव में शुरू हुई कथा वह गाँव, वहाँ की संस्कृति, लोग, परंपरा, समाजचित्रण साथ लेकर आगे बढती है। ऐसे ही भूमंडलीकरण का बुरा परिणाम दिखानेवाली 'रॉंग नंबर' कथा का नायक है एक वृद्ध। उनके बचपन का कोलकाता शहर और आज का कोलकाता शहर दोनों के बीच का एक अस्वस्थ चित्रण करने में लेखिका सफल हो गई है।

नाराज करनेवाले, जीने की आशा ही चुरानेवाले प्रसंग कभी ना कभी जिंदगी में आते ही है। महाश्वेताजी की कथा की नायक-नायिका भी अपवाद नहीं है। लेकिन इनकी सभी कथाएँ एक ही आशा प्रकट करती है वह है, ''हाल चाहे जो भी हो, जीना ही चाहिए और वह भी अपनी पुरी शक्ति को एक करके।''

❑ ❑ ❑ ❑

जाने क्या होगा ?

फटी हुई सारी धरती
आसमान भी सुराखोंवाला
फिर भी दोनों को बुननेवाला
उन लोगों का न जाने क्या होगा ?

चारो तरफ है बहता पानी
झील भी है निर्झरोवाला
फिर भी बूँद के लिए तरसनेवाले
उन लोगों का न जाने क्या होगा ?

उजडी हुई भयान राते
अँधेरा है डरानेवाला
फिर भी सपने सजानेवाले
उन लोगों का न जाने क्या होगा ?

राहे है बहकानेवाली
मुकाम का भी नही ठिकाना
फिर भी पथ पर चलनेवाले
उन लोगों का न जाने क्या होगा ?

खोई हुई सारी दिशाएँ
खोए है अपने कही
फिर भी राह देखनेवाले
उन लोगों का न जाने क्या होगा ?

बह रहीं है तेज हवाएँ
परदा भी लहराता है
फिर भी दीए जलानेवाले
उन लोगों का न जाने क्या होगा ?

आशाएँ बडी अजीब होती है
जिंदगी को और 'सच्ची' बनाती है
चाहे मुसीबतों का काफिला भी चले
अगर साथ है इक आशा
तो उन मुसिबतों का न जाने क्या होगा ?

सोनाली पाटिल
बी.ए. १

Scanned with OKEN Scanner

ललित

क्या जरुरी है हर दिन मनाना ?

कु.सोनाली पाटील, बी.ए.१

मित्रता करनी है तो उस तरह से करो जिस तरह भगवान श्रीकृष्ण और सुदामा ने की थी। अमीरी और गरिबी के भेद की हवा तक उसे छूँ न सकी। मित्रता हो तो उन दोनों दोस्त की तरह जिन्होंने खुदको दी हुई थप्पड की बात रेत पर लिखी और प्राण बचाने की बात काले पत्थर पर।

पीछले कई सालो से भोगवाद और चैन की जिंदगी जीने की अभिलाषा बूरी तरह से बढ गई है। जिस उमर में बच्चों के हाथ में अच्छी-अच्छी किताबे, थोर पुरुषोंकी जीवनियाँ पडती थी आज उसी उमर में उसी हाथ में बहुत सारा पैसा, मोबाईल इस तरह की मन बहलानेवाली चीजें आ रही है। इसी कारण आज का नवयुवक बहुत सारे 'दिनों' की खोज कर रहा है। मैत्री दिन, व्हॅलेंटाईन दिन, चॉकलेट दिन, मातृदिन, पितृदिन, जन्मदिन, गुलाब दिन ना जाने कितने दिन हम पूरे जल्लोष के साथ मनाते है।

ये दोस्ती हम नही तोडेंगे,
तोड़ेंगे दम मगर तेरा साथ ना छोडेंगे।''

ऐसा कहते हुए मनाया जानेवाला 'फ्रेंडशिप डे' हम युवा वर्ग का सबसे प्यारा दिन। अमेरिकन सरकारने १९३५ साल में अगस्त के पहले शनिवार को एक मुजरीम को फाँसी पर चढाया। उसके एक दोस्त को अपने मित्र की मौत का वियोग सहा नही गया और उसने आत्महत्या की। उन दोनों की सच्ची, गहरी मित्रता का प्रतीक 'फ्रेंडशिप डे' घोषित किया गया। तभी से ये दिन हर एक देश में पुरे खुशी और प्यार के साथ मनाया जाता है।

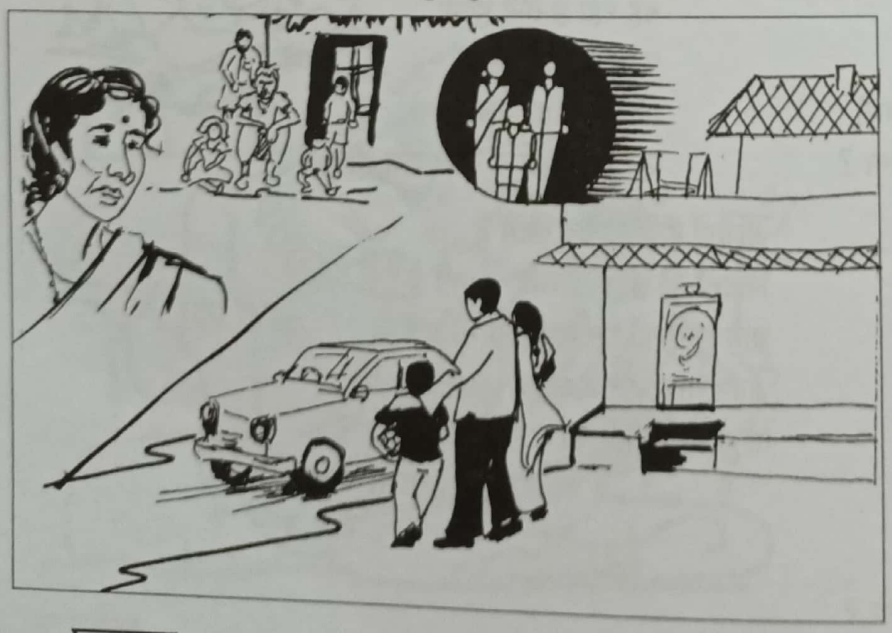

पर कभी-कभी ये सच्ची मित्रता कलंकित होते हुए नजर आ रही है। मैत्री के नाम पर हाथ में सिर्फ धागा बँधा जाता है। सच्ची मित्रता निर्माण करना, उसे निभाना इसके बजाय मित्रता का दिखावा किया जाता है।

मित्रता करनी है तो उस तरह से करो जिस तरह भगवान श्रीकृष्ण और सुदामा ने की थी। अमीरी और गरिबी के भेद की हवा तक उसे छूँ न सकी। मित्रता हो तो उन दोनों दोस्त की तरह जिन्होंने खुदको दी हुई थप्पड की बात रेत पर लिखी और प्राण बचाने की बात काले पत्थर पर।

किसी भी घटना के पीछे जो उद्देश होता है वह हमेशा अच्छा ही होता है। हम उस घटना पर किस तरह की कृति करते है उस पर उनकी योग्यता अवलंबित है। 'फ्रेंडशिप डे' का उद्देश अच्छा ही है। लेकिन पिछले ३ वर्ष उसी दिन पूना जैसी महाराष्ट्र की सांस्कृतिक और शैक्षणिक राजधानी मे सिम्बॉयसिस जैसे उच्च प्रतिष्ठित कॉलेज में लगभग ४०० मद्यधुंद युवक-युवतियोंने किया हुआ चित्र देखो। क्या वही था सच्ची मित्रता का एहसास ?वही भूल गए हम अपनी संस्कृति जो सारे जग में सर्वश्रेष्ठ कहलाती है। वही भूल गए हम अपनी महान नीति जिन्होंने हमे समाज में सम्मान के साथ जीना सिखाया था। वहाँ छोड दिए हमने अपने संस्कार जो हमें एक सुंदर जीवन की राह दिखाते है।

Scanned with OKEN Scanner

तूम साहिल तक पहुँच गए तो मैं तुम्हारे साथ हूँ लेकिन तुम डुब गए तो तुम्हारे पहले मैं वही हूँ । यह मित्रता की निकोप भावना हमारे मन में होनी चाहिए । उसी भावना के साथ हमने 'फ्रेंडशिप डे' निभाया तो अच्छा होगा ।

ठीक इसी प्रकार १४ फरवरी को मनाया जाने वाला व्हॅलेंटाईन दिन के साथ वादविवाद भी खडा कर देता है । कुछ राजनैतिक संघटनाएँ पाश्चात्य संस्कृती को विरोध करने के कारण इस दिन का भी विरोध करते है ।

रोमन सम्राट क्लॉडियस द ग्रोस के साम्राज्य में विवाह को बंदी थी । उसी समय वहाँ व्हॅलेंटाईन नामक एक साधू पुरुष हो गया । उन्होंने केवल प्रेमियोको ही मिलाया नही बल्कि पूरे समाज को प्यार का संदेश दिया । उसी के स्मरण में व्हॅलेंटाईन डे मनाया जाता है । प्यार की व्याख्या, उसका महान अर्थ हम केवल दो प्रेमियों के प्रति मर्यादित रखे तो ये प्यार का ही अपमान होगा । प्यार याने भावनाओंका बंधन, लबों की हँसी, प्रेम मतलब साधना । लेकिन हम प्यार का गलत अर्थ लगाते है । प्यार सिर्फ चेहरों में, नजारों में नहीं होता । हर एक माँ-बाप का अपने बच्चों के साथ जो रिश्ता होता है, वहाँ प्यार होता है । किसी भूखे, गरीब, अनाथ को तडपते देखकर जहाँ इन्सान का मन पिघलता है, प्यार वहाँ होता है । कोई अपना काम पूरी लगन और इमानदारी से कर रहा है, वहाँ भी प्यार होता है । आज जग में इतनी हिंसा, क्रौर्य बढ़ गया है, कि उसे मिटाने के लिए हर एक इन्सान को प्यार की नितांत जरुरत है । लेकिन बहुत सारे लोग इसके पीछे की पवित्रता नहीं समझ पाते । एक साधा गुलाब १०-१५ रुपयों को खरीदकर प्रेमिका को देने के लिए युवक तरसते है, क्या यही प्यार है ?

प्यार करके भागकर शादी करना और एक दूसरे को ठीक तरह से न जानने के कारण तलाक लिया जाता है । इसका दूसरा पहलू है एकतर्फी प्यारा इसके कारण ही अमृता देशपांडे, ऋतूजा पाटिल, रुपकुँवर जैसी युवतीयों को भरे बाजार में मारा जाता है । पूरे युवकवर्ग को कहना जरुरी है कि उन्हे लैला-मजनू, रोमियो-ज्युलिएट की पंक्ति में बैठने के अलावा सोच-समझकर रहना चाहिए क्योंकि न जाने. कितनों की दुनिया ''मैं तुम्हारा, तू मेरी' कहते हुए बरबाद हो गई है ।

तैरना है तो समुंदर मे तैरो
इन किनारो मे क्या रखा है ।
मोहब्बत करनी है तो वतन से करो
इन हसिनाओं में क्या रखा है ।

❑ ❑

हमारे देश के नवयुवक बडे जोश के साथ ३१ दिसंबर की पार्टीयाँ मनाने मे अपनी जिंदगी की इतिकर्तव्यता मानते हुए 'युवक दिन' कितनी आसानी से भूल जाते है । कहाँ जाता है हमारा जोश राष्ट्रीय दिवस को ?

कहते है हर एक घटना के दो अंग होते है । इसप्रकार बहुत सारे 'दिन अच्छे उद्देश के साथ मनाते है । वो है मातृ दिन, पितृ दिन, महिला दिन ।

मई का दूसरा इतवार 'मातृ दिन' और जून के तिसरे इतवार को 'पितृ दिन' मनाया जाता है । माता-पिता के प्रति आदर दिखानेवाला, उनको प्यार और अपनी जिम्मेदारी समझा देनेवाले ऐसे दिन पूरी तरह से अच्छे है । लेकिन एक बात का अजूबा महसूस होता है और साथ-साथ दु:ख भी । क्योंकि जिस देश में अपने माता-पिता के लिए प्राण देनेवाले बाल श्रावण का जन्म हुआ माता-पिता की सेवा के कारण देवता विठ्ठल को २७ युगों से ईट पर खडा कर देनेवाले पुंडलिक का जन्म हुआ, जिस देश ने माँ की आज्ञा पालन करने के लिए १४ बरस बनवास जानेवाले 'राम' को देखा और अपनी माता जिजाई को परमदैवत माननेवाले छत्रपति शिवाजी को देखा उस देश में वृद्धाश्रम की बढती संख्या देखकर सोचना पडता है कि कहाँ थे हम और कहाँ आ गए ?

हमारे मन में माँ-बाप के प्रति प्यार घटता जा रहा है । अगर यही प्यार सच्चा होता तो कोई माता वृद्धाश्रम का दरवाजा नही ढुंढती । कोई पिता की आँखे आँसुओं का साथ नहीं देती । मातृ-पितृ दिन का दिखावा करने के अलावा हम माँ-पिता का आदर करे उनकी सेवा करे तो अच्छा होगा । ८ मार्च को मनाया जानेवाला 'महिला दिन' नारियों के कर्तृत्व की बुलंदिया दिखाता है । अर्थ ओव्हर डे को रात के समय ४-५ घंटे बिजलीयाँ बंद करके मोमबत्तियाँ जलाई जाती है और बिजली बचाई जाती है । इस तरह अच्छे उद्देश के साथ मनाए जानेवाली घटनाओंका फल अच्छा ही होता है ।

नवयुवक तो देश का आत्मा होते है । देश का भविष्य हमारे युवक पर निर्भर है और युवकों का भविष्य उनकी कृती पर ।

हमे हमारी संस्कृति, संस्कार का पालन करना ही चाहिए । इस पल भी हम इस प्रकार की बुराई से बाहर निकल सकते है । सवाल है हमारी अच्छी सोच और समझदारी का । कृति का । दुष्यंतकुमार कहते है ।

''कौन कहता हे आकाश में सुराख नही होता ?
इक पत्थर तो तबीयत से उछालो यारो ।''

❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

कहानी

अपने घर की ओर

कु.पल्लवी चव्हाण, बी.ए.१

एक दुःखभरी मुस्कान जो हर इमानदार मुर्ख डॉक्टर के चेहरे पर कभी ना कभी आ जाती है। कभी ना कभी तो हर एक को अपना स्वर्ण काल याद आता है। मरीजों से भरा हुआ अस्पताल याद आता है। ज्यादा जमाना पैसे कमाने की और बीचे मार्केट की दवाइयाँ, प्रयोगशाला दवाइयों की कंपनी से मिलनेवाला कमिशन, मुकाबलों से मिलनेवाला कमिशन पेशंट को ठिक करने के नाम पर उसकी जेब काटनेवाले डॉक्टर तब कुछ पुराने डॉक्टर देख रहे थे। कुछ नहीं कर पाते।

डॉक्टर महर्षि अपने अस्पताल में लकड़ी की खुर्ची पर बैठ सामने देख रहे थे। मरीजों के बैठने का बैंच खाली था। डॉ.महर्षि अत्यंत बुजुर्ग थे। इतने सालो में दुनिया कहाँ से कहाँ पहुँच गयी है। बड़ी-बड़ी उपाधियाँ आ गयी है। डॉ.महर्षी के अस्पताल का बोर्ड भी उनके जैसा बुढ़ा हो चुका है। डॉ.महर्षी के पीठ पीछे दिवार पर टंगा उनका सर्टीफिकेट पिला जर्द हो गया है। उसपर लिखा उनका नाम भी पड़ना बड़ा मुश्कील हो गया है। डॉ.महर्षी यु तो आयुर्वेदशास्त्र के ज्ञाता है। लेकिन आज की भाषा में डॉक्टर ही कहे जाते है। अब ॲलोपॅथी और आयुर्वेद की मिक्स ट्रिटमेंन्ट वे करते है। मन नही मानता इसलिए पुराने दवाखाने में बैठते है। घंटो इंतजार के बाद पुराना पेशन्ट आता है। आओ नाईक साहब डॉक्टर महर्षि ने मुस्कुराते हुए कहा।

बुढ़ा नाईक लकड़ी पर खुद को संभालते संभालते जैसे-तैसे मरीज की बैंच पर बैठा। डॉ.साहब अब चलना-फिरना नहीं होता। आँखे भी कमजोर है। जरा बुखार है। कोई दवा देदो।

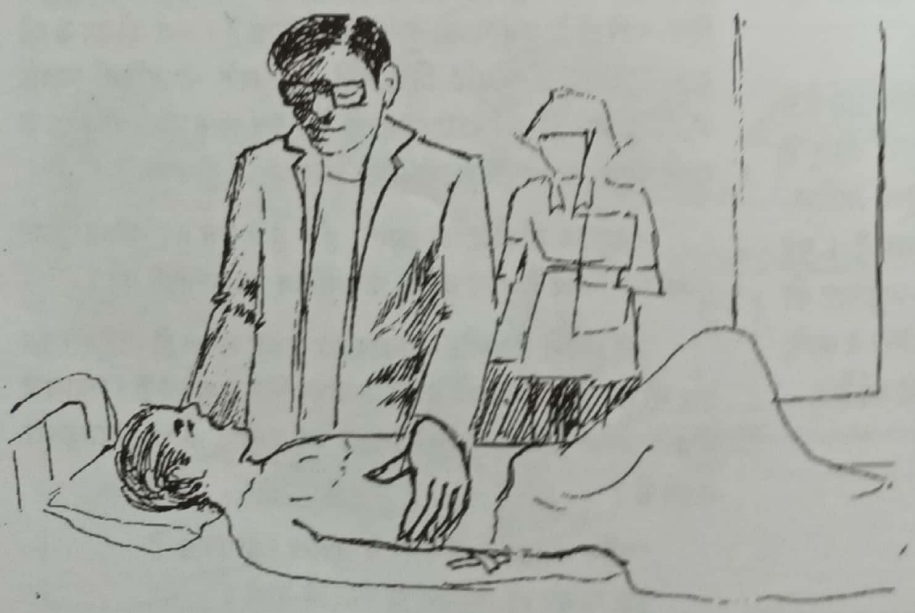

डॉक्टर महर्षी ने उसे अपने पास की खुर्ची पर बुलाया उसकी कलाई पकड़ी नाडी परीक्षा की। दवाई दी।

'डॉक्टर साहब, दवा के लिए पैसे नही है।'

'पैसे नहीं है,पर तुम्हारा बेटा तो बैंक मे मॅनेजर है।'

'है, लेकीन मुझे कुछ भी नहीं देता।'

'ठीक है। सस्ती दवा लिख देता हूँ।' डॉक्टर साहबने दूसरी परची लिख दी। अपनी जेब में से दस का नोट दिया।

नाईक की आँखे भर आई। 'डॉ.साहब आपको क्या कहूँ...'

'कुछ मत कहो, जाकर गोलियाँ लो, ठिक हो जाओ। फिर कभी आ जाओ'

डॉक्टर साहब अकेले सोचते बैठते, एक समय ऐसा था। जब डॉक्टर खुद दवा तैयार करके देते थे। कांच की बॉटल मे सिरप और कुछ गोलियां कुटकर देते थे। पेशन्ट वह लेकर ठिक हो जाता था। आज ब्लड टेस्ट करो। एक्सरे निकालो, और न जाने क्या-क्या लॅब मे टेस्ट करो। और फिर भी मरीज जल्दी अच्छा नहीं होता। उसे अस्पताल मे रखना पड़ता है। हजारो रुपये खर्च होते है। तब कम पैसे में मरीज जल्दी ठीक होते थे। आज की डॉक्टरी को क्या कहे ? आज के अस्पतालों को क्या कहे ? आज के अस्पतालो मे ॲडमिन्स ना करे तो क्या

तक भी नही लेते । अचानक खाँसने की आवाज आई । डॉ.साहब ने देखा, बुढ़ी गंगुबाई अपने सात साल की पोती का हात पकडकर आयी है । डॉ.साहब घुटने दर्द करते है । डॉ.साहब ने घुटने देखे कहा जादा चलाफिरा मत करो । और गोलियाँ लिख दी । गंगुबाई ने छोटीसी पोटली खोली जिसमें चार-पाँच अमरुद होंगे ।

'डॉ.साहब आपके लिए लाई हूँ ।'

डॉ.साहब मुस्कूराये, गंगुबाई चली गयी ।

डॉ.साहब सोचने लगे । कल दिन मे एक पेशन्ट रामू आया । पच्चीस रुपये दे गया सुबह दस रुपये चले गए नाईक को । गोलियाँ लाने के लिए दिये । पंधरह रुपये दो दिन की कमाई चार अमरुद उनके होठोपर एक मुस्कान चली गयी ।

एक दु:खभरी मुस्कान जो हर इमानदार बुढे डॉक्टर के चेहरे पर कभी ना कभी आ जाती है । कभी ना कभी तो हर एक को अपना स्वर्ण काल याद आता है । मरीजों से भरा हुआ अस्पताल याद आता है । बदला जमाना पैसे कमाने की और, बॉम्बे मार्केट की दवाइयाँ प्रयोगशाला, दवाईयों की कंपनी से मिलनेवाला कमिशन, दुकानदारों से मिलनेवाला कमिशन पेशन्ट को ठिक करने के नाम पर उसकी जेब काटनेवाला डॉक्टर सबकुछ पुराने डॉक्टर देख रहे थे । कुछ कर नही पाते ।

डॉ.महर्षि अपनी बेबसीपर मुस्कुराते है । डॉ.महर्षि उठे । दवाखाने का दरवाजा खुद ही बंद कर दिया । और अपने घर जाने लगे । गली में पैदल भी चल नही पायेंगे । लड़के कहते है, पिताजी घर बैठा करो, सड़क पर आते-जाते किसी गाडी की ठोकर लग जाये तो....बुढ़े हो गये हो । अस्पताल की जगह बेच दो । लेकीन दिल है की मानता नहीं । कब तक ऐसा चलेगा, डॉ.साहब ने गर्दन को हलका झटका दिया और थरथरता कदम आगे बढ़ा अपने घर की और.....

❑ ❑ ❑ ❑

सुबह की वक्त जब....

सुबह की वक्त जब
सूरज की किरणे उगती है
पूरब की क्षितिजपर
लाल रंग बिखेरती है
तब दुनिया कितनी प्यारी लगती है ।

सुबह की वक्त जब
तेज हवा इतराती है
किलकिल करती चिडीयाँ
सुमधूर गीत सुनाती है
तब दुनिया कितनी प्यारी लगती है ।

सुबह की वक्त जब
पूजा की थाली लेकर
माँ पावन गीत गुनगुनाती है,
आँगन की मिट्टी भी रोम-रोम खिल जाती है
तब दुनिया कितनी प्यारी लगती है ।

सुबह की वक्त जब
सुरज की किरणे ओर तेज होती है
नए कार्य सपनों के लिए
धरती जब तैयार होती है
तब दुनिया कितनी प्यारी लगती है ।

सुबह की वक्त जब
सपना भी हमारा जगता है
इक हँसी, इक खुशी
सपनो, अपनों के लिए होती है
तब दुनिया कितनी प्यारी लगती है ।

स्नेहल तुपे
बी.ए. १

Scanned with OKEN Scanner

विज्ञान परक

कृष्णविवर

कु.प्रियांका बांदिवडेकर, बी.ए.१

अंधेरी रात में आसमान की तरफ देखने पर हमें बहोतसे तारे दिखाई पड़ते है । सभी को ही इन ग्रह-तारों का आकर्षण रहता है । लेकिन आसमान में हमे न दिखने वाली और एक खगोलीय वस्तू हमे आकर्षित कर सकती है, वो है कृष्णविवर । नाम की तरह काली होने की वजह से हमे दिखाई नहीं देती । उसे ढूँढना मतलब अंधेरी खोली में काली बिल्ली को ढूँढने जैसा होगा । विज्ञान कथाकारोने कृष्णविवर के तरह-तरह के गुणधर्म को लेकर कथाएँ लिखी है, जो आम लोगो को कृष्णविवर की तरफ आकर्षित करती है ।

वैज्ञानिक कहते है कि, कृष्णविवर आसमान की ऐसी बिंदूवत जगह है, जहाँ गुरुत्वाकर्षण बहोत ही जादा है । इसी वजह से वहाँ से रोशनी बाहर नहीं आती । उसके इस गुणधर्म के वजह से हम उसे प्रत्यक्ष रुप से नहीं देख सकते । कृष्णविवर आसमान अनेक तारों पर परिणाम करता है ।

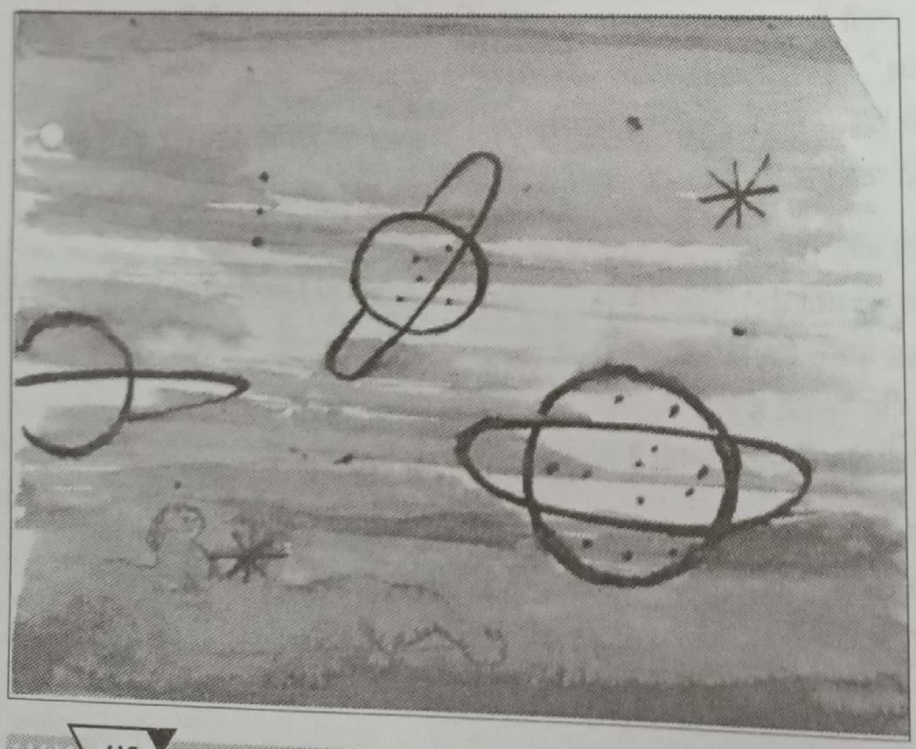

कृष्णविवर के अस्तित्व के बारे में सन १०८३ में 'जॉन मिशेल' ने सर्वप्रथम और बाद में १०९४ में फ्रेंच गणित तज्ञ 'पिअर लप्लास' ने भाष्य किया था । लप्लास कहते है कि, 'पृथ्वी पर से जिस चीज को हम उपर की ओर फेकते है, वह चीज नीचे आती है कारण है पृथ्वी की गुरुत्वाकर्षण शक्ती । लेकिन वह चीज भारी वेग से फेंकी जाए और तो वो चीज पृथ्वी की शक्ति गुरुत्वाकर्षण को तोड के पृथ्वी के बाहर अंतराल में चली जाए उसे 'इस्केप व्हेलॅसिटी' कहते है ।

कृष्णविवर के अस्तित्व के बारे में सर्व प्रथम १०८३ में जॉन मिशेल और बाद में १०९४ में फ्रेंच गणितज्ज्ञ पिअर लालासेन भाष्य क्रिया था । लालास कहते है कि, पृथ्वी पर से जिस चीज को हम उपर की ओर फेकते है । वह चीज नीचे आते है पृथ्वी के गुरुत्वाकर्षण की वजह से लेकिन वही चीज भारी वेग से फेकी जाए और वो चीज पृथ्वी का गुरुत्वाकर्षण तोड़ के पृथ्वी के बाहर अंतराल में चली जाए उसे 'इस्केप व्हेलॅसिटी' कहते है । अगर इस्केप व्हेलॅसिटी रोशनी के वेग इतनी हो जाने पर तारो से रोशनी बाहर नहीं निकल सकती । इसी वजह से कृष्णविवर से रोशनी नहीं निकलती ।

बड़ा तारा अपनी मृत्यू के वक्त आकुंचन होकर खुद के गुरुत्वाकर्षण में दब जाता है । इस आकुंचन के बार-बार होने के वजह से उसका भारी वस्तूमान अत्यंत छोटी जगह में एकत्रित हो जात है । उस में जादा रुप में गुरुत्वाकर्षण निर्माण होता है । इसी को 'कृष्णविवर' और अँग्रेजी में 'ब्लॅकहोल' कहते है । इस प्रक्रिया के बाद तारा अपना अस्तित्व खो बैठता है ।

अगर दो कृष्णविवर स्पेसटाईम से जोड़ने पर हम एक विश्व से दूसरे विश्व में प्रवेश कर सकते है, भूतकाल और भविष्यकाल में जा सकते है । यह संकल्पना वैज्ञानिकोंने सामने लाने पर अनेक कथाकारोने 'टाईम-मशिन्सद्वारा प्रवास करने वाले नायक-नायिको की कथाएँ लिखी । इसी वजह से कृष्णविवर आम लोगों का आकर्षण का केंद्र बना ।

Scanned with OKEN Scanner

शोधपरक

कमलेश्वर ने विभाजन की त्रासदी को गहन करीब से देखा है और महसूस किया है। यह वे पहले कैसे एक-दूसरे के साथ भाईचारे के साथ रहनेवाले हिंदुस्तानियों एक-दूसरे के खून के प्यासे हो गए। विभाजन की घटना ने कैसे दोनों देशों के बीच कभी न खत्म होनेवाले बैर को जन्म दिया। जिसे आज भी हम भोगकर रहे हैं। कमलेश्वर का उपन्यास 'कितने पाकिस्तान' विभाजन की इसी त्रासदी को गहरी संवेदना एवं पीड़ा के साथ उद्घाटित करता है।

कमलेश्वर : जीवन की समस्याओं से जुझता रचनाकार

कु.रेश्मा भोसले, बी.ए.३

हिंदी कथा जगत में विशेष ख्याति अर्जित कमलेश्वर अपनी बहुज्ञता के लिए पहचाने जाते है। उनका जितना जुडाव साहित्य के साथ रहा, उतने ही आत्मीयता से वे पत्रकारिता जंगत से भी जुडे रहे। उनके भीतर का इन्सान साहित्यकार की छटपटाहट लिए हुए है तो जीवन के अभावों ने उन्हें पत्रकारिता से जोड दिया। पत्रकारिता में भी वे मुख्यत: मुद्रित पत्रकारिता और दृष्यश्राव्य पत्रकारिता से विशेष रुप से जुडे रहे। वे कई साहित्यिक पत्रिकाओं के साथ संपादक, अतिथि संपादक के रुप में जुडे-नई कहानियाँ, गंगा, परिक्रमा एवं सारिका। दूरदर्शन के साथही उनका फिल्मी परदे से भी गहरा संबंध रहा। फिल्म जगत के साथ वे कथाकार के रुप में विशेषत: जुडे। उनके एक सड़क सतावन गलियाँ, डाक बंगला, मौसम, काली आँधी, दुसरा आदमी, तमस आदि रचनाओं पर फिल्में बनी तो कितने पाकिस्तान पर दूरदर्शन धारावाहिक बना। कमलेश्वर लगभग ९९ फिल्मों से किसी न किसी रुप में जुडे नजर आते हैं।

कथा बुनने में कमलेश्वर का कोई सानी नहीं है। कथा चाहे वह फिल्म की हो, धारावाहिक की हो या साहित्य की, कमलेश्वर हर पाड़ाव पर सफलता का परचम फहराते है। उनका फिल्मी लेखन जहाँ बाजार की आवश्यकता के अनुसार हुआ, वही साहित्यिक लेखन में, विशेषत: कथा साहित्य में उनके मन की टस शब्दरुप ग्रहण करती है। उनका कथा साहित्य विशेषता मध्यवर्ग की समस्याओं, त्रासदी को अभिव्यक्ति देता है। उनके साहित्य में मध्यवर्ग अपने पूरे गुण-दोषों के साथ उपस्थित होता है। मध्यवर्ग जहाँ पुराने मूल्यों के रक्षणार्थ खड़ा रहता है। वही आर्थिक बदहाली, पारिवारिक अभाव उसके पैर खिंचने लगते हैं। कमलेश्वर इस जीवन संघर्ष को अपने उपन्यासों मे बखूबी वाणी देने का काम करते है। उनके समुद्र में खोया हुआ आदमी, रेगिस्तान और सुबह दोपहर शाम को इस संदर्भ में देखा जा सकता है।

समकालीन आर्थिक और मूल्यसंक्रमण की समस्या को साथ ही उन्होंने समय के त्रासवी की जड अर्थात स्त्री पुरुष संबंधो के बदलते स्वरुप को उपन्यासों का विषय बनाकर अपनी सजगता दिखाई है। स्त्री-पुरुष संबंधों के टकराव, पुरुषी अहंभाव, नारी अस्मिता एवं नारी समस्याओं को कमलेश्वर ने समय के परिप्रेक्ष में स्पष्ट करने का प्रयास किया है। यह समस्याएँ आज के टूटते परिवारों और नव विवाहोत्सकों के सामने असाध्य रोग के रुप में आ रही है। नारी समस्याओं, नारी मन के द्वंद्व और स्त्री पुरुष के बदले तेवर और संबंधो को उजागर करनेवाले

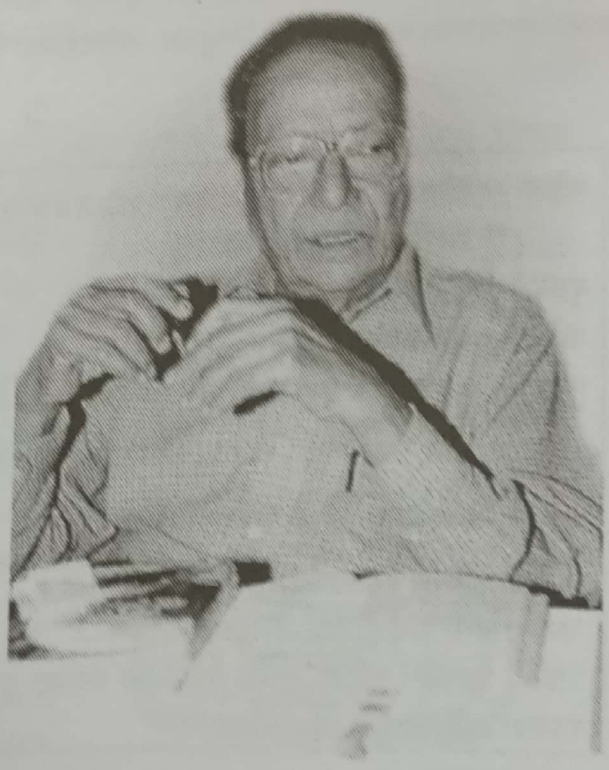

Scanned with OKEN Scanner

कमलेश्वर के निम्न उपन्यास है - तीसरा आदमी, एक सडक सतावन गलियाँ, डाक बंगला, काली आँधी आदि ।

कमलेश्वर ने विभाजन की त्रासदी को बहुत करीब से देखा है और महसूस किया है । गदर से पहले कैसे एक-दूसरे के साथ भाईचारे के साथ रहनेवाले हिंदूमुस्लिम एक दूसरे के खून के प्यासे हुए । विभाजन की घटना ने कैसे दोनों देशों के बीच कभी न खत्म होने वाले बैर को जन्म दिया । जिसे आज भी हम लोग भूगत रहे है । बंटवारे की राजनीति और उसके परिणाम तात्कालिक समय में जितने गंभीर और उग्र रहे उससे अधिक भयानक स्थितियाँ उसके उपरांत उत्पन्न हूई, इसमें न केवल जानमाल का नुकसान हुआ बल्कि मानवीय चेतना, आत्मीयता और नैतिकता का बडे पैमाने पर हनन हुआ । विभाजन की घटनाने सांप्रदायिकता को प्रश्रय दिया और देश के हिंदूमुसलमान एक दुसरे की ओर संदेह की निगाह से देखने लगे । कमलेश्वर का उपन्यास 'कितने पाकिस्तान' विभाजन की इसी त्रासदी को गहरी संवेदना एवं पीडा के साथ उद्घाटित करता है ।

समय और काव्य के प्रभाव से बदली विषम स्थितियों को अपने लेखन का विषय बनाना कमलेश्वर की खुबी है । उनका अंतिम उपन्यास इनके अब तक के लेखन विषय से एकदम हटकर है । वह अंतिम उपन्यास है -'अनबीता व्यतीत' जिसकी विषय वस्तु है- पर्यावरण का ऱ्हास । उपन्यास में बाजारवाद और वैश्वीकरण के कारण मुनाफाखोर बनते मानव की निष्ठूरता, अमानवीयता एवं उसके पर्यावरण पर हो रहे दुष्परिणामों को चित्रित किया गया है । बाजार के बढते कदमों ने मानव मन के अंतस में व्याप्त स्नेह, ममता को सोख लिया है । उसने मानव मात्र को एक मशीन में तब्दील करने की प्रक्रिया आरंभ की है, जिसका एक मात्र उद्देश अर्थाजन है । इसी घृणित इच्छा के वशीभूत होकर वह 'सहजीवन के सिध्दांत' के विरुध्द पर्यावरण के विनाश में बढ चढकर अपनी भागीदारी दर्ज कर रहा है । नतीजा आज हम ग्लोबल वार्मिंग, प्रदूषण, त्सुनामी, बाढ, आंधी जैसी असंख्य प्राकृतिक आपदाओं से घिरे है । इन भयाक्रांत स्थितियों के लिए मानव की अत्याधिक सुखाभिलाषा जिम्मेदार है जिसे 'अनबीता व्यतीत' उपन्यास यथार्थ रुप में व्यक्त करता है ।

कमलेश्वर उपन्यासकार के रुप में जनमानस में अपना अलग स्थान बनाने में इस कारण सफल हुए क्योंकि वे समय की नज़ाकत को भाँप सके । उनके उपन्यास समय के प्रवाह के थपेडों और उससे उत्पन्न जीवन समस्याओं को शिद्दत से व्यक्त करते है । जीवन की समस्याओं को, कठिनाइयों को गहरी आस्था के साथ वे शब्दबध्द करते है । पश्चिमी आबो-हवा के आँधि में फँसते भारतीय जीवन मूल्यों की बिखरती स्थिति के प्रति कमलेश्वर सजग प्रहरी के रुप में चिंतित दिखाई देते हैं । परिणामस्वरुप पाठक उनके साथ गहराई से जुड जाते है । इसी लिए तो उपन्यास साहित्य में प्रेमचंद के उपरांत जो चंद नाम याद रहते हैं उनमें कमलेश्वर मुर्धन्य स्थान के अधिकारी है ।

❑ ❑ ❑ ❑

महिला - कौन ज्यादा संतुष्ट है -जिसके पास दस लाख रुपये है या जिसके दस बच्चे ?

पुरुष - 'जिसके दस बच्चे है ।'

महिला - वह कैसे ?

पुरुष - 'जिसके दस बच्चे है, वह और अधिक नहीं चाहता, जबकि जिसके पास दस लाख रुपये है,वह और ज्यादा चाहता है ।

❑ ❑

'यह फोटोग्राफर बडा बदमाश है ।' एक स्त्री बोली ।

'क्यों ? क्या बात हो गयी ?' दुसरी बोली ।

''फोटो उतरवाने गई तो बोला, मेरी तरफ देखकर मुस्कुराइए । बदमाश कहीं का ।''

चुटकुले

एक लडके ने कहा - मैं पिताजी से ११ दिन बडा हूँ । यह सुनकर सभी लोग असमंजस में पड गए कि यह कैसे हो सकता है । पूछने पर लडके ने उत्तर दिया - मेरी माताजी मेरी सालगिरह ११ नवम्बर को मनाती है और पिताजी की २२ नवम्बर को ।

❑ ❑

'पिताजी, मुझे एक ढोलक खरीद दिजिए ना ।'

'खरीद सकता हूँ पर वादा करो कि तुम मुझे डिस्टर्ब नहीं करोगे ।'

'नहीं पिताजी, मैं आपको बिलकुल डिस्टर्ब नही करुंगा ।'

'आपके सो जाने के बाद ही उसे बजाऊँगा ।'

कु.स्वाति मोहिते, बी.ए. १

Scanned with OKEN Scanner

जानकारीपरक

मोबाइल फोन पर सबसे सामान्य प्रयुक्त डाटा अनुप्रयोग है SMS लिखित संदेश, जिसमें मोबाईल फोन प्रयोक्ताओं के ७४% सक्रिय उपभोक्ताओ में से है। SMS लिखित संदेश का मूल्य सन २००७ के वार्षिक राजस्व में १०० बिलियन डॉलर से अधिक था और मोबाईल फोन उपभोक्ताओं की कुल संख्या के आधारपर संदेश भेजने का व्यापक औसत २.६ SMS प्रतिदिन बिकते है। UK में १९९२ में एक कंप्यूटर से एक मोबाइल फोन को पहला लिखित संदेश भेजा गया था, जब कि १९९३ में फिनलैंड में पहला व्यक्ति से दूसरे व्यक्ति को फोन से SMS भेजा गया था।

What Is Your Mobile Number

कु.दिपाली नलवडे, बी.ए.३

हैंडसेट :

मोबाइल फोनों की कई श्रेणियाँ हैं, मूलभूत फोन से लेकर लाक्षणिक फोन तक जैसे संगीत फोन और कैमरा फोन और स्मार्ट फोन तक नोकिया ९००० कम्युनिकेटर पहला स्मार्टफोन था जो १९९६ मे आया, जिसमें उस समय के मोबाइल फोन के मुकाबले में PDA कार्यशीलता को शामिल किया गया था। लघुरुपकरण तथा माइक्रोचिप की प्रसंस्करण शक्ति की वृध्दि ने फोन में जोडने के लिए अधिक सुविधाएँ सक्षम करी, स्मार्ट फोन की अवधारणा को विकसित किया, और पच्च/पाँच साल पहले जो एक उच्च स्मार्ट फोन था, वो आज एक मानक फोन है। कई फोन श्रृंखला एक बाजार खंड के लिए शुरु किए गए थे, जैसे की RIM ब्लैकबेरी केन्द्रित। कॉर्पोरेट ग्राहक के ईमेल की जरुरत के उधम पर ध्यान देता है; सोनीएरिक्सन वॉकमेन श्रृंखला के संगीतफोन और साइबरशोट श्रृंखला के कैमराफोन; नोकिया N-सीरीज के मल्टीमीडिया फोन; और ॲप्पलफोन; जो वेब का उपयोग और मल्टीमीडिया क्षमता पूर्ण विशेषताएँ प्रदान करता है।

विशेषताएँ :

मोबाइल फोन में अक्सर पाठ संदेश भेजने और आवाज फोन फीचर के अलावा कई फीचर होते हैं, जिसमें शामिल है-कॉल रजिस्टर, GPS नेविगेशन, संगीत (MP3) और वीडिओ (MP4) प्लेबैक, RDS रेडिओ रिसीवर, अलार्म, ज्ञापन और दस्तावेज रिकॉर्डिंग निजी आयोजक और व्यक्तिगत डिजिटल सहायक प्रकार्य, स्ट्रीमिंग वीडिओ देखने की क्षमता या बाद में देखने के लिए वीडिओ, डाउनलोड, वीडिओ कॉलिंग निर्मित कॅमेर (3.2+Mpx) और कैमकोर्डर (वीडिओ रिकॉर्डिंग), ऑटोफोक्स और फ्लैश के साथ, रिंगटोन, खेल, पट, स्मृति कार्ड पाठक (SD), USB (2,0), अवरवल ब्लूटूथ (२.०) और Wifi कनेक्टिविटी, त्वरित संदेश, इंटरनेट ईमेल और ब्राउजिंग और PC के लिए एक वायरलेस मॉडेम के रुप में सेवा, और जल्दी ही यह ऑनलाइन खेल और अन्य उच्च गुणवत्ता खेल के लिए सांत्वना के रुप में काम करेंगे। कुछ फोन में स्पर्शस्क्रीन शामिल हैं। मोबाइल सेवाओ की सबसे बडी श्रेणियाँ है। संगीत, तस्वीर डाऊन लोड, वीडिओ गेम, वयस्क मनोरंजन, जुआ, वीडिओ/TV आदि नोकिया और कैम्ब्रिज विश्वविद्यालय एक मोडने योग्य सेलफोन का दिखावा कर रहे हैं जिसको मोर्फ कहा जाता है।

अनुप्रयोग :

मोबाइल फोन पर सबसे सामान्य प्रयुक्त डाटा अनुप्रयोग है SMS लिखित संदेश, जिसमें मोबाइल फोन प्रयोक्ताओं के ७४% सक्रिय उपयोगकर्ताओं में से है (२००७ के अन्त में कुल ३.३ बिलियन में से २.४ बिलियन से अधिक) समस लिखित संदेश का मूल्य २००७ के वार्षिक राजस्व में १०० बिलियन डॉलर से अधिक था और मोबाइल फोन उपयोगकर्ताओं की कुल संख्या के आधार पर संदेश भेजने का व्यापक औसत २.६ SMS प्रतिदिन व्यक्ति है। (स्त्रोत इनफोर्मा २००७) UK में १९९२ एक कंप्यूटर से एक मोबाइल

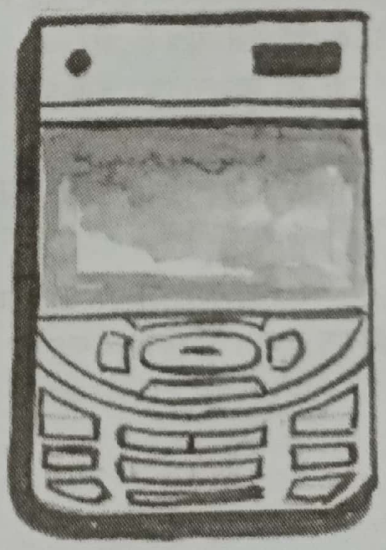

Scanned with OKEN Scanner

फोन को पहला SMS लिखित संदेश भेजा गया था, जबकि १९९३ में फिनलैंड मे पहला व्यक्ति से व्यक्ति को फोन से फोन SMS भेजा गया था ।

२००७ में मोबाइल फोन के द्वारा प्रयोग किये जाने वाले अन्य अनु SMS डाटा सेवाओं की कीमत ३१ अरब डॉलर थी और यह मोबाइल संगीत, लोगो डाउनलोड और चित्र, गेम, जुआ, वयस्क मनोरंजन और विज्ञापन द्वारा नेतृत्व किया गया (स्त्रोत : Informa 2007), पहला डाउनलोड योग्य मोबाईल सामग्री को फिनलैंड में १९९८ में एक मोबाइल फोन को बेचा गया था, जब रेडियोलिंजा (अब एलिसा) ने डाऊनलोड योग्य रिंगटोन सेवा शुरु कर थी । १९९९ में जापानी मोबाईल ऑपरेटर NTT डोकोमो ने अपनी मोबाइल इंटरनेट सेवा, i-मोड की शुरुवात करी, जो आज दुनिया की सबसे बडी मोबाइल इंटरनेट सेवा है । और लगभग गूगल की वार्षिक राजस्व जितनी बड़ी ।

शक्ति आपूर्ति :

आमतौर पर मोबाइल फोन बैटरी से उर्जा प्राप्त करते हैं, जिसको एक USB पोर्ट द्वारा, पोर्टेबल बैटरी से, बिजली की मुख्य तार से या गाडी में एक अनुकूलक का उपयोग करके सिगरेट लाइटर गर्तिका से (अवसर बैटरी चार्जर या दीवार मस्सा बुलाया जाता है) या एक सौर पैनल से या एक डाईनमों से (जो फोन को लगाने के लिए एक USB पोर्ट का उपयोग कर सकता है) पुनर्भरण किया जा सकता है ।

१७ फरवरी २००९ को GSM मोबाइल फोन को काम करने के लिए एक छोटी सी माइक्रोचिप की आवश्यकता होती है, जिसे ग्राहक पहचान मापदंड या सिम कार्ड कहा जाता है । लगभग एक डाक टिकट के आकार का सिम कार्ड सामान्यतया बैटरी के नीचे यूनिट के पीछे रखा जाता है, और (जब ठीक प्रकार से सक्रिय होता है । फोन का विन्यास डेटा तथा फोन के बारे में जानकारी को संग्रहित करता है, जैसे उपयोगकर्ता कौनसा आवाहन योजना इस्तेमाल कर रहा है । जब ग्राहक सिम कार्ड को हटा देता है, तो इसे पुन: दूसरे फोन मे डाल कर सामान्य रुप से उपयोग किया जा सकता है ।

प्रत्येक सिम कार्ड को एक अद्वितीय संख्यात्मक पहचानकर्ता के उपयोग के द्वारा सक्रिय किया जाता है । एक बार सक्रिय हो जाने पर पहचानकर्ता को लोक वर दिया जाता है । और सक्रिय नेटवर्क में स्थायी रुप से कार्ड आलिंगन हो जाता है ।

बाजार :

Q3/2008 में, Nokia दुनिया की सबसे बडी मोबाइल फोन निर्माता थी, ३९.४% के वैश्विक उपकर्ण बाजार हिस्सेदारी के साथ, इसके बाद Samsung (17.3%) Sony Ericsson (8.6%) Motorola (8.5%) और LG Electronics (7.7%) उस समय बेचे गए मोबाइल फोन में से ८०% से ऊपर इन निर्माताओं ने बेचा है ।

मीडिया :

१९९८ में मोबाइल फोन एक मीडिया चैनल बन गया जब फिनलैंड में रेडिओलिंजा द्वारा पहली रिंग टोन बेचा गया था । जल्द ही अन्य मीडिया अवयव प्रकट हुई जैसे की समाचार, व्हिडीयो गेम, चुटकुले, जनमपत्री, टी.वी.सामग्री और विज्ञापन २००६ में मोबाइल फोन भुगतान था । जल्द ही मीडिया अवयव की कुल कीमत ने इंटरनेट भुगतान मीडिया अवयव को पार कर दिया और इसकी कीमत ३१०० करोड़ डॉलर थी (स्त्रोत Informa 2007) २००७ में फोन पर संगीत का मूल्य ९३० करोड डॉलर थी और खेल की कीमत ५०० करोड डॉलर थी (स्त्रोत Netsize Guide)

२००८ मोबाइल फोन को अक्सर चौथा चित्रपट कहा जाता है । (यदि पहले तीन के रुप में सिनेमा, T.V और PC चित्रपट को गिना जाए) इस मास मीडिया में सातवाँ भी कहा जाता है । पहले छ: में प्रिंट, रिकॉर्डिंग, सिनेमा, रेडियो, T.V. और इंटरनेट के साथ) मोबाइल की शुरुआती अवयव है विरासत मीडिया की प्रतियाँ, जैसे की बैनर विज्ञापन था T.V. समाचार उजागर के वीडियो कर्तन हाल ही में, मोबाईल फोनों के लिए तैयार की गई है ।

मोबाईल फोन पर मीडिया के आगमन से अल्फा उपयोगकर्ता या केन्द्रों का पता लगाने और उन्हें पहचानने का अवसर उत्पन्न हुआ है, जो किसी भी सामाजिक समुदाय के सबसे अधिक प्रभावी सदस्य है । AMF वेंचर्स ने २००७, में तीन मास मीडिया की सापेक्ष सटीकता का मापन किया और पाया कि मोबाइल पर दर्शक का आंकना, इंटरनेट से ठीक नो गुना और T.V. से ठीक १० गुना अधिक सटीक था ।

Scanned with OKEN Scanner

हम लोग दर्शन लेने के लिए लाइन में खड़े थे। इस लाइन में पुरे देश के लोग आए थे। घंटोतक प्रतीक्षा में खड़े रह कर हम लोग जैसे-तैसे चैत्यभूमि के अंदर चले गए। वहाँ पर पुलिस का कड़ा बंदोबस्त था। वे हर आदमी को चेक करके अंदर भेज रहे थे। अंदर हमारे सामने एक बड़ासा ऊँचा स्तंभ था। उस स्तंभ के उपर चारो दिशा में देखते हुए चार शेरों की छबी थी। आखिर हम लोग मुख्य द्वार तक पहुँच गए तब हमने 'भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब' जी के दर्शन किए। उनके चरणों में फूल अर्पित किये।

महामानव के दर्शन

सचिन कांबले, बी.ए.३

भारतरत्न डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर इनके महा परिनिर्वाण दिन में शामिल होने के लिए हम लोग मुंबई के दादर चौपाटी की ओर बढने लगे। मैं और मेरे साथ मेरे तीन मित्र भी थे। हम लोग वहाँ जाने के लिए रेल से सफर करने लगे। जिंदगी में पहली बार मैने रेल का सफर किया। रेल में तो बैठने के लिए जगह भी नहीं थी। जैसे-तैसे एक सिट पर मैने कब्जा कर लिया। पर हम लोग चार थे। और जगह एक थी। फिर हम लोग बारी-बारी से उस सीट पर बैठते थे। रेल में हमारे साथ और भी लोग थे। वे भी मुंबई जा रहे थे। रेल में मनोरंजन के लिए कुछ लोगों ने गीत गाने शुरु कर दिए। वे सब गीत डॉ. आंबेडकर जी पर थे। कोई उनके नाम से नारे लगाते थे। जैसे कि, 'डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर की जय.' 'जय-भिम', 'जय-भिम'। इन नारों से हमारे अंदर भी नारे लगाने की इच्छा जागृत होती रहती थी। फिर हमनें भी उन लोगों के सूर में सूर मिलाकर नारें लगाने लगे। उस रात के सफर में पूरे रेल में 'जय-भिम' का नारा गुंजने लगा। सब लोगों के दिलों मे बाबासाहब ही थे। और उनके दर्शन की कामना दिल में रखकर लोग आये थे। रेल हर दीवार जैसे पहाड को चिरते हुये आगे बढ़ती है। रात के अंधेरे में दूर का कुछ भी दिखाई नहीं देता था। सिर्फ उँचे पहाड, खाई ही दिखती थी। जब उन पहाडों, खाईयों में रेल की आवाज गुंजती है तब हमें कुछ अजीबसा लगता है। मानों जैसे रेल भी हमारे साथ गीत गा रही है। जैसे रेल आगे बढ़ती है, वैसे लोगों की संख्या भी बढ़ती थी। फिर हमलोग मिल जुलकर, हँसते-खेलते आगे बढ़ते रहे। रेल में हर तरफ खुशियों का माहोल छाया हुआ था। हमारी रेल मायानगरी मुंबई में पहुँच गई। सभी लोग अपने-अपने सामान इकट्ठा करने लगे। मुंबई की उँची-उँची इमारते हमारा स्वागत करने के लिए तैयार खडी थी।

हमारी रेल दादर रेल स्टेशन पर प्रातः ४.३० बजे पहुँच गई। रेल से उतरकर लोगों ने जोर जोर से नारे दिए। पूरी मुंबई में यही आवाज, नारा गुंजता रहा। लोगों ने सफेद रंग के कपडे परिधान किए थे। माथेपर 'जय-भिम' वाली निले रंग की पट्टी बंधवाई थी। हर आदमी का पहनावा अलग-अलग था। इस में काफी मात्रा में महिलाओं का भी सहयोग था। महिलाओं ने सफेद रंग की साडी और बालों में गजरे पहने हुए थे। वे सभी लोग चैत्यभूमि की ओर जा रहे थे। हम भी चैत्यभूमि देखने को बहुत उत्सुक थे। हर जगह पर पुलिस का बंदोबस्त था। चैत्यभूमि को ओर जाने वाला रास्ता लोगों के लिए खोल दिया था। और उस दिनभर उस रास्ते से गाडियों के आवागमन पर बंदी थी। पूरा रास्ता दूध की तरह सफेद दिखाई देता था। रास्तों पर लाखों लोग चल रहे थे। हम जब आधे रास्ते पर आए तो हमे एक बडासा मंदिर दिखाई देता था। रास्तों पर लाखों लोग चल रहे थे। हम जब आधे रास्ते पर आए तो हमे एक बडासा मंदिर दिखाई पडा वो

Scanned with OKEN Scanner

प्रसिध्द सिध्दिविनायक मंदिर था । श्रध्दालू लोग वहा पर जा रहे थे । वहा से हम लोग बाकी लोगों के पीछे-पीछे चलते रहे । हममें से किसी को भी वह जगह मालूम नहीं थी । दूर-दूर से आए लोग काफी थक गये थे । फिर भी डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरजी के नारे लगाते थे । तब अपनी सारी थकान भूल जाते थे । उनको देखकर हम भी जोश में आकर जोर-जोर से नारे देने लगते थे ।

डॉ.बाबासाहेब आंबेडकरजी के महापरिनिर्वान दिन में शामिल होने के लिए सारे भारतभर से उनके अनुयायी आये थे । लगभग हमें स्टेशन से चैत्यभूमि तक पहुँचने के लिए २०-२५ मिनट लग गये । वहाँ पर चारो ओर बडे-बडे पोस्टर लगे थे । हर पोस्टर पर डॉ.बाबासाहब की ही तस्वीर थी । मुझे वहाँ पर किताबों की दुकाने दिखाई दी, मैंने एक किताब देखी तो उस किताब के उपर आकर्षित सुंदर ऐसी बुध्द की प्रतिमा थी । जो हमें आकर्षित कर रही थी । डॉ. आंबेडकर जी के दर्शन लेने के लिए लगभग ५-६ किलो मीटर तक लंबी लाईन लगी थी । लाईन में घंटो तक लोग खडे थे । जब हम लोग चैत्यभूमि के बाहर पहुँचे तब सवेरे के ५ बजे थे । रेल के सफर से हम लोग थक गए थे । अपनी थकान मिटाने के लिए स्नान करने का विचार किया । वहाँ पर मुंबई के महानगरपालिकाने स्नानगृहों की सुविधा की थी । बहुत सारे लोग स्नान करने का आनंद ले रहे थे । सर्दी में थंडे पानी से नहाने का अंदाज कुछ अलग ही होता है । रात का अंधेरा धिरे-धिरे हटने लगा था । तब उस कडी सर्दी में हमनें स्नान करके अपनी थोडीसी थकान मिटाई ।

सबेरे ६ बजे हमनें निले-निले पानी के अथांग महासागर अरबी समुद्र के दर्शन लिए । वहाँ पर सागर में नया पूल बनाया था । मानो इस महासागर को चिरते हुये ये पूल बनवाया है । इस महासागर में अनेक छोटे-छोटे नाव तैर रहे थे । जब हम समुद्र के तटपर खडे रहे तब महासागर हमारे अपने शितल जल से हमारे पैर धो रहा है । समुद्र की लहरे एक के बाद एक करके हमारे पैरो को टकराती थी । खुशी के माहोल में बहुत सारे लोग समुद्र के किनारे इकट्ठा होने लगे थे । फिर हम लोग शिवाजी पार्क की तरफ चलने लगे तब वहाँ देखा की कुछ समाजसेवकों ने भोजन का आयोजन किया था । भोजन तो बहुत स्वादिष्ट था । भोजन करने के बाद हम लोग दर्शन लेने के लिए लाईन में खडे रहे । धिरे-धिरे लाईन आगे बढ़ रही थी । ईस लाईन में पूरे देश के आये लोग थे । घंटो तक लाईन में खडे रह कर हम लोग जैसे तैसे चैत्यभूमि के अंदर चले गये । वहाँ पर पुलिस का कडा बंदोबस्त था । हम अंदर गए तब हमारे सामने एक बडा सा ऊँचा स्तंभ था । उस स्तंभ के उपर चारों दिशा में देखते हुये चार शेरों की छबी थी । आखिर हम लोग मुख्य द्वार तक पहुँच गये । तब हमने भारतरत्न डॉ.बाबासाहबजी के दर्शन किए । उनके चरणों में फुलों की माला अर्पित की । और हम बाहर जानेवाले रास्ते से चलने लगे तब उस रास्ते पर भी पुलिस खडे थे । वो बाहर जानेवाला रास्ता ठिक समुद्र के तटपर निकलता था । थोडी देर तक हम लोग समुद्र किनारे आराम करने के लिए रुक गये ।

महासागर के तट से निकलकर हम लोग शिवाजी पार्क पर चले गये । शिवाजी पार्क पर भी बहुत सारे लोग थे । कई लोग एक-दो दिन पहले आये थे । उन लोगों के सोने का इंतजाम वहा के व्यवस्थापकोने किया था । शिवाजी पार्क में बहुत सारे D.J.लगाए दुकाने थी । जोर-जोर डॉ.बाबासाहब आंबेडकरजी के गाने बज रहे थे । शिवाजी पार्क पर चारो तरफ कॅमरा लगवाये थे । और लोगों की मदत के लिए पुलिस भी थी ।

बहुत देर तक हम शिवाजी पार्क पर घुमते रहे । फिर हम लोग सिध्दीविनायक मंदिर में चले गये । वहाँ पर भी लोगों को चेक करके ही अंदर जाने देते थे । मंदिर के बाहर फुलों की दूकाने थी । लोग उन दूकानों से एक छोटे पात्र में फुल और लड्डू लेकर जाते थे । और वे अपने भगवान के चरणों में अर्पित करते थे । मंदिर में हर तरफ कॅमेरा लगाया था । और वो सब वहाँ पर लगाये टेलिव्हिजन पर दिखाई देता था । हम ने सिध्दीविनायक गणपतीजी के दर्शन किए और कुछ देर तक वहाँ बैठ गए सिध्दीविनायक का रुप बहुत सुंदर दिखता था । फिर हम वहाँ से वापस आने के लिए चल पड़े ।

डॉ.बाबासाहब आंबेडकरजी ने भारत के लिए संविधान तैयार किया । उन्होंने दलित लोगों के लिए आंदोलन किए, सत्याग्रह किए । इस देश में दलित लोगों के लिए कोई स्थान नहीं था । तब डॉ.बाबासाहेबजी नें इस देश में स्थान प्राप्त करा दिया । और उनको अन्याय के खिलाफ लडने की शक्ति दी । लोगों को शिक्षा दी और दलित समाज का उध्दार किया । सचमुच डॉ.बाबासाहब आंबेडकर एक बहुत बड़े समाजसुधारक थे । इसीलिए देश ने उनको 'भारतरत्न' यह उपाधि दी । इसीलिए महामानव बोधीसत्व भारतरत्न डॉ.बाबासाहब आंबेडकरजी को मेरा कोटी कोटी प्रणाम !

''जय-भिम''

❑ ❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

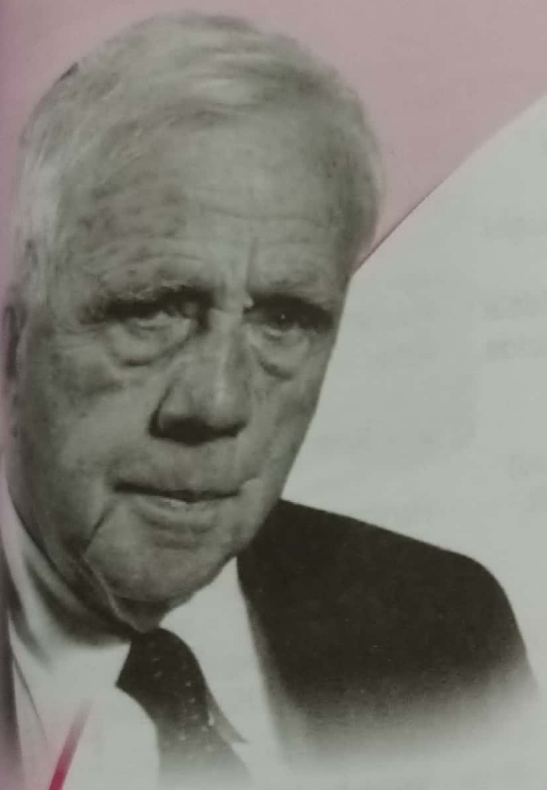

" Woods are lovely, dark and deep
And I have promises to keep,
Miles to go, before I sleep
Miles to go, before I sleep."

-Robert Frost.

बिंब

English Section

SECTION EDITOR
PROF.SUHAS GODSE

Scanned with OKEN Scanner

INDEX

PROSE

Informative	F D I : Pros & Cons	Bhushankumar Pawar B.Sc.2	55
Interview	An Interview with a Farmer From Draught prone Area	Jayashri Chavan B.A.2	57
One Act Play	Home Idle ! Home Ideal !	Poonam Badekar B.A.2	59
Informative	Stop female Infanticide, Otherwise...	Abhijit Kale B.A.2	62
Collection	CYBER-CRIME (Information Collected)	Altaf Bargir B.A.2	64
Humorous	Why Students don't do well in exam?	Harshad Kasar B.Sc.2	66

POEM

What is love ?	Mayur Pardeshi B.A.2	56
What You Can Have With Money !	Altaf Bargir B.A.2	56
Life	Mayur Pardeshi B.A.2	66

बिंब

English Section

Scanned with OKEN Scanner

There should not be any panic from the decision of the govt. regarding FDI. We should try to find out the likely benefits to the various stakeholders other than protecting the interest of vulnerable sections of market participants.

Informative

F. D. I. : Pros & Cons

Bhushankumar Pawar, B.Sc.II

Some Facts -

- F.D.I. in single brand retail was permitted in 2006.
- The central cabinet approved F.D.I. in multi brand retail up to 51% recently which has started the debate on benefits and dangers of this move.
- Indian corporate sector is already in the business and it has about 4000 retail stores throughtout the country with a market share of 5-6% in Indian retail market.
- Some of the global retailers are very big in size. Walmart has a turnover of about $ 400 billion which is about 30% of Indian GDP.

Negative -

- Foreign big retailers like Walmart, Carrefour and Tesco will capture Indian retail market space thereby threatening the livehood of Indian small retailers.
- These big retailers will also supply cheap foreign goods in Indian market which threaten the small scale producers in the country as they will not be able to compete with the mighty foreign players.
- Foreign retailers, by their sheer size and economic strength may influence the government policies in their favour once they are in.

Positive -

- Foreign retailers are expected to bring in vital foreign investment which India needs badly to sustain the growth rate which is necessary for faster and inclusive growth.
- They are also expected to invest in infrastructure especially in farm sector which is of great importance considering the facts that about 30-40%of fruits and vegetables produced in India is destroyed because of lack of cold chain and other related facilities.
- They are also expected to reduce the numbers of intermediaries between farmers and consumers; thus benefiting both and in the process induce farmers to

Scanned with OKEN Scanner

produce more and more. This is important as the country is lagging behind in supply of fruits and vegetables segment resulting in never-ending price rise of these very basic commodities of consumption.

Precautionary Measures -

- State government's permission will be required for opening stores in any state.
- There should be a condition of minimum 50% investment in back end infrastructure.
- There should be a norm for minimum 30% procurement from Indian small scale Industrier.
- In the beginning, multibrand retail may be allowed in big cities only. (53 in number according to 2011 census.)

Conclusion -

There should not be any panic from the decision of the government. Rather, we should try and find out the likely benefits to the various stakeholders other than protecting the interest of vulnerable sections of market participants. Last but not the least, the entry of foreign retailers in Indian market is certainly going to increase their efficiencies but also benefits the cosumer, who will reap the benefits of increased competition and efficiencies in the form of quality products at reasonable price.

❑ ❑ ❑ ❑

What is Love

What is Love ?
When you Love someone that is Love
What is Love ?
When you miss someone that is Love
What is Love ?
When you think About someone that is Love
What is Love ?
When you respect someone that is Love
What is Love ?
When you worried for someone that is Love
What is Love ?
Every good think is Love
So Love Someone....

Mayur Pardeshi
B.A.II

What You Can Have With Money

With money
you can have books;
but not brain.

With money
you can have a bed;
but not sleep.

With money
you can have medicine;
but not peace

With money
you can have a temple;
but not "God".

Altaf Bargir
B.A.II

Scanned with OKEN Scanner

In Satara Dist. Khatav, Man & Phaltan Tehsils are the draughtprone regions. Since last two years the condition is very worst. To survive in this condition is very difficult especially for a farmer. Here is a conversation that reflects the present state of farmers from droughtprone areas.

Interview

An Interview With A Farmer From Draught Prone Area

Jayashri Chavan, B.A.II

India entered the new millenium in 2000. Since then there has been an intense curiosity among intellectuals. social activisits to some extent some politicians about the prospective vision of our country. About Kalam's prediction that India would energe as a 'Super Power Country' by 2020 is an indictment of the fact that our country has all the resources and infranstructure needed for the developmental proecess of a country. Various Five Years Plan down the century have been instrumental in gearing up momentum in the fields of agriculture, science and technology. Industry, Health and Hygine, education etc. No doubt, these strategies and policies of the Government objectified building the strong and solid edifice in our contry's milieu. Unfortunately, it can be said that in spite of cherishing the Independent, soverign and republic status, the objectives of those Five Years Plans have not been met with. Even today the entire constitutional, legal and judicial machinary have failed to extend basic infrastructure for a common man to survive. Reasons for the same can be attributed to the lack of political will to the currupt system prevelant in almost all regions, walks of life. Among many a hindeance the predicament of farmers, need to be dealt with seriously. Every newspapers beckones the traumatic conditions that our farmers face day in and day out.

Here is a conversational piece that mirrors the present state of farmers from droughtprone areas. The present piece is codified into English and can be considered as a representative face of Indian farmerhood.

Me : *Namaskar Kaka !*

Farmer : Namaskar ! Namaskar !

Me : *Kaka, what's your name and how long you have been a farmer ?*

Farmer : I am Haribhau Nanaso Jadhav..... I have been a farmer since childhood.

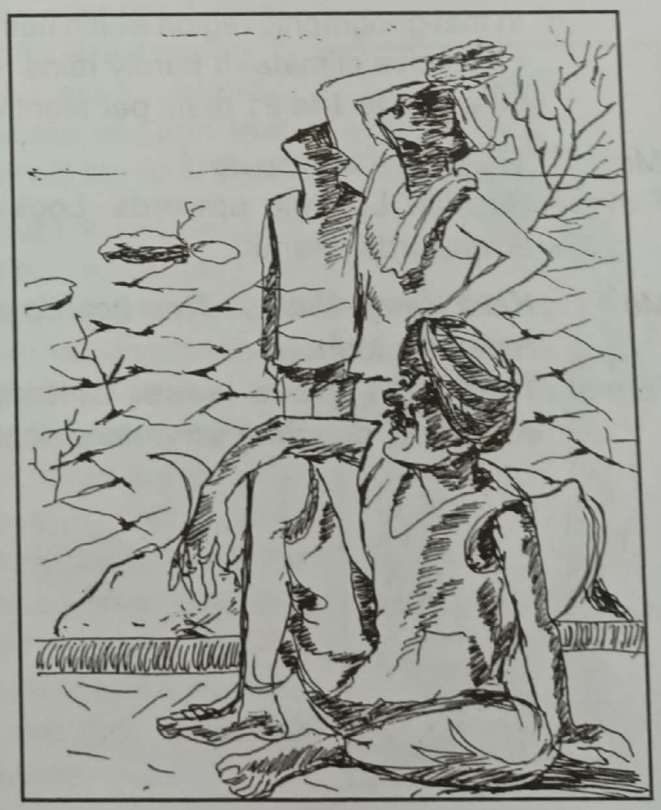

Scanned with OKEN Scanner

You know, my father was a farmer so I am..... a farmer.

Me : *Kaka, please tell me about the prospect. I mean....about your farming !*

Farmer : Beta mine is an inherited land. My father left me 2 acres of land. I cultuvate vegetable, grains seasonally.

Me : *Good. It means you earn a good amount from it.*

Farmer : To some extent that much (tearful) that keeps me and my family alive.

Me : *Kaka. Why do you say so ? and your eyes wet ?*

Farmer : Beta, I tell you, to be born as a farmer is a curse.

Me : *Why ?*

Farmer : You see, the vast land, the uncultivated. I want..... but.....

Me : *But What Kaka ?*

Farmer : You see Beta ! Mansoon is a greatest help to us. I purchased seeds,..... for the cultivation. But these things will be helpful only when it rains. Our area falls in that geographic region which has no conducive climate. It hardly rains. On an avarage 1 to 21 m.m. per month.

Me : *Then what do you do ?*

Farmer : Sit idle. Looking upwords. Looking downwords (tearful)

Me : *Kaka (sympathetic) ! Then how do you repay the loan.*

Farmer : That's the grave issue. Chilren's education, doughter's marriage. loan !

Me : *Looking at this grave conditions what would you suggest. I mean, any idea for improvement.*

Farmer : Government should consider us as human beings. They should ensure us basic requirements. And we farmers also have a responsibility. We should think of alternatives in farming. We should think about business related farming. But there are lots of problems. There is a need to provide money for this purpose. All govenment schemes reach each and every farmer. To remove the poverty of farmer. Different schemes of government should be actually implemented. If government gives such support to farmers then there will be a great change in farmers' attitude. We know the condition of rain draughtprone area. So there is a great need of rain water harvesting. But....

Me : *But what Kaka ?*

Farmer : But our government and farmers are not very much careful about that. So there is need to change our attitude and try to do our best in this condition.

Me : *Your thoughts are really ideal, Kaka. Your thoughts helped me to know farmers' actual problems which they are facing. If you will have any work for us. We will try our best and I am very much thankful for the information. Thank you again.*

Farmer : Thank you.

❑ ❑ ❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

The problem of Female infanticide is now a serious problem, which decreases the number of female population. The general approach towards female infant is not good. Everybody is expecting a male child. This disparity is every where in society. It has to be changed.

One-Act-Play

Home Idle ! Home Ideal !!

Poonam Badekar, B.A.II

Scene - I - A room'Characters - Ram - Father, Radha - mother-in-law, Neeta-daughter-in-law, Nitin-son

Radha - (bringing tea). Would you like to have a cup of tea ?

Ram - (putting newspaper aside). Wow ! What a smell it has !

Radha - But I always prepare such tea. I think I always serve such kind of tea since long time ! In fact today tea is prepared by Neeta, our daughter-in-law.

Ram - What ? she has prepared this tea ? Good, she is clever enough.

Radha - Stop ! stop this praising. I never received such praise.

Ram - Ok. Ok. (after drinking tea reads aloud the head line in newspaper).Female Foeticide ! Girls' number drease.

Radha - What is wrong ? If they want to carry on the family tradition, they expect son and so perhaps they abort the female infants. After all son is the glory of family.

Ram - Good ! (laughs) My dear if the girl population decreases, how is it possible for boys to get marry. e.g. our younger son Nilesh, now we are trying to get a suitable match for him, is it possible for us to get it easily. As he has not completed his education and did not have any job, it is not possible. How anyone will be ready to offer his daughter to him? We are lucky to have Neeta the wife of our elder son Nitin as a daughter-in-law. It is only because of his job. Otherwise her father would not have consented the match.

Radha - (angrily) why not ? What my sons are lacking ? Both are clever, handsome enough that nobody will say no to them.

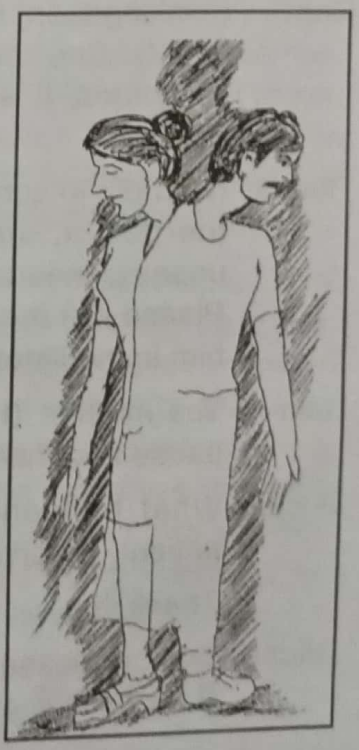

Ram - No doubt it is true, but today's situation is different. Today the number of girl is decreasing. Daughter-in-laws are treated very cruely by their in-laws. They are taken to doctors for pre-examinations to detect the foetus in womb whether it is male or female, and if it is female then it is aborted. Thus the girls number is decreased.

Scanned with OKEN Scanner

Radha - May be what you are saying is true. But my point is that after the marriage of daughter, traditionally she goes with her husband. Then in our old age if there is no son who will take care of us ? If there is nobody to take care we have no other alternative except to admit us in any 'vrudhashram.'

Ram - What are you talking about ? Why are you thinking in this way ? All those who had only daughters, had they all gone there ? No.

(Elder son, Nitin comes frightened calling his mother) Mother ! Mother, hurry up ! see Neeta, she is vomitting. She seems to be uneasy.

Mother - (goes huriedly calling her daughter-in-law) Neeta, Neeta, what happened ? Is something wrong with you ? (holds her, takes her to bed) Sit down (she sits there)

Ram - What happened ? What is wrong with her ?

Radha - How is it possible for me to know ? Am I a doctor to know ?

Ram - (thinking-then) she is vomitting means acidity. She might have taken some spicy food. It is because of that spicy food.

Radha - (worridly-to son) Nitin, go fast and get the doctor, quickly. Yet she seems uneasy, means something is wrong. Please call the doctor or go and bring him immediately.

Nitin - Yes mother. (He goes, then there is pause and then doctor arrives)

Doctor - What happened ? Let me see the patient. (Everyone goes away)

Thank you.

Radha - Doctor, please examine her carefully, If necessary, admit her in hospital and provide the better treatment. Please doctor....

Doctor - Yes, Yes. but first let me see. (he carefully examines the patient and then) Nothing adverse to worry about. Everything is allright. Now she has to bear such type of trouble. I am giving some medicines. Let her take these. Everything will be allright.

Neeta - But what is wrong with her ? Is it acidity or something else ? When she will recover ?

Doctor - Wait !....wait ! why are you so worried. Nothing wrong with her. She is allright. In fact there is a good news for you. Soon you will become grand mother. She is pregnant. O.K. Now take care of her. (goes away.)

(Everyone in the family is happy. They are enjoying the moment)

After 3 months

Radha - (calling her daughter-in-law) Neeta ! Neeta ! come here.

Neeta - Yes mother. Do you want something ?

Radha - No. nothing. But today I want to take you somewhere.

Neeta - Where ? for shopping ! That's good. I too have to purchase something. Wait for me. I will come soon (turns to go)

Radha - No, no we are not going for shopping. We are going to visit the doctor.

Neeta - But why ? Doctor's appointment is in next week.

Radha - We are going to visit another doctor, and for special reason.

Neeta - What is that special reaason ? Do you mean that our family doctor is not treating me properly.

Scanned with OKEN Scanner

Radha - No doubt he is treating you properly. But I want to know something more.

Neeta - What is that ?

Radha - We are going to visit this doctor for sonographic examination. There he will examine you with the help of sonographic machine and will let me know whether foetus in your womb is male or female.

Ram - (anxiously and angrily) Radha - What are you doing ? Do you know what you are going to do ? After all this is the first child in our family. It is God's gift and we have to accept it happily. It doesn't matter whether it is male or female ?

Radha - But it matters for me. I want glory of my family i.e. grandson and not grand-daughter.

Ram - (Angrily) grandson....granddaughter.... male-female. Why this disparity, why ? when you will understand that.....

Radha - (In authoritive voice) It is my decision, that I want grandson first, and for that I am ready to do anything. Neeta come with me.

Neeta - No, no mother, this is wrong. In fact it is a crime. I will not let you to do this. I am not ready for this. I do not want any prenatal examination.

Radha - (threateningly) Shut up. You didnot know anything.

Ram - (Angrily) How dare you to think of this ?

Nitin - (convincingly) Mother, think silently over the situation, because prenatal examination is legaly restricted and even, it is considered as a crime, and there is a severe punishment for it. Above all you are going to kill your own species. Don't you think so ?

Ram - (To wife) Radha, why are you thinking so I don't know. We are educated people. We should not think this way. We are not rustics or uneducated to nourish such kind of thoughts. On the contrary we have to be ideal in front of others, by removing such thoughts or ideas. Now listen to me....if it was yours case, at that time if your parents would have thought in this way, was it possible for you to see this world ? Was it possible for you to enjoy this pleasurable life ?

Nitin - Because of these traditional thinking or ideas the number of girls is already decreased. If this continue, your grandson will not get a suitable match in future. Don't you think that we do not have any right to kill the innocent life in this way.

Neeta - Mother, now a days girls are equally in every field with boys. In fact in each field you will find the supremacy of the girl. Nothing is impossible for women. Every field is captured by them. Education, space, sports even in political field also they have proved their best. Then why this disparity ? why ?

Radha - (now restored to her wit perhaps,...) No! No !! What all of you are saying is true. Really I was wrong. Now I came to know the worth of women or girls. I am very sorry, please forgive me, specially Neeta forgive me. I promise that I will never behave like this. I also promise that if somebody is trying to behave like this I will try my level best to convince him or her.

Scanned with OKEN Scanner

Informative

Stop Female-infanticide ! Otherwise...

Abhijit Kale, B.A.II

The problem of female infanticide is serious problem in modern period which decrease the number of female population. At this moment perhaps the situation is worst and if it continued it might cause havoc and develop into a social disaster. There are number of elements responsible for this.

For now this question seems minuscule but in the long run it might cause havoc and develop into a social disaster. Today I am going to present my views about it.

The grave issue is that of female infanticide which is onthe especially among educated and in higher strata of society. It has assumed an alarming proportion. Great social worker Agarkar has once said, 'in a country where a woman is not bound by chains and free to take a decision that country is in true sense culturally progressive.' India's global image cherishes a glorious, rich traditions and a progressive approach. The picture of 21st century that comes across is that of Indian woman who is liberal, educated and financially independent; though encouraging; has a poignant side to it which we cannot ignore. The darker side to this positive development is eclipsed; every year 20 lac female foeticide takes place with the help of gender determination tests.

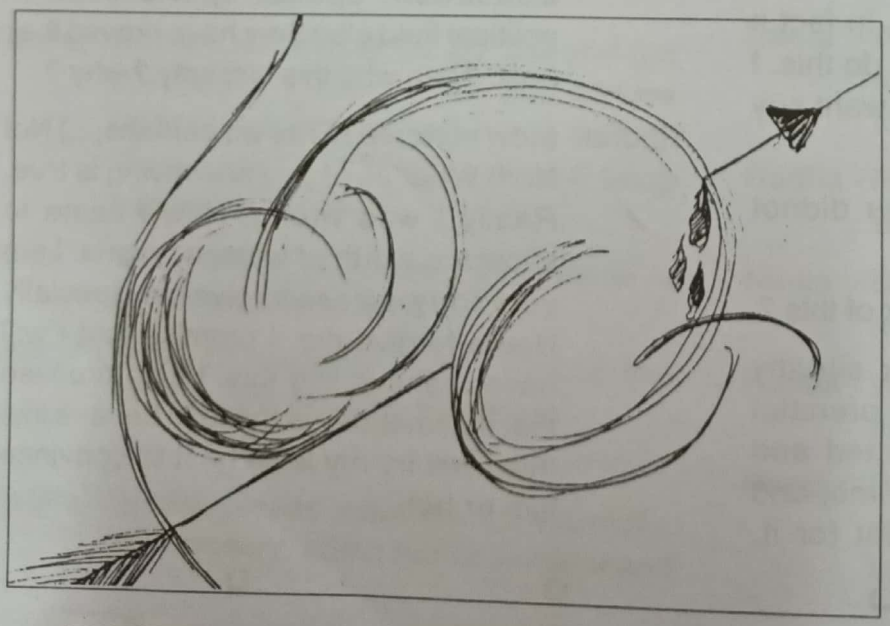

Our social structure has bound the woman curbing her freedom, potentials and I think the root of these constraints in female infanticide. In our culture, woman is revered as 'goddess of power.' She is considered to be 'Mahalaxmi, Mahasaraswati and Mahadurga.' In olden times. Indian tradition has always acknowleded the greatness of woman and treated her with respect and dignity. They shared equal place in social and religious programms. Lopmudra, Vishwatara and Ghosha were some of the intellectual women who wrote rucha's in Rigveda. In Vedas many of the 'Shloks' are written by women.

In 11th century India was invaded by foreigners. Women's security became a serious issue as they realised women were no longer safe. Thus the tradition of girl-child marriage came into existence. A woman's future was shrouded in darkness and the downward side began. She was viewed as an object to be used. Today woman is

Scanned with OKEN Scanner

educated and has reached a respectable place in our society. But sad part is, in spite of all this, even today, people treat 'birth of a girl as a kind of catastrophe.' In some parts the ratio of girl child is less than 800 to every 1000 male children born.Who is responsible for this ? What will happen if the situation assumes a grim role tomorrow ? What steps we have to take to reform the present condition ? Today these questions are imperative to me, as well as to all of us.

Our Society, our traditions have imbibed a thought on people's mind that 'a male child is the rightful heir and he is looked upon as a support for old age.' This age-old tradition has been responsible for drastic decline of female child in comparison to male child. 'After marriage a girl has to leave her house and her people. So it is better not to have a girl' can be cited as one more reason.

As per the Human Development Report 2002 published by Maharashtra Government, 84% women are of the opinion that they should have one son at least. With the help of modern technology, many pregnant women, their relatives and select few doctors (I am not blaming all the doctors) in collusion and illegally perform gender detection tests and then abort the female foetus.

If great women like Jijamata and Savitri bai Phule had not been born, then Maharashtra's history would have something else to say. A comprehensive discusssion on this serious question is the need of hour. Unfortunately those whom we refer to as educated and intelligent, coming from affluent class and some skilled doctors (not all doctors) are in nexus. This is a social crime.

If the ratio of girl child declines then marriages of 200 boys out of 1000 will not take place. What about the safety of those 800 girls born today ? This situation will give rise to a sense of insecurity which will be difficult to protect. Today girls are given huge sum of dowry and brought from other states to Rajasthan and Haryana.

The state or country is termed as progressive when the girl-boy child ratio is higher and hence it is considered to be world power.

We cite examples of Jijamata and Phule and speak about their exemplary contribution in the history of Maharashtra while on the other side we are setting our mark in this heinous crime. Would we still have the right to talk about how radical we are as a state ? Today take any field, look at the 10th and 12th standard board Exam merit list holders, we realise that girls are not any less than boys. But still mistakes of such serious nature take place. In this chain we find doctors, skilled gynaecologists (I am not blaming all of them) are a part of this crime. But what they do not understand is they will not stand to gain anything out of this. They would soon wake up to the stark reality that there is no girl left for their son to marry.

As an educated person of Maharashtra In my opinion that the state's police and Home department should be more sensitive to this issue and immediately to curb this kind of criminal activity. All times certain question take initiative assume a crucial role. A robbery takes precedence over gender detection which finds itself on the lowest priority level. In fact female infanticide as a crime should be on the top most priority list.

The cerebral disease is found less am the poor hence backward distric Nandurbar and Gadchiroli report lo rance female infanticide compared to **the following** It tops the list when it comes t class. ing avoid disclosing aining to oneself.

❑ ❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

Collection

Cyber crime is now-a-days a severe problem. Sometimes people purposefully use it and sometimes accidently. It is so because most of us do not know the exact nature of this.

Cyber Crime
(Information Collected)

Altaf Bargir, B.A.II

Introduction -

The term 'Cyber Crime' is a misnomer. This term has nowhere been difined in any Act passed or enacted by the Indian Parliament. The consept of cyber crime is not radically different from the concept of conventional crime. Both include conduct whether act or omission, which cause breach of rules of law and counterbalanced by the sanction of the state.

Distinction between Conventional and Cyber Crime

There is apparently no distinction between cyber and conventional crime. However, on a deep introspection, we may say that there exists a fine line of demarcation between these crime, which is appreciable. The demarcation lies in the involvement of the medium. In cyber crime there is a virtual medium.

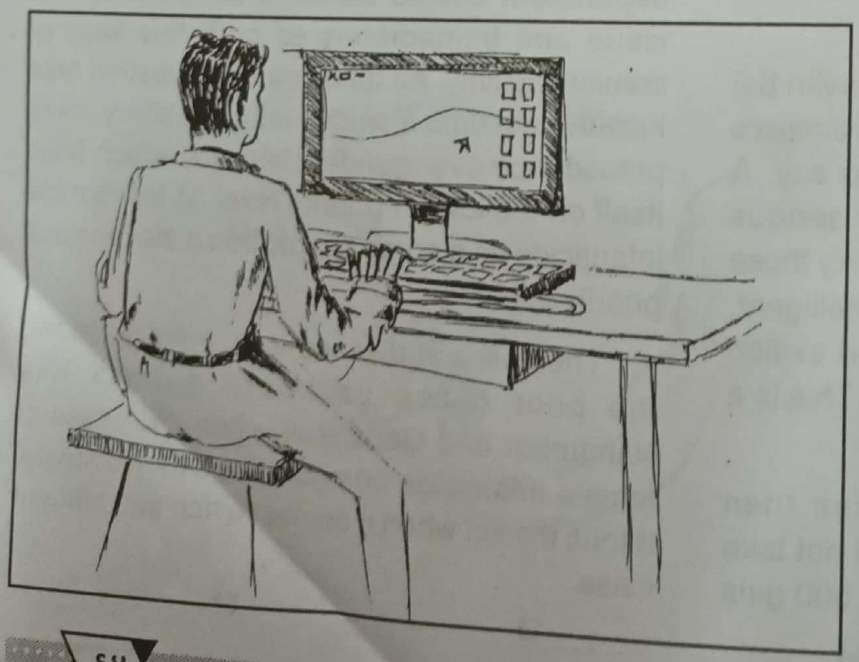

MODE AND MANNER OF COMMITING CYBER CRIME

1) **Unauthorised access to computer system or networks (Hacking) -**
In generic sense, it is normally referred to as 'Hacking'. However, the framers of the IT Act 2000 have nowhere used this term for 'unauthorized access.'

2) **Theft of information contained in electronic form -**
This includes information stored in computer Hard Disks, removable storage media etc. Theft may be either by appropriating the data physically or by tempering them through the virtual medium.

3) **E-mail bombing -**
It means sending large numbers of mail, to the victim, which may be an individual or a company or even mailservers. There by ultimately resulting into crashing.

4) **Data diddling -**
It includes altering raw data just before a computer processes it

Scanned with OKEN Scanner

and then changing it back after processing is completed. The electricity board faced similar problem of data diddling while the department was being computerised.

5) **Salami attacks -**
This kind of crime is normally for the purpose of committing financial crimes. An important feature of this type of offence is that the alteration is so small that it would normally go unnoticed. eg. The zicgler case where in a 'logic bomb' was introduced in the bank's system, which deducted 10 cents from every account and deposited it in a perticular account.

6) **Denial of service attack - (Dos attack) -**
The computer of victim is flooded with more requests than it can handle which cause it to crash. Distributed Denial of Service (DDOS) attack is also a type of denial of service attack eg. Amazon, Yahoo.

7) **Virus/Worm attack -**
Viruses are programs that attach themselves to a computer or a file and then circulate themselves to other files and to other computers on a network. They usually affect the data on a network. They usually affect the data on a computer, either by altering or deleting it.

Worms, unlike viruses do not need the host to attach themselves to. They merely make functional copies of themselves and do this repeatedly till they eat up all the available space on a comupte's memory.

e.g. Love bug virus; which affects at least 5% of the computers of the globe. The most famous worm was the Internet worm let loose on the Internel by Robert Morris sometime in 1988.

8) **Logic bombs -**
These are event dependent programs. This implies that these programs are created to do some thing only when a certain event occurs, even some viruses may be termed logic bombs because they lie dormant all through the year and become active only on a particular date eg. like the chernobyl virus.

9) **Trojan attacks -**
This term has its origin in the word 'Trojan Horse'. In software field this means an unauthorized programme; which passively gain control over another system by representing itself as an authorised programme. Mostly, it is installed through email.

10) **Internet time theft -**
Normally in these kinds of thefts the Intrnet surfing hours of the victim are used up by another person. This is done by gaining access to the login ID and the password.

11) **Web Jacking -**
This term was derived from the term hijacking. In these kinds of offences the hacker gains access and control over the website of another. He may even mutilate or change the information on the site.

e.g. Recently the site of MIT (Ministry of Information Technology) was hacked by Pakistani hackers.

These are different mode of cyber crimes.

Prevention Of Cyber Crime

Prevention is always better than cure. It is always better to take certain precaution while operating net. Saileshkumar Zarkar, technical advisor and network security consultant to the Mumbai Police Cyber Crime Cell, advocates the '5P' mantra for online security.-

Precaution
Prevention
Protction
Preservation
Preserverance

A Netizen should keep in mind the following things-

1) To prevent cyber stalking avoid disclosing any information pertaining to oneself.

Scanned with OKEN Scanner

2) Always avoid sending any photograph online particularly to strangers and chat friends as they may misuse it.

3) Always keep back up volumes to avoid data loss.

4) Always use latest and update antivirus software to guard against virus attack.

5) Never send your credit card number to any site that is not secured, to guard against frauds.

6) It is better to use a security programme that gives control over the cookies.

7) Use of five wall may be beneficial.

8) Keep watch on children while they are using Internet.

Adjudication of a cyber crime-on the directions of the Bombay High Court the Central Government has by a notification dated 25-03- has decided that the secretary to the Information Technology Department in each state by designation would be appointed as the AO for each state.

❑ ❑ ❑ ❑

Life

Life is Love, Enjoy it.
Love is Drama, Play it.
Drama is a song, Sing it.
Game is a Goal, Get it.
Goal is end, Don't Fear it.
Life is Beauty, Praise it.
Beauty is poison, Don't taste it.

Mayur Pardeshi
B.A.II

Why students don't do well in Exam ?

It is not the student's fault if he doesn't do well it's because he has only 365 days.
There are 52 Sundays in a year used as rest days - 313 days remained.
50 days are summer holidays. Due to hot weather it is hard to study-263 days remained.
8 hours daily sleep-122 days are used for the same - 141 days remained.
1 hour for daily playing or exercise for good health i.e. 15 days are used - 126 days remained.
2 hour for daily food and other activities-means 30 days are used - 96 days remained.
As a social animal 1 hour for talking - 15 days are thus used - 81 days remained.
At least 35 days per year for Exam - 46 days remained.
40 days other holidays (Fesival and others) 6 days remained.
For sickness at least - 3 days - so 3 days remained.
For other functions at least - 2 days - only one day remained.
How can you expect a student to study on his birthday ?

Harshad Kasar
B.Sc.II

Scanned with OKEN Scanner

भग्नाशस्य करण्डपिण्डिततनोर्म्लाने न्द्रियस्य क्षुधा
कृत्वा ऽऽ खुरविवरं स्वयं निपतता नक्तं मुखे भोगिनः।
तृप्तस्तत्पिशितेन सत्वरमसौ तेनैव यातः पथा
स्वस्थास्तिष्ठत दैवमेव हि नृणां वृद्धौ क्षये चाऽकुलम् ॥

(जगण्याची) आशा नाहिशी झालेल्या, करंडीमध्ये देहाचा गोळा करून बसलेल्या, भुकेने इंद्रिये व्याकूळ झालेल्या सर्पाच्या मुखात रात्रीच्या वेळी छिद्र पाडून एक उंदीर स्वतः होऊन पडत असताना त्याच्या मांसाने तृप्त झालेला तो सर्प त्याच मार्गाने ताबडतोब करंडीच्या बाहेर गेला. (हे लोकहो !) स्वस्थ राहा. दैव हेच माणसांच्या उत्कर्षाचे व नाशाचे कारण आहे.

(भृतहरे : नीतिशतकात् ।)

बिंब

संस्कृत विभाग

विभागीय संपादक
प्रा.वामनराव अवसरे

रयत शिक्षण संस्थेचे,
सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, कराड

सद्गुरू
सन २०१२-१३

Scanned with OKEN Scanner

अनुक्रमणिका ।

गद्य विभाग

कथा	हुँकारवादी भिक्षुक: ।	कु.प्राजक्ता रविंद्र वाळिंबे।	६९
वैज्ञानिकम्	नाभिचिकित्सा ।	कु.अश्विनी संजय पवार।	७०
माहितीपरम्	कर्मसिद्धांत ।	कु.योगिता बाळू नाईगडे।	७१
माहितीपरम्	अस्पृश्यतानिवारक : महर्षि: विठ्ठल: रामजी शिंदे महोदय:।	कु.कविता शंकर पोळ।	७२

बिंब

संस्कृत विभाग

Scanned with OKEN Scanner

कथा

तं दृष्ट्वा सुविचारी आनंदेन उक्तवान्- यत् हे सरपंचमहोदय अहं पञ्चशतकरुप्यकानि प्राप्तवान् अस्मि । तानि रुप्यकानि भवान् स्वीकरोतु इति । तद्नंतरं आशाधरः बहु हर्षितवान् च पञ्चशतरुप्यकानि तमेव प्रत्यर्पितवान् । च उक्तवान् अहं वारंवारं भवन्तं उक्तवान् यत् मह्यं पञ्चशतकरुप्यकानि ददातु इति तेन भवान् एतस्य मम वचनस्य वारंवारं स्मरणं कृतम् ।

हुँकारवादी भिक्षुकः ।

कु.प्राजक्ता वाळिंबे । प्रथमवर्षः कला ।

एकस्मिन् ग्रामे एकः सुविचारी नाम भिक्षुकः आसीत् । सः प्रतिदिनं प्रातःकाले प्रतिगृहं भिक्षार्थं गच्छति स्म । प्रतिगृहात् सः अन्नम् अथवा द्रव्यं प्राप्नोति स्म । सर्वाः ग्रामीणजनाः तं उत्तमरित्या जानन्ति स्म ।

तस्मिन् ग्रामे आशाधरः नाम एकः विद्वान् सज्जनः आसीत् । सः ग्रामपंचायतस्य सरपंचः आसीत् । एकदा प्रातःकाले ग्रामपथे गच्छति सति सः सुविचारी भिक्षुकं दृष्टवान् । सः तं प्रति गतवान् । च उक्तवान् - हे सुविचारी भवान् मह्यं पञ्चशतकरुप्यकानि ददातु । तद् श्रुत्वा सुविचारी उच्चैः हसितवान् । सः तम् अवदत् - हे सरपंच महोदय ! भवान् ममसदृशं दीनजनस्य अवहेलना किमर्थं करोति । भवान् तु श्रीमान् तथा ग्रामस्य सरपंचः अस्ति खलु । भवान् एव मह्यं पञ्चशतक रुप्यकानि ददातु । आशाधरः उक्तवान्- न न । अहं किमपि न जानामि । भवान् मह्यं पञ्चशतरुप्यकानि ददातु एव । एतस्मिन् समये तत्रतः पञ्चषट्जनाः गच्छन् एव तयोः संवादः श्रुत्वा तयोः समीपं आगच्छन्तः । सुविचारी तेभ्यः दृष्ट्वा उक्तवान् रे बान्धवाः श्रुण्वन्तु । सरपंचमहोदयः मह्यं पञ्चशतकरुप्यकानि ददातु इति वदति । अहं तु सामान्यः भिक्षुकः अस्मि । इति उक्त्वा सः उच्चैः हसितवान् । जनाः अपि 'ओहो सरपंच !' इति उक्त्वा हसितवन्तः च गतवन्तः । गमनसमये सरपंचः पुनः सुविचारं उक्तवान् यत् - भवान् मह्यं पञ्चशतरुप्यकानि ददातु एव ।

एवं प्रतिदिनं आशाधरः सुविचारीन्प्रति पञ्चशतरुप्यकानां याचना करोति स्म । गच्छन् जनाः च सुविचारी अपि तम् उद्दिश्य उच्चैः हसति स्म ।

तस्मिन् ग्राममध्ये धनंजयः नाम एकः विपणिकः आसीत् । तस्य गृहं विशालं आसीत् । गृहतः प्रवेशद्वारं दूरम् आसीत् । अतः तद् गृहमध्ये सुविचारी भिक्षार्थं न गतवान् । धनंजयस्य आकांक्षा नाम भार्या अपि चिन्तनं करोति यत् सुविचारी अस्मद्गृहे भिक्षार्थं किमर्थं न आगच्छति । किन्तु एकस्मिन् दिने सुविचारी धनंजयस्य गृहमध्ये भिक्षार्थं गतवान् । तं दृष्ट्वा आकांक्षा आनंदितवति । च एषः सुविचारी अद्यपर्यंत कदापि भिक्षार्थं न आगतवान् इति चिन्तयित्वा सा आनंदेन तस्मै पञ्चशतरुप्यकानि भिक्षारुपेण दत्तवती । ते पञ्चशतकरुप्यकानि दृष्ट्वा सुविचारी हर्षितवान् च आकांक्षायै शुभाशीर्वादाः दत्वा तत्रतः गतवान् । गच्छन् एव आशाधरः तं प्रति आगतवान् । तं दृष्ट्वा सुविचारी आनंदेन उक्तवान्-यत् हे सरपंचमहोदय अहं पञ्चशतकरुप्यकानि प्राप्तवान् अस्मि । तानि रुप्यकानि भवान् स्वीकरोतु इति । तद्नंतर आशाधरः बहु हर्षितवान् च पञ्चशतरुप्यकानि तमेव प्रत्यर्पितवान् । च उक्तवान् अहं वारंवारं भवन्तं उक्तवान् यत् मह्यं पञ्चशतकरुप्यकानि ददातु इति तेन भवान् एतस्य मम वचनस्य वारंवारं स्मरणं कृतम् । अतः भवान् हुँकारवान् अभवत् न च नकारवान् । भवान् एतादृशं सदैवं हुँकारवान् एव भवतु इति उक्त्वा आनंदेन तत्रतः गतवान् ।

❑ ❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

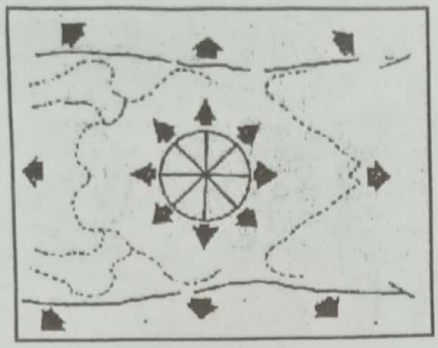

कथा

नाभिचिकित्सा ।

कु.अश्विनी पवारः । प्रथम वर्षः कला ।

अनशनोदरे नाभिमध्ये हृदयध्वनिः श्रुयते चेत् नाभिचक्रं सुस्थितं भवति । पादांगुष्ठे समानस्थित्यां न चेत्, हस्तयोः अंतःकरण रेषा अञ्जलीसमये न मिलति चेत् नाभितः स्तनद्वयस्य अंतरं समानं न चेत् नाभिचक्रं विचलितम् इति ज्ञायते । पादांगुष्ठे आकर्षिते, अंगुष्ठदमनेन च नाभिचक्रं सुस्थितं भवति ।

नाभिचिकित्सा नाम भारतीयचिकित्सा अस्ति । एतया चिकित्सया असाध्य रोगाणां निवारणं भवति । मातुः गर्भमध्ये नाभिद्वारा एव अर्भकस्य पोषणं भवति । मातृगर्भात् यदा अर्भकः बहिः । आगच्छति तदा सर्वप्रथमतः नाभिकर्तनं क्रियते । तद्नंतरं अर्भकः नासिकाद्वारे श्वासोच्छ्वासक्रिया करोति च मातृदुग्धेन परिपुष्टं भवति ।

नाभिस्थानं शरीरस्य मूलस्थानात् यदि विचलितं भवति तर्हि नानाव्याधयः निर्मियन्ते । यत्र दिशि नाभिविचलनं भवति तस्य दिशि उदरमध्ये ये अवयवाः सन्ति तेषाम् उपरि दमनक्रिया भवति । तेन तस्य तस्य अवयवानां कार्ये विघ्ननिर्माणं भवति । तथा तत्र अकार्यक्षमता भवति । यस्मिन् दिशि नाभिविचलनं भवति तत्र यथा दमनक्रिया भवति तथा एव तस्य विपरीतदिशि अवकाशनिर्माणं भवति अतः तत्रस्थानां अवयवमध्ये ताननिर्माणं भवति । तथा च सः अवयवः आकर्षितः भवति । तस्यमध्ये नैसर्गिकम् असंतुलनं भवति ।

नाभिचक्रमध्ये मणिपूरचक्रं वर्तते । एतद् चक्रं आधिकधिका ऊर्जा ग्रहणं करोति । च तत्रतः सा ऊर्जा अन्यचक्रेषु प्रवाहिता भवति । यदा दोषरित्या उपवेशनं, पदन्यासः तथा शयनक्रिया इ. विविधाः क्रियाः भवन्ति तदा नाभिविचलनं भवति । तथा च शरीरमध्ये व्याधिलक्षणानि प्रकट्यन्ते । तद्लक्षणद्वारा नाभिचालनं कस्मिन् दिशि अभवत् तस्य अनुमानं भवति ।

नाभिविचलनद्वारा यानि लक्षणानि दृश्यन्ते तानि एतादृशानि –

१) नाभिविचालनं यदि उपरिदिशि भवेत् चेत् चक्षूशोथः, आरक्तचक्षू, स्कंधदमनं शरीरपुष्टिः दृश्यते । एतद्लक्षणद्वारा उच्चरक्तदाबः, थायरॉईड ग्रंथिदोषः, कण्ठस्यपृष्ठे मेरुदण्डे विकारः, हृदयवातायने अशक्तता, संधिवातः फुफ्फुसविकारः, रक्ताल्पता, मूत्रपिंडदोषः, इ. व्याधिनिर्माणं भवति ।

२) यदि नाभि अधोभागे विचलति तदा चक्षूदोषः कर्णविकाराः यकृतमूत्रपिण्डविकाराः, कटिवेदना, स्नायुशैथिल्यं, हस्तिरोगः जलोदरः मासिकस्त्रावदोषः इ लक्षणद्वारा मस्तकवेदना, संधिवातः इ व्याधयः निर्मियन्ते ।

३) यदि नाभिविचलनं वामभागे मध्यभागे भवति तदा वामहस्तः लम्बः भवति । वामपादः अलंबः, उदरव्यथा, वामस्कंधदमनं भवति । तेन लघुउच्चरक्तदाबः, मधुमेहः नेत्रविकाराः मलाविरोधः भवति ।

४) यदि नाभिविचलनं दक्षिणभागे मध्यभागे भवति तदा दक्षिणहस्तः लम्बः, वामपादः अलम्बः, उदरस्य दक्षिणभागे वेदना भवति । तेन, लघु तथा उच्चरक्तदाबः मधुमेहः मस्तकव्यथा, रक्ताल्पता भवति ।

५) यदि वामभागे उपरिदिशि नाभिविचलनं भवेत् तदा वामकण्ठ-भागशोथः, वामस्कंधदमनं, वामनेत्रे आरक्तता दृश्यते च अल्प-रक्ताभिसरणं, नेत्र कंठविकाराः, मानसिकव्याधयः भवन्ति ।

६) यदि दक्षिणभागे उपरि विचलनं भवति तदा दक्षिणहस्तनेत्रपादमध्ये दोषः उच्चरक्तदाबः दक्षिणभागे वेदना भवन्ति ।

७) यदि नाभिकेंद्रं वामभागे अधोभागे विचलितं चेत् वामहस्तः लंबः दक्षिणपादः अलंबः वारंवारं मूत्रता, मधुमेहः, भवति ।

८) यदि नाभिकेंद्रं दक्षिणभागे अधोभागे विचलितं भवति तदा मूत्रदोषः, रक्तपित्तं, पक्षाघातः उदरविकाराः भवन्ति ।

नाभिपरीक्षा –

अनशनोदरे नाभिमध्ये हृदयध्वनिः श्रुयते चेत् नाभिचक्रं सुस्थितं भवति । पादांगुष्ठे समानस्थित्यां न चेत्, हस्तयोः अंतःकरणरेषा अञ्जलीसमये न मिलति चेत् नाभितः स्तनद्वयस्य अंतरं समानं न चेत् नाभिचक्रं विचलितम् इति जायते । पादांगुष्ठे आकर्षिते, अंगुष्ठदाबेन च नाभिचक्रं सुस्थितं भवति ।

❑ ❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

प्रात:त: रात्रौपर्यंत यानि कर्माणि क्रियन्ते तानि क्रियमानानि कर्माणि एव । एतानि सर्वाणि कर्माणि कर्मक्रियानंतरं त्वरितानि शान्तानि भवन्ति । फलं दत्त्वा एव तानि कर्माणि संपुष्टानि भवन्ति ।

यथा जलपानं कृत्वा त्वरितं तृष्णाशन्ति: भवति । अत: एव प्रतिक्रियमानं कर्म फलद्रूपं भवति व कर्मत: मनुज: मुक्ति: प्राप्नोति ।

कर्मसिद्धान्त: ।

कु.योगिता पवार: । प्रथम वर्ष: कला ।

मावनपशुपक्षिणा यत् यत् क्रियते तत् तत् कर्म इति उच्यते । कायावाचामनसा सर्वप्रकारक्रिया: क्रियन्ते । कर्मप्रकारा: त्रया: उच्यन्ते । क्रियमानं कर्म, संचितं कर्म च प्रारब्धं कर्म ।

१) **क्रियमानं कर्म -**

प्रात:त: रात्रौपर्यंत यानि कर्माणि क्रियन्ते तानि क्रियमानानि कर्माणि एव । एतानि सर्वाणि कर्माणि कर्मक्रियानंतरं त्वरितानि शान्तानि भवन्ति । फलं दत्त्वा एव तानि कर्माणि संपुष्टानि भवन्ति ।

यथा जलपानं कृत्वा त्वरितं तृष्णाशन्ति: भवति । अत: एव प्रतिक्रियमानं कर्म फलद्रूपं भवति व कर्मत: मनुज: मुक्ति: प्राप्नोति ।

२) **संचितं कर्म -**

यानि कर्माणि त्वरितं फलं न ददन्ति तेषां फलप्राप्त्यर्थं च कर्मफलं पक्वार्थं अल्प: अथवा बहुकाल: व्यतित: भवति । एतादृशानि सर्वाणि कर्माणि संचितरुपेण तिष्ठन्ति । कर्मफलप्राप्तिपर्यंत तानि सर्वाणि कर्माणि संचितकर्माणि इति कथ्यन्ते । यथा परीक्षासमये लिखिताया: उत्तरपत्रिकाया: फलं परीक्षानिर्णयदिने एव किंचित् कालांतरेण उत्तीर्णात्तीणरुपेण फलं दत्त्वा यथाकालं शान्तं भवति । एतादृशानि प्रतिदिनं संचितानि कर्माणि आजन्मपर्यंतं संचितरुपेण तिष्ठन्ति । कतिपयानि कर्माणि आजन्ममृत्युपर्यंतं फलं न ददन्ति । अग्रिमजन्मजन्मान्तरे फलानि दत्त्वा एव तानि कर्माणि शान्तानि भवन्ति ।

यथा दशरथेन यदा मृगयासमये अनवधानेन श्रावणकुमारस्य हत्या कृता तदा तस्य वृध्दमातृपितृभ्यां तव अपि मृत्यु: पुत्रविरहेन एव भवेत् इति दशरथाय शाप: दत्त: । तस्मिन्समये दशरथाय पुत्र: नासित् । अत: एतत् शापकर्म फलं न दत्त्वा संचितरुपेण अतिष्ठत् । अनंतरं दशरथ: चत्वारि पुत्रा: प्राप्तवान् । एकस्मिन् दिने रामराज्याभिषेकसमये दशरथस्य एतद् संचितं कर्म शापानुसारेण फलदानार्थं पक्वं भुत्वा सज्ज: अभवत् च मंगलसमये दशरथाय मृत्यूफलं दत्त्वा शान्तं अभवत् । एतादृशेन यानि क्रियमाणानि कर्माणि फलं न दत्त्वा यावत्पर्यंतम् अथवा जन्मजन्मान्तरपर्यंतं तथैव संचयरुपेण तिष्ठन्ति तानि कर्माणि संचितकर्माणि इति कथ्यन्ते ।

३) **प्रारब्धकर्म -**

यत् संचितं कर्म फलदानार्थं सज्ज: भवति तद् प्रारब्धं कर्म इति उच्यते । अनादिकालत: जन्मजन्मान्तरे यानि संचितानि कर्माणि वर्तन्ते तन्मध्ये यानि कर्माणि पक्वानि भवन्ति तानि फलदानयोग्यानि भवन्ति । तेषां कर्मभोगार्थं अनुरुपं शरीरं जीवात्मने प्राप्यते । च तानि पक्वानि संचितानि कर्माणि यदा जीवात्मना उपभुज्यन्ते तदा एव शरीरनाश: भवति । च जीवात्मा शरीरात् बहि: गच्छति ।

Scanned with OKEN Scanner

यदि वृध्दजन: जर्जरग्रस्त: 'हे देव ! मह्यं मृत्युं ददातु इति प्रार्थना करोति चेत् तस्य संचितकर्म यावत् पर्यंतं परिपक्व: न भवति, तावत्पर्यंत तथा च तस्य् कर्मस्य भोगस्य यदा समाप्ति: भवति तावत् पर्यंतम् तस्य वृध्दजनस्य जीवनसमाप्ति: न भवति ।

इत्येवं संचित कर्माणां कतिपयानि कर्माणि परिपक्वानि भुत्वा प्रारब्धकर्ममध्ये रुपांतरितानि भुत्वा भोगस्य प्रतीक्षां कुर्वन्ति च । यदि भोगा: पूर्णा: न भवन्ति तदा भोगार्थमेव अनुरुपदेहस्य प्राप्ति: पुन: भवति । तथा च भोगप्राप्तिपर्यंतं जीवात्मा नूतन देहस्य बंधनमध्ये बंदिवान् भवति । एवं अनादिकालत: जन्मजन्मान्तरितं संचित् कर्मभोगचक्रम् अव्याहतं प्रचलति । च भोगसमाप्तिनंतरम् एव जीवात्मा जन्ममरणात् मुक्ति: प्राप्नोति ।

यदा कर्म क्रियते तदा तस्य फलं जीवात्मानं लिप्यते एव । तत्कर्म-फलात् शुभाशुभात् मुक्तता न भवति । फलभोग: ग्राह्यम् एव भवति ।

यथा राजा अंबरीषस्य अपराध: कृते सति दुर्वासऋषिपृष्ठे चलायमानं सुदर्शनचक्रं लोकत्रयमध्ये अपि तस्य पिच्छा कृतवान् । तद्वत् यत्र यत्र मनुज: गच्छति तत्र तत्र एव कृतकर्म पिच्छां करोति च कर्मफलभोगं दत्वा एव शान्तं भवति । तत्र कस्यपि सहभागं अथवा सहकार्यं न भवति । तेभ्य: कर्मभ्य: तथा कर्मफलभोगेभ्य: नमो नम: ।

❑ ❑

अस्पृश्यता-निवारक:-महर्षि: विट्ठल: रामजी शिंदे महोदय: ।

कु.कविता पोळ: । प्रथमवर्ष: कला ।

महर्षि विट्ठल रामजी शिंदे महोदय: विशंति: शतकस्य महान् समाजसुधारक: आसीत् । अस्मिन् शतके तस्य विचाराणां तथा कार्यकर्तृत्वस्य मोहिनी भारतीय राजकारणे पतिता आसीत् ।

ख्रिस्ताब्धे एकोणविंशति: त्रयसंवत्सरे स: ऑक्सफर्ड इति नाम पाश्चात्य विश्वविद्यालये धर्मस्य तौलनिकं अध्ययनं कृतवान् । तथा च स: प्रार्थना-समाजस्य प्रचारक: अभवत् । ब्रिटीशशासनविरोधार्थं कृते स्वातंत्र्यसंग्रामसमये अस्पृश्यानां सामाजिक बंधनात् मुक्तता भवतु इत्यर्थं तेन 'डिप्रेस्ड क्लासेस मिशन' इति नाम संस्थाया: स्थापना कृता । ख्रिस्ताब्दे एकोणविंशति: सप्तदशमध्ये काँग्रेसस्य अधिवेशनस्य अध्यक्षेण तस्य कार्यं दृष्ट्वा विषयनियामकसमितीमध्ये अस्पृश्यता निवारणस्य ठराव: स्वीकृत:

बडोदा प्रांतस्य राजा सयाजीरायेण नायब दिवाण इति दत्तं सेवाकार्य प्रार्थना समाज प्रचारकार्यार्थं न स्वीकृतम् । यथा उत्तराया: आफ्रिकाया: दरबान इति नाम रेलस्थानके प्राप्तेन अनुभवेन मोहनदास गांधी महोदयस्य नामांतरं महात्मा गांधी इति अभवत् तद्वत् भिंगार नाम्न: ग्रामे प्राप्तेन अनुभवेन् शिंदे महोदयस्य जीवनम् आमुलाग्रं परावर्तितम् ।

ख्रिस्ताब्दे एकोणविंशति: अष्टतमे सवंत्सरे लोकमान्य तिलक महोदय: शिक्षा प्राप्तवान् तदा प्रार्थना समाज द्वारा स: प्रार्थनाकार्य चालितवान् । किन्तु यदा लोकमान्य तिलक महोदय: अस्पृश्यता निर्मूलनार्थं स्वाक्षरीकृते नकार: दत्तवान् तथा तेन तस्य धि:क्कार: कृत: ।

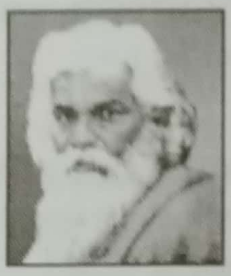

ख्रिस्ताब्दे एकोणविंशति: चतुर्विंशति: संवत्सरे स: 'भारतीय अस्पृश्यतेचा प्रश्न' इति नाम ग्रंथ: लिखितवान् ।

तस्य वृध्दापकालसमये बडोदा नरेशेन सयाजीरायेन तस्मै गृहं दत्तम् । कर्मवीर भाऊराव पाटील महोदयेन रयत-शिक्षण-संस्थाया: आजीव-सेवकांना शपथ-ग्रहणकार्यक्रम: महर्षे: उपस्थित्यां गृहीत: । कर्मवीर: आण्णा महोदय: महर्षि शिंदे महोदयाय मार्गदर्शक:, तत्त्वज्ञ: तथा मित्रं मन्यते स्म ।

सांगली मंडलमध्ये बोरग्राम नाम्न: ग्रामे कृषकपरिषदमध्ये स: उक्तवान् यत् भवन्त: सर्वे अपि कृषका: केवलं भाखाहिन: मा भवतु । अमेरिकन् कृषकवत् भवताम् एक हस्त: हलयंत्रे स्थापयतु तथा द्वितीयहस्त: बर्झारे स्थापयतु ।

विलायतमध्ये ॲमस्टदडॅममध्ये धर्मस्य तौलनिकम् अध्ययनकरणार्थं गमनसमये आर्थिक प्राप्त्यर्थं स: सयाजीराये प्रति गतवान् । वास्तवत: बडोदा संस्थानमध्ये अहं सेवाकार्य करिष्ये इति लिखितपत्रं शपथपूर्वकं महाराजाय दत्तवान् आसीत् । तस्य स्मरणं कृत्वा प्रथम द्रव्यस्य किम् इति महाराज: पृष्ठवान् । तदा इदानीं पञ्चादशशतरुप्यानि दीयते चेत् पूर्वदत्तं पञ्चादशशतरुप्याकानां ऋणात् अहं मुक्त: अभवम् इति निर्मलमन: स: उक्तवान् ।

जमखंडी नाम्न: संस्थानस्य राजा पटवर्धन महोदय: तं पशुवैद्यकीय अभ्यासक्रमकृते प्रेषयितुम् इच्छति स्म । किन्तु अहं मानवानां चिकित्सक: भवितुम् इच्छामि इति सं: राजानम् उक्तवान् । एतद् अवमानकारकं शब्दं श्रुत्वा महर्षे: पितरं राज्ञा पटवर्धन महोदयेन सेवाकार्यत: मुक्त: कृत: ।

Scanned with OKEN Scanner

|| सिनिअर विभाग : यांनी गाजविली विविध क्रिडांगणे ||

अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ खेळाडू

राहुल साळुंखे बी.ए.३ क्रॉस कंट्री सहभाग	प्रसाद चौगुले बी.कॉम.३ तायक्वांदो सहभाग चंदिगड	सुजित सुतार एम.ए.१ तायक्वांदो सहभाग चंदिगड	कु.आश्विनी जगदाळे बी.ए.१ वजन उचलणे सहभाग	कु.प्रणाली नवाळे बी.कॉम.१ अश्वमेघ,बास्केटबॉल सहभाग नागपूर	राहुल गावडे बी.ए.१ अश्वमेघ,कबड्डी, सहभाग नागपूर	प्रशांत पवार बी.ए.२ राष्ट्रीय अंध मैदानी स्पर्धेत सहभाग दिल्ली	कु.कोमल पाटील बी.ए.१ राष्ट्रीय रस्सीखेच-प्रथम राज्य कुस्ती सहभाग	कु.विश्रांती माने बी.एस्सी.२ राष्ट्रीय पातळीवर रस्सीखेच सहभाग

शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय स्पर्धा सहभाग

अभिजीत थोरात बी.ए.१ वजन उचलणे द्वितीय ५८ कि.वजन गट	वैभव पवार बी.ए.१ मैदानी स्पर्धेत ४०० मी.द्वितीय लांब उडी तृतीय	अल्पेश खंदारे व्हॉलीबॉल ४०० मीटर धावणे सहभाग	रोहित लोहार एम.ए.१ क्रॉसकंट्री तृतीय	अभिनंदन सावंत बी.ए.१ क्रॉसकंट्री सहभाग १५०० मी. तृतीय	अभिजीत अंबवडे बी.सी.ए.१ क्रॉसकंट्री सहभाग	कैलास घार्गे बी.एस्सी.१ क्रॉसकंट्री,१० कि. धावणे सहभाग	गजानन माळी बी.एस्सी.१ २१ कि.मी. चालणे सहभाग	योगेश ढापरे बी.ए.२ तायक्वांदो ५४ कि.गट सहभाग

कु.निलम पानींद्रे बी.ए.३ तायक्वांदो ७३ कि.मी. तृतीय रस्सीखेच सहभाग	कु.राजश्री माने बी.ए.१ ५०००,१५०० मी.धावणे तृतीय १००×४ मी.रिले धावणे तृतीय	कु.स्मिता पाटील बी.कॉम.३ १०० मी.धावणे १००×४ मी.रिले धावणे तृतीय	कु.स्वाती थोरात बी.ए.१ २००,४०० मी. धावणे सहभाग	कु.आरती माने बी.ए.१ तायक्वांदो ६१ कि. वजनगट सहभाग	अजय थोरात एम.ए.१ कुस्ती ओपन गट तृतीय	अमोल साटे एम.कॉम.१ कुस्ती सहभाग	मनोज जाधव एम.ए.२ राष्ट्रीय पातळीवर कराटे-सहभाग	सूरज देसाई बी.ए.१ मैदानी स्पर्धा सहभाग

शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय बास्केटबॉल सहभाग

शिवाजी विद्यापीठ विविध आंतरविभागीय स्पर्धा सहभाग

[illegible]विजय कुरकुटे बी.ए.२	स्वप्नील इंगवले बी.ए.२	अजय खामकर बी.एस्सी.१ व्हॉलीबॉल	शशांक पवार बी.एस्सी.१	अक्षयराज पवार बी.एस्सी.१	अजय पवार बी.एस्सी.१	राजन काळे बी.ए.१	धीरज पाटील बी.ए.१ पिस्तुल शुटींग	सुनिता जाधव मैदानी स्पर्धा	कु.आरती गवळी कुस्ती

आंतरविभागीय सातारा कुस्ती स्पर्धेच्या उद्घाटन प्रसंगी
स्वागत व प्रास्ताविक करताना **प्रा.बी.डी.भोसले**,व्यासपीठावर शा.शिक्षण संचालक व मान्यवर

आंतरविभागीय व्हॉलीबॉल उपविजेता संघ सातारा विभाग
मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने यांचे समवेत

Scanned with OKEN Scanner

|| ज्युनियर विभाग : यांनी गाजविली विविध क्रीडांगणे ||

राष्ट्रीय स्तरावरील व खेळाडू व राज्य स्तरीय क्रीडास्पर्धा : सहभागी खेळाडू

ओंकार देशमुख १२ वी विज्ञान व्हॉलीबॉल
प्रतिक थोरात १२ वी विज्ञान व्हॉलीबॉल
वाजिद सुतार १२ वी विज्ञान किक बॉक्सिंग
निलेश डांगे १२ वी कॉमर्स क्रिकेट
प्रेमकुमार धनवडे १२ वी विज्ञान क्रिकेट
चंद्रशेखर पाटील ११ वी कला उंच उडी
कु.प्रियांका पवार १२ वी कला कुस्ती रायफल शुटींग
कु.आश्विनी जाधव १२ वी विज्ञान कबड्डी,सायकल पोलो
एकनाथ यादव ११ वी कला रस्सी खेच ब्रॉंझ पदक
अक्षय वामणे १२ वी कला तायक्वाँदो

कु.अबोली अवसरे रायफल शुटिंग,कबड्डी
तेजस्विनी तुपे १२ वी कला रायफल शुटींग
प्रणव यादव ११ वी कला सॉफ्टबॉल
शुभम लाड ११ वी कॉमर्स सॉफ्टबॉल
कु.पल्लवी थोरात ११ वी कॉमर्स किक बॉक्सिंग विभागीय
कु.मोनिका सावंत ११ वी कॉमर्स किक बॉक्सिंग राष्ट्रीय
धनाजी मदने ११ वी विज्ञान तायक्वांदो विभागीय
सागर यादव १२ वी कला १५००,५००० कि.मी. क्रास कंट्री विभागीय
शिरीष सावंत ११ वी कला २००,१५०० फ्री स्टाईल जलतरण
कु.प्रतिक्षा भिलवडे ११ वी कॉमर्स किक बॉक्सिंग विभागीय

राष्ट्रीय/राज्यस्तरीय/जिल्हास्तरीय क्रीडास्पर्धा : सहभागी खेळाडू

साबीर मोमीन किक बॉक्सिंग तायक्वांदो विभागीय
समीर माने ११ वी कला कुस्ती
रोहन मोरे ११ वी कला धावणे,क्रॉसकंट्री
इंद्रजित तनपुरे १२वी,एम.सी.व्ही.सी. कुस्ती
असिफ मुल्ला ११ वी कला धावणे
कु.पौर्णिमा पवार ११ वी कॉमर्स १०० मी.धावणे

स्वप्नील जगदाळे १२ वी कला ८०० मी.धावणे
सूरज मुळीक ११ वी विज्ञान किक बॉक्सिंग द्वितीय क्रमांक
ओंकार पवार ११ वी कॉमर्स तायक्वाँदो द्वितीय क्रमांक
कु.हिना मोमीन १२ वी विज्ञान किक बॉक्सिंग राज्य सहभाग
कु.आरती गुरव ११ वी कॉमर्स पायका कबड्डी राज्यस्तरीय
राम थोरात १२ वी विज्ञान किक बॉक्सिंग राज्यस्तरीय
महेश जगताप ११ वी कॉमर्स द्वितीय क्रमांक

ज्युनिअर विभाग : विद्यार्थी पालक शिक्षक मेळाव्यात मार्गदर्शन करताना **मा.प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**

सिनिअर विभाग : प्राणिशास्त्र विभागामार्फत आयोजित विद्यार्थी पालक शिक्षक मेळाव्यात गुणवंत विद्यार्थ्यांचा सत्कार करताना **प्रा.डी.व्ही.पाटील,मा.प्राचार्य** व **पालक**

Scanned with OKEN Scanner

|| राष्ट्रीय सेवा योजना ||

राष्ट्रीय सेवा योजना उद्घाटन प्रसंगी मार्गदर्शन करताना
शिवाजी विद्यापीठ कार्यक्रम समन्वयक **मा.प्रा.डॉ.डी.के.गायकवाड**

५ सप्टेंबर शिक्षक दिनानिमित्त **प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने** यांचा शिक्षक म्हणून सत्कार करताना
माजी **प्राचार्य कॅप्टन अरुण वर्गे** सोबत **'कृषिभूषण'** पुरस्कार विजेत्या **सौ.नूतन मोहिते**

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या तळबीड (ता.कराड) येथील विशेष श्रमसंस्कार शिबीराचे उद्घाटन
प्रसंगात मार्गदर्शन करताना प्रमुख पाहुणे,स्थानिक व्यवस्थापन समितीचे सल्लागार **मा.जितेंद्र डुबल**

विशेष श्रमसंस्कार शिबीर तळबीड या ठिकाणी डोंगर उताराला
श्रमदान करताना **स्वयंसेवक विद्यार्थी**

तळबीड येथील विशेष श्रकसंस्कार शिबीराच्यावेळी 'नशा बंदी व
महिला अत्याचार' या विषयी पथनाट्य सादर करताना **स्वयंसेवक**

राष्ट्रीय सेवा योजनेमार्फत धोंडेवाडी (ता.कराड) येथे
वृक्षारोपन करताना महिला सदस्य व **मा.सरपंच सौ.सविता खरात**

राष्ट्रीय सेवा योजने मार्फत रक्तदान शिबीरामध्ये रक्तदान करताना विद्यार्थी,
जिल्हा अधिकारी **भुजबाव साहेब**,कार्यक्रम अधिकारी **प्रा.एस.टी.साळुंखे,प्रा.ए.पी.वानकर**

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या स्वयंसेवकांना मार्गदर्शन करताना
मा.सौ.नूतन मोहिते व स्वयंसेवक

Scanned with OKEN Scanner

।। मनोरंजन, सहल, चित्रकला व फोटोग्राफी ।।

कर्मवीर होस्टेल **'होस्टेल डे'** समारंभ
विविधतेतून एकता सादर करताना विद्यार्थी

सुमतीबाई पांडुरंग पाटील होस्टेलच्या **'होस्टेल डे'** प्रसंगी
पारंपारिक नृत्य सादर करताना विद्यार्थिनी

प्राणिशास्त्र विभाग :
बी.एस्सी.२ मालवणे दाजीपूर सहल

भौतिकशास्त्र विभाग :
महाबळेश्वर,प्रतापगड,हरिहरेश्वर,मुरुड-जंजिरा सहल

फोटोग्राफी
मयूर परदेशी बी.ए.२

चित्रकला
संदिप चव्हाण एम.ए.१

चित्रकला
नेहा सुतार बी.सी.एस.३

Scanned with OKEN Scanner

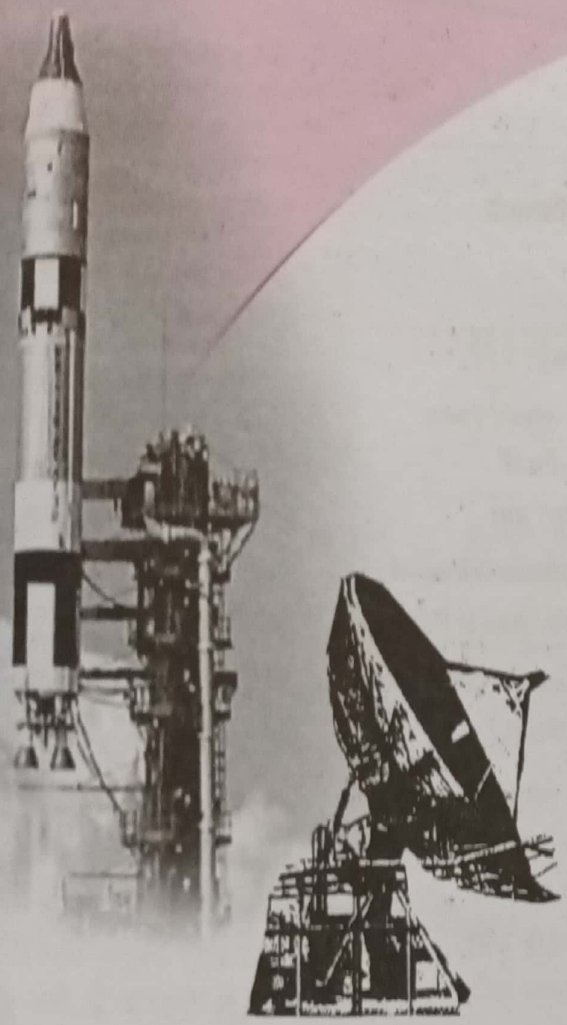

In essence, science is a perpetual search for an intelligent and integrated comprehension of the world we live in

—— Cornelius Bernardus Van Neil

बिंब

विज्ञान विभाग

विभागीय संपादक
प्रा.डॉ.रामदास बोडरे

स्वत शिक्षण संस्थेचे,
सद्गुरु गाडगे महाराज कॉलेज, कराड

सद्गुरु
सत्र २०१२-१३

Scanned with OKEN Scanner

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

माहितीपर	मानवाच्या व्याधिमुक्तिसाठी	कु.दिपाली साळुंखे बी.एस्सी.३	७५
माहितीपर	वरदान स्टेमसेल्स		
माहितीपर	कोयना जलविद्युत प्रकल्पाचा चौथा टप्पा	कु.मिनाक्षी मोरे बी.एस्सी.३	७७
Informative	Kas Plateau A Valley of Colourful Flowers	प्रशांत मोहिते बी.एस्सी.३	७९
माहितीपर	निसर्गातील स्मार्ट सोबती	राज सावंत बी.एस्सी.२	८०
माहितीपर	सापाचे विष : एक पेन बाम	कु.रेश्मा मुल्ला बी.एस्सी.२	८२
Informative	BIOTECHNOLOGY Importance to Mankind	कु.आश्विनी पाटील बी.एस्सी.३	८३
Informative	BIOTECHNOLOGY-A Third Wave In Biology	कु.करिश्मा शेख बी.एस्सी.३	८५
Informative	Immunity To Viruses Does Not Lower With Age	भूषणकुमार पवार बी.एस्सी.२	८६
माहितीपर	साखर–किती हानीकारक !	कु.प्रियांका शिवदास बी.एस्सी.२	८७

बिंब
विज्ञान विभाग

Scanned with OKEN Scanner

माहितीपर

स्टेम सेल्स् म्हणजे मूळ पेशी. या पेशीपासून शरीरातील कोणतीही पेशी बनू शकते. स्टेम सेल्स् प्रामुख्याने हाडांच्या पोकळ्यामध्ये असतात, याशिवाय नाळ, वार, गर्भाशय, मातेचे दूध इत्यादीमध्ये आढळून येतात. मधुमेह, हृदयविकार, स्मृतीभ्रंश, पार्किन्सन, वंध्यत्व, गरोदरपणातील समस्या, कर्करोग इत्यादी आजारांमध्ये या पेशींचा योग्य वापर करुन निश्चित विजय मिळवता येऊ शकतो.

मानवाच्या व्याधिमुक्तीसाठी वरदान स्टेम सेल्स

कु.दिपाली साळुंखे, बी.एस्सी.३

ब्रिटनचे जॉन गुरडॉन आणि जपानचे शिनया यामानाका या स्टेम सेल्स संशोधकांना वैद्यकशास्त्रातलं नोबेल पारितोषिक संयुक्तपणे जाहीर झालं आहे. त्यानिमित्त या संशोधनाविषयी.....

स्टेम सेल संशोधनाची क्षितिजं आता चांगलीच विस्तारली आहेत. यंदाच्या वैद्यकशात्रातल्या नोबेल पारितोषिकाचा सन्मान स्टेम सेल संशोधकांना मिळाला आहे. हे मानकरी आहेत ब्रिटनचे जॉन गुरडॉन आणि जपानचे शिनया यामानाका. हा पुरस्कार या दोघांना संयुक्तपणे जाहीर झाला असला, तरी हे दोघं दोन भिन्न देशांमध्ये व भिन्न विद्यापीठांत कार्यरत आहेत. विशेष म्हणजे दोघांच्या वयातदेखील ३० वर्षांचं अंतर आहे.

जॉन गुरडॉन यांचा जन्म १९३३ चा. त्यांनी १९५० च्या दशकापासून स्टेम सेल्सच्या संशोधनावर भर दिला. १९६२ मध्ये त्यांनी बेडकावर हे संशोधन करण्यास सुरूवात केली. सध्या ते केंब्रिजमधल्या गुरडॉन इन्स्टिट्यूटमध्ये काम करत आहेत.

जपानच्या यामानाका यांचा जन्म १९६२ चा त्यांनी उंदरांवर संशोधन करत गुरडॉन यांच्या संशोधनाला मदत दिली. ते सध्या जपानमधल्या कियोहो विद्यापीठात काम करत आहेत. १९८७ नंतर नोबेल पारितोषिक मिळवणारे ते पहिले जपानी मानकरी आहेत.

स्टेम सेल्स : जिथं कमी, तिथं आम्ही !

निसर्गत: शरीरातल्या काही ठराविक अवयवांमध्ये स्टेम सेल्स वास्तव्य करून असतात. हाडांच्या पोकळ्यांमध्ये स्टेम सेल्स असतात, हे सर्वश्रुत आहे. याव्यतिरिक्त स्त्रियांच्या गर्भाशयात, तसेच मातेच्या दुधातही स्टेमसेल्स असतात, असं महत्वपूर्ण संशोधन 'पत्की रिसर्च फाऊंडेशन' च्या माध्यमातून डॉ. सतीश पत्की व जेष्ठ शास्त्रज्ञ डॉ. रमेश भोंडे यांनी २००९ मध्ये केलं. जेव्हा शरीरामध्ये काही आजारांमुळं पेशींची झीज होऊन ऱ्हास होतो, त्या वेळी या स्टेमसेल्स आपोआप स्थलांतरित होऊन ती झीज भरून काढतात.

स्टेम सेल्स मधून होणारे अमृततुल्य स्त्राव : 'ग्रोथ फॅक्टर्स.'

स्टेम सेल्स स्वत: परावर्तित होऊन डागडुजीचं काम करतातच ; पण याशिवाय, त्या स्वत: काही स्त्राव तयार करतात. त्यांना 'ग्रोथ फॅक्टर्स' असं म्हणतात. या स्त्रावामुळं अनेकविध आजार बरे होण्यास मदत होते. तसेच विविध अवयव व पेशींचे

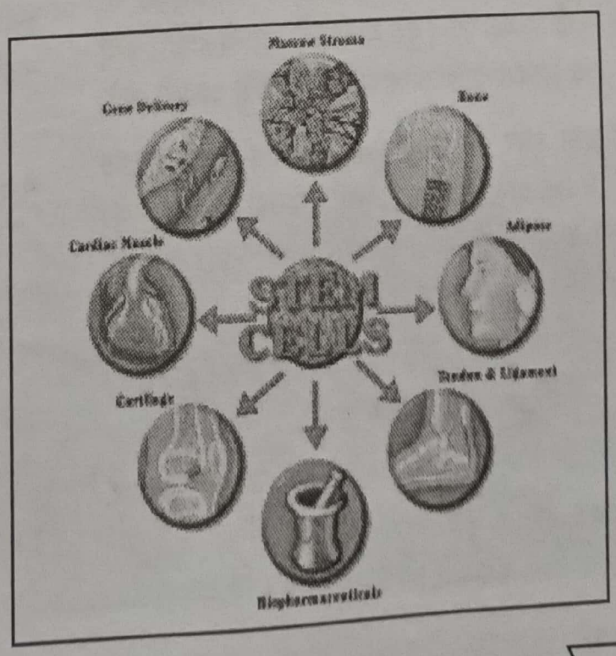

Scanned with OKEN Scanner

संवर्धन या स्त्रावांमुळं होतं. नाळेमधल्या रक्तात; तसेच मातेच्या दुधात हे 'ग्रोथ फॅक्टर्स' मुबलक असतात, असं संशोधन २०१२ मध्ये 'पत्की रिसर्च फाउंडेशन' व कोल्हापूरच्या 'डी.वाय.पाटील युनिव्हर्सिटी' यांच्या संयुक्त विद्यमाने आंतरराष्ट्रीय नियतकालिकांमध्ये प्रकाशित झालं आहे. या 'ग्रोथ फॅक्टर्स' चा वापर करून टेस्ट ट्यूब बेबी व व्यंधत्वावरील इतर उपचारांमधील यशाचं प्रमाण वाढवता येईल, यादृष्टीनं पुढील संशोधनाची दिशा आहे.

स्टेम सेल संशोधन : सद्य वस्तुस्थिती

स्टेम सेल्सना मूळपेशी असं म्हटलं जातं. खऱ्या अर्थानं या पेशी म्हणजे 'निराकार-निर्गुण व स्थितप्रज्ञ' असतात ; पण त्यांच्यामध्ये शरीरातल्या इतर कोणत्याही पेशींमध्ये परावर्तित होण्याची क्षमता असते. या पेशींचा उपयोग मुख्यत्वे वाढत्या वयानुसार किंवा आजारांमुळे निकामी होत चाललेल्या पेशींच्या जागी करण्यात येतो. या सर्व उपचारप्रणालीला 'रिजनरेटिव्ह मेडिसिन' असं म्हटलं जातं. मधुमेह, हृदयविकार, स्मृतिभ्रंश, पार्किन्सन, वंध्यत्व, गरोदरपणातील समस्या या आजारांमध्ये या पेशींचा योग्य वापर केला तर आश्चर्यकारक निष्कर्ष मिळु शकतात.

स्टेम सेल मिळवण्याचे स्त्रोत कोणते ?

स्टेम सेल मिळवण्याचे मुख्यत्वे दोन स्त्रोत आहेत.

१) भ्रुणापासून (एंब्रियॉनिक स्टेम सेल्स) व

२) शरीरातील इतर पेशींपासून (ॲडल्ट स्टेम सेल्स).

पेशीरुप भ्रुणांपासून स्टेम सेल मिळवायच्या तर त्यासाठी भ्रूणपेशींचं विच्छेदन करावं लागतं व त्यामुळेच या संशोधनाला सर्व देशात मान्यता नाही. अमेरिकेसारख्या प्रगत देशातसुध्दा या संशोधनावर माजी अध्यक्ष जॉर्ज बुश यांनी बंदी घातली होती ; परंतु २००९ नंतर नवे अध्यक्ष बराक ओबामा यांनी ही बंदी उठवली आहे.

शरीरातल्या इतर अवयवांमध्येदेखील स्टेम सेल्स मुबलक असतात. तसेच त्या वार, नाळ व मातेच्या दूधातही असतात. स्टेम सेल्सचा वापर करून काही आजारांवर यशस्वी उपचार करण्यात जागतिक पातळीवर सिध्द झालेले काही आजार असे :-

१) २०१० मध्ये नेत्रपटलावर स्टेम सेल्स उपचार करून अंधत्व दूर करण्यात यश मिळवलेली जागतिक ट्रायल.

२) २०११ मध्ये अमेरिकेत हृदयविकारासाठी केलेला स्टेम सेल्सचा वापर.

३) २०११ मध्ये स्वीडन इथं स्टेमसेल्सचा वापर करून कृत्रिम श्वासनलिका बसवण्यात आलेलं यश.

हे संशोधन कशा प्रकारचं आहे ?

शिनया यामानाका यांनी उंदरांवर प्रयोग केले. त्यांनी त्वचेच्या पेशी घेतल्या. आतापर्यंत असा समज होता, की एकदा या पेशी परिपक्व झाल्या की त्या पुन्हा मूळ पदावर येऊ शकत नाहीत. पण यामानाका यांनी या पेशींमधल्या केंद्रकांमध्ये सुमारे ३० जीन्सचा वापर करून या पेशींना पुन्हा मूळ पेशी या पदावर आणून ठेवण्यात यश मिळवलं. म्हणजेच 'जैविक घड्याळाचे काटे उलटेसुध्दा' फिरतात,' असं त्यांनी सिध्द केलं. म्हणूनच या प्रयोगाला 'न्यूक्लीअर रिप्रोग्रॅमिंग' असं म्हणतात. पुढं गेलेली गाडी पुन्हा 'रिव्हर्स' घेऊन मूळ ठिकाणी आणावी, असे हे तंत्रज्ञान !

आता अशा रितीनं तयार झालेल्या मूळ पेशींना आयपीएस (इंड्यूस्ड् प्लुरीपोटंट स्टेम सेल्स्) असं म्हणतात. या पेशी मग पुन्हा हव्या त्या अवयवाच्या पेशींमध्ये परावर्तित करता येतात व त्यांचा उपयोग दुर्धर आजार बरे करण्यासाठी करता येतो. पण, जर मूळ पेशीव रूपातच या पेशींचा वापर केला तर त्या पेशींची अमर्याद वाढ होऊन त्यांपासून ट्यूमर्स होण्याची भीतीही यामानाका यांनी व्यक्त केली आहे. त्यांच्या मते या पेशी प्राप्त केल्यानंतर अवयवांच्या पेशींमध्ये प्रथम त्यांना परावर्तित करून मगच त्यांचा वापर करावा.

या संशोधनाचे इतर फायदे

एकदा या मूळपेशी संपादन केल्या, की त्यांची वाढ प्रयोगशाळेत करता येते. विविध आजार कसे होतात व त्यांवर कोणती औषधे प्रभावी ठरतील, हे पाहण्यासाठी या पेशीच हाती असल्या तर प्राण्यांवर किंवा कधी कधी मनुष्यांवरसुध्दा कराव्या लागणाऱ्या प्रयोगांची किंवा कधी कधी मनुष्यांवरसुध्दा कराव्या लागणाऱ्या प्रयोगांची गरज लागणार नाही. ''डिसीज् इन डिश'' असं या तंत्रज्ञानाला म्हटलं जातं.

सर्वात महत्वाचं म्हणजे भ्रूणापासून घ्याव्या लागणाऱ्या स्टेम सेल्सची गरजच या संशोधनामुळं मिळणाऱ्या पेशीमुळं राहणार नाही व वादाच्या भोवऱ्यात असलेल्या भ्रूणपेशी संशोधनाला आता हा सक्षम पर्याय मिळाला आहे.

'नोबेल' जाहीर झाल्यानंतर यामानाका यांनी काढलेले उद्गार या ठिकाणी भावपूर्ण आहेत. ते म्हणतात,

''हे स्टेम सेल्स तंत्रज्ञान जर्जर रूग्णांसाठी वरदान ठरो. माझ्या संशोधनाचं व जीवनाचं तेच ध्येय आहे.''

Scanned with OKEN Scanner

कोयनेला महाराष्ट्राची भाग्यलक्ष्मी म्हटले जाते; कारण संपूर्ण महाराष्ट्राला वीज व पाणी पुरवून महाराष्ट्र सुजलाम सुफलाम केला आहे. परंतु अलिकडच्या काळामध्ये दिवसेंदिवस वीजेची व पाण्याची मागणी वाढत आहे. प्रस्तुत लेखामध्ये कोयना प्रकल्पाचा चौथा टप्पा या विषयी सविस्तर माहिती वर्णन केली आहे.

कोयना जलविद्युत प्रकल्पाचा चौथा टप्पा

कु.मीनाक्षी मोरे, बी.एस्सी.३

''डाऊन डाऊन टु दी एन्ड ऑफ अर्थ'' म्हणजे किती खाली याचा अंदाजही येणार नाही अशी परिस्थिती. कोणत्याही क्षणाला काहीही होऊ शकते; अशा भितीचे गडद आवरण, मृत्यूचे सावट आणि इत्यादी अशा परिस्थितीत काम करणारे अभियंते, कर्मचारी महाराष्ट्राला सुजलाम-सुफलाम करणाऱ्या व महाराष्ट्राची भाग्यरेषा ठरवणाऱ्या आणि भूगर्भाच्या कुशीत सहाशे फुट खोलवर उभ्या असलेल्या आशिया खंडातील तांत्रिकदृष्ट्या श्रेष्ठ अशा कोयना जलविद्युत प्रकल्प हे अनोखे चित्र पहायला मिळत आहे. या सर्वांच्या परिश्रमातुन उभ्या राहीलेल्या प्रकल्पाची पुर्तता म्हणजे साकार झालेले एक अद्भूत स्वप्नच होय.

स्वातंत्र्यानंतर महाराष्ट्रात औद्योगिक वाढ झाली तरी त्या प्रमाणात विजेचे प्रमाण मात्र वाढले नाही. उलट विजेची निर्मिती व विजेची महाराष्ट्राला असलेली गरज यातील दिवसेंदिवस वाढत जाणारी तफावत लक्षात घेऊन कोयना नदीवर कोयनानगर जलविद्युत प्रकल्प उभा करण्याचे निश्चित झाले. सह्याद्रीच्या महाकाय पर्वत रांगा, हिरवी गर्द वनराई यांच्या कुशीत वसलेल्या या प्रकल्पामुळे सतत अनिश्चित पावसाच्या पट्टयातील पश्चिम महाराष्ट्रातील शेतकऱ्यांना शेतीला नियमित पाणीपुरवठा करणे. व विजेची कमी दरात पुरवठा करणे शक्य होईल हा सुज्ञ हेतु ही हा प्रकल्प राबवण्यामागे होता.

महाबळेश्वरच्या डोंगराळ कृष्णा, वेण्णा इत्यादी अन्य नद्यांसोबत उगम पावलेली कोयना नदी प्रत्यक्ष धरणापर्यंत सुमारे ६४ कि.मी प्रवास करते. त्यामुळे या परिसरात पडणारा पाऊस आणि पश्चिमेकडील उताराचा उपयोग करून या जलविद्युत प्रकल्पाची उभारणी करण्यात आली आहे. सुरूवातीला या कामाचा पहिला टप्पा बांधायचे ठरले, परंतु विजेची निर्मिती व विजेची मागणी यांच्या ताळमेळासाठी प्रकल्पाच्या दुसऱ्या टप्प्याचे बांधकामही हाती घेण्यात आले. प्रकल्पाच्या पहिल्या टप्प्यात ६५ मेगावेटची ४ जनित्रे तर दुसऱ्या टप्प्यामध्ये ७५ मेगावेटची ४ जनित्रे बसविण्यात आली.

३.८ कि.मी. लांबीचा अधिजल बोगदा ६१३ मीटर लांबीचे ४ दाब बोगदे पोकळी येथे १८३ मीटर लांबीची तीन प्रमुख दालने असणारे हे पहिल्या आणि दुसऱ्या टप्प्याचे काम तब्बल सहा वर्षांनी पुर्ण झाले. १९६२ साली या टप्प्यातील विजनिर्मितीनंतर वाहत जाणारे पाणी वाशिष्ठी नदीतून चिपळूणच्या खाडीला मिळते. या दोन्हीही ठिकाणच्या पातळीमधील फरक हा १२० मीटर एवढा आहे. तरिही हे पाणी आधिजल

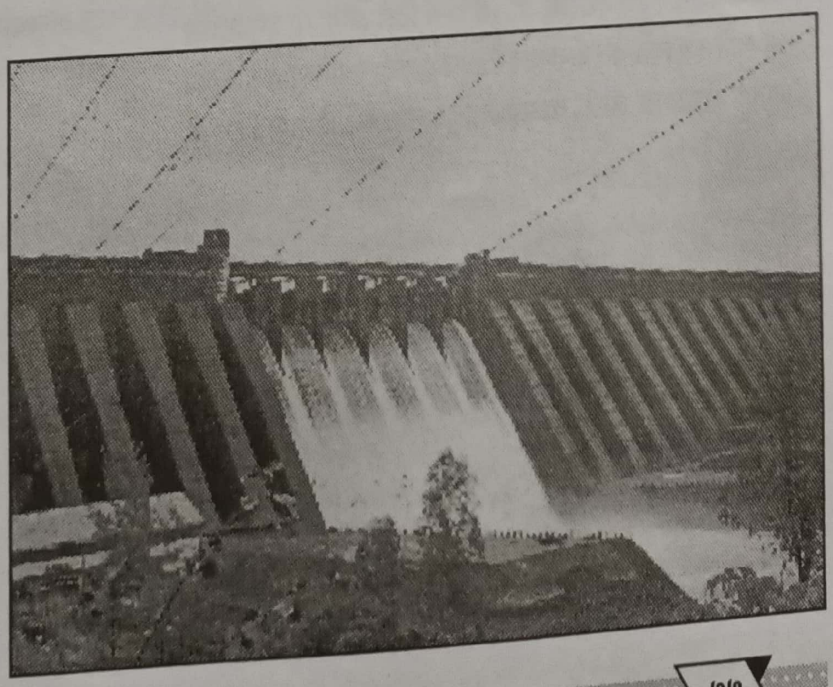

Scanned with OKEN Scanner

बोगद्याद्वारे पोकळीच्या पलिकडील खोऱ्यांमध्ये वळविण्यात आले. हेच पाणी नंतर कोळकेवाडी जलाशयात सोडून त्या जलाशयाला या प्रकल्पाच्या तिसऱ्या टप्प्यात राबवण्यात आली. पहिले दोन टप्पे पूर्ण झाल्यानंतर लगेचच हे तिसरे काम हाती घेण्यात आले. या टप्प्यातही ४.५ किमी लांबीचा अधिजल बोगदा व ४.७ कि मी. लांबीचा अवजल कालवा आदी महत्त्वाची आंगे आहेतच. १९६६ साली सुरू झालेल्या या महत्वपूर्ण टप्प्याचे काम पुर्ण व्हायला १९७५ साल उजाडले. विशेष म्हणजे १९७५ सालीच या टप्प्यातील वीज निर्मितीला सुरुवात झाली. या प्रकल्पाचे वैशिष्ट्य म्हणजे कोळकेवाडी खोऱ्यातील रवि, वैतरणा नाल्यासोबत वाशिष्ठी नदिमधून पावसाळ्यात वाया जाणारे पाणी विद्युत निर्मितीसाठी वापरण्यात येत आहे. त्यामुळे या प्रकल्पातून दरवर्षी २.५ ते ३.१ कोटी रूपयांचा महसुल मिळतो.

कोयना जलविद्युत प्रकल्पाची तीन टप्प्यात उभारणी करण्यात आल्यानंतरही विजेची वाढती मागणी लक्षात घेऊन ती पुर्ण करण्यासाठी कोयना प्रकल्पाच्या चौथ्या टप्प्याचा विस्तार करण्यात आला. पहिल्या आणि दुसऱ्या टप्प्याचा विस्तार करण्यात आला. पहिल्या आणि दुसऱ्या टप्प्याला समांतर जलवहन आणि जलविद्युत निर्मिती करणारा हा टप्पा आहे. या चौथ्या टप्प्यासाठी नवजा व कोळकेवाडी खोऱ्यातील पाणी ४.२२ कि.मी लांबीच्या अधिजल भुयारातून तांबटवाडी येथे बांधण्यात आलेल्या भूगर्भागत सोडण्यात आले.

कोयना जलविद्युत प्रकल्पाच्या या चौथ्या टप्प्यातील कामासाठी जागतिक बँकेने २३० दशलक्ष डॉलर्स कर्ज दिले आहे. या टप्प्यातील पहिले जनित्र कार्यान्वित करण्याबरोबरच दुसऱ्या जानित्र्याचे यांत्रिकी प्रचलनही करण्यात आले. या प्रकल्पातून उपलब्ध होणारी विज ही अत्यंत अल्प कालावधीत जनित्र चालू करून पुर्ण क्षमतेने निर्मान करता येते. जलविद्युत प्रकल्पाच्या या वैशिष्ट्यामुळेच जास्त विजेची गरज भासेल त्यावेळी ही जनित्रे कार्यान्वित करून विजेची मागणी भागवता येते. विशेष म्हणजे चौथ्या टप्प्यात २५० मेगावॅट क्षमतेच्या चार जनित्रांतून १००० मेगावॅट एवढ्या विजेची निर्मिती होत आहे. अर्थात ही चारही जनित्रे पुर्ण क्षमतेने कार्यान्वित करण्यात यश आले आहे.

या निमित्ताने महाराष्ट्राच्या विकासाचे नवे दालन खुले झाले आहे. या प्रकल्पामुळे महाराष्ट्राला सकाळी आणि संध्याकाळी काही वेळासाठी आवश्यक असलेली जास्त विजेची मागणी पुर्ण होण्यास मदत होत आहे. या चौथ्या टप्प्यात जलविद्युत निर्मिती केंद्राच्या १४४ कि.मी. लांब, २० मीटर रूंद व ५१.५ मीटर उंच असणाऱ्या कॅव्हर्नमध्ये ५०० मीटर पाण्याच्या हेडवर चालणारे प्रत्येकी २५० मेगावॅट विद्युत निर्मिती करणारे ४ जनित्र संच बसवण्यात आले आहेत. १७३ मी लांब, १८ मीटर लांब व १८.५ मीटर लांब उंच अशा वेगवेगळ्या कॅव्हर्नमध्ये ट्रान्सफॉर्मरची उभारणी करण्यात आली आहे. कॅव्हर्नचा मधला भाग २० मीटर लांबीचा भाग ८ मीटर अधिक उंच केला असून त्यामध्ये गॅस इन्सुलेटेड स्वीच गीयरची उभारणी करण्यात आली आहे. या स्वीच गीयरला ४२० के.व्ही एक्स ट्रान्सफॉर्मर जोडले गेले आहेत. त्यामुळे मोठ्या प्रमाणात विजेचा पुरवठा करण्यात येतो. या प्रकल्पामध्ये स्वीच गीयर लोणीकेंद्र व नव्या कोयना कळयंत्र आवाराकडून येणाऱ्या ४०० के.व्ही ग्रीडशी जोडण्यात आले आहेत. वीज निर्मिती व वीज वापर यातील तफावत दुर करण्यासाठी प्रत्येकाने विजेचा वापर काटकसरीने करणे आवश्यक आहे.

❑ ❑ ❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

Biodiversity of Kas plateu with special reference to its flora have been discussed. The biodiversity of plants & animals playing very important in the life of human being. Hence, it is the urgent need to conserve it properly for the well being of all living organisms.

Informative

Kas Plateau - A Valley Of Colourfull Flowers

Prashant Mohite, B.Sc.III

The Kas plateau is situated at the Sahyadri hills near Satara. This plateau is well known for its unique biosphere, high hill plateaus and grasstands. During monsoon season especially in the month of August, the plateau comes to life, with pictarous view of various types of flowers that carpet the floor of the plateau, there are about more than 150 or more types of flowers, shrubs, grasses found here. The orchids bloom here for a period of 3-4 weeks during this season, many of flowers and plants that grow here are carnivores in nature that is insect eaters.

Towards the south of Kas plateau there is a wonderful lake, which is known as Kas lake and it is just like about, carved out of the Sahyadri mountains, further 30 kms, towards the south of Kas of lake are the back waters of project Koyana. Apart from these there are numbers of places like caves, picnic spots, boating places, temples etc, which not only attract the tourist from India but also from other parts of world.

This place is a hub of science beauty, wildlife and holy places. To experience complete serenity and heaven on earth, one should visit this place at least one in liftetime. The presence of numerous barren rocky lateritic plateaus locally called sadas is the unique feature of Sahyadri.

This plateaux process as characteristic herbaceous ephemeral vegetation. The Kas plateau, is one of them, more than 850 species of flowering plants have been reported from Kas region of which 39 species are listed in red data book as enlarged. They are approximately 6 % of total enlarged species.

Herbaceous flora of the plateau include more than 300 species of grass, The wild flowers make it a plateau of flowers between month of IUCN and the UNESCO it has became or declaired as a one constituent or part of world heritage site being a part of western ghat. This is due to presence of lot of biodiversity among flowering plants and insects also.

Scanned with OKEN Scanner

माहितीपर

निसर्गामधील जैव विविधता व मानव यांचा जवळचा संबंध आहे. जैवविविधतेची ओळख संवर्धनासाठी अत्यंत महत्वाचा भाग आहे. प्रस्तुत लेखामध्ये निसर्गातील काही प्राण्यांची वैशिष्ट्यपूर्ण ओळख करुन देण्यात आली आहे.

निसर्गातील स्मार्ट सोबती

राज सावंत, बी.एस्सी.२

रंगीला दयाळ

ब्लॅक अँड व्हाईट कॉम्बिनेशनमधला बुलबुलच्या आकाराचा दयाळ. नेहमी शेपटी वर करुन नाचत असतो. विरळ जंगल किंवा मनुष्य वस्तीत राहणे तो पसंत करतो. झुडपांमधून वावरताना स्वी-ई आणि कर्कश चरर्र चरर्र असा आवा अधूनमधून काढणारा आणि एरवी शांत वावरणारा हा दयाळ उन्हाळ्यात मात्र 'रंग जमालो' म्हणून थयथयाटाबरोबरच सुरेल गाऊ लागतो. खरं तर त्याचा आवाज सुधारुन सुस्वर बनतो. विशेष आकर्षक नसले तरी त्याचे सुंदर सुरेल गाणे गात आपले झकपक अंग फडफडावीत व चमकावीत तो झाडावरुन इकडे-तिकडे वावरताना दिसतो. तेव्हा एखाद्या भरगच्च पार्टीतल्या स्मार्ट तरुणासारखा वाटतो. नृत्याचा ताल धरताना हात वर-खाली करावेत तसा शेपटी वर खाली धरत ताल धरतो. दिवसभर अगदी संध्याकाळपर्यंत त्याचा हा गायन-नृत्याचा कार्यक्रम सुरु असतो.

विणीच्या हंगामात आपली स्वत:ची हद्द निश्चित करतो आणि तो राखण्यासाठी भांडखोरही बनतो. इतर नर स्पर्धकाला ढुंकूनसुद्धा आपल्या मादीकडे पाहू देत नाही. भलताच 'पझेसिव्ह' वागतो. मादीसमोर माद शेपटी पाठीवर उंच पसरवून, छाती फुगवून, चोच आकाशाकडे वर करुन 'शायनिंग' करतो. तिच्यासमोर नाचतो, डोलतो.

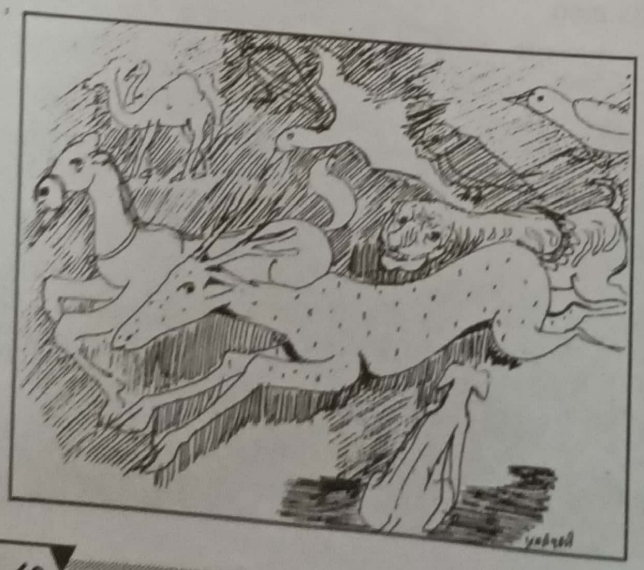

माणसांबरोबर सहजासहजी मिळून-मिसळून वावरणारा दयाळ झाडाच्या खोडांवरील भोके, भिंतीवरील भोके, रिकाम्या नळाचे तोंड, रस्त्यांवरील निकामी दिव्याची छिद्रे अशा सोईस्कर ठिकाणी गवत, मुळ्या केस यापासून घरटे बांधतो. निळ्या, हिरव्या रंगावर तांबूस, तपकिरी ठिपके असणारी तीन ते पाच अंडी घालतो. कीटक हे मुख्य अन्न असले तरी हा ज्यूसप्रेमी आहे. रसाळ फळांबरोबरच पळस, पांगारा, काटेवारीच्या भडक फुलांमधील रसाचे त्याला भलतेच आकर्षण आहे. एकूण काय उन्हाळ्यातला हा स्मार्ट रंगीलाच.

विषारी जेलिफिश

अंगात काटे नाहीत, हृदय नाही, मेंदू नाही आणि घट्टमट्ट आकारही नाही असा एखाद्या जीवाचे नाव सांगा बरं ! हे कुठलेही कोडे नाही तर अशी वैशिष्ट्ये असलेला एक प्राणी आहे आणि तो तुम्हाला माहीतही आहे ! अगदी बरोबर, हा आहे लिबलिबित जेलीसारखा छत्रीच्या आकाराचा गोळा, अर्थातच जेलिफिश. हा आपल्या नेहमीच्या माशाच्या संकल्पनेत बसणारा प्राणी नाही. शास्त्रीय अभ्यासात हा कोरल गटात बसतो. जेलिफिश जवळजवळ दोनशे प्रकारचे असतात. काही अगदी डोळ्याला न दिसण्याइतके लहान तर काही दोन मीटरपेक्षाही मोठे. पारदर्शक चॉकलेटी, पांढऱ्या, गुलाबी, निळ्या रंगाचे काही जेलिफिश तर पाण्यात चमकतातही. छत्रीसारखा दिसणारा आकार म्हणजे या प्राण्याचे

Scanned with OKEN Scanner

तोंड असते. हा छत्रीचा आकार काहीसा मिटल्यासारखा केल्यावर त्याला पोहणे सोपे जाते. एरवी पाण्यात नुसतेच हेलकावे खायचे असतील तेव्हा छत्री पूर्ण उघडलेली असते. जेलिफिशची सगळ्यात भयानक गोष्ट म्हणजे त्याचा डंख. त्याच्या पारंबीसारख्या दिसणाऱ्या फिलर्सच्या टोकाशी विषारी पेशी असतात. या फिलर्सने डंख मारुन तो आहारासाठी छोटे प्राणी मिळवतो; मात्र हा डंख विषारी आणि वेदनादायक असतो. समुद्रातील वॅम्प नावाच्या जेलिफिशने अगदी अलगद मारलेल्या डंखामुळे माणूस काही मिनिटांतच मरण पावतो.

आर्मडिलो

आर्मडिलो हा एक अद्‌भुत दिसणारा सजीव आहे. इतिहासातील नोंदीनुसार जवळपास पाच कोटी वर्षांपूर्वी दक्षिण अमेरिकेत हा सजीव पहिल्यांदा दिसला होता. पाठ आणि शेपटीचा भाग जाड कवचासारखा असणारा आर्मडिलो एकमात्र सस्तन प्राणी आहे. दिसायलाही हा मोठा अजब आहे. 'आर्मडिलो' हे नाव स्पॅनिश संशोधकांनी दिले आहे. या शब्दाचा अर्थ होतो 'लहान कवच असणारा सजीव' या प्राण्याचे खरे नाव आहे अजोटोचटिली. याचा अर्थ आहे 'टर्टल रॅबिट' ज्यांचे कवच बरेच कठोर असते. त्यांच्याशी ही तुलना केली आहे. या कवचामुळे हे प्राणी शिकाऱ्यांपासून आपले रक्षण करतात. या कवचात मुळात नऊ रेषा असतात. हा प्राणी दक्षिण अमेरिकेच्या वेगवेगळ्या देशांपासून मेक्सिकोपर्यंत दिसतो.

आर्मडिलोच्या जवळपास वीस प्रजाती आहेत. मात्र दुर्दैवाची गोष्ट म्हणजे यापैकी बहुतेक प्रजाती विलुप्त होण्याच्या मार्गावर आहेत. आर्मडिलोच्या पूर्वजांच्या कवचावरही नऊ रेषा होत्या. मात्र, सध्या दिसणाऱ्या आर्मडिलोच्या बऱ्याच प्रजातींच्या कवचावर तीनपट जास्त रेषा असतात. उत्तर अमेरिकेत दिसणाऱ्या आर्मडिलोचे पूर्वज जवळपास साठ लाख वर्षापूर्वी येथे आले होते. ओहियो नदीच्या काठावर हे प्राणी दिसायचे. जवळपास अकरा हजार वर्षापूर्वी अज्ञात कारणामुळे हे प्राणी दिसणे बंद झाले. १८५० नंतर आर्मडिलो अमेरिकेत पुन्हा दिसू लागले. मात्र, आधीच्या तुलनेत त्यांचा आकार थोडा लहान होता. दक्षिण अमेरिकेच्या बाहेर सध्या यांच्या केवळ दोन प्रजाती आहेत. त्यांच्या शरीरावरही नऊ रेषा दिसतात. अमेरिकेच्या उत्तरेकडे आढळणाऱ्या आर्मडिलोच्या शेपटीवर केस नसतात. मध्य अमेरिकेतील आर्मडिलोदेखील असेच असतात. नऊ रेषा असणारा आर्मडिलो हा एकमेव असा सस्तन प्राणी आहे, ज्याच्या एकाच अंड्यापासून चार सारखी बाळं जन्माला येतात. ही पिल्ले अंड्यात असताना या चौघांची गर्भनाळ एकच असते. मादी आर्मडिलोचे वैशिष्ट्य म्हणजे ती आपल्या फलित अंड्याचे आरोपण दोन वर्षापर्यंत टाळू शकते. पिले जिवंत राहतील, याची पूर्ण खात्री झाल्यावरच ती त्यांना जन्म देते. हा प्राणी उत्तम पोहणारा असतो. पाण्याच्या आत ते सहा मिनिटांपर्यंत श्वास रोखू शकतात. यादरम्यान ते आपल्या आतड्यांद्वारे श्वसनाचे काम करतात. त्यांच्या तोंडात अतिशय कमी दात असतात आणि त्यांच्यावर एनॅमलचे कोटिंग असते.

ब्लॅक पँथर

हा मार्जार कुळातील प्राणी आहे. हा बिबळ्याचाच एक उपप्रकार आहे. त्यामुळेच याचे शास्त्रीय नाव बिबळ्याप्रमाणेच Pathera Pardus हेच आहे. बिबळ्याचा रंग पिवळसर असून, त्याच्या अंगावर पोकळ काळ्या रंगाचे ठिपके असतात. पण ब्लॅक पँथरचा रंग मात्र काळा कुळकुळीत असतो. ब्लॅक पँथर जगात आशिया, आफ्रिका, मध्य व दक्षिण अमेरिका या खंडामध्ये आढळतो. भारतात तो प्रामुख्याने पश्चिम घाट व ईशान्येकडील दाट जंगलात आढळतो. नर ब्लॅक पँथरचे वजन सरासरी ६८ किलो असते. सात फूट लांबीचा हा प्राणी असतो. मादी नरापेक्षा लांबीला फूटभर लहान असते. व सरासरी ५० किलो वजनाची असते. या बिबळ्याचा हा रंग त्याच्या रक्तातील गुणसूत्रांच्या फरकामुळे (mealanin pigment) प्राप्त झाला आहे. अतिशय चपळ असा हा प्राणी आहे. अतिशय भक्कम अशी याची शरीररचना असते. याचे पाय ताकदवान असतात. यांचे पंजे भक्कम व पसरट असतात. झाडावर चढण्यासाठी व पोहण्यासाठी याचा त्याला फायदा होतो. जंगलातील अनेक प्रकारच्या प्राण्यांची शिकार तो खाण्यासाठी करतो. विविध जातींची लहान आकाराची हरणे, माकडे, ससे, साळिंदर, उंदीर, घुशी, पक्षी, सरपटणारे प्राणी, खेकडे यांची शिकार तो करतो. एकटा राहणारा व निशाचर प्राणी आहे. तो खूप धाडसी पण सावध प्रवृत्तीचा असतो. जंगलात तो खूप सावधपणे, स्वत:ला वातावरणात लपवून फिरतो. याची दृष्टी अंधारातील पाहण्यास योग्य व अतिशय तीक्ष्ण असते. शिवाय वास घेण्याची व ऐकण्याची क्षमताही उत्तम असते. त्याच्या लांब व संवेदनशील मिश्यांचा जंगलातील वातावरणाचा अंदाज घेण्यासाठी त्याला उपयोग होतो. त्याची ही प्रवृत्ती व काळा रंग यामुळे त्याला 'जंगलातील भूत' (Ghost of the forest) असेच म्हटले जाते. याच्या सर्व सवयी बिबळ्याप्रमाणेच असतात. खूप जवळून निरीक्षण केले तर याच्या अंगावरील काळे पोकळ ठिपकेदेखील दिसू शकतात. मिलनकाळात मादीचा लांबलचक मोठा, पण आर्त आवाज जंगलात ऐकू येतो. याचे अधिवास कमी आहेत. शिकार केली गेली आहे यासारख्या अनेक कारणांमुळे धोक्यात आलेल्या जातीत याचा समावेश केला गेला आहे.

Scanned with OKEN Scanner

काष्ठकुल गणातील पक्षी

तांबट पक्षी आणि सुतार पक्षी यांचा समावेश काष्ठकूल गणामध्ये होतो. खरं तर यामध्ये पिप्पल कुळ आणि काष्ठकूट या दोन कुळांचा समावेश असतो. यातील पक्षी तसे देखणे आहेत. या काष्ठकूल गणात साधारणपणे ४०० जातींच्या पक्षांची नोंद जगाच्या पाठीवर नोंदविली गेली आहे, असं तज्ञांचं म्हणणं आहे. तांबट जातीचे पक्षी हे भडक रंगाचे असून आकाराने लहान असतात.

तांबट पक्षांची चोच जाड आणि दणकट असते. या पक्षांचा आवाज टूक....टूक....टूक.... असून विशिष्ट मिनिटात हा पक्षी साधारणपणे १०० ते १२० वेळा टूक....टूक....टूक असा आवाज काढत जंगलात वावरतो. या तांबट पक्ष्याच्या प्रौढ नर मादीचा जेव्हा मिलनाचा हंगाम असतो, तेव्हा यांचे विविध आवाज आपल्याला ऐकायला येतात. या पक्ष्यांचं घरटं हे शेवग्यासारख्या झाडाच्या खोडात पोखरुन तयार केलेलं असतं. या तांबट पक्ष्याचा विणेचा हंगाम साधारणपणे फेब्रुवारी ते एप्रिल असा असतो. परंतु विणेच्या हंगामात ऋतुमानानुसार तसेच स्थानिक जागेनुसार यात थोडाफार फरक पडतो.

मादी साधारणपणे तीन ते चार अंडी घालते. ही अंडी पांढऱ्या रंगाची असतात. एक ते दोन आठवड्यानंतर नर आणि मादी हे दोघंही पिल्लांचं संगोपन करतात.

❑ ❑ ❑ ❑

माहितीपर

सापाचे विष : एक पेन बाम

रेश्मा मुल्ला, बी.एस्सी.२

सापाचे विष म्हणजे मृत्यू. परंतु या सापाचा विषाचा उपयोग वैद्यकशास्त्रामध्ये करण्यास काही ठिकाणी सुरवात झाली आहे. प्रस्तुत लेखामध्ये सापाचे विष हे प्रभावी वेदशामक असून त्याचा कोणताही दुष्परिणाम नाही हे सांगितले आहे.

साप म्हटल्यावर भीती वाटणारच. त्याचा चपळपणा आणि विशाची ख्याती आपण ऐकून असतो. या सापाच्या विषात काही औषधी गुण असल्याचे शास्त्रज्ञांना समजले असून, वेदना कमी करण्याचे सामर्थ्य सापाच्या विषात असल्याचे शास्त्रज्ञांना या प्रयोगातून आढळल्याचे वृत्त 'बी.बी.सी.न्यूज' ने सांगितले आहे.

वास्तविक पाहता, सापाला विषाचा उपयोग शिकार मारण्यासाठी आणि नंतर ती पचविण्यासाठी होतो. व संरक्षणासाठी विष हे त्याचे शस्त्र ठरते. फ्रेंच शास्त्रज्ञांनी आफ्रिकेतील काळा मांबा (ब्लॅक मांबा) या सापावर केलेल्या प्रयोगातून ही माहिती मिळाली. या सापाच्या विषाचे प्रयोग उंदरांवर करण्यात आले आणि यातून मॉर्फिनपेक्षा जास्त चांगल्या दर्जाचे वेदनाशामक औषध तयार करण्याचा शास्त्रज्ञानं प्रयत्न असल्याचे या वृत्तात म्हटले आहे. आफ्रिकेत आढळणारा काळा मांबा अत्यंत चपळ आणि विषारी असतो. त्याच्या विषात असलेल्या 'न्यूरो टॉक्सिन' मुळे भक्ष्याला अर्धांगवायूचा झटका येतो, आणि हे विष जास्त प्रमाणात शरीरात गेले, तर मृत्यू येतो.

या सापाच्या विषात वेदनाशमनाची ताकद असल्याचे शास्त्रज्ञांच्या लक्षात आले, पण ते घटक कोणते यांची माहिती मिळत नव्हती, असे 'नेचर' या नियतकालिकांत म्हटले आहे. या प्रयोगासाठी शास्त्रज्ञांनी ५० विविध प्रजातीमधून विष मिळवून त्याचे परिक्षण केले आणि ब्लॅक मांबाच्या विषात वेदनाशमनासाठी उपयुक्त असणारे प्रोटीन आणि 'मँबलगिब्स' असल्याचे आढळले.

या विषापासून बनविलेल्या वेदनाशामकाचा सर्वात महत्वाचा गुण म्हणजे, त्याचे कोणतेही साईडइफेक्ट्स नाहीत. उंदरांवर जसा परिणाम दिसतो तसाच माणसांवरही. म्हणजे हे वेदनाशामक निर्धोक ठरते. विषाचा उतारा विषच असल्यामुळे त्याचा वापर उपचारांसाठी केला जातो; पण वेदनाशामक बनविण्याचा हा पहिलाच प्रयत्न असल्याचे 'लिव्हरपूल स्कूल ऑफ ट्रॉपिकल मेडिसीन' या संस्थेतील डॉ.निकोल्स सांगतात या वेदनाशामकाचा प्रयोग यशस्वी झाल्यास, तो अत्यंत उपयुक्त ठरेल, असेही 'बी.बी.सी. न्यूज ने म्हटले आहे.

Scanned with OKEN Scanner

Informative

Biotechnology is the development and utilization of biological processes, forms and systems for obtaining maximum benefits to man and other forms of life. Biotechnology is playing very important role in the life of man, especially in the field fo agriculture, environment, medicine and health care, also in bioinformatics.

BIOTECHNOLOGY
Importance To Mankind

Ashwini Patil, B.Sc.III (Biotechnology)

Biotechnology is the use of living organisms in systems or processes for the manufacture of useful products. It may involve alage, bacteria, fungi, yeast, cells of higher plants and animals or subsystems of any of these or isolated components from living matter.

The term biotechnology was coined in 1917 by a Hungarian Engineer, Karl Ereky to describe a process for large scale production of pigs. The traditional biotechnology refers to the conventional technology which have been used for many centuries. Beer, wine, cheese and many foods have been produced using traditional biotechnology.

While the modern biotechnology involve the use of capability of science to change the genetic material for getting new products for specific requirement through recombinanat DNA technology and its socio-political impact.

Biotechnology is truly multidisciplinary in nature and it encompasses several disciplines of basic sciences and engineering. Many areas of biotechnology have arisen through the interaction between various parts of biology and engineering, biochemistry, biophysics, cell biology, colloid chemistry, embryology, ecology, genetics, immunology, molecular biology, medical chemistry, pharmacology, polymer chemistry and virology.

Following are some areas where biotechnology has done the best.

1. Health care-

The maximum benefits of biotechnology has been utilised by health care. Biotechnology derived proteins and ploypeptides form the new class of potential drugs. For example, insulin was primarily extracted from slaughter animals. Since 1982 human insulin (Humulin R) has been produced by microorganisms in fermenters. Similarly

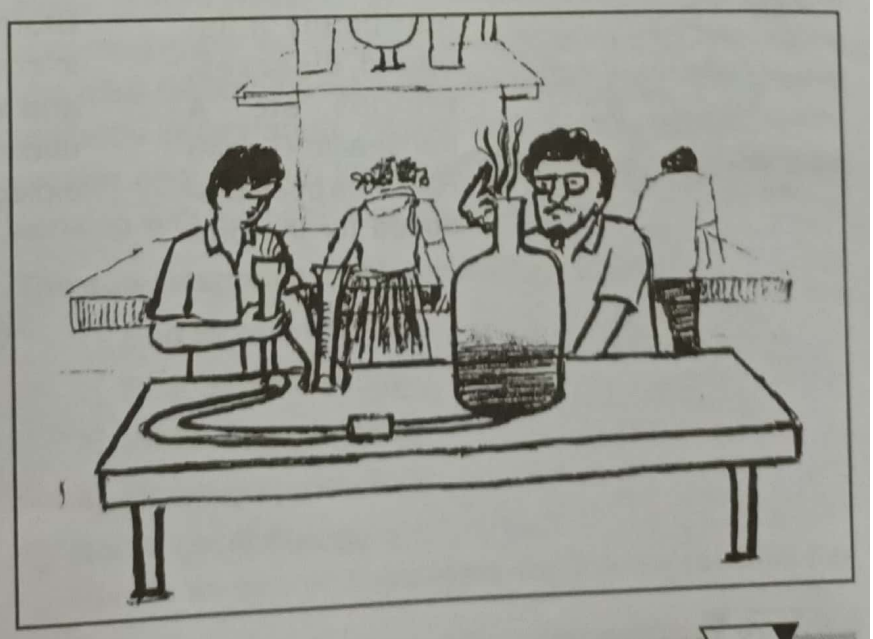

Scanned with OKEN Scanner

hepatitis B vaccines namely Recombivax HB^R. Guni^R, Shanvac^R etc. are the genetically engineered vaccines produced biotechnology. Number of products are produced including interferon, Human urkinase (TPA). Insulin, Human factorIV, Lympholines, Serum albumin, tissue plasminogen activator and somatostatin.

2. Agriculture -

Biotechnology is making new ground in the food or agricultural area. Bovine somatotropin (a hormone administered to cocos to increase milk production) typifies an example of biotechnology product testing public acceptance. Similarly the Flavrsarv TM tomato (produced by transgenic plants engineered by antisense technology to preserve flavour texture and quality) is a new breed of value added foods. Food bio-technology offers valuable and viable alternative to food problems and a solution to nutritioally influenced diseases, arthritis etc. A transgenic 'Golden Rice' has been produced for the production of vitamin A. Several insect resistant transgenic B1 plants have been produced by incorporating insectisidal producing Bt gene of Bacillus thuringeinsis into the desired plants. Molecular pharming is a new concept where therapeutic drugs are produced in farm animals.

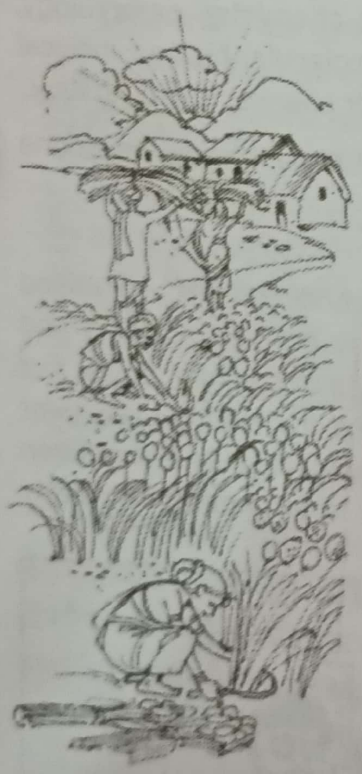

3. Human Genome Project (HGP)-

The major landmark in human history is the human geome sequence. Almost the whole human genome has been sequenced and chromosome map has been developed in various laboratories world wide through coordinated efforts. There are about 33,000 functional genes in human. More than 97% genes are non-functional.

4. Environment -

Biorcmediation is the use of microorganisms to detoxify pollutants, present in the environment usually as soil or water sediments. The pollutants cause several health problems. Microorganisms which show potential to degradation of oil, pesticides and fertilizers belong to the genera of bacteria Pseudomonas, Micrococcus, Bacillus and fungi Candida, Clddosporium, Torulopsis, Trichoderma etc.

5. Bioinformatics -

Bioinformatics is the application of information sciences (mathematics, statistics and computer scineces) to increase the understnading of biology, biochemistry, and biological data.

Scanned with OKEN Scanner

Biotechnology include recombinant DNA manipulations, monoclonal antibody preparations, tissue culture, protoplast fusion, protein engineering, immobilised enzyme, cellcatalyst, sensing with aid of biological molecules.

BIOTECHNOLOGY
A Third Wave In Biology

Karishma Shaikh, B.Sc.III (Biotechnology)

Biotechnology is a field of applied biology that involves the use of living organisms and bioproceses in engineering, technology, medicine and other fields requiring bioproducts. Biotechnology also utilizes these products for manufacturing purpose. Modern use of similar terms includes genetic engineering as well as cell and tissue culture technologies. The concept encompasses a wide range of procedured for modifying living organisms according to human purposes going back to demonstration of animals, cultivation of plants and imporvements to these through breeding programs that employ artificial selection and hybridization. Consequently, Biotechnology has become the world's fastest growing and most rapidly changing technology.

United States Congress's office of Technology Assessment defined Biotechnology "Any technique that used living organisms to make or modify a product, to improve plants or animals or to develop microorganisms for specific uses.

The story of the use of biological systems for the fulfillment of human needs perhaps started in 6000 BC when Smerians and Babylonians fermented a kind of Beer. Beginning with fermentation, use of biological processes then experienced many changes over the centuries. However, greatest revolution until now commenced with 1970's and 1980's when a product of interaction between the scinece of biology and technology came into wider existence.

Biotechnology is the third wave in biological science and represents such an interface of basic and applied sciences, where gradual and subtle transformation of science into technology can be witnessed. The prokaryotes, eukaryotic algas, glycophytes and halophytes all are likely to contribute in commercially viable future propostitions. The techniques includes recombinanat DNA manipulations, monoclonal antibody preparation, tissue culture, protoplast fusion, protein engineering, immobilized enzyme, cell catalysis, sensing with aid of biological molecules.

The sub-categories of Biotechnology include,

1] Red Biotechnology
2] Blue Biotechnology
3] White Biotechnology
4] Green Biotechnology

1] Red Biotechnology :-

Refers to use of organisms for the improvement of

Scanned with OKEN Scanner

medical processes. Ex-Production of vaccine, antibiotics, drug etc.

2] **Blue Biotechnology :-**
It is concerned with the application of molecular biological methods to marine and freshwater organisms. It involves the use of these organisms and their derivatives.

3] **White Biotechnology :-**
Refers to biotechnology applied to industrial processes. It involves use of organisms and enzymes for the processing and production of chemicals, materials, energy.

4] **Green Biotechnology :-**
It deals with use of environmentally friendly solution as an alternative to traditonal agriculture, horticulture and animal breeding processes. Ex - Designing of transqenic plants that are modified for improved variety.

❑ ❑ ❑ ❑

माहितीपर

Immunity To Viruses Does Not Lower With Age

Bhushankumar Pawar, B.Sc.II

Immune system is the defence system of body. The body is protected from the attack of virsues and bacteria. In the present article, immunity does not lower with age has been described in precise manner.

A person's immmune system does not shut down with age, according to new study. A specialised class of immune cells, known as T-Cells can responds to virus infections in an older person. With the some vigour as those from young person. McMaster University researches found. "for a long time, it was thought that the elderly were at a higher risk of infections because they lacked these immune cells, but that simply isn't the case," said Jonathan Bramson, the study's principal investigator.

"The elderly are certainly capable of developing immunity to viruses", Bramson said in a statement. These results have important implications for vaccination of elderly indiviuals. Currently, vaccines for the elderly aren't designed to elicit responses from these immune cells and this might explain the lack of effective protection from the flu vaccine. Vaccine specifically designed to generate T-Cell immunity may be more effective at protecting older adults. The study was published in the journal PLOS pathogens.

❑ ❑ ❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

सदर लेखामध्ये साखरेचे दुष्परिणाम याविषयी सविस्तरपणे सोप्या भाषेमध्ये चर्चा केली आहे. साखरेचे अतिरिक्त सेवन हे मधुमेहाचे कारण होऊ शकते. आज भारतामध्ये मधुमेहाचे रुग्ण प्रचंड संख्येने असूनसुध्दा साखरेचे दुष्परिणामाबद्दल लोकांमध्ये अज्ञान आहे. प्रस्तुत लेखामध्ये संबंधित बाबीवर प्रकाशझोत टाकण्यात आला आहे.

साखर : किती हानिकारक !

कु.प्रियांका शिवदास, बी.एस्सी.२

वैज्ञानिक तंत्रज्ञान विकसित होण्यापूर्वी खाद्यपदार्थांमध्ये कधीही साखर घातली जात नव्हती. गोड फळे किंवा शर्करायुक्त पदार्थांमधील शर्करा रुपांतरित करुन आवश्यक प्रमाणात वापरली जात होती यामुळेच आपले पूर्वज दीर्घजीवी व जीवनाच्या अंतिम क्षणापर्यंत कार्यक्षम राहत असत.

आजकाल लोकांचा असा भ्रम झाला आहे की शुभ्र साखर खाणे हे सभ्य लोकांचे लक्षण आहे आणि गूळ, काकवी इ. स्वस्त शर्करायुक्त पदार्थ गरीबांसाठी आहेत. यामुळेच प्रामुख्याने उच्च व मध्यमवर्गीय लोकांमध्येच मधुमेहाचा रोग आढळून येतो.

पांढरी शुभ्र दिसणारी टी साखर शरीराला कसलेही पोषकतत्त्व पुरवीत नाही. उलट ही साखर पचविण्यासाठी शरीराला शक्ती खर्च करावी लागते, परिणामी शक्तीचे भांडार रिकामे होते तसेच ती शरीरातील तत्त्वांचे शोषण करुन महत्त्वाच्या तत्त्वांचा नाश करते. ही साखर इन्सुलीन तयार करणाऱ्या ग्रंथीवर असा परिणाम करते की त्या ग्रंथीची इन्सुलीन बनविण्याची शक्तीच हळूहळू नष्ट होते. याची निष्पत्ती मधुमेहासारख्या व्याधींमध्ये होते.

शरीरात ऊर्जानिर्मितीसाठी कार्बोहायड्रेट्समध्ये साखरेचे योगदान सर्वाधिक आहे. परंतु याचा अर्थ असा नव्हे की शुध्द साखरेचाच उपयोग करावा. साखर एक संथ व पांढरे विष (Slow and White Poison) आहे. जे लोक गुळ सोडून साखर (खडीसाखर नव्हे) खात आहेत, त्यांच्या स्वास्थ्याचे निरंतन पतन होत आहे. असा एका सर्वेक्षणाचा रिपोर्ट आहे.

ब्रिटनचे प्रोफेसर जॉन युडकीन साखरेला 'पांढरे विष' (white poision) संबोधतात. त्यांनी हे सिध्द केले आहे की शरीराला साखरेची काहीही आवश्यकता नसते, दूध, धान्य, फळे, फळभाज्या यांचे मनुष्य जेवढे सेवन करतो त्यातून शरीराला आवश्यक तेवढ्या प्रमाणात साखरेचा पुरवठा होतो. बहुसंख्य लोक असे मानतात की साखरेने त्वरित शक्ती येते. परंतु ही अत्यंत चुकीची कल्पना आहे.

साखरेत फक्त गोडी आहे आणि जीवनसत्त्वांच्या दृष्टीने तर हा केवळ कचराच आहे. साखर खाल्ल्याने रक्तातील कोलेस्टेरॉलचे प्रमाण वाढते. यामुळे रक्तवाहिन्यांच्या भित्ती जाड होऊ लागतात. परिणामी रक्तदाब व हृदयविकाराच्या तक्रारी जडतात. एका जपानी डॉक्टरने २० देशांमध्ये संशोधन करुन असे सांगितले होते की दक्षिण आफ्रिकेतील हब्शी लोकांमध्ये व मसाई व सुंबरु जातीच्या लोकांमध्ये हृदयविकाराचे

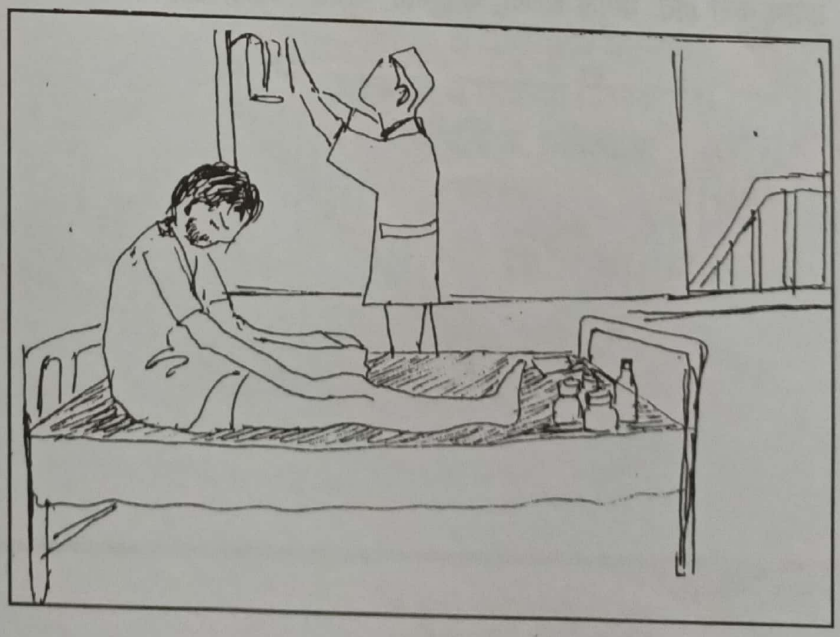

Scanned with OKEN Scanner

नामोनिशाणही नाही, कारण ते लोक अजिबात साखर खात नाहीत.

अति प्रमाणात साखर खाल्ल्याने हायपरग्लुकेमिया नावाचा रोग होतो. यामुळे खोटी भूक लागते. दुर्बलता जाणवते, कंप सुटून रुग्ण कधीकधी मूर्च्छित होतो. साखरेचे पचन होत असताना आम्ल (Acid) उत्पन्न होते. त्यामुळे जठरात व लहान आतड्यांमध्ये एक प्रकारची जळजळ होते. अमेरिकेचे डॉ.हेनिंग्ट यांनी असा शोध लावला आहे की चॉकलेटमध्ये असणारा टायरामीन नावाचा पदार्थ डोकेदुखी निर्माण करतो. साखर व चॉकलेटमुळे अर्धशिशीचे दुखणे उत्पन्न होते.

शुध्दीकरण प्रक्रियेमुळे साखरेत कसल्याही प्रकारची खनिजे, लवण, जीवनसत्त्वे किंवा एन्झाईम्स शिल्लक राहत नाहीत. यामुळेच साखरेचे निरंतन सेवन केल्याने अनेक प्रकारच्या विकृती व व्याधी निर्माण होऊ लागतात.

साखर किंवा गोड पदार्थ अधिक प्रमाणात खाल्ल्याने शरीरातील कॅल्शियम व फॉस्फरस यांचे संतुलन बिघडते, जे सर्वसाधारणपणे ५:२ अशा प्रमाणात असते. साखर पचविण्यासाठी शरीरात कॅल्शियमची आवश्यकता असते आणि कॅल्शियमच्या कमतरतेमुळे संधिवात, कॅन्सर, विषाणू संक्रमण इ.रोग होण्याची शक्यता वाढते. गोड पदार्थ अधिक प्रमाणात खाल्ल्याने शरीरातील पचनक्रियेत बी-कॉम्प्लेक्स व्हिटॅमिनचे प्रमाण कमी होऊ लागते. यामुळे अपचन, अजीर्ण, त्वचेचे रोग, हृदयरोग, कोलायटिस, स्नायूंच्या कार्यासंबंधीचे आजार यांचे प्रमाण वाढण्यास मदत होते.

अधिक प्रमाणात साखर खाल्ल्याने यकृतातील ग्लायकोजेनचे प्रमाण कमी होते. यामुळे थकवा, उद्विग्नता, गोंधळून जाणे, डोके दुखणे, दमा, डायबिटीजच्या व्याधी माणसाला घेरतात आणि अकाली मृत्यूच्या दाढेत ढकलतात.

लंडन मेडिकल कॉलेजचे प्रसिध्द हृदयरोग विशेषज्ञ डॉ.लुईकीन अधिकांश हृदयविकारांसाठी साखरेलाच जबाबदार मानतात. ते ऊर्जाप्राप्तीसाठी गूळ, खजूर, मनुके, द्राक्षे, मध, आंबे, केळी, मोसंबी, खरबूज, पपई, ऊस, रताळे इ. वापरण्याचा सल्ला देतात.

साखरेबद्दल वैज्ञानिकांची मते :-

''हृदयविकारांसाठी चरबीएवढीच साखर जबाबदार आहे. कॉफी पिणाऱ्या लोकांसाठी कॉफी इतकी हानिकारक नाही. जितकी त्यात असणारी साखर हानिकारक आहे.'' *-प्रो.जॉन युडकीन, लंडन.*

''पांढरी साखर ही एक प्रकारची नशा आहे आणि शरीरावर तिचा खोलवर गंभीर परिणाम होतो.'' *-प्रो.लिडा क्लार्क*

''साखरेला चमकदार बनविण्याच्या प्रक्रियेत चुना, कार्बनडायऑक्साईड, कॅल्शियम, फॉस्फेट, फॉस्फॉरिक ॲसिड, अल्ट्रामरीन ब्ल्यू व प्राण्यांच्या हाडांचे चूर्ण वापरले जाते. साखर इतकी गरम केली जाते की त्यातील प्रोटीन्स नष्ट होतात. अमृताचे रुपांतर विषात होते. पांढरी साखर लाल मिरचीपेक्षाही अधिक हानिकारक आहे. साखरेमुळे वीर्य पाण्यासारखे पातळ होऊन स्वप्नदोष, रक्तदाब, प्रमेह व मूत्रविकार जडतात. वीर्यदोषांनी ग्रस्त पुरुष व प्रदररोगाने ग्रस्त स्त्रिया साखरेचे सेवन बंद करुन अद्भुत लाभ मिळवू शकतात. *-डॉ.सुरेंद्र प्रसाद*

Scanned with OKEN Scanner

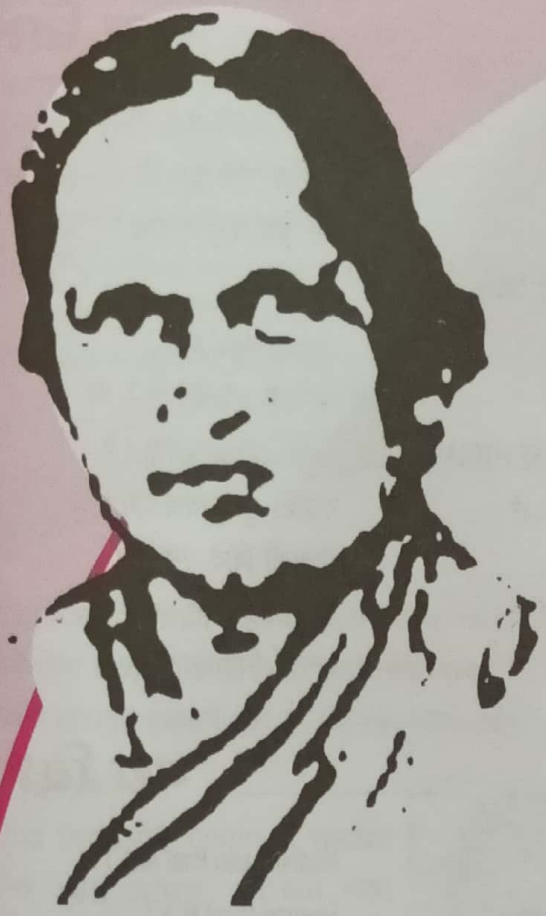

का न जाणे पराचिये
अंतरिचे सुखदुःख
कास या हे मन आता
होऊ पाहे अंतर्मुख

— मृगजळातील इंदिरा संत

प्रतिबिंब

पदवीपूर्व व पदव्युत्तर स्तरावर
अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा
साहित्यिक अविष्कार

विभागीय संपादक
प्रा.सौ.सुजाता मोहिते

रयत शिक्षण संस्थेचे,
सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, कराड

सद्गुरू

सन २०१२-१३

Scanned with OKEN Scanner

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

ललित	दीपशिखा	प्रज्ञा येवले ११ वी	९१
व्यक्तिचित्रण	त्या होत्या म्हणून	शुभम मोरे ११ वी	९३
व्यक्तिचित्रण	बहुजनाचे कैवारी महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे	प्रा.आर.वाय.जाधव	९५
Informative	Yesterday-Today	Suvrna Misal M.A.1	९८
वैचारिक	ग्रंथा: एव गुरव: ।	वैष्णवी लोखंडे १२ वी	९९
Informative	MOYAN : FIRST CHINESE LITERATURE	Sanjivani Lawand M.A.2	१००
कहानी	गौरी : गाँव का आदर्श	स्वाति कुसूरकर एम.ए.१	१०३
वैचारिक	नर से बढकर नारी	वैशाली शिंदे एम.ए.१	१०५
वैचारिक	दहेज	हणमंत हडपद एम.ए.१	१०७
सामाजिक	हे थांबायला हवं	सुवर्णा मिसाळ एम.ए.१	१०९

पद्य विभाग

Morality	Madhumeeta Patil M.A.1	९४
Educational Related Song	Suvarna Misal M.A.1	९४
जीवनाच्या समुद्रात	श्रुती कसबे १२ वी	९७
Three Valuable Things	Suvarna Misal M.A.1	१०२
कष्ट	अल्तिया मुजावर ११ वी	१०२
स्त्री	नूरजहाँ पटेल एम.ए.१	१०६
वो	अपर्णा कांबळे एम.ए.१	१०८
बेटियाँ	वैशाली शिंदे एम.ए.१	१०८

प्रतिबिंब

पदवीपूर्व व पदव्युत्तर स्तरावर अध्ययन करणाऱ्या विद्यार्थ्यांचा साहित्यिक अविष्कार

Scanned with OKEN Scanner

अतिशय सामान्य परिस्थिती, शिक्षणासाठी प्रतिकुल वातावरण, वय लहान, अस असताना सुद्धा नीता बिजुले, पल्लवी कांबळे, रेश्मा पठाण, संगीता वेसावे, सुनीता पोले, प्रेमा, वैभवी उलगाले, आंचल बागडे यांसारख्या मुलींनी केवळ समाजाशीच नाहीतर आपल्या पालकांशी सुद्धा कसा खंबीरपणे लढा दिला व आपल्या ध्येयापर्यंत कशा पोहचल्या याची ही लखलखती गोष्ट.

दीपशिखा

कु.प्रज्ञा येवले, ११ वी शास्त्र

यांचे कार्य म्हणजे इतरजणींसाठी लखलखती दीपशिखांच. दिव्याने दिवा लागून एक दीपमाळ तयार होते व ती इतरांना प्रकाश देते, मार्ग दाखवते त्याप्रमाणेच या तेजस्वी दीपशिखाच.

नीता बिजुले

या धिटुकलीने गावातल्या सगळ्या मुलींना एकत्र आणलं. त्यांच्या एका मैत्रिणीचा बालविवाह या सगळ्यांनी मिळून यशस्वीपणे रोखला. तिच्या घरी तीन दिवस ठिय्या दिला आणि लग्न रोखलं.

'मी इन्स्पेक्टर होणार आणि कुणाला चुकीचं काम करु देणार नाही.'

'मी सीए होणार आणि भावंडांना पण शिकवणार....'

'मला शिकवायला आवडतं.....मी टीचर होणार....'

पल्लवी कांबळे

लातूरच्या पल्लवीचं लग्न तिचा काका गेल्यावर ठरलं. काकाच्या मनात पुतणीला शिकवायचं होतं. पण काका गेल्यावर परिस्थिती बदलली. लग्न लवकर करणं का योग्य नाही, याविषयी पल्लवीनं आजीला पटवलं. मग आजी-आजोबांची भांडणं झाली. पण तिच्या मामानं तिच्या शिक्षणाची जबाबदारी घेतली आणि सगळी गाडी पुन्हा रुळावर आली. आता पुरस्कार मिळाल्यानंतर तीही खूश, आजोबाही खूश.... आजोबांनी दिलेला नवा मोबाइल अगदी आनंदानं हातात मिरवते. सी.ए होणारच पण सोबत जसं मला माझ्या मामांनी शिकायला प्रोत्साहन दिलं. तसं मीही माझ्या भावंडांना शिकवणार हे सांगायला ती विसरत नाही.

रेश्मा पठाण

या सगळ्यांमध्ये एकदम बिनधास्त बोलणारी. तिला पहायला आलेल्या मुलालादेखील तिनं आसचं सरळ बोलून गारद केलं. मुलगा बघायला आल्यावर ही सरळ उठून गेली. 'मला लग्न करायचं नाही, तर मग त्याच्यासमोर बसून तो काय माझी पुजा करणार का' असा वर सवाल....लग्नाला विरोध म्हणून दोन दिवस उपाशी राहिली. तुम्ही मला लग्नात दोन एकर शेती देणार म्हणून लोकं माझा हात मागायला येतात हे तिन तिच्या बाबांना पटवून दिलं. गावातनं तिच्या वागण्याला आणि शिक्षणाला विरोध आहे. तिनं ॲडमिशन घेऊ नये म्हणून गावातली लोक तिच्या मागे गेली होती. मारहाण झाली, पण ती बधली नाही. चार भाऊ आणि वडिलांच्या पाठिंब्यानं आता तिचं शिक्षण सुरु आहे. हा पुरस्कार मिळाल्यावर बाबांनी चार नवे ड्रेस घेतले हे सांगायला विसरत नाही.

संगीता वेसावे

संगीताचं गाव नंदुरबारमधलं. तिचं गाव सरदारसरोवरात बुडल्यानंतर घर पुन: पुन्हा बदलावं लागलं. तिच्या बहिणीचंही लग्न लहान वयात झालं. 'आपल्या आयुष्याचं नुकसान झालं नाही पाहिजे...' हे नंदूरबारच्या संगीताच्या डोक्यात फिट्ट बसलेलं आहे. म्हणून एका दारूड्या मुलाशी होऊ घातलेलं लग्न तिनं

Scanned with OKEN Scanner

घरात धमकी देऊन थांबवलं. तिला ११ भाऊ बहिणी आहेत. आणि आपल्या सगळ्या भावंडांना दम देऊन शाळेत पाठवायचं काम करायला ती चुकत नाही तर तिची छेड काढणाऱ्या माणसाच्या थोबाडीत मारून त्याच्याच घरी जाऊन धमकी देण्याची धमकही तिच्या अंगात आहे. आता संगीता अकरावीत आहे.

सुनिता पोले

परभणीच्या सुनीताचं लग्न ती नववीत असताना ठरतं होतं .... तिनं शाळेतल्या सरांना गाठलं आणि परिस्थिती सांगितली ... लग्न तर टळलंच, पण आता सुनीता तालुक्याच्या शाळेत शिकते, राज्यपातळीवर बॅडमिंटनही खेळते.

अ.ब.क.

या सगळ्या जणींच्या आई-बाबांनी त्यांच्या हट्टापुढे मान झुकवली, अपवाद फक्त गडचिरोली जिल्ह्यातल्या एका मुलीचा. तिला नाव आहे, पण आपण म्हणून अ.ब.क. शेतात काम करायला कोणी नाही. म्हणून तिच्या घरच्यांनी एका निरक्षर मुलासोबत तिचं लग्न ठरवलं. तो मुलगा घरजावयासारखं तिच्या घरी राहतोय, हिनं मात्र लग्नाला विरोध केला म्हणून आई-बाबांनी घराबाहेर काढलं. पण तिच्या हिमतीची दाद द्यायला हवी. मैत्रिणीकडून उसने पैसे घेऊन तिनं आपलं शिक्षण सुरू ठेवलंय. मोठ्या बहिणीचा तिला पाठिंबा आहे. लहानसहान काम करून थोडे पैसे मिळवते. पण आई-बाबा आता आपल्यासोबत नाहीत हे सांगताना मात्र तिच्या डोळ्यातून पाण्याच्या धारा लागतात. तिची ही कहाणी ऐकल्यावर आता तिचं खरं नाव का नाही दिलेलं इथे, हे कशाला वेगळं सांगायला हवं ?

प्रेमा

या मुलींमधलीच प्रेमा म्हणजे एक खरीखुरी कार्यकर्ती फक्त वयाने लहान. ती मुंबईत आली. ते तिच्या मैत्रिणीला धृपदाला मिळणारा सन्मान स्वीकारण्यासाठी. १८ वर्षापेक्षा लहान असतानाच धृपदाचं लग्न ठरलं. प्रेमा आणि धृपदानं मिळून घरच्यांना समजावलं. लग्न मोडल नाही, तर पुढे ढकललं. १८ वर्ष पूर्ण झाल्यावर लग्न केलं.

वैभवी उलमाले

या सगळ्या मुलींमध्ये चटपट बोलणारी-एकदम कॉन्फिडंट-वैभवी उलमाले. ती तिसरीत असताना वडील गेले. पण लेकीला शिकवायचं हे तिच्या आईच्या मनानंही घेतल होतं. मग घरातला आजोबांचा विरोध सहन करूनही शिक्षण सुरूच राहिलं. वैभवीतले नेतृत्व गुण ती बोलायला लागली की दिसतात. तिने गावातल्या मुलींना एका गटात बांधले आहे. त्यांचा उल्लेख ती 'आपल्या मुली' अशी करते. या तिच्या मुलींच्या सोबतीनं तिनं गावात होणारा बालविवाह रोखला. त्या घरचे मानले नाहीत, तोपर्यंत रोज त्या घरात जाऊण ठाणं मांडलं. शेवटी या मुलीच्या रोजच्या बैठकीला घरचे कंटाळले आणि लग्न लांबणीवर गेलं. वैभवी टीचर होणार आहे. 'संपत्तीला कोणी विचारत नाहीत शिक्षणाला विचारतात.' असं ती सहज बोलून जाते.

आंचल बागडे

या सगळ्यांमध्ये लहान. फक्त सहावीत आहे. तिचं गाव इतकं छोटं आहे. की गावात डॉक्टरही नाही .... कुणी आजारी पडलं की अंधश्रध्दांना ऊत येतो .... आंचलला हे सगळं पटत नाही. शाळेत जाणारी आंचल तिच्यापरीने या मोठ्यांना समजावण्याचा प्रयत्न करते ..... शाळेत न येणाऱ्या मुलांच्या घरी जाऊन ती सगळी शाळेत येतील यासाठी पाठपुरावा करते, त्यांचा अभ्यास घेते. तिच्या याच कामासाठी तिचा नवज्योती पुरस्काराने गौरव करण्यात आला. बाकी सगळ्यांची गोष्ट मात्र हिच्यापेक्षा वेगळी आहे. या सगळ्याजणींनी आपलं किंवा दुसऱ्या मुलीचं कमी वयातलं लग्न थांबवण्यासाठी जे जे केलं, ते ऐकताना थक्क व्हायला होतं.

Scanned with OKEN Scanner

पूर्वी आपल्या समाजात स्त्रियांना काहीच स्थान नव्हतं. पायातल्या वहाणा, पायपुसणं, बटिक किंवा दासी, पापाचे मुळ, उपभोगाची वस्तू फक्त..... 'चूल आणि मूल' हे तिच्या पाचवीलाच पुजलेलं. त्याच्यात जर वैधव्य प्राप्त झालं तर वेदनेला व दुःखाला अंतच नसे.

त्या होत्या म्हणून....

शुभम मोरे, ११ वी शास्त्र

सगळ्या रूढी प्रथा परंपरा यामध्ये करकचून बांधली गेली होती ती स्त्रीच.... अशा स्त्रियांच्या दुःखाला वाचा फोडून, संसाराच्या बंदिस्त बंदिवासातून तिला मुक्त करून शिक्षणाने, कर्तृत्वाने मोकळा श्वास घ्यायला लावायला ज्यांनी अथक परिश्रम केले त्यामध्ये फुले दांपत्य, आनंदी बाई जोशी, रमाबाई रानडे, बहिणाबाई, जनाबाई, झाशीची राणी, अहिल्याबाई होळकर, जीजाबाई यांचा मोलाचा वाटा आहे.

त्यांनी स्त्रियांच्या मनात स्फुल्लींग फुलवला, आम्ही केवळ उपभोगाची वस्तू नसून आमच्या मुळेच घर, कुटुंब, समाज, संस्कृती हजारो वर्षे टिकून आहे कारण आम्ही आहोत म्हणून.....

'पायातलं पाय पुसणं,
पुरूषांच्या गळ्यातलं लोढणं
असं होत बाईचं जिणं
स्त्री जन्माचं रडगाणं'

अगदी पूर्वीपासून हीच तर स्त्रियांच्या जन्माची कहाणी होती. पुरुषप्रधान संस्कृतीमध्ये स्त्रियांना नेहमीच दुय्यम स्थान दिलेले आढळते. भारताच्या वैविध्यपूर्ण संस्कृतीमध्ये विविध जाती-धर्माचे लोक वास्तव्य करत आहेत. जात कोणतीही असो, धर्म कोणताही असो, स्त्रियांची जात मात्र एकच यात मात्र उच्चनिचता असा कोणताच भेदभाव नव्हता. मग ती स्त्री ब्राह्मणांची असो किंवा शूद्रांची ती अन्यायाची, वासनेची बळी ठरत असे.

'चूल आणि मूल' 'चार भिंतीच्या आत' 'उंबरठ्याच्या आतली जात' अशी वाक्य स्त्रियांसाठी संबोधली जात होती. हुंडापध्दत, केशवपन, सतीप्रथा या सर्व प्रथा व रूढी या फक्त स्त्रियांसाठीच होत्या. इतिहासात पुरूषाच्या मानसन्मानाला बाधा पोहचेल अशी कोणतीच प्रथा नव्हती. आणि आजही नाही.

या भारतभूमीच्या विकासासाठी अशा काही स्त्रिया जन्माला आल्या की, त्यांच्यामुळेच तर चूल आणि मूल संभाळणारी स्त्री आज अभिमानाने चूल आणि मूल सांभाळून समाजामध्ये वावरत आहे. बचत गटांच्या माध्यमातून स्त्रिया आपले भविष्य उज्ज्वल घडवू पाहत आहेत. या अशा स्त्रियांमुळेच तर घर, कुटुंब, समाज, संस्कृती हजारो वर्षापासून टिकून आहे. जिवंत आहे.

'स्त्री म्हणजे उपभोगाची दासी
तरी तिची जागा पायाशी
हुकूमाची ती बटीक
ती कोंडलेली चार भिंतीत'

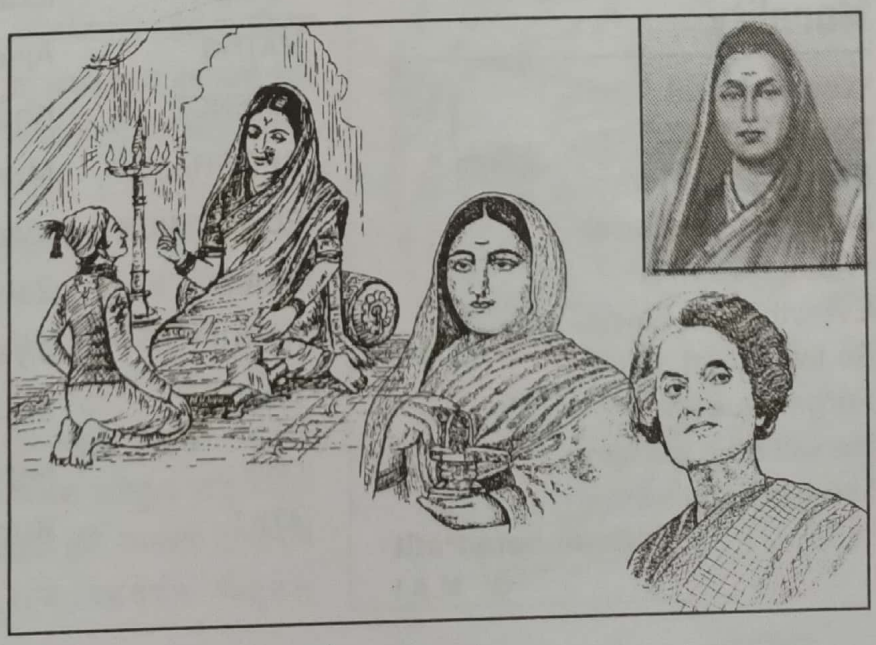

Scanned with OKEN Scanner

अशी ही इतिहासजमा झालेली कहाणी आहे. 'उपभोगाची दासी' म्हणून संबोधलेली ही स्त्री त्यांच्यामुळेच तर पुरूषांच्या खांद्याला खांदा भिडवून काम करताना दिसत आहे.

'त्या' म्हणजेच 'सावित्रीबाई फुले, आनंदीबाई जोशी, राणी लक्ष्मीबाई, जिजाबाई, स्त्रीयांची कहाणी आपल्या ओव्यांमधून व्यक्त करणारी बहिणाबाई अशा या स्त्रियांमुळेच लाखो स्त्रिया या चार भिंतीच्या बंदिवासातून मुक्तपणं विहार करताना आज आपल्याला दिसतात.

सावित्रीबाई फुलेंनी तर आठ-नऊ मुलींवर सुरू केलेल्या शाळेत आज लाखो करोडो मुली शिक्षण घेत आहेत. अडाणी, निरक्षर बहिणाबाईच्या कवितेच्या ओवींच्या जगात असंख्य स्त्रिया कवियत्री म्हणून आपले क्षेत्र निवडत आहेत. आनंदीबाई जोशी ज्या पहिली 'महिला डॉक्टर' म्हणून ओळखल्या जाणाऱ्या या महिलेचा आदर्श घेऊन असंख्य स्त्रिया वैद्यकिय क्षेत्रात उंच भरारी मारताना दिसत आहेत.

खेडोपाड्यात वाड्यावस्तीवरही असंख्य स्त्रियां 'बचतगटाच्या' माध्यमातून आपले उज्ज्वल भविष्य घडवत आहेत. पुरूषाच्या वासनेला बळी पडणारी स्त्री आज पुढे पाऊल टाकताना दिसते आहे.

'मुली वसा सावित्रीचा
मुली बहिणाईची गाणी
मुली अहिल्येचे दातृत्व
मुलगी झाशीची राणी'

हे सत्य असताना देखील 'मुलगा म्हणजे वंशाचा दिवा' असे मानणाऱ्या लोकांमुळेच 'लेक वाचवा' ही मोहिम जनमानसात राबवावी लागत आहे. कदाचीत एक वेळ अशी येईल की, भविष्य काळामध्ये या लोकांना वंशाचा दिवा तर मिळल पण 'पणती' कधीच मिळणार नाही. म्हणून आम्ही सर्व मुली समाजातील 'आई वडिलांना सांगू इच्छितो की,

'स्त्री भ्रुण हत्या रोखणे
केवळ तुमच्याच हातात
कुलदिपिका वंशाची रक्षण करा उदरात'

❑ ❑ ❑ ❑

Morality

What is Moral
Don't Quarrel
Everything in Fire
Because of Quarrel
Without Quarrel
Everything is Fair
So live Moral
Forget Quarrel
life will be a blessing
like glowing flowers.

Madhumeeta Patil
M.A.I

Education Related Songs

SCHOOL - Apni to paatshala masti ki pathshala
TUTION - Idher chala mai udher chaia
MATHS - Ajeeb dastan hai yeh kaha suru kaha knatm.
SCIENCE - Khushi se khud khushi kar le.
GEOGRAPHY - Musafir hu mai yaro na ghar hai ria thikana.
ECONOMICS - Kyu paisa paisa krti hai kyu paise pe marti hai.
EXAM - Zahrili raatey ninde udd jati h.
RESULT - Jiya dhadk dhadk jay
PASS - aaj mai upar asman niche
FAIL - jag suna suna lage.
ATKT - Kuch to baki he.

Suvarna Misal
M.A.I

Scanned with OKEN Scanner

श्रीनिवास रामानुजांसारखे व्यक्तिमत्त्व कोणत्याही विशेषणांच्या चौकटीत बसू शकत नाही. त्यांची प्रज्ञा, चिकाटी, प्रतिभा व अखंड उद्यमशीलता या साऱ्यांच्या जोरावर त्यांनी केलेले कार्य हे काळातीत असेच आहे. त्यांचे मुलभूत स्वरूपाचे काम कायमच दीपस्तंभासारखे तरूण बुध्दिवंतांना सतत मार्गदर्शक ठरणारे असते.

बहुजनांचे कैवारी : महर्षी विट्ठल रामजी शिंदे

शब्दांकन : प्रा.आर.वाय.जाधव

महान समाजसुधारक महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे यांची पुण्यतिथी रयत शिक्षण संस्थेच्यावतीने 'सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, कराड' येथे साजरी करण्यात आली या कार्यक्रमाचे प्रमुख पाहुणे प्रा. डॉ. एन. डी. पाटील होते. या कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी ॲड. रवींद्र पवार होते. त्यावेळी प्रा. एन. डी. पाटील यांनी केलेल्या भाषणाचा हा गोषवारा.

एकोणीसाव्या शतकातील दिग्गज समाज सुधारकांमध्ये व विचारवंतामध्ये महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे यांचे स्थान अनन्यसाधारण होते. विसाव्या शतकातील राजकारणावर महर्षींच्या विचार विश्वाची व कार्यकतृत्वाची मोहिनी पडलेली दिसते. समाज सुधारकांच्या मालिकेतील थोर परंतू झाकले माणिक असेच त्यांचे वर्णन करावे लागेल. जेष्ठ विचारवंत व लेखक गं. बा. सरदार यांनी 'महाराष्ट्राचे उपेक्षित मानकरी' असे एक पुस्तक लिहीले, पण याही ग्रंथामध्ये महर्षींच्या नावाचा उल्लेख नाही. महर्षींनी १९०३ साली ऑक्सफर्ड विद्यापीठातून धर्माचा तौलनिक अभ्यास केला व प्रार्थना समाजाचे प्रचारक बनले. या प्रचार दौऱ्यातच ते नगर जिल्ह्यातील भिंगार येथे गेले असतानाच त्यांना आढळून आले की भारतीय समाजापैकी १/६ अस्पृश्य विभाग हा सामाजिक तुरूंगामध्ये खितपत पडलेला आहे. ब्रिटीशांविरूध्द स्वातंत्र्याची चळवळ सुरू असताना महर्षींनी गांधीजींच्यापुर्वी १४ वर्षे अस्पृश्यांची सामाजिक तुरूंगातून मुक्तता व्हावी यासाठी देशाच्या पातळीवर संस्थात्मक उभारणी केली. यासाठी त्यांनी Depressed Classes Mission ची स्थापना केली. १८८५ साली स्थापन झालेल्या इंडियन नॅशनल काँग्रेसला १९१७ सालापर्यंत एकंदरीत ३२ वर्षे या सामाजिक तुरूंगात राहणाऱ्या अस्पृश्य वर्गाची पुसटशीही जाणीव नव्हती. महर्षी शिंदे यांनी १९०६ ते १९१७ अशी अठरा वर्षे राष्ट्रीय सभेचा दरवाजा ठोठावण्याचा अथक प्रयत्न केला. परिणामी १९१७ ला काँग्रेस अधिवेशनाचे अध्यक्ष म्हणून ॲनी बेझंट निवडल्यानंतर ; त्यांनी अण्णासाहेबांची धडपड पाहून विषय नियामक समितीमध्ये अस्पृश्य निर्मूलनाचा ठराव स्विकारला महर्षींच्या पूर्वी कोणी हे काम केले नाही.

अस्पृश्य निवारणासाठी विठ्ठल रामजींनी काय केले तर १९०६ साली त्यांनी हे कार्य सुरू केले. मुंबईच्या परेल भागात आई, वडील, बहिणींसह महार वाड्यात बिऱ्हाड थाटले. जन्माने सवर्ण असलेला माणूस कुटुंबासह महारवाड्यात तत्कालिन समाजव्यवस्थेत रहातो. अशी उदाहरणे विरळाच ! ऑक्सफर्डची पदवी घेतलेल्या या अवलियाला बडोद्याचे राजे सयाजीराव महाराज नायब दिवाण (Deputy Prime Minister) म्हणून मासिक ४००० रू. ची नोकरी देत असताना त्यांनी त्याला नम्रतापुर्वक नकार दिला. वास्तविक, विठ्ठल रामजींचे शिक्षण प्रतिकुल परिस्थितीत झाले होते. जमखंडी संस्थानाचे राजे पटवर्धन विठ्ठल

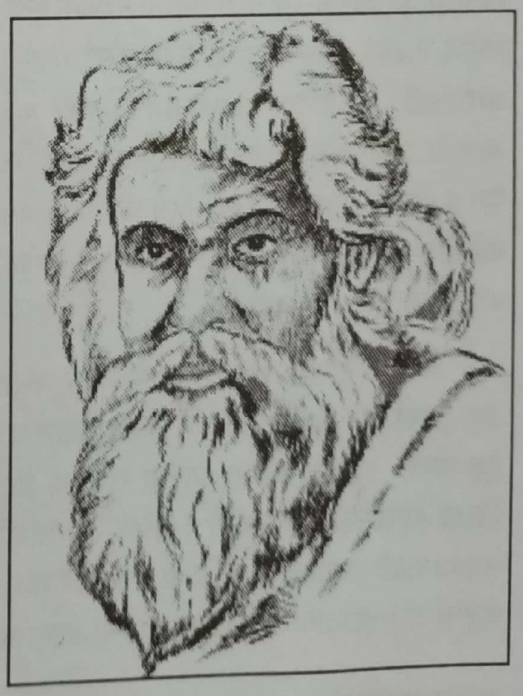

Scanned with OKEN Scanner

रामजींना शिक्षण प्रतिकुल परिस्थितीत झाले होते. जमखंडी संस्थानाचे राजे पटवर्धन विठ्ठल रामजींना व्हेटर्नरी कोर्सला पाठवू इच्छित होते. त्यावर मी माणसांचा डॉक्टर होणार ; असे ते म्हणाले विठ्ठल रामजींचे विधान राजेसाहेबांना अवमान करणारे वाटले व त्यांनी त्यांच्या वडिलांना नोकरीतून काढून टाकले. १८८५ साली विठ्ठल रामजींनी पुण्याच्या फर्ग्युसन कॉलेजमध्ये प्रवेश घेतला. प्राचार्य आगारकर आणि प्रा. मॅक्समुल्लरच्या भाषणाने सैरभैर झाल्याची आठवण महर्षींनी सांगितली आहे. बडोद्याच्या सयाजीराव महाराजांनी दरमहा २५ रू ची शिष्यवृत्ती सुरू केली. त्यामध्ये सर्व कुटुंबाचा खर्च भागविणे प्राप्त होते. जमखंडीला जायचे तर मिरजेच्या पुढच्या स्टेशनपासून टांगेवाला चार आणे घ्यायचा, ते वाचविण्यासाठी महर्षी ३३ कि.मी. अंतर चालत जात. मला स्वत:ला महर्षीबाबत कर्मवीर विद्यार्थी विठ्ठलराव बाबर यांच्या आठवणी वाचून समजले. सुरूवातीला सुखवस्तू असलेले कुटुंब सावकारशाहीच्या विळख्यात सापडले व भाड्याच्या घरात राहू लागले. चूल पेटत नव्हती. उपासमार होत होती. कुटुंब सधन असताना वालुबाई नावाची मोलकरीण या घरात कामाला होती. तिला या मुलांचा लळा होता. कडुसे पडलं की पदराआड शिळ्या भाकरीचे तुकडे घेवून यायची. ताकात अगर पाण्यात भिजत घालून खायचे पण सारे कुटुंब उदात्ततेने झपाटलेले महर्षी लिहीतात माझ्या घरात गेले की प्राचीन मंदिरात गेल्याचा भास होई.

बडोद्याची प्रतिष्ठीत नोकरी नाकारून महर्षींनी प्रार्थना समाजाचे सक्रीय प्रचारक होणे पसंत केले. विलायतेतील ॲमस्टरडॅमला धर्माचा तौलनिक अभ्यास करण्यासाठी जायला महर्षींना पुन्हा आर्थिक अडचण होतीच. विठ्ठल रामजी पुन्हा सयाजीराव महाराजांना भेटले व अडचण सांगितली. वास्तविक संस्थानात नोकरी करेन असा बॉन्ड अण्णासाहेबांनी करून दिलेला होता. महाराजांनी विचारले की पहिल्या पैशाचे काय ? महर्षींनी उत्तर दिले की आता १५०० रू दिले तर पहिले १५०० रू फिटले असे मी समजेन । निर्मळ मनाचा माणूसच फक्त असे उत्तर देवू शकतो.

प्रार्थना समाजाच्या प्रचाराचे काम करीत असताना ते अहमदनगर येथे आले होते. रात्रौ ११.३० वाजता दरवाजावर थाप ऐकू आली. १५-२० माणसे आपला रापलेला चेहरा लपविलेली व चिंध्या पांघरलेली सभेसाठीचे निमंत्रण देण्यासाठी आलेली होती. १९०३ साली विलायतेहून आलेल्या व इंडियन सोशल रिफॉर्मर आणि टाइम्स ऑफ इंडियामध्ये लिखाण करणाऱ्या अण्णासाहेबांना हे अस्पृश्य जातींचे जग थक्क करून टाकणारे होते. अण्णासाहेब भिंगार येथे भाषणासाठी गेले तर सारी वस्ती त्यांना कवेत घ्यायला उठलेली होती. साऊथ आफ्रिकेतील दरबान रेल्वे स्टेशनवरील अनुभवाने ज्याप्रमाणे मोहनदास गांधीचे रूपांतर महात्मा गांधीमध्ये झाले तसेच भिंगारच्या अनुभवाने महर्षींचे जीवन आमुलाग्र बदलले. ब्रिटीश साम्राज्याच्या विरोधी राजकीय स्वातंत्र्याइतकेच सामाजिक लोकशाहीची (Social Democracy) गरज त्यांना तिव्रतेने जाणवली. २६ नोव्हें. १९४९ रोजी अशाच आंतरविरोधाकडे डॉ. आंबेडकर यांनी घटना समितीचे लक्ष वेधले होते. सन १९५० पुर्वी मालमत्ता धारण करणाऱ्यांना मतदानाचा अधिकार होता. आजसुद्धा सर्वांना एकच मत देण्याचा अधिकार असला तरी मुल्य मात्र एक नाही. सामाजिक लोकशाही शिवाय राजकीय लोकशाहीला अर्थ नाही. खुद्द काँग्रेस सामाजिक सुधारणांना हात घालायला तयार नाही. १८९२ मध्ये राष्ट्रीय सभेचे नेते व्योमेशचंद्र बॅनर्जी यांनी सामाजिक सुधारणांना विरोध केला. राजकारणात क्रांतीकारक भूमिका घेणारे अनेक नेते सामाजिक बाबतीत मात्र कर्मठ व परंपरावादी होते. विठ्ठल रामजींचे हे वैशिष्ट्य होते की राजकीय व सामाजिक दोन्ही बाबतीत ते क्रांतीकारक होते. त्यांचे जीवन विखंडित नव्हते. १९०८ साली लोकमान्य टिळकांना शिक्षा झाली म्हणून त्यांनी प्रार्थना समाजाच्या वतीने प्रार्थना चालविली. यावर प्रार्थना समाजात हलकल्होळ माजला. ६० रू. मानधनासाठी विठ्ठल रामजींनी आपल्या विचाराला बंधने घालण्यास नकार दिला. १९१८ साली मात्र टिळकांनी अस्पृश्य निर्मूलनाबाबत सही करायला नकार देताच त्यांनी टिळकांचा धिक्कार केला. केरळमधील वायकोमला मंदिराकडे जाणाऱ्या रस्त्यावर अस्पृश्यांना प्रवेश नव्हता. विठ्ठल रामजींनी वायकोमला सत्याग्रह करण्याचे ठरविले व गांधीना निमंत्रण पाठविले. या सत्याग्रहाला गांधीजी आले नाहीत. यावर महर्षींनी त्यांना पत्र पाठविले, 'My dear mahatmaji ; The wykom satyagrah was beautifully neglected by the congress, you could not come and Malviyaji would not. Perhaps, this may due to the fact that khadi occupies the first place, Hindu - Muslim unity the second and the untouchability the third place in your heart. गांधीजींनी या पत्राला उत्तर पाठवून कळविले की या सर्व बाबींना त्यांच्या हृदयामध्ये समान स्थान असून महर्षी शिंद्यांना म्हटले की, 'you are superior because for you it (untouchability) is a sole concern'. गांधीजींना एवढे सुनावण्याचे नैतिक धैर्य

Scanned with OKEN Scanner

असणाऱ्या महर्षींना उपेक्षेला सामोरे जावे लागले. रत्नागिरीचे पहिले देशी कलेक्टर कॅ. एस. पी. मोहित्यांनी मला सांगितले की महर्षींच्या अंत्य यात्रेला त्यांच्या सह फक्त २४ माणसे हजर होती. १९१९ च्या निवडणूकीत अण्णा साहेबांनी मराठ्यासाठीच्या राखीव जागेवर निवडणूक लढवावी अशी विनंती खुद्द शाहू महाराजांनी त्यांना केली, ण आण्णा साहेबांनी त्यांना नकार दिला. आणि खुल्या जागेवर ते राभूत झाले. उलट पक्षी साहित्य सम्राट न. चि. केळकरांनी ते राठा वर्तमानपत्राचे संपादक होते म्हणून त्यांना मतदारांनी मतदान रावे, अशी छत्रपती शाहूराजांनी टिंगल केली. महर्षींबाबत मराठा माज संकुचित, नतद्रष्ट व अनुदार राहिला; तर अस्पृश्य समाजाशी तभेद झाल्याने त्यांची हि भूमिका उपेक्षेची राहिली. महर्षींनी १९२४ ाली 'भारतीय अस्पृश्यतेचा प्रश्न' हा ग्रंथ लिहीला व कोणीही यावेळी या प्रश्नावर बोलायला तयार नव्हते ; त्यावेळी या प्रश्नाला ात घातला. काही अभ्यासक सामाजिक प्रश्नाचा अभ्यास न्यायमूर्ती . गो. रानडे यांच्या पासून करतात; पण आपण हे लक्षात घेतले ाहिजे की, १८४८ साली महात्मा फुले यांनी पहिली मुलींची एतद्देशीय ाळा सुरू केली आणि त्यावेळी न्यायमूर्ती रानडे फक्त ६ वर्षाचे ते. विष्णुशास्त्री चिपळूणकरांचा जन्मच मुळी १८५० चा आहे. ळक, आगरकर आणि महर्षी कर्वे यांचा जन्म झाला नव्हता. महर्षी संस्थापक असलेल्या अहिल्याश्रमाचे कन्यादान त्यांनी कसलिही खळखळ न करता केले. जनाक्काला हिंगण आश्रमात प्रवेश द्यावा हि महर्षींची विनंती ''अजून अब्राहमण स्त्रियांना प्रवेश देण्याची वेळ आली नाही'' म्हणून महर्षी कर्वेनी नाकारली.

महर्षींचे विचार विश्व आणि त्याग ही महान होता. वृद्धापकाळी त्यांच्या डोक्यावर छप्पर असावे ; या भावनेने बडोदा नरेश सयाजीराव महाराज यांनी त्यांना घर दिले. रयत शिक्षण संस्था ज्या आजीव सेवकांच्या त्यागावर उभी राहिली त्या सेवकांना शपथ देण्याचा कार्यक्रम कर्मवीर आण्णांनी महर्षींच्या उपस्थित घेतला. कर्मवीर आण्णा त्यांना Guide, Philosopher, Friend मानीत. कर्मवीरांना महर्षी म्हणाले की भाऊराव तुम्ही सुदैवी आहात कारण समाज सेवेचे फळ आक्रोडाच्या फळासारखे असते.

महर्षींनी सांगली जिल्ह्यातील बोरगाव येथे शेतकरी परिषद घेतली. शेतकऱ्यांना ते म्हणाले की तुम्ही केवळ भारवाही राहू नका. अमेरिकन शेतकऱ्याप्रमाणे एक हात औतावर व दुसरा बाजार पेठेवर ठेवा. भारतीय समाज एकात्म व एकसंघ व्हावा या भूमिकेतून जीवनभर तपस्या करणाऱ्या विठ्ठल रामजींचे स्मरण करणे म्हणूनच आपले कर्तव्य ठरते.

❑ ❑ ❑ ❑

जीवनाच्या समुद्रात

जीवनाच्या समुद्रात
माणूस एकटाच असतो.
कोणाच्याही मदतीविना
येणाऱ्या मोठमोठ्या लाटांचा
सामना करत मार्ग काढायचा असतो.
क्षितिज येईपर्यंत
विश्राम घ्यायचा नसतो.
कारण कोण जाणो
लाटांच्या विळख्यात सापडून
एखादा दिशाहीन होऊ शकतो.
साथ द्यायला. अनेक नौका भिडतील पण
संकटसमयी कोण जाणो त्या असतील नसतील.
निशब्द पाखराप्रमाणे
त्याही विशालसागरातच लुप्त होतील.
सूर्याचे उद्योस्त होणे हाही एक खेळच असतो.
तोच खेळ खेळत
अथांग सागरात स्वत:ला लोटून असतं.
कारण,
जीवनाच्या समुद्रात
माणूस एकटाच असतो.

श्रुती कसबे
१२ वी शास्त्र

Scanned with OKEN Scanner

Informative

Woman in this male dominant society did not have separate Identity. She has toiled all her life for others and has to sacrifice everything for their children and family. But a happy and creative world for women is possible if we drive away the male dominated tendencies and culture

Yesterday - Today

Suvarna Misal, M.A.I

In ancient times women suffered a lot. They simply lived for their families. They toiled in all their lives. Their efforts had no limit. They sacrificed everything for their children and their family. She had to submit to her master. Their sorrows and sufferings had no end. They were imprisoned within the walls of their homes. They were always busy with their household work. There were no schools for them. Women in India were not given education till Jyotiba Phule's Non-Brahmin movement in the 19th century started in Maharastra, it was the Phule couple that started the first school for girls in India.

During the Ramayana and the Mahabharata period, women enjoyed love and admiration of man. In 'Dwapar Yuga' Radha enjoyed love and confidence of her father lover and the people alike. But afterwords their freedom was strictly limited. In all festivals they were decorated dolls meant for show only.

But with the time the curcumstances slowly changed. The whole situation has gone undercharged. Improvement is visible in every aspect of life. Now-a days they've got scope for the development of their personality.

Today's women are not only being educated in greater number but they are also employed in the most important capacities. They are advancing fast in the track of scientific knowledge in everywalk of life, and in the region of social and cultural activites. We see some women of outstanding merit. The woman of today is throwing away the jokes of Male exploitation. They lead their nations, they win freedom for their country. The year 1975 has been declared as an International year of woman.

Scanned with OKEN Scanner

Even in the realm of sports modern women shine as stars. They can compete with men and establish their superemacy. It is hard to find any field of life where women have not established their efficiency and great skills. A modern woman's image is changed in every respect. She is a good mother, a fine player, efficient politician, skilled social worker and impressive educationist.

Thus a happy and creative world for women would be possible if we kill the male-chauvinistic tendencies and male dominated culture.

❑ ❑ ❑ ❑

वैचारिक

ग्रन्थाः एव गुरवः ।

कु.वैष्णवी लोखंडे । १२ वी कला ।

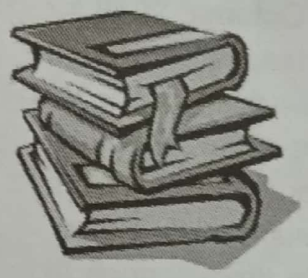

पठनं लेखनं वाचनं निरीक्षणं ज्ञानप्राप्तेः विविधाः उपायाः । तेषु गुरोः सान्निध्ये उपविश्य ज्ञानग्रहणम् उत्तमः उपायः । तदनन्तरं ग्रन्थवाचनेन ज्ञानप्राप्तिः एषः अपि अन्यः सुयोग्यः पर्यायः विद्यते ।

वस्तुतः गुरुणा विना न गतिः । किन्तु गुरोः नित्यम् उपलब्धिः अनिश्चिता । मुद्रणकलायाः विकासेन ग्रन्थोपलब्धिः सुलभा जाता । ग्रन्थालये विविधाः पुरातनाः दुर्लभाः संदर्भग्रन्थाः संस्कृतिकोषाः शब्दकोषाः काव्यं-नाटकादयः ग्रन्थाः विद्यन्ते । अतः ग्रन्थरूपेण विविधविषयाणां ज्ञानसागरः अस्माकं पुरतः तिष्ठति । यथाशक्ति यथासमयं यथेच्छम् अस्माकं जिज्ञासाप्रशमनं ज्ञानवृध्दिः भवितुं शक्यम् । पुस्तकरूपेण वाल्मीकिव्यासादिनां महर्षीणां सत्पुरुषाणां विदुषां सहवासः अपि लभ्यते । अपरं च वयं कुत्रापि ग्रन्थान् नेतुं प्रभवामः । न कस्य अपि विषयस्य मर्यादा । न समयस्य बन्धनम् । आजीवनं ग्रन्थानां सम्यक् मार्गदर्शनं लभ्यते ।

स्थितप्रज्ञाः ग्रन्थाः सर्वेषु समानरुपेण ज्ञानं यच्छन्ति । अज्ञानं तथा दुर्विचारान् नाशयन्ति । प्रगतविचारान् बोधयन्ति । खेदम् अपनयन्ति । आनन्दं यच्छन्ति ।

ग्रन्थानां वाचनम् एकः सुयोग्यः छन्दः अस्ति । ग्रन्थाः अस्मभ्यं विविधविषयाणां ज्ञानं यच्छन्ति । बाल्ये तारूण्ये वृद्धावस्थायाम् अपि ते अस्मान् विनोदयन्ति । अस्माभिः सह तान् कुत्र अपि नेतुं वयं शक्नुमः । अहोरात्रं ते सज्जाः । आलस्यम् एषः शब्दः तेषां विषये अयोग्यः एव । वयं यद् ज्ञानम् अधिगच्छामः तद अन्यैः कठोरैः परिश्रमैः तथा स्वानुभवैः सम्पादितम् अस्ति । गृहे स्थित्वा ग्रन्थानां वाचनेन अल्पकाले एव वयं ज्ञानं अधिगच्छामः । अतः ग्रन्थाः अस्माकं गुरवः खलु ।

❑ ❑ ❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

Informative

Moyan
1st Chinese Nobel Laureate

Sanjivani Lavand, M.A.II

Mo Yan wins Nobel Prize in literature on 11th October, 2012 for his 'hallucinatory realism' through his literature. Swedish Academy praised him for merging "folk tales, history and the contemporary" with "hallucinatory realism".

Mo Yan wins Nobel Prize in literature on 11th October, 2012 for his 'hallucinatory realism' through his literature. Swedish Academy praised him for merging "folk tales, history and the contemporary" with "hallucinatory realism". The Nobel, worth eight million kroner, goes to the writer "who has produced in the field of literature the most outstanding work in an ideal direction."

Mo Yan becomes first ever Chinese Nobel winner for literature. Before him China-born Gao Xingjian won Nobel In 2000, but he is now a French citizen. Pearl Buck (an American) also wrote on Chinese peasant life and got Nobel. There are very few people got Nobel outside the Europe in last decade, still Mo Yan able to scribe his name on.

Mo Yan born on 17th February, 1955. His parents were none but farmers. Mo Yan is his pen-name for authoring books and it means Don't Speak. His real name is Guan Moye. He left school at 12 and joined Army thereafter. At the age 18, he also worked in cotton mill. So, he has gone through the experiences like Thomas Hardy and all these gets reflected later in his literature. He completed further education, wrote, and being soldier, too. He wrote the first Novel in 1981 'Falling Rain on Spring Night' based on Japanese invasion in China, in 1930. He has written all his literature in Chinese, but translated by others into English. Like much of Rabindranath Tagore wrote formerly in Bengali and later it been translated into English by himself and others.

Basically he is a novelist and he has also written some short story collection as given below :

No.	Literary Work	Year of Publication
	NOVELS	
1	Falling Rain on a Spring Night	1981
2	Red Sorghum Clan (5 Volumes)	1987,1993 (Eng)

3	The Garlic Ballads	1988,1995 (Eng)
4	The Republic of Wine : A Novel	1992,2005 (Eng)
5	Big Breasts & Wide Hips	1996,2005 (Eng.)
6	Sandalwood Death : Tanxiang Xing	-----, 2013 (Eng.)
7	Life and Death Are Wearing Me Out	2006, 2008 (Eng.)
8	Change	2010
9	Frog	2011
10	Fow !	2013
SHORT STORY COLLECTIONS		
11	Explosions and Other S	tories
12	Shifu : You'll Do Anything for a Laugh	1999,2002 (Eng.)

Several of his novels were translated into English by Howard Goldblatt, professor of East Asian languages and literatures at the University of Notre Dame.

Mo Yan writes about many local customs, festivals, beliefs, folktales, mystical and magical elements that are not taiked about much elsewhere. Mo is a master in describing horrors, and his descriptions often trigger strong impressions of stench and filth. The cast of deeply flawed and unsympathetic characters stumble through life only to die a horrible meaningless death.In comparison with western literature there is little character development, and the characters do not really come alive on the page; but the bigger picture of an era, its sounds and smells, its cyclical nature of ups and downs somehow do create a lively scene in the readers mind. I loved the novel for giving another angle on China's modern history and the insight it gives into reasoning of China's uneducated poor masses.Most of the todays leading authors in Europe believe that Mo Van is worthy to be translated in different world languages. He has amalgamated past, present and future; good and bad; and imagination and reality. There is very thin line in them. It's unique of him and he is terrific at it.

Mo Yan's imagination soars across the entire human existence. He is a wonderful portrayer of nature; he knows virtually all there is to know about hunger, and the brutality of China's 20th century has probably never been described so nakedly, with heroes, lovers, torturers, bandits and especially, strong, indomitable mothers. He shows us a world without truth, common sense or compassion, a world wnere people are reckless, helpless and absurd.

His have mythical and'allegorical pretensions and turn all values on their heads. We never meet that ideal citizen who was a standard feature in Mao's China. Mo Van's characters bubble with vitality and take even the most amoral steps and measures to fulfill their lives and burst the cages they have been confined in by fate and politics. Mo Van's works are predominantly social commentary, and he is strongly influenced by the social realism of Lu Xun and the magical realism of Gabriel Garcia Marquez.

Mo Van wrote his latest novel, Life and Death Are Wearing Me Out in only 42 days. He composed more than 5 lac cnaracters contained in the original manuscript on traditional Chinese paper using only ink and a writing brush. Me prefers writing his noveis by hand rather than by typing using a pinyin input method, because it limits one's vocabulary. Life and Death Are Wearing Me Out is the story of a landlord who is rejncarnated in the form of various animals during the Chinese land reform movement. The landlord observes and satirizes Communist society, such as when he (as a donkey) forces two mules to share food with him, because 'in the age of communism mine is yours and yours is mine.

Scanned with OKEN Scanner

Besides Nobel, there are also some prestigious awards and honours to his credit mentioned inthe table below:

Year	Award/ Honour
2012	Nobel Prize in Literature
2011	Mao Dun Literature Prize, winner, Frog
2010	Honorary Fellow, Modern Language Association
2009	Newman Prize for Chinese Literature for Life and Death Are Wearing Me Out
2007	Man Asian Literary Prize, nominee, Big Breasts and Wide Hips
2006	Fukuoka Asian Culture Prize XVII
2005	Kiriyama Prize, Notable Books. Big Breasts and Wide Hips
2005	Doctor of Letters, Open University of Hong Kong
1998	Neustadt International Prize for Literature, candidate

(*It is an informative extract and I have used sources like Wikipedia, Book reviews, Nobel presentation speech and other internet sources.)

❑ ❑ ❑ ❑

Three Valulable Things

Don't forget three things ...
Duty, debt, gratitude.
Live away from three things ...
Addiction, theft, gamble.
Always give three things to others ...
Knowledge, honour, alms.
Always honour three things ...
Mother, Father and Teacher.
Three Things create fight between brothers
Wealth, wife and land.
Three things are never stolen by someon ...
character, knowledge and determination.
Three things come without asking ...
Time, sickness; death.
Three things never come back
word From the tongue, arrow from the bow ...
Soul from the body.
Keep three things always with you ...
Honesty, modesty, good behaviour.

Suvarna Misal
M.A.I

कष्ट

कष्ट करूनी घाम गळतो
शेतामध्ये शेतकरी
तेव्हा कुठे मिळे त्याला
कष्टाचिया भाकरी
वाट पाहत पावसाची
शेतामध्ये बिज पेरी
साथ दिली पावसाने
तर पिके येतील भर-भरी
पावसाच्या ह्या सरीनं
चिंब झाली रानं सारी
पण, धो-धो पाऊस पडला
तर, वाढेल पाणी गुडघ्यावरी
व्यर्थ ठरतिल कष्ट त्याचे
कष्टा विन ना भाकरी
निसर्गाचा खेळ चाले
पण, शिक्षा भोगे शेतकरी.

अल्तिया मुजावर
११वी (कला)

Scanned with OKEN Scanner

कहानी

रमेशलालने घर आकर अपने पत्नी को भी बताया कि, गौरी ने आज बहुत ही सुंदर भाषण किया। सभी खुश थे। उसपर देखना, एक न एक दिन वह हमारा नाम रोशन करेगी। बड़ी होकर जरूर कुछ बनेगी। मै तो उसे बहुत पढाऊँगा। मै तो कहता हूँ, ''वह बड़ी होकर वकिल बने। कितना अच्छा बोलती है।'' तुम्हे पता है खुद सरपंच देवीलालजी ने भी मुझसे कहा कि, ''डाकबाबू तुम्हारी बेटी तो तुम्हारा नाम रोशन करेगी।''

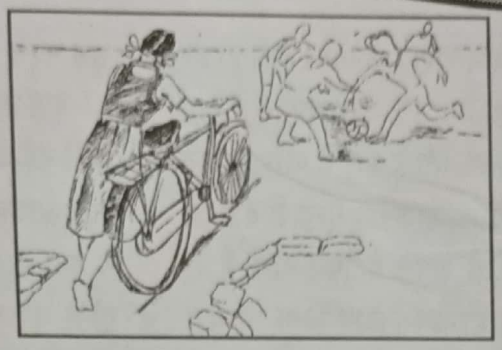

गौरी : गाँव का आदर्श

कु.स्वाति कुसुरकर, एम.ए.१

रमेशलाल वाड़ी में डाकियाँ का काम करता था। गाँव में तो वह सबका प्यारा था। गाँववालों से मिलजुलकर रहता था। किसी का भी ईमानदारी से करता था। इसी कारण गाँववाले भी उसे मानते थे। गाँव के छोटे बच्चों से लेकर बुजुर्गों तक सभी लोग उन्हें डाकबाबू कहकर पुकारते थे।

यह डाकबाबू सुबह से लेकर दोपहर तक गाँव में डाक बाँटता है। अगर किसी को पढ़ना नहीं आता, तो पढ़कर सुनाता तो किसी का खत लिखकर देता, तो चौक में खड़े लोगों के साथ कुछ समय गप्पे मारता। डाक का सारा काम पूरा करके दोपहर तक घर लौटता। भोजन करके फिर अपनी खेती में चला जाता। गाँव के सरपंच देवीलाल हमेशा कहा करते थे, ''क्यो इतने कष्ट उठाता है ? तुम्हे तो कोई संतान भी नहीं है, इतना कमाकर आखिर करेगा क्या इसका ?'' कभी कभी लोग भी उसका मज़ाक उडाते थे। निपुत्रिक कहकर चिढ़ाते थे। लोगों की ऐसी बाते सुनकर उसे बहुत दु:ख होता था, फिर भी खुद को समझाता था।

शादी को सात साल हो चुके थे। लेकिन अभी भी उसे संतान का सुख नहीं मिला था। उसकी पत्नी निर्मला भी इसी बात को लेकर बहुत दु:खी रहती थी। वह हमेशा व्रत-वैकल्य, उपवास करती थी, हररोज मन लगाकर पूजा अर्चना करती, मंदिर जाती और भगवान से हमेशा कहती थी, जब तुम मेरी कोख भर दोगे तब मैं तुम्हे पाँच रुपए का प्रसाद चढाऊँगी और पाँच नारियलों का तोरण भी लगाऊँगी। न जाने और क्या-क्या बोलती रहती थी। उमेशलाल को भी अपनी पत्नी पर दया आती थी। उससे पत्नी की हालत देखी न जाती थी। इसी कारण उसने न जाने कितने डाक्टर, वैद्य की सलाह भी ली थी।

आखिर ईश्वर को भी रमेशलाल और निर्मला पर दया आई। ईश्वर ने उनकी सुन ली और निर्मला की कोख भरी। रमेशलाल ने उसकी हर-एक इच्छा पूरी की। गाँव के सरकारी अस्पताल में निर्मला का नाम दाखिल किया। ईश्वर की कृपा से उन्हें एक प्यारी सी बच्ची हुई, उन्होंनें उसका नाम गौरी रखा।

रमेशलाल और निर्मला दोनों ने भी उसके बड़े लाड़-प्यार किए। गौरी बहुत ही सुंदर, नाजूक परीसी दिखती थी। निर्मला का सारा दिन बस उसी के देखभाल में जाता था। गौरी धीरे-धीरे चलने और बोलने भी लगी। उसकी वह बाल-लिलाएँ देखकर दोनों बहुत खुश हो जाते थे। बेटी की तुतली बोली सुनकर तो रमेशलाल फूला न समाता था। उसने उसकी हर-एक जिद्द पूरी की थी।

गौरी बहुत ही चंचल थी। वह जब पाँच साल की हो गई तो पाठशाला जाने लगी। निर्मला उसे रोज छोड़ने जाती और दोपहर को फिर लेने आती थी। स्कूल में भी वह तेज थी। बल्कि उसके अध्यापक भी उसपर बहुत खुश थे। जब वह सातवी कक्षा में थी तो उसने वक्तृत्व प्रतियोगिता में हिस्सा लिया। वह घर में बार-बार अपनी माँ को भाषण करके दिखाती। माँ भी उसका भाषण सुन खुश होती थी। इस तरह उसने भाषण की तैयारी की और उसी प्रतियोगिता में उसने प्रथम क्रमांक पाया। रमेशलाल भी उस दिन उसके स्कूल बेटी का भाषण सुनने गया। गौरी ने बहुत बढ़ियाँ भाषण किया, सभी अध्यापकों ने उसका अभिनंदन किया। तब से वह गाँव में पहचानी जाने लगी। गाँव का हर व्यक्ति, छोटे बच्चों से लेकर बडों तक सभी गौरी को जानते थे। गाँव के सरपंच देवीलालजी के करकमलों से उसे प्रमाणपत्र देकर सम्मानित किया गया।

रमेशलाल बेटी का यह यश देखकर बहुत खुश हुआ। घर आकर अपने पत्नी को भी उसने बताया कि ''गौरी ने आज बहुत ही सुंदर भाषण किया, सभी खुश थे उसपर

Scanned with OKEN Scanner

। देखना, एक न एक दिन वह हमारा नाम रोशन करेगी । बड़ी होकर जरूर कुछ बनेगी । मैं तो उसे बहुत पढ़ाऊँगा ।'' मैं तो कहता हूँ, वह बड़ी होकर वकिल बने । कितना अच्छा बोलती है । तुम्हे पता है, खुद सरपंच देवीलालजीने भी मुझसे कहा कि, ''डाकबाबू तुम्हारी बेटी तो तुम्हारा नाम रोशन करेगी ।'' 'मुझे तो अपने बेटीपर नाज है ।' रमेशलाल की इस बात पर निर्मला ने हँसकर जवाब दिया, ''नाज़ क्यो न हो ? आखिर बेटी किसकी है ? ईश्वर का ही तो दिया हुआ प्रसाद है ।''

रमेशलालने गौरी को सरपंचजी के हाथ से प्रमाणपत्र स्वीकरते हुए फोटो निकाली थी और उसकी फ्रेम बनाकर घर में लगाई थी । वह उस तस्वीर की ओर गर्व से देखता था । इसीकारण उसने गौरी को साइकिल भेट दी थी । साइकिल देखकर गौरी बहुत खुश हो गई थी । स्कूल तो जनदिक ही था, इसीकारण वह स्कूल अपने सहेलियों के साथ पैदल ही जाती थी, लेकिन स्कूल छूटते ही साइकिल से गाँव में एक सैर कराती थी ।

एक दिन ऐसे ही वह गाँव में साइकिल से सैर कर रही थी कि सामने से एक मोटर तेजी से आ रही थी । सड़कपर तो बच्चे खेल रहे थे । खेल में वह इतने मग्न थे कि उसकी हॉर्न भी उन्हें सुनाई नहीं दी । गौरी ने वह देखा तो जोर से चिल्लाई, साइकिल वही छोड़ दौडकर और बच्चों को रास्ते से हटाया । उन्हें जोर से धक्का दिया । यह क्या हो रहा है, यह बच्चों के समझ में भी नहीं आ रहा था कि वह मोटर तेजी से आई और गौरी को जोर से धक्का दिया । इसीकारण वह जोर से पत्थर जर जा गिरी । लेकिन वह मोटर वैसी ही चली गई । कुछ पता ही न चला कि, वह मोटर किसकी थी । वहाँ के लोगों ने तुरंत ही उसे अस्पताल पहुँचाया । बच्चे तो इतने घबरा गए थे कि कुछ बोल ही न सके । किसी ने जाकर रमेशलाल को इसकी खबर दी । खबर सुनते ही उनके होश ही उड़ गए । रमेशलाल और निर्मला तुरंत ही अस्पताल पहुँचे । निर्मला को आँखों से तो आँसू हटने का नाम ही न ले रहे थे । गाँववालों ने उन्हें समझाने की बहुत कोशिश की ।

गौरी के माथे पर भारी चोट आई थी । काफी खून बह गया था । डाक्टर ने तो सारे उपाय किए, लेकिन दवाइयोंका उसपर कोई असर ही नहीं पड़ रहा था । उसे खून की जरूरत थी तो गाँव के गोपी और सदा अने अपना खून दिया था । काफी खून बह गया था, इसीकारण गौरी बेहोश थी । लगभग दो दिन तक इसी अवस्था में थी । डाक्टर ने बहुत कोशिश करने के बावजूद भी तिसरे दिन गौरी के प्राणपखेरू उड़ गए । आखिर भगवान की इच्छा कौन टाल सकता था ? उसके माँ-बाप को तो होश ही न रहा था । इकलौती बेटी भी उन्हें छोड़कर चली गई थी । मानो उनका शरीर ही किसी ने काँट डाला हो । इतना बड़ा आघात वह सह भी न सके थे । सारा गाँव मानों दु:ख की खाई में डूबा था । सर्वत्र उदासी ही छा गई थी । फिर भी गाँववालों ने उन दोनों को बहुत समझाया । उनपर क्या बीती थी यह सिर्फ वहीं जानते थे ।

गौरी ने उन छोटे बच्चों की जान खुद की जान देकर बचाई थी । बच्चों के घरवाले उसे दुवा दे रहे थे । सारे गाँववालें उसका गर्व करने लगे । उसके साहस की गाँववाले तारीफ करते थे । जब गाँववालों से रमेशलाल को यह सारी बाते मालूम हो गई, उसने कितना बड़ा साहस किया था बच्चों को बचाने के लिए । सच्चाई मानने के बाद उसे अपने बेटी के प्रति गर्व हुआ ।

गाँववालों ने उन्हें जल्दी ही इस दु:ख से बाहर निकाला । लेकिन फिर भी रमेशलाल और निर्मला दोनों को गौरी की यादे सताती थी । वह घर में ही होने का उन्हे आभास होता था । उसकी हर एक चीज में उन्हें गौरी दिखाई देती थी । रमेशलाल ने अपनी नौकरी छोड़ दी । उसने गाँव में ही गाँवावालों की सहायता से अनाथाश्रम खुलवाया और उसे नाम दिया, 'गौरी अनाथाश्रम' । अब रमेशलाल और निर्मला कई बच्चों के माँ-बाप बने । उन्होंने आपना सारा जीवन इसी में बिताने का निर्णय लिया । अपने सारे रुपए यही खर्च किए । अब तो उन्हें इन बच्चों के अलावा दूसरा था ही कौन ?

गाँववालों ने गौरी के इस महान और साहसी कार्य के प्रति आदर जताने के लिए अपने गाँव का नाम, 'गौरीनगर' रखा । ताकि, लोगों को और आनेवाली हर नई पीढ़ी के सामने गौरी का आदर्श रहे ।

रमेशलालको जब पता चला कि गाँववालोंने गाँव का नाम 'गौरीनगर' रखा है तो वह खुशी से गद-गद हो उठा । उसके आँखों में आँसू आ गए । उसने निर्मला से कहा, 'देखा, मैंने कहा था न, मेरी बेटी एक न एक दिन हमारा नाम रोशन करेगी । देखो कितनी कम उम्र में उसने यह कर दियाखा है । मुझे नाज है मेरी बेटीपर ।'' मैं ईश्वर से यही प्रार्थना करूँगा की अगर अगला जन्म हो तो मुझे बेटी के रूप में गौरी ही देना बस और कुछ न चाहिए ।

ईश्वर घर-घर में ऐसी ही बेटी दे, जिसका उन्हें अभिमान हो ।

❑ ❑ ❑

Scanned with OKEN Scanner

स्वतंत्रता के इस नवचेतना काल में भारतीय नारी को अपनी स्थिति को ठिक से पहचानना चाहिए। स्वतंत्रता का अर्थ स्वच्छंदता न होकर और अपने संस्कारों का पालन भी है। उसे यह समझना चाहिए कि पश्चिमी आंदोलन की नकल के परिणाम उसके लिए अच्छे नहीं है। हमारे देश की संस्कति का जतन करना चाहिए। हमारे देश की समस्या आर्थिक है, जब कि पाश्चात्य देश की समस्या मानसिक है।

नर से बढकर नारी

कु.वैशाली शिंदे, एम.ए.१

समाज में नारी की भूमिका बहुमुखी है। माँ, बहन, पुत्री और पत्नी के रूप में वह सुखी पारिवारीक जीवन का मेरुदंड है। बच्चों की प्रारंभिक शिक्षा उसी की गोद में संपन्न होती है। पारिवारीक जीवन में ही नहीं, सामाजिक और सार्वजनिक जीवन में भी नारी की भूमिका अत्यंत महत्त्वपूर्ण रही है।

किसी समय नारी अधिकारहीन थी। पुरुष ने हमेशा उसे अधिकार से वंचित रखा था। लेकिन आज सोच बदल गयी है, स्त्री-पुरुष के अधिकार समान हो गये है। यही हमारी सोच और चिंतन का मुख्य विषय है।

प्राय: आर्थिक क्षेत्र में स्त्री के महत्त्व को आज माना गया है। स्त्री भी अर्थोपार्जन करती है। स्त्री घर के कार्यों को पुरा कर के पैसा बचा लेती है, इस बात को और अच्छी तरह समझने के लिए ग्रामीण और निम्न मध्यमवर्गीय नारी समाज के जीवन को देखा जा सकता है। गाँवो में स्त्री पुरुष मिलकर खेत खलिहान में काम करते हैं, बल्कि वे गृहस्थी के अतिरिक्त कार्यभार को वहन करती है। अत: आर्थिक दृष्टि से उसकी भूमिका पुरुष से कम नहीं है, बल्कि कुछ बढकर ही सिध्द होती है।

नर की रुक्षता, कठोरता और उदंडता कम करने में, उसका पथ-प्रदर्शन करने में नारी की भूमिका को नर से बढकर मानना उचित है। कविवर जयशंकर प्रसाद ने नारी की महानता को स्वीकार करके ठिक ही कहा हैं -

नारी तुम केवल श्रध्दा हो,
विश्वास रजत नग पग तल में
पियुष स्त्रोत सी वहा करो,
जीवन के सुंदर समतल में ।।

स्वतंत्रता के इस नव चेतना काल में भारतीय नारी को अपनी स्थिती को ठिक से पहचना चाहिए। स्वतंत्रता का अर्थ स्वच्छंदता न लेकर उसे अपना गौरव मंडित रुप नहीं छोडना चाहिए। उसे यह समझ लेना चाहिए की पश्चिमी आंदोलन की नकल के परिणाम उसके लिए अच्छे नहीं होंगे। क्योंकि हमारी देश की संस्कृति का जतन करना चाहिए। हमारे देश की समस्या मूलत: आर्थिक है, जब की पाश्चात्य देश की समस्या मानसिक है। इसलिए आर्थिक समस्या का समाधान करके नारी अपनी पारिवारीक स्थिती को अधिक मजबूत बना सकती है।

समग्रता देख जाए तो नारी अपने नैतिक महत्त्व के कारण नर से अधिक श्रेष्ठ सिध्द होती हैं। आज की प्रतियोगिता की दुनियाँ पें वह एक कामकाजी महत्त्वाकांक्षी या

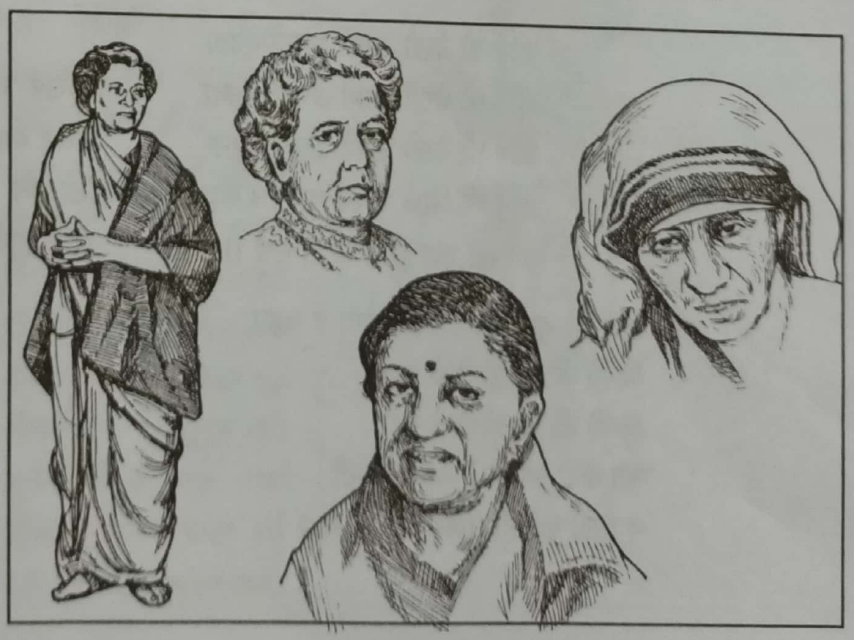

। देखना, एक न एक दिन वह हमारा नाम रोशन करेगी । बड़ी नौकरी, जरूर कुछ बनेगी । मैं तो उसे बहुत पढ़ाऊँगा ।'' मैं तो कहमों से जुड़ी बड़ी होकर वकिल बने । कितना अच्छा बोलती है । तुम्हे क्ष्य से वंचित सरपंच देवीलालजीने भी मुझसे कहा कि, ''डाकबाबू तरना चाहती है । तुम्हारा नाम रोशन करेगी ।'' 'मुझे तो अपने बेटी ना नहीं चाहती । रमेशलाल की इस बात पर निर्मला ने हँसकर ज की क्षमता रखती है । क्यो न हो ? आखिर बेटी किसकी है ? ईश्व लती है, और शादी के बाद प्रसाद है ।''

. ह । आज आर्थिक स्वतंत्रता प्राप्त करना ही . रमेश प्रमुख उद्देश्य बनता जा रहा हैं । आज के माँ-बाप भी इस मामले में मदद कर रहे है । आज नारी अध्यापिका, क्लर्क, डॉक्टर, वकील, न्यायाधिश, कुलपति, प्रशासनिक ऑफिसर, तकनीशयन, समाज सेविका, खिलाडी, अंतरिक्ष, राजनितिज्ञ, पुलिस अफसर, प्रधानमंत्री और राष्ट्रपति आदि क्षेत्रों में आकर पुरुषों के एकाधिकार को तोडने लगी हैं । हर क्षेत्र में नारी अपनी क्षमता बुध्दी एवं कार्यशक्ति का परिचय दे रही है । अभी तक पुरुष और नारी वकिलों के अनुपात में एक और चार का अंतर है, मगर इस क्षेत्र में नारिया संघर्ष कर पुरुषों से प्रतियोगिता कर रही है । कलाकार और संगीत-प्रदर्शन में भी वह पुरुषों से पीछे नहीं है सभी क्षेत्रों में वो पुरुषों से आगे है । चाहे वह छोटा हो या बड़ा । खेल क्षेत्र में भी वे आंतरराष्ट्रीय स्तर पर नाम कमा रही है । लोक कथाओं, परंपराओ और ग्रामीण परिवेश को जीवंत करने में भी वह किसी प्रकार की कमी नहीं छोड रही है । देशभर के सार्वजनिक प्रतिष्ठनो और अन्य व्यावसायिक क्षेत्रों में, सभी स्तरोंपर कार्यरत महिलाओं को संगठित करने का प्रयास अनेक संस्थाएँ कर रही है ।

आज नारी सामाजिक एवं पारिवारिक उत्तरदायित्वों का निर्वाह भी कर रहीं है । नारियाँ इन्सान बनकर जीने-सोचने, नागरिक बनकर अपने कर्तव्य निभाने की लढाई जीत चुकी है । नारी ने जब जब संकल्प किया है, तब-तब उसने असंभव को संभव कर दिखाया है ।

❑ ❑ ❑ ❑

स्त्री

ने देखो एकही नजर से उसे,
ना चाहो एक ही मतलब से उसे,
ना है कोई वो एक चीज,
ना है कोई वो एक कठपुतली,
न देखो एक ही नजर से उसे ।। धृ ।।

कोई तो देखो उसमें अपनी देवता,
कोई तो देखो उसमें अपनी ममता,
कोई तो देखो उसमें अपनी बहना,
कोई भी सिर्फ भारत माता न कहना,
न देखो एक ही नजर से उसे ।। १ ।।

कल को तूम्हें भी करना पडेगा ये सहन,
किसी की तो होगी ये बहन,
किसी की तो होगी ये बेटी,
मत करो अपनी नियत यूँ छोटी
न देखो एक ही नजर से उसे ।। २ ।।

फिर क्यूँ पूजा करे हम,
कहके उसे लक्ष्मी,
हम ही तो है उसके अपमान के साक्षी
आज मरी है वो कल मरेगी कोई और,
आखिर क्यूँ न करे हम इसपर गौर,
न देखो एकही नजर से उसे ।। ३ ।।

आखिर 'स्त्री' भी तो है एक इन्सान,
जिसमें बसती है माँ-बाप की जान,
रखो उस 'लड़की' की आन,
नहीं जाएगी फिर किसी की भी जान,
न देखो एक ही नजर से उसे
ना चाहो एक ही मतलब से उसे ।। ४ ।।

नूरजंहाँ पटेल
एम.ए. १

Scanned with OKEN Scanner

दहेज एक सामाजिक कुप्रथा है, जो समाज पर इस कदर आरुढ हो गई है कि, समाज को हर इन्सान आए दिन इसके मजबूत शिकंजो में फँसता जा रहा है। राजा जनक ने अपनी चाँद-सी बेटी सीता को जो चीजे प्यार भरे नजराने के तौर पर दी थी प्यार का वही नजराना वक्त के साथ बदल चुका है ! यही प्रथा माता-पिता के दिल का काँटा बन गई है।

दहेज

हणमंत हडपद, एम.ए.१

हम आए दिन ही खबरनामों मे इस तरह की खबरें पढ़ते रहते है, की जवाहर नगर में श्रीवास्तव कि बहू जलकर मर गई। बहू के घरवालों ने रिपोर्ट लिखावाई है कि, उसकी फूल जैसी बेटी को जान-बुझकर जला दिया। या फिर किसी लड़की ने फाँसी लगाकर खुदखुशी कर ली ! क्या ये सब पढ़कर आपको ऐसा महसूस हुआ कि हमारे मुल्क की महिलाओं के साथ आये दिन होनेवाली इन वारदातों की वजह है - दहेज प्रथा जो समाज में आज भी सबके सर पर मंडरा रही हैं।

दहेज एक सामाजिक कुप्रथा है, जो समाज पर इस कदर आरुढ हो गयी है कि समाज का हर इन्सान आये दिन इसके मजबूत शिकंजे में कसता जा रहा है। राजा जनक ने अपनी चाँदसी बेटी सीता को जो चीजें प्यार भरे नजराने के तौरपर दी थी प्यार का वही नजराना वक्त के बदलते चुक गया है। यही कुप्रथा माता-पिता के दिल का काँटा बन गई है। काँटे की चुभन माँ-बाप के सीने में जख्म बनाकर गहराई तक उतर गयी हैं। यह जख्म अब कुदरत के बनाए हुए सुंदर नजारों को बदबुदार बना रहा है। हर दिन होनेवाली इन वारदातों ने तो समाज के अमन चैन को लूट लिया है। दहेज की वजह से ही लोग अपना पेट काटकर धन बचाने को मजबूर हो गई हैं। दहेज के जाल में फँसकर यह समाज पतन की तरफ अग्रेसर हो रहा है। गरीबी बढ़ती जा रही है। बेटी के शादी के लिए लोगों को अपनी जमीन-जायदाद भी बेचनी पड़ती है। अत: इस प्रथा की हिमाकत करनेवाला यह शख्स अपनी ही नजरों में गिरता जा रहा हैं।

मैं उन नौजवानों से गुजारिश करना चाहता हूँ कि, यदि गिरना ही है, तो उस झरने की तरह गिरो जो पहाड़ो की उँचाई से गिरकर भी अपनी शितलता और निर्मलता नहीं खोता।

''दहल उठी है रहमत यह देखकर नजारा कि उनके पास भी बहन है, सोचेगा कब जमाना कुँवारियों की लाश पर मातम न मनायें कोई देख इन्सानियत की कब्र अजल भी है परेशा।''

आज भारतीय हुकूमत ने भी कानून बनाकर समाज के इस भयावह कैंसर का समूल नष्ट करने की कोशिश की हैं। कानून में दहेज देना गुनाह माना गया है। दहेज लेने या देनेवालों के लिए कारावास और जुर्माने की सजा का भी प्रावधान है। किंन्तु इस कानून के कारगर ढंग से लागू करने के लिए नवयुवकों और युवतियों को भी सामने आना होगा और शपथ लेनी होगी कि, वे किसी भी कीमत पर न तो दहेज देंगे और न किसी भी तरह दहेज लेंगे ! विवाह प्रेम का एक बंधन है। दो दिलो का, जिंदगी के लंबे रास्ते पर साथ चलने का एक संकल्प हैं। जीवन की चुनौतियों का एक साथ मिलकर सामना करने हेतु एक कभी न दुरनेवाला

Scanned with OKEN Scanner

। देखना, एक न एक दिन वह हमारा नाम रोशन करेगी । ...सी विषाक्त
जरूर कुछ बनेगी । मैं तो उसे बहुत पढ़ाऊँगा ।'' मैं तो ...ना होगा । यदि
बड़ी होकर वकिल बने । कितना अच्छा बोलती है । तुम... में समर्थ हो गयी
सरपंच देवीलालजीने भी मुझसे कहा कि, ''डाकबाब... का प्रचार और
तुम्हारा नाम रोशन करेगी ।'' 'मुझे तो अपने ...श होगा ओर इसके
रमेशलाल की इस बात पर निर्मला ने हँसकर ज...भव है ।
क्यो न हो ? आखिर बेटी किसकी है ? ईश्... उनका सामाजिक बहिष्कार
प्रसाद है ।'' ... सबसे अहम बात यह है कि, युवक-युवतियाँ
... में आकर इस सामाजिक बुराई के सामने घुटने न टेके ।
...जाय इसके वे पूरी जोर-शोर से इस सामाजिक बुराई का विरोध करे । तभी इस बुराई का समूल नाश हो जाएगा । यदि वर न मिले तो युवतियों को कुँवारी रहने का भी साहस करना होगा । युवतियों को अपने दिल में हौसला रखना होगा की-

''जो मुश्किल में शरीके गमे नहीं,
वो मेरे साथी मेरे हमदम नहीं ।
ये माना कि एक है एक से बेहत्तर,
मगर हम भी किसी से कम नहीं ।
तेरे जलवों में जो होश खो दे,
ओ कोई और होगी, हम नहीं ।''

आज युवतियों ने जो आयने अमन कायम कर रखा है, वह काबिले तारीफ है । सामाजिक उत्थान में इनके योगदान का गवाह सिर्फ इतिहास है । लेकिन आज उनके सब्रा-सुकूँ का बैमाता छलक उठा है । अत: यदि उनका हक अमन की राहों पर चलकर नहीं मिलता । तो ऐसे में उन्हें वक्त आने पर समाज के खिलाफ हथियार बंद बगावत कर देनी चाहिए । यह लड़ाई लड़ेगा सारा भारत एक सामाजिक लड़ाई समझकर नहीं बल्कि जेहाद समझकर ।

❑ ❑ ❑ ❑

वो.....

वो..... !
मालुम ही न हुआ
कब मेरी जिंदगी में आया...
मुझमें समाया....
अनजाने से मेरे सपनों को...
जीवन में उतारता चला गया...
ऐसा लगता है,
जब वो मेरे साथ रहता है,
सारी दुनिया मुठ्ठी में है,

वो.... !
हमेशा मेरे साथ रहता है,
छुटेंगे जब सारे अपने
तब भी वो मुझे साथ
देने का वादा करता है....

वो.....
मेरी सोई आशाओं को जगाता रहा,
जीवन कैसे बिताना है,
कैसे खुद को साबित करना है,
छुपके से सीखाता रहा....

वो....
ऐसा लगता है
वो हमेशा मेरे साथ रहे.
हरपल उसका एहसास रहे,
क्योंकि मेरा 'वो' 'आत्मविश्वास'
हमेशा मुझमें रहे ।

अपर्णा कांबले
एम.ए.१

बेटियाँ

ओस की एक बूँद-से होती हैं बेटियाँ ।
स्पर्श खुरदरा हो तो रोती हैं बेटियाँ ।।

एक ही कुल को रोशन करेगा बेटा ।
तो दो-दो कुल की लाज होती हैं बेटियाँ ।।

कोई नहीं हैं एक दूसरे से कम ।
हीरा अगर हैं बेटा तो मोती हैं बेटियाँ ।।

काँटो की राह पे ये खुद ही चलती रहेगी ।
औरो के लिए फूल होती हैं बेटियाँ ।।

विधी का प्रावधान हैं, यही समाज की हैं परंपरा ।
अपने प्रियों को छोड़ पिया के घर जाती है बेटियाँ ।।

वैशाली शिंदे
एम.ए.१.

Scanned with OKEN Scanner

याच भूमीत संत मीरा, मुक्ताबाई, जिजाऊ, सावित्रीबाई फुले आणि झाशीची राणी लक्ष्मीबाई अशी स्त्रीरत्नही जन्मास आली. यांचा पराक्रम-शौर्य पाहायला सागराच्या पाठीवर पर्वत नाचले. या स्त्रीरत्नांनी भारत मातेला प्रीतीने कर्तृत्वाचा साज चढवला.

हे थांबायला हवे

कु.सुवर्णा मिसाळ, एम.ए.१

मेरा देश मेरा मुल्क मेरा ये वतन
शांतिका उंन्नतिका प्यार का चमन.

हे गाणं कानावर पडलं आणि मन क्षणात भारतमातेच्या त्या सोनेरी क्षणांच्या इतिहासात डोकावू लागलं, आजपर्यंत वाचलेला, ऐकलेला आणि गुरुजनाकडून शिकलेल्या इतिहासातील गोष्टींनी डोक्यात एकदम गर्दी केली, आपला भारतदेश म्हणजे जगाला लाभलेली एकूलती एक देणगी, जगाच्या पाठीवरील संस्कार आणि संस्कृतीचे अनमोल व्यासपीठ, काळजात साठवून ठेवावा असा आदर्श संस्कृतीचा ठेवा, याच भूमीत असंख्य रत्नं जन्मास आली म्हणून भारतभूमी म्हणजे रत्नाची खाण अशी संपूर्ण जगाला ज्ञात आहे, धर्म आणि अधर्माचे कुरुक्षेत्र या भूमीत झालं, आणि धर्माचा विजय याच भूमीने पचवला. सगळं जग जेंव्हा अज्ञानात बुडत होतं. शांत झोपलं होतं तेव्हापासून हा भारतदेश लखलखीत ज्ञानप्रकाशात न्हात होता. वेद, पुराण, रामायण, महाभारत यासारखी अभिजात महाकाव्ये इथे निर्माण झाली. या भूमीत अनेक ज्ञानसूर्य, महापुरुष, योगी, तपस्वी, पराक्रमी झाले, त्यांनी भारतभूमीला सदैंव प्रकाशित ठेवले आणि शत्रूला कायम झुंझवत ठेवले. आद्यशंकराचार्य, भगवान गौतम बुध्द असे ज्ञानसूर्य तर कबीर, ज्ञानेश्वर, तुकाराम यांच्यासारखे महान संत, भारतीय संस्कृती आणि भारतीय तत्त्वज्ञानाचा परिचय संपूर्ण जगाला करुन देणारे स्वामी विवेकानंद रवींद्रनाथ टागोर या सारखे महापुरुष तर राजा कृष्णदेवराय, चंद्रगुप्त मौर्य, सम्राट अशोक, राजे शिवछत्रपती अशा वैभवशाली राज्यकर्त्याची मालिका या देशात झाली, भारतमातेला पारतंत्र्याच्या बेड्यातून मुक्त करण्यासाठी आहोरात्र धडपडणारे बलिदान देणारे, भगतसिंग, सुभाषचंद्र बोस, टिळक, आगरकर, गांधी, तर कधी मानवमुक्तीचा लढा निकराने लढणारे फुले, शाहू, आंबेडकर यांच्या सारखे महामानवही.

याच भूमीत संत मीरा, मुक्ताबाई, जिजाऊ, सावित्रीबाई फुले आणि झाशीची राणी लक्ष्मीबाई अशी स्त्रीरत्नही जन्मास आली. यांचा पराक्रम शौर्य पहायला सागराच्या पाठीवर पर्वत नाचले. या स्त्रीरत्नांनी भारतमातेला प्रीतीने कर्तृत्वाचा साज चढवला, या भूमीत अनेक परकिय वादळांनी केला खूपदा झंझावाती नाच पण अशा कित्येक वादळांना भारतभूमीने केले मिठीत शांत, अनेक धर्म, पंथ, आणि संस्कृती या भूमीवर गुण्यागोविंदानं नांदल्या. अशा पौराणिक, ऐतिहासिक आणि सामाजिक घटनांचा साक्षीदार भारत, याच्या इतिहासाच्या, वैभवाचा अन् विकासाचा आलेख छाती काढून संपूर्ण जगाला ताठमानेने दाखवत उभा आहे तो भारत मातेच्या मस्तकावरील राजमुकूट

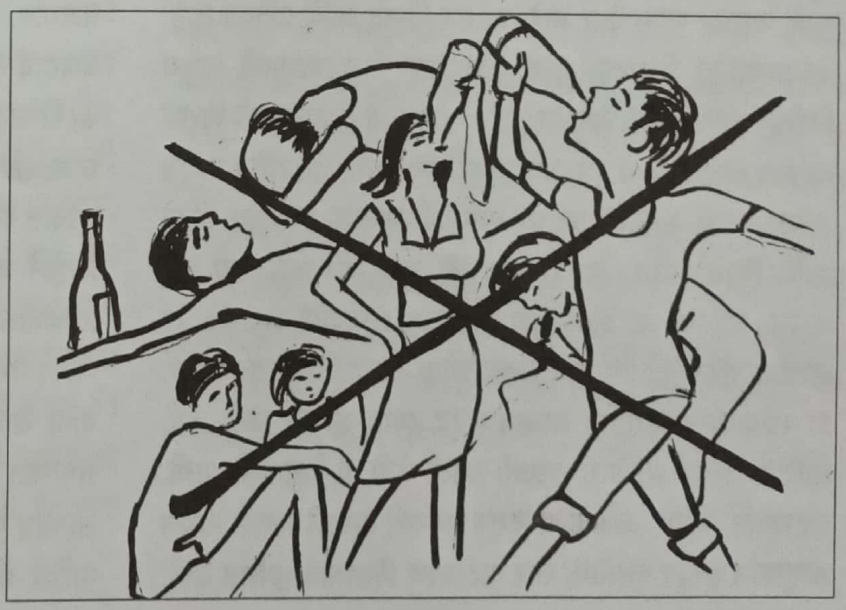

Scanned with OKEN Scanner

'हिमालय' आकाशातील स्वर्ग सुध्दा या भूमीपुढे नतमस्तक होतो. अशी संपूर्ण जगाला वंदनीय ठरलेली भारतभूमी.

पण आज भारत एका भयानक, वळणावर येऊन ठेपला आहे. तो उध्वस्त होताना दिसतोय, सगळच वातावरण दुषित बनल आहे. आजची परिस्थिती अतिशय गंभीर आणि भयानक आहे. भ्रष्टाचार, आतंकवाद, महागाई, बेकारी, शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या आणि स्त्रीभ्रूणहत्या अशा अनेक रोगांनी जर्जर केलय. भ्रष्टाचाराची कीड भारताला लागली आणि या कीडीने सारं रान व्यापलं आणि विकासाचं पिक गिळून टाकलं. सर्वच क्षेत्रात भ्रष्टाचार बोकाळला आहे, घोटाळ्यांची मालिकाच सुरु आहेत आणि या घोटाळ्यांची नावेही 'आदर्श' आहेत. या घोटाळ्याची A.B.C.D. कधीच पूर्णत्वाला गेली आहे. विकासाचा डोंगर भ्रष्टाचाराचा बकासुर खात आहे. पैसा मिळवण्याचा राजमार्ग म्हणजे भ्रष्टाचार. आणि या भ्रष्टाचाराला साथ म्हणजे आजच गटागटाच राजकारण. हा राजकारण शब्द अतिशय गोंडस पण याचा दर्प आणि रंग वेगळाच. आज या राजकारणाच वारं गल्ली पासून दिल्लीपर्यंत सुसाट, आणि बेभान वाहतय, अन् याच राजकारणामुळे वैर वाढत जातय आणि भाऊ भावाचा पक्का वैरी बनतोय. सारख्या निवडणूका मग हे पॅनेल ते पॅनेल सारखं निवडणूकीचं वारं वाहतय आणि मग मयताला सुध्दा पॅनेलचचं माणूस जमतय. या राजकारणान माणूस माणूसद्रोही बनला. ज्याच्या हाती सत्ता तो भ्रष्टाचार करुन आपआपल्या तिजोऱ्या भरतोय, पैशासाठी माणूस भ्रष्ट बनतोय. आज माणूस पैशासाठी जगतोय आणि पैशासाठीच मरतोय. 'अरे पैसा पैसा तू भगवान हो नही लेकिन भगवानकी कसम तू भगवानसे कम तो नही' पैसा आजच्या काळात देव बनला आहे. आज ज्याच्या जवळ पैसा आहे त्यालाच किंमत आणि प्रतिष्ठा आहे. पैसेवाल्यांचीचं विचारपूस होते. हाच पैसा मिळवण्यासाठी माणूस नितीभ्रष्ट बनला आहे. पैशानंच सारं काही मिळतं ही माणसाची धारणा बळावत चालली आहे. या आंधळ्या भोगवादाच्या दलदलीत माणूस अडकला आहे. भौतिक सुखाच्या मागे सर्व पळत सुटले आहेत. इंद्रिये आणि विषय यातच जगातील सर्वसुख आहे असे प्रत्येकाला वाटू लागले. त्यातच भर आपल्याला पाश्चात्य संस्कृतीने झपाटले. या पाश्चात्य संस्कृतीचे अनुकरण करता करता आपण तिचे गुलाम बनलो, या पाश्चात्य संस्कृतीच्या काळ्या कुट्ट ढगात आपली निती. धर्म, चारित्र्य, आदर्श आणि राष्ट्रभक्ती लपली गेली ती दिसेनासी झाली. तर समता, बंधुता, अहिंसा यांना तर पायदळी तुडवलं जातय. माणूस माणूसपण हरवून बसलाय, सार वातावरण विद्रषेषाने घुमसत आहे, आज प्रत्येकजण स्वार्थी बनला. स्वत:च्या स्वार्थासाठी माणूस निसर्गाच्या विरुध्द जाऊन विनाशाला आमंत्रण देतोय पण ही माणसाची सगळी करणी एका भयानक भविष्यकाळाची नांदी ठरणार हे तितकच खरं ज्या हातांनी राष्ट्रसेवा करायची त्याच हातात हत्यारे आली आणि तीही खोट्या प्रतिष्ठेसाठी खऱ्या संस्कार आणि संस्कृतीच्या मूळ ठेव्यापासून दूर निघालो, आपण इतिहास विसरत चाललोय, भूतकाळात डोकावून पाहिल्यावर काही असामान्य व्यक्तीनी तारुण्यातच अलौकिक कार्य केले आणि सोनेरी इतिहास घडवला. पण त्याच देशातील तरुण आज दिशाहीन झालाय.

सगळेच नाही पण काही मात्र स्वत:चं अस्तित्व दिवा स्वप्नांच्या दुनयेत गमावून बसलेत, पण काही मात्र या देशासाठी त्याच्या विकासासाठी अहोरात्र बेंबीच्या देठापासून झटताना दिसतात तर, काही भौतिक सुखवादाच्या प्रवाहात वाहत चालले आहेत. तरुण म्हणजे या देशाचा आधारस्तंभ, पण तोच आज कोलमोडून पडलाय. देशाच्या रथाचा कणा म्हणजे तरुण पण तोच आज मोडला जातोय. देशाची श्रीमंती पण तीच कंगाल बनली आहे, आजच्या तरुणात कशाचीही इर्षा नाही त्याची सगळी इंद्रिये नेभळी बनली आहेत. अरे तारुण्य म्हणजे जीवनातील रोमांचकारी काळ, नराचा नारायण बनण्याचा काळ याचं तारुण्यात आकाशाला गवसणी घालण्याचं बळ असतं. याच तारुण्यांत अनेक महापुरुषांनी अलौकिक कार्य केले आहे. सोळाव्या वर्षी ज्ञानेश्वरांनी 'ज्ञानेश्वरी' सारखा अलौकिक ग्रंथ लिहिला आणि सगळ्यासाठी परमेश्वराजवळ 'पसायदान' मागितलं. सोळाव्या वर्षी शिवछत्रपतींनी स्वराज्यांच तोरण बांधल. पण आमच्यासाठी मात्र हेच सोळाव वरीस धोक्याचं गं सोळावं वरीस धोक्याचं. हे गाण मात्र आमच्या लक्षात राहिल, पण हे सोळावं वरीस धोक्याचं नसून कार्यसिध्दिसाठी मोक्याचं असतं हे आम्ही विसरलो. का विसरलो यालाही अनेक गोष्टी कारणीभूत आहेत. आपली बदलत चाललेली संस्कृती, त्यातच केबलच्या नागड्या संस्कृतीने द्यायला सुरवात केलेले नवे संस्कार आणि नवीन जीवनमूल्ये ग्रंथांची जागा टिव्हीने घेतली. आजी आजोबाच्या गोष्टीतील पऱ्या गेल्या आणि टिव्हीतील नट्या आल्या. या टिव्हीतील नवा संस्कार, चंगळवादी जीवन विनासायास मिळणारी श्रीमंती. मिळालेली श्रीमंती आणि ऐश्वर्य याचा आंधळा होऊन घेतला जाणारा योग. याचा परिणाम आज समाजात इतका झाला आहे की दिवसा ढवळ्या रस्त्यावरती पडू लागलेत मुडदे आणि घडू लागलेत बलात्कार, हे उघड्या डोळ्यांनी पाहिलं की मग लक्षात येतं 'अरे हा ही एक भागच आहे आमच्या

Scanned with OKEN Scanner

बदलत चाललेल्या संस्कृतीचा' २१ व्या शतकास सामोरे जात असताना केबलच्या नागड्या संस्कृतीने थैमान घातले आहे, जे जे झाकून ठेवायच ते ते उघड दिसतय. अर्धनग्न कपड्यात नाचणारी शिलाकी जवानी तर कधी करिनाची हलकट जवानी अरे धुंद करणाऱ्या बेधुंद क्षणातून उद्याचा सूर्य पाहण्याचा प्रयत्न असतो. तारुण्य पण त्यालाच आजच्या संस्कृतीन हलकट म्हणून संबोधलं. आजचा तरुण दिशाहिन बनत चालला आहे. तो दिसतो रेव्ह पार्ट्यात नशेत झिंगताना, दारु, गुटखा आणि मटक्यात तो बरबाद झाला आहे. या पार्ट्यात नशेत असताना नको तिथं सळसळतय तरुण रक्त आणि होतय भेसळ आणि मग शोध लागतोय नव्या एचआयव्हीचा, तरुणाची छाती धगधगता ज्वालामुखी पण व्यसनानी ती थंड झाली आहे.

जिथे मावळे शौर्याने लढले, जीथे सुरांच रक्त सांडलं तिथे आज हनीमूनची ठिकाणे बनली, कोसळत्या आकाशाला ज्या बाहूंनी ठेपवून धरले आज तेच बाहू प्रेयसीच्या मिठीत समुद्रकाठी दिसतात.

मानवतावाद या मूल्यांची जागा तुमच्यासाठी काय पण या नव्या मूल्यानं घेतली इतकेच नाही तर हे नविन ब्रीदवाक्य बनले. पण नेमकं कुणासाठी आणि कशासाठी हा प्रश्न पडतोय, या देशासाठी समाजासाठी नेमकं कुणासाठी का ? फक्त मोहक आणि आकर्षक दिसणाऱ्या नाजूक देहासाठी.

आज फक्त तरुणच बिघडले आहेत अस नाही तर काही प्रमाणात तरुणीही दिशाहिन बनल्या आहेत. सगळ्याच नाही काही मात्र संस्कार आणि संस्कृतीच्या आरीला धरुन आहेत. आजच्या आमच्या तरुणी चित्रपट मालिकातील कल्याणी-वैदेही, कल्याणी आणि देवयानी यांच्या व्यक्तीचित्रामध्ये अडकलेल्या दिसतात. टिव्हीतील खोट्या देखाव्याला बळी पडल्यात. फॅशन आणि स्टाईलच्या मंत्राने त्यांच्यावर मोहिनी घातली आहे. चेहऱ्याला मेकअप करण्यात वेळ वाया घालवतात. नखावर पॉलिश तोंडावर क्रीम पावडरचा लेप, ओठावर लाली, तोकड्या आणि तंग कपड्यात दंग असलेली तरुणी रस्त्यात रंग उधळताना दिसते. या शरिराला खूप जपताना दिसतात. मोहक आणि आकर्षक दिसण्याचा त्या खूप प्रयत्न करतात. पण शरीर हे फसवं असतं ते क्षणाला तासाला आणि दिवसाला बदलतं पण चारित्र्य हे नेहमी अक्षय आणि टवटवीत असतं. ते शरिरासारखं कधीच फसवं नसतं. आज थोडसं जरी उन्हात जायचं असलं की तरुणी लगेच तोंडाला रुमाल बांधते पण त्यांच्याकडे पाहण्याचा समाजाचा दृष्टीकोन बदलतो कारण आज सगळीकडे फिरतात वखवखलेले कामूक डोळे आणि मग याच रुमालामुळे बापाला पोटची लेक ओळखत नाही, या तरुणी मिळालेल्या स्वातंत्र्याचा उपयोग कशासाठीही करताना दिसतात, तथाकथित स्वातंत्र्याच्या मागे लागून स्वत:च्या अस्तित्वाला वाऱ्यावर सोडतात.

आजच्या तरुणी अनेक पार्ट्यात दिसतात, नशा करताना दिसतात आणि रेव्हपार्ट्यात नशेत डॉल्बीच्या तालावर थयथय नाचतात. पैशासोबत जवानीही उधळतात यांना चुकून जातात महिने. यांच्या ओठावरती ओवी, अभंग, अंगाई येत नाही येते फक्त शृंगारीक लावणी 'तुमच्या पुढ्यात कुठते मी हा ज्वानीचा मसाला' तर कधी हिंदी चित्रपटातील गाणं 'आखे तो खोलो स्वामी जवानी देखो स्वामी' या विसरल्यात संत मीराला, झाशीच्या राणीला, सावित्रीबाई फुल्यांना आणि त्याच्या असामान्य कार्य करणाऱ्या त्या रणरागिणींना आणि वाघिणींना. शरीराला रंगरंगोटी करुन कुणी महान बनत नसतं सुंदर बनत नसतं कारण तारुण्यातील सौंदर्य हे संघर्ष असते. पालापाचोळ्याचा कधीच निखारा बनत नाही त्यासाठी टणक लाकूड असावं लागतं, अजून वेळ गेलेली नाही जागे व्हा आणि योग्य दिशेने कार्य करा, काळ तुमच्या पाठीशी उभा आहे. हा चाललेला नाच थांबायला पाहिजे.

तरुण वर्गाच्या अंत:करणात राष्ट्रवाद, राष्ट्रभक्ती आणि गौरवशाली परंपरेचा गौरव पुन्हा एकदा निर्माण झाला पाहिजे. खरं सुख हे भोगात नसून त्यागात आहे हे कळलं पाहिजे, उत्साहवर्धक विचारांची संजीवनी संतसाहित्याच्या द्रोणागिरीवर शोधली पाहिजे, गाडली गेलेली संस्कृती, संस्कार आणि परंपरा पुन्हा पूनर्जिवीत केली पाहिजे. समता, बंधुता, निती, धर्म आणि मानवतावाद ही मूल्ये आत्मसात केली गेली पाहिजेत, तेव्हा कुठे खऱ्या अर्थाने आपली संस्कृती आणि संस्कार आदर्श ठरतील आणि तेव्हांच आपली भारतीय संस्कृती जगाच्या प्रांगणात झगमगत राहिल आणि हे नाही झालं तर मात्र खरोखर एक दिवस असा येईल शोधत फिरावी लागेल माणसातली माणूसकी आणि आपली भारतीय संस्कृती सामाजिक परिवर्तन जितकं गरजेचे तितकं. आपलच स्वत:च बदलणं गरजेचे त्यासाठी स्वत:च्या सवयी, दृष्टीकोन, आचार, विचार बदलणे गरजेचे, स्वत:वर आतापर्यंत असलेला पारंपारिक विचारांचा पगडा झटकून टाकणे गरजेचे तरच मी बदलेन मग माझा समाज बदलेन.

Scanned with OKEN Scanner

Rayat Shikshan Sanstha's

SADGURU GADAGE MAHARAJ COLLEGE, KARAD

Ph.No.:Off.: 02164-271346

Staff List and Phone Numbers

SENIOR COLLEGE

Dr. Mohan Rajmane : Principal

Dr.Patil R.N.	**Shri.Awasare V.D.**	**Dr.Pandit N.S.**
Vice Principal	Vice Principal	Vice Principal

DEPARTMENT OF CHEMISTRY

Prin. Dr. Rajmane M.M.	**9423271523**
Mr. Patil V.J.	9422038417
Mr. Rajmane R.P.	9665041077
Mr. Patil R.B.	9860557240
Mr. Jagatap R.V.	9975703468
Dr. Swami S.S	9822582596
Mrs.Salunkhe A.S.	9561577402
Dr.More U.B.	9860373480
Mr.Pore S.B.	9763723103
Dr.Mahamuni S.V.	9921458167
Mr.Sayyad A.L.	9579309630
Dr.Mandhare A.M.	9765431898
Dr.Smt. Patil S.U	9689650266
Dr.Smt.Patil D.R.	7588058125
Dr.Smt.Patil P.A	7387912312
Mr.Madane N.S.	9096268212
Mr.Kalugade N.A.	9763035707
Mr.Sawant R.V	8691956555
Smt.Kumbhar P.S.	9145411270

DEPT. OF PHYSICS

Dr. Pawar A.J.	**9766833930**
Dr. Pawar D.V.	9922274873
Smt. Patel S.D.	7387997494
Smt.Mohite M.K.	8806658282

DEPT. OF MATHEMATICS

Dr. Thorat S.P.	**9860190285**
Dr. Yadav J.D.	9766277893
Smt.Jadhav K.S.	9029619398

DEPT. OF STATISTICS

Smt. Davari S.S.	**8805134300**
Smt. Kalbhor S.D.	9421180700
Smt.Sonawale S.V.	9623473866

DEPT. OF ELECTRONICS

Mr. Deshmukh R.S.	**9426420004**
Mr. Nalawade B.J.	9272649969
Mr. Dixit D.R.	9822342167

DEPARTMENT OF BOTANY

Dr. Patil B.D.	**9822818905**
Dr. Patil M.M.	9405746335
Dr. Patil B.J.	9421116044
Mr. Mohite B.D.	9922340801
Dr. Kamble A.B.	9765348232
Smt. Kishor M.V.	9822404773
Smt. Ghadge S.J.	9689958137

DEPT. OF ZOOLOGY

Dr. Patil R.N.	**9423866960**
Dr. Bodare R.D.	9096004507
Dr. More R.B.	9422404258
Mr. Ranbhare V.S.	9822456882
Mr. Mane A.B.	9860028234
Smt. Salunkhe A.J.	8888440825
Smt. Tate A.B.	9096031927
Mr. Ranmale S.B.	9689520631
Smt.Gholap S.S.	9730367985

DEPT. OF ENVIRONMENT SCIENCE

Miss. Bhosale A.S.	**9960361289**
Smt. Jadhav S.D.	9175824858

DEPT. OF MICROBIOLOGY

Mr. Kishor M.E.	**9420174535**
Mr. Ghorpade V.M.	9421184820
Mr. Patil S.B.	9422410080
Smt. Ingole J.R.	8855964191
Smt. Deshmukh D.V.	9595963455

DEPT. OF COMPUTER SCIENCE (BCS)

Mr. Patil D.V.	**9823889896**
Mr. Dhumal S.U.	9403348881

Scanned with OKEN Scanner

Mr. Gaikwad V.B.	9921484803
Mr. Patil A.B.	9850483925
Mr. Mirukhe A.L.	9766558920
Mr. Chougule P.J.	9096264746
Smt. Jadhav J.S.	9860368990
Smt. Panwal J.A.	8007192287
Smt. Godase S.S.	9604433427

DEPT. OF M.SC. COMP.SCIENCE

Smt. Koli K.P	**8446167383**
Smt. Hadadare N.N.	9403109290

DEPT. OF BCA

Miss. Pawar U.T.	**9762273164**
Mr. Ghare P.B.	9850410815
Smt. Warekar A.N.	9767040761
Smt. Patil S.A.	8623851957
Smt. Jadhav S.S.	9503495269

DEPT. OF BIO-TECHNOLOGY

Miss. Bagwan A.S.	**9890286727**
Smt. Potdar S.S.	9975704940
Mr. Ambi A.A	9552947076
Smt. Pawar S.S.	9049842120
Mr. Palave S.D.	9404991924
Smt. Mirukhe A.L.	9766558920

DEPT. OF B.COM. IT

Dr. Pandit N.S.	**9272621944**
Smt. Jadhav V.S.	9762335437
Mr. Khilare S.M.	9975683771

DEPARTMENT OF ENGLISH

Dr. Kadam M.G.	**9423035486**
Dr. Sawant S.R.	9970329869
Mr. Malge M.L.	9421141868
Smt. Aher M.B.	9860717679
Mr. Godase S.J.	9890366447
Dr. Kalyanshetti G.B.	9763140633
Smt. Chinchloe S.S.	9822609370

DEPT. OF MARATHI

Smt. Jadhav S.P.	**9011004844**
Smt. Rainak S.D.	9860808023
Mr. Pol R.P.	9850856303
Smt. Dr. Divekar R.R.	9822455619
Mrs. Dr. Chavan A.C.	9545053311

DEPT. OF HINDI

Dr. Nikam S.V.	**9975156162**
Mr. Ingole R.B.	9096147337
Dr. Kasabe D.A.	9420627345
Mr. Jadhav S.M.	9226336206

DEPT. OF PSYCHOLOGY & PHILOSOPHY

Dr. Shinde A.C.	**9860524649**
Mr. Wagh R.R.	9975960251

DEPT. OF HISTORY

Smt. Dr. Rankhambe N.R.	**9860190288**
Mr. Rankhambe R.S.	9890190008
Mr. Salunkhe S.T.	9881813059
Mr. Suryawanshi N.R.	9422038654
Mr. Shendage N.D.	9921253865

DEPT. OF ECONOMICS

Mr. Jadhav V.T.	**9702756079**
Mr. Madane S.S.	9850446205
Dr. Patil A.K.	9822249082
Mr. Khilare S.M.	9975683771

DEPT. OF POLITICS

Dr. Jagadale A.B.	**9420627384**
Mr. Gadhave A.S.	9860765823

DEPT. OF SOCIOLOGY

Mr.Mohite S.L.	**9767173402**
Mr. Patil V.B.	9881874468

DEPT. OF SANSKRIT

Mr. Awasare V.D.	**9822834469**

DEPT. OF EDUCATION

Smt. Patil R.S.	**9970055245**

DEPT. OF GEOGRAPHY

Mr. Kumbhar B.G.	**9272423430**
Mr. Kale B.J.	9970822082
Mr. Garud M.K.	9423864933
Mr. Sid A.V.	9096474361

DEPT. OF PHYSICAL EDUCATION

Mr. Patil B.S.	**9922091389**

DEPT. OF COMMERCE

Dr. Pandit N.S.	**9272621944**
Smt. Kambale M.B.	9423736480
Mr. Rajmane S.B.	9422521812

DEPT. OF ACCOUNTANCY

Mr. Sawant K.L.	**9823241844**

DEPT. OF M.LAW

Smt. Chavan A.P.	9975884141

DEPT. OF LIBRARY SCIENCE

Mr. Hulwan V.D.	**9689967196**

Scanned with OKEN Scanner

JUNIOR COLLEGE

Shri Chavan E. A. : Supervisor

Shri Kshirsagar H.V.	**Shri Kale V.C.**	**Shri Dharme D.N.**
Incharge Faculty of Science	Incharge Faculty of Arts	Incharge Faculty of Commerce

DEPT. OF CHEMISTRY

Smt. Patil V.M.	**9860369237**
Smt. Patil A.S.	9766701224
Mr. Kshirsagar H.V.	9422496205
Mr. Kachankar S.L.	9423262047
Smt. Shinde S.R.	9423866972
Smt. Pol N.R.	9822806037
Smt. Patil V.S.	9850780266
Smt. Jadhav S.S.	9867634010
Mr. Maske N.P.	9860694629
Mr. Shewale A.S.	9503709053
Mr. Suryawanshi J.H.	9960435604
Mr. Khandekar N.P.	9404670403
Mr. Kumbhar P.L.	9766284702

DEPT. OF PHYSICS

Mr. Bakale B.J.	9421232633
Mr. Kale H.K.	9881655694
Mr. Patil P.B.	9822283441
Mr. Patil R.Y.	9561010293
Mr. Kale J.P.	9484275978
Mr. Kirthkar D.B.	9421226032
Smt. Patole M.M.	9764496271
Mr. Banugade M.M	9766701402
Smt. Salunkhe S.V.	9637195097
Smt. Patil N.M.	9209286972
Smt. Jagtap P.S	9423827690
Smt. Hasbe S.S.	7708156202

DEPT. OF MATHEMATICS

Mr. Bhosale P.Y.	9604433077
Mr. Mohite V.S.	9922798262
Mr. Jadhav D.B.	9960921802
Smt. Kadam K.S.	9922353656
Smt. Patil M.V.	9860808344
Smt. Patil A.R.	9421152486

DEPT. OF BIOLOGY

Mr. Thorat B.V.	02164-271212
Smt. Patil A.V.	9422034132
Smt. Panaskar P.R.	9421121725
Mr. Attar J.S.	9226151833
Mr. Suryawanshi A.K.	9850781847
Mr. Pawar C.D.	9850899085
Mr. Kharade S.K.	9850899085
Mr. Yadav T.A.	9970528459

DEPT. OF COMMERCE

Mr. Patil S.M.	**9423034896**
Mr. Chavan S.M.	9420153803
Miss. Koli S.S.	9423803572
Mr. Mane P.K.	9767638683
Smt. Patel Z.B.	9021043631
Smt. Patil V.P.	9404298835
Smt. Jadhav A.D.	9049469231

DEPT. OF SANSKRIT

Smt. Honrao S.V.	9766234573

DEPT. OF HISTORY

Mr. Jadhav K.V.	**9822833849**

DEPT. OF ECONOMICS

Mr. Dharme D.N.	9890252737
Mr. Bansode A.V.	9892857212
Smt. Patil A.R.	9324267875
Smt. Patil S.B.	9922353618
Smt. Chavan M.T.	9764911711

DEPT. OF POLITICS

Smt. Mulani M.A.	9890597546

DEPT. OF SOCIOLOGY

Smt. Khodake K.M.	9421097988
Smt. Kanse S.M.	8600529846

DEPT. OF PHILOSOPHY & PSYCHOLOGY

Mr. Wankar A.P.	**9096706238**
Mr. Tadake R.A.	9423864938

DEPT. OF ARDHAMADHI

Smt. Patil A.A.	9657316850

DEPARTMENT OF ENGLISH

Smt. Kharade B.N.	**9270492267**
Mr. Jadhav R.Y.	9096249658
Mr. Mahangde S.R.	9975884014
Mr. Jagadale L.G.	8806167099
Smt. Deshmukh V.B.	9421223901
Smt. Shinde S.N.	9730713158
Smt. Chavan V.B.	9822424638
Smt. Kumbhar P.V.	9763970788

DEPT. OF MARATHI

Smt. Bhosale K.S.	9096506405
Smt.Dr. Gandhe S.N.	9822329455

Scanned with OKEN Scanner

Smt. Mohite S.S.	9921568949
Mr. Nalawade P.R.	9225478812
Smt. More A.D.	9689784040
Smt. Yadav S.R.	9860851265

DEPT. OF HINDI

Mr. Kale V.C.	9881179894

DEPT. OF GEOGRAPHY

Mr. Chavan E.A.	9423345890
Mr. Nangare S.S.	9421131960
Smt. Kadam S.D.	9881464934

DEPT. OF ENVIRONMENTAL SCI

Smt. Bhosale A.S.	9960361289

DEPT. OF PHYSICAL EDUCATION

Mr. Patil S.Y.	9403156941
Mr. Phule V.B.	9822098842

DEPT. OF INFORMATION TECH

Mr. Ghare P.B.	9850410815
Mr. Pawar U.T.	9762273164

DEPT. OF COMPUTER SCIENCE

Smt. Mulla Z. A.	**9890211786**
Mr. Gaikwad V.B	9921484803
Mr. Patil A. B.	9850483925
Smt. Varekar A. N.	9767040761

DEPT. OF ELECTRONICS

Mr. Nadaf A. J.	**9527503096**
Mr. Dhanavade D. D.	9623327459
Smt. Chothe P. R.	9049661479
Mr. Jagadale R. N.	9890435993

DEPT. OF P. G. D. C. A. IT

Mr. Gharge P. B.	**9850410815**
Smt. Pawar U. T.	9762273164

VOCATIONAL DEPARTMENT

Shri. Khot D.K. : Incharge Faculty of M.C.V.C.

H.S.C. VOCATIONAL

Mr. Khot D.K.	9421121652
Mr. Chavan B.G.	9096735044
Sou. Deshmukh K.D.	7588627257
Sou. Jadhav S.P.	9403222948
Mr. Bankar D.L.	9890669299
Mr. Patil S.H.	9860694243
Mr. Lad S.J.	9423927851
Mr. Kambale A.R.	9226272162

BIFOCAL SECTION

Mr. Patil B.H.	9421927077 / 7588587611
Mr. Jagadale L.G.	8806167099
Mr. Sargar A.A.	9702885116
Smt. Kadam S.D.	9881464934

NON TEACHING STAFF

Shri. Gaikwad R.Y.	**Dr. Sakate A. J.**	**Shri. Patil B. V.**
Registrar	Office Superindent	Head Clerk

1 Mr. Gaikwad R.Y.	Registrar	9423268111	
2 Dr. Sakate A.J.	O.S.	9763970914	
3 Mr. Patil B.V.	Head Clerk	9822634614	
4 Mr. Bhoj V.D.	Sr. Steno.	9423032629	
5 Mr. Sorate U.B.	Sr. Clerk	9403401704	
6 Mr. Patil A.S.	Sr. Clerk	9922749535	
7 Mr. Patil A.R.	Sr. Clerk	9764519444	
8 Mr. Mali S.S.	Jr. Clerk	9552409116	
9 Mr. Sogate S.H.	Jr. Clerk	9096146442	
10 Mr. Magade R.T.	Assit.Lab	9221309075	
11 Mr. Thorat S.B.	Lib.Clerk	9561034064	
12 Mr. Garud R.T.	Lib. Clerk	9226280100	
13 Mr. Yadav A.R.	Lab.Assist	9890663029	
14 Mr. Patil S.K.	Lab.Assist	9763467378	
15 Mr. Salunkhe R.G.	Lab.Assist	8007315972	
16 Mr. Mane R.C.	Lab.Assist	9423810324	
17 Mr. Mane N.R.	Lab.Assist	7350639809	
18 Mr. Mulla M.A.	Lab.Assist	9850641746	
19 Mr. Pawar A.K.	Lab.Assist	9423339822	
20 Mr. Patil T.B.	Lab.Assist	9922637694	
21 Mr. Pawar K.S.	Lib.Att.	9604259285	
22 Mr. Jadhav S.V.	Lib.Att.	9763415538	
23 Mr. Mali K.B.	Lib.Att.	9657794394	
24 Mr. Sutar K.R.	Lib.Att.	9850389633	
25 Mr. Pawar L.K.	Lib.Att.	9922275453	
26 Mr. Kamble S.B.	Lib.Att.	9975108996	
27 Mr. Kadam R.Y.	Lib.Att.	9860485995	
28 Mr. Koli P.S.	Lib.Att.	9665432512	

Scanned with OKEN Scanner

29	Mr. Jadhav B.S.	Lib.Att.	7588635989
30	Mr. Chavan V.B.	Lib.Att.	02164-265535
31	Mr. Patil B.N.	Lib.Att.	8888720729
32	Mr. Inamdar P.V.	Lib.Att.	9860851264
33	Mr. Jadhav A.K.	Lib.Att.	9763415691
34	Mr. Patil B.R.	Lib.Att.	9011373791
35	Mr. Kamble R.B.	Lib.Att.	9421118612
36	Mr. Patil R.B.	Lib.Att.	9881537828
37	Mr. Patole R.S.	Lib.Att.	9763415438
38	Mr. Gurakha K.M.	Lib.Att.	9960478959
39	Mr. Magare U.H.	Lib.Att.	9423316968
40	Mr. Mule V.M.	Lib.Att.	9175066222
41	Mr. Kharat S.D.	Lib.Att.	9860865076
42	Mr. Jadhav H.K.	Lib.Att.	9545135589
43	Mr. Bagwan K.A.	Lib.Att.	9881848081
44	Mr. Thorat V.K.	Lib.Att.	9763097928
45	Mr. Korade D.M.	Lib.Att.	9923340310
46	Mr. Patil D.S.	Lib.Att.	9763016240
47	Mr. Patil N.N.	Lib.Att.	9881957823
48	Mr. Chavan K.D.	Lib.Att.	9730946327
49	Mr. Patil A.G.	Lib.Att.	9923319026
50	Mr. Kambale A.S.	Lib.Att.	9860857933
51	Mr. Dongare R.S.	Lib.Att.	9096147142
52	Mr. Yadav M.R.	Lib.Att.	9881577348
53	Mr. Khatavkar C.R.	Lib.Att.	9881985140
54	Mr. Jadhav P.B.	Lib.Att.	8055846200
55	Mr. Ingavale M.A.	Lib.Att.	7798890411
56	Mr. Jadhav V.M.	Lab.Att.	9860485995
57	Mr. Jadhav R.D.	Lib.Att.	9765165884
58	Mr. Shinde S.D.	Lib.Att.	9096883771
59	Mr. Pawar B.S.	Peon	9822655422
60	Mr. Shitole G.P.	Peon	9096005815
61	Mr. Zalake D.S.	Peon	9970387043
62	Mr. Chavan S.K.	Peon	9503899451
63	Mr. Todkar S.A.	Peon	9561659899
64	Smt. Kakade M.U.	Peon	9561845726

M.C.V.C.

65	Mr. Lohar S.B.	Clerk	9766148252
66	Mr. Gajare A.P.	Peon	9096577748

दि प्रेस ॲण्ड रजिस्ट्रेशन ऑफ बुक ॲक्ट : नियम ०८ फॉर्म ०४ प्रमाणे निवेदन

प्रकाशन स्थळ : **सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, कराड (जि.सातारा)**
प्रकाशन काल : वार्षिक
प्रकाशक : **प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने**
राष्ट्रीयत्व : भारतीय
पत्ता : सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, विद्यानगर
कराड ४१५ १२४ (जि.सातारा)
फोन : (०२१६४) २७१३४६ **(O)** २७१७९४ **(R)**. फॅक्स : (०२१६४) २७१३४६
संपादक : **प्रा.डॉ.दिलीपकुमार कसबे**
राष्ट्रीयत्व : भारतीय
पत्ता : सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज, विद्यानगर
कराड ४१५ १२४ (जि.सातारा)
फोन : (०२१६४) २७१३४६
मुद्रक : **श्री.संदेश शहा**
राष्ट्रीयत्व : भारतीय
पत्ता : २६९ ब/२, दौलतनगर, करंजे तर्फ सातारा, फोन : (०२१६२) २३४०४९, २३२०८२
अक्षररचना : **श्री.प्रशांत गुजर**
राष्ट्रीयत्व : भारतीय
पत्ता : १९५, सदाशिव पेठ, वीर सावरकर मार्ग, सातारा. फोन : (०२१६२) २३४३७२
स्वामित्व : **सद्गुरू गाडगे महाराज कॉलेज,कराड**

मी प्राचार्य डॉ.मोहन राजमाने जाहीर करतो की, वर दिलेली माहिती/तपशील माझ्या माहिती व समजुतीप्रमाणे खरा आहे.

दिनांक : २७ मार्च २०१३
ठिकाण : कराड

डॉ.मोहन राजमाने
प्राचार्य

या अंकातील मतांशी प्रकाशक व संपादक सहमत असतीलच असे नाही. ✦ **(फक्त खाजगी वितरणाकरिता)**

Scanned with OKEN Scanner

|| उद्घाटन व थोरा-मोठ्यांचे स्मरण ||

सी.सी.टी.व्ही.कॅमेऱ्याचे उद्घाटन करताना **मा.ना.डॉ.पतंगरावजी कदम साहेब**

महर्षी विठ्ठल रामजी शिंदे पुण्यतिथी कार्यक्रमात मार्गदर्शन करताना
प्रमुख पाहुणे **डॉ.एन.डी.पाटील** (ज्येष्ठ विचारवंत)

यशवंतरावजी चव्हाण जन्मशताब्दी सोहळ्यात
मार्गदर्शन करताना **माजी खासदार श्रीनिवास पाटील**

यशवंतरावजी चव्हाण जन्मशताब्दी सोहळ्यात मार्गदर्शन करताना,
स्वत शिक्षण संस्थेचे **चेअरमन मा.ॲड.रावसाहेब शिंदे**

यशवंतरावजी चव्हाण जन्मशताब्दी सोहळ्यात मार्गदर्शन करताना
ज्येष्ठ पत्रकार **मा.मधुकर भावे** (मुंबई)

प्राचार्या सुमतिबाई पांडुरंग पाटील स्मृति व्याख्यानमालेत मार्गदर्शन करताना
मा.प्राचार्य आर.के.कणबरकर (माजी कुलगुरू, शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर)

कै.दानशूर बंडो गोपाळ कदम उर्फ मुकादम तात्या जयंती प्रसंगी मार्गदर्शन करताना
प्रमुख पाहुणे **मा.आर.एल.नायकवडी**

Scanned with OKEN Scanner

सद्गुरू

सन २०१२-२०१३

संपादक मंडळ

- अध्यक्ष :
  मा.प्राचार्य डॉ. मोहन राजमाने
- प्रमुख संपादक :
  डॉ.दिलीपकुमार कसबे
- सह संपादक :
  प्रा.डॉ.आर.एन.पाटील
  प्रा.वामनराव अवसरे
  प्रा.डॉ.एन.एस.पंडित
  प्रा.ई.ए.चव्हाण
  प्रा.डी.के.खोत
  प्रा.डॉ.रामदास बोडरे
  प्रा.रमेश पोळ
  प्रा.सौ.माधुरी कांबळे
  प्रा.सुहास गोडसे
  प्रा.सचीन जाधव
  प्रा.डॉ.श्रीमती रेश्मा दिवेकर
  प्रा.पी.बी.घारे
  प्रा.सौ.सुजाता मोहिते
  श्री.आर.वाय.गायकवाड
  श्री.बी.व्ही.पाटील
  श्री.व्ही.डी.भोज

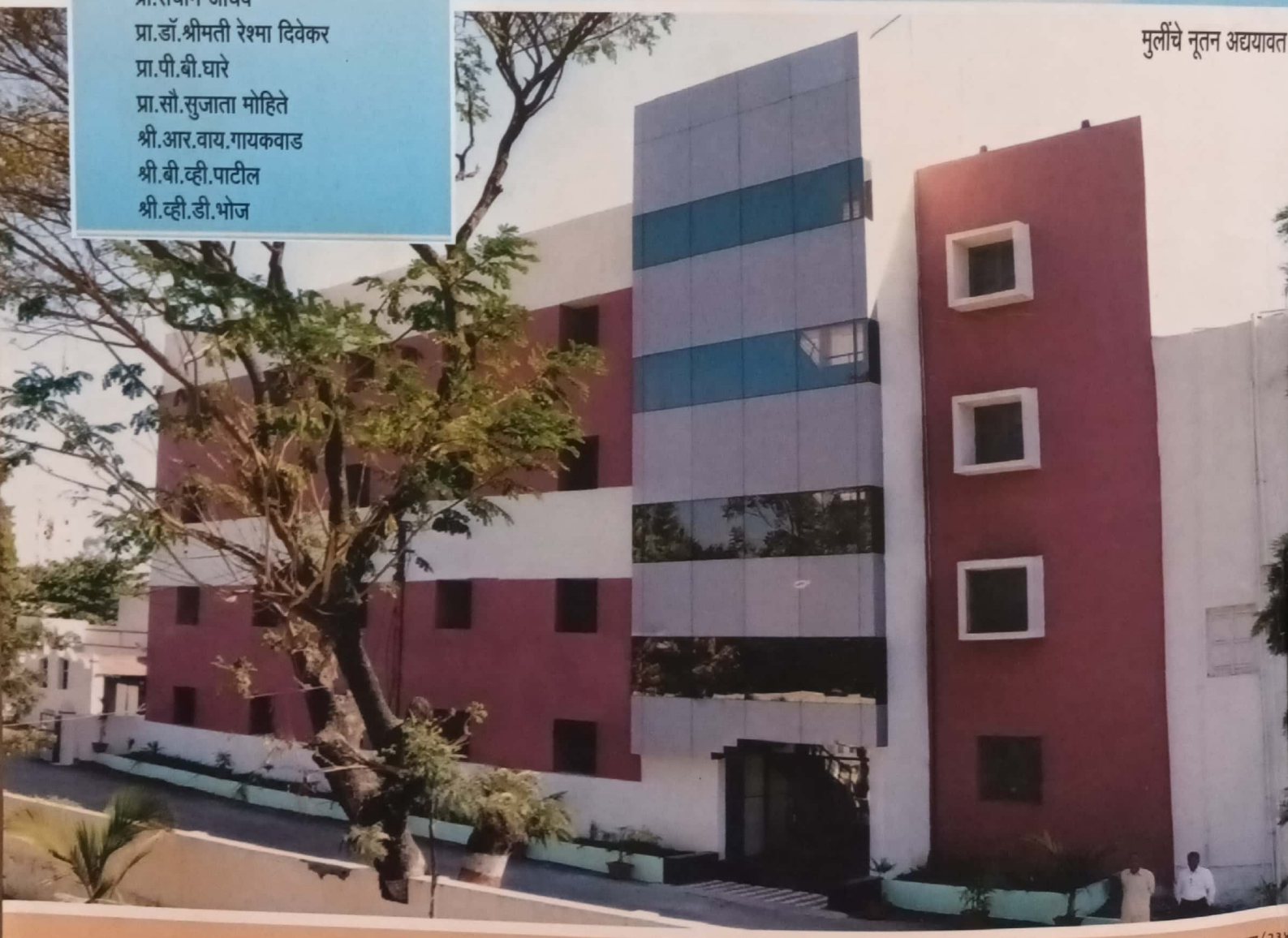

मुलींचे नूतन अद्ययावत

प्रिंट ओम डिजीटेक, सातारा/२३

Scanned with OKEN Scanner